

Johanna Kolhinen

YLIOPISTON YRITTÄJÄMÄISYYDEN SOSIAALINEN RAKENTUMINEN: CASE AALTO-YLIOPISTO

Väitöskirja kauppätieteiden tohtorin tutkintoa varten esitetään School of Business and Managementin luvalla julkisesti tarkastettavaksi Lappeenrannan teknillisen yliopiston luentosalissa 1383 perjantaina 2. lokakuuta 2015 klo 12.

Ohjaaja	Professori Timo Pihkala LUT Lahti School of Business and Management Lappeenrannan teknillinen yliopisto
Esitarkastajat	Professori Ulla Hytti Porin yksikkö Turun kauppakorkeakoulu Turun yliopisto Professori Hanna Lehtimäki Kuopion kampus Kauppatieteiden laitos Itä-Suomen yliopisto
Vastaväittäjä	Professori Ulla Hytti Porin yksikkö Turun kauppakorkeakoulu Turun yliopisto

ISBN 978-952-265-847-0
ISBN 978-952-265-848-7 (PDF)
ISSN-L 1456-4491
ISSN 456-4491

Lappeenrannan teknillinen yliopisto
Yliopistopaino 2015

Tiivistelmä

Johanna Kolhinen

**YLIOPISTON YRITTÄJÄMÄISYYDEN SOSIAALINEN RAKENTUMINEN:
CASE AALTO-YLIOPISTO**

Lappeenranta 2015

179 sivua

Acta Universitatis Lappeenrantaensis 659

Diss. Lappeenranta University of Technology

ISBN 978-952-265-847-0, ISBN 978-952-265-848-7 (PDF), ISSN-L 1456-4491, ISSN 456-4491

Keskustelu yrittäjyyden sijoittumisesta yliopistojen tehtäväkenttään on muodostunut 2000-luvun aikana osaksi yhteiskunnallista ja maailmanlaajuisia korkeakoulutuksen muutosta. Tämän tutkimuksen tarkoituksena on lisätä ymmärrystä yliopiston yrittäjämäisyyden sosiaalisesta rakentumisesta. Lähestyn yliopiston sisällä tuotettua moniäänistä yrittäjyyspuhetta yliopiston yrittäjämäisyyden todellisuuden representaationa, ja pyrin tekemään siitä selkoa kommunikaatioon kohdistuvan analyysin avulla.

Ilmiön empiirinen tarkastelu pohjautuu Aalto-yliopistossa ja sitä edeltäneessä Teknillisessä korkeakoulussa vuosina 2006–2013 kerättyihin tekstiaineistoihin. Aineistojen tulkinta tuottaa monikerroksellista tietoa ilmiöstä niin yksilö- kuin organisaatiotasolla. Tarkastelen tutkimuksessani millaisia merkityksenantoja yrittäjyydelle ja yrittäjämäisyydelle annetaan yliopiston sisällä eri näkökulmista katsottuna, kun yliopisto käy läpi merkittävää organisaatorakenteellista ja institutionaalista muutosta. Tutkimusasetelman neljä näkökulmaa perustuvat tekniikan alan jatko-opiskelijoiden puheeseen, TKK:n opetussuunnitelmatekstiin, Aalto-yliopiston opettajien puheeseen ja johdon tuottamaan strategiatekstiaineistoon.

Tutkimuksen tulosten mukaan käynnissä on ollut akateemisten arvojen ja arvojärjestelmien laajentumisen aika ja tila, jossa yrittäjämäisyys astuu areenalle, mutta sen suppeat tulkinnat eivät tarjoa mahdollisuuksia ruohonjuuritason kiinnittymiseen akateemisesta kulttuurista käsin. Yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden saamat taloudelliskaupalliset merkitykset koetaan uhkaksi, eikä tilannetta helpota yleisesti uuvuttavaksi koettu rakenteellinen ja yhteiskunnallinen yliopiston muutosvaihe. Hallitsevat tarinalinjat kuten puhe kilpailukyvystä ja kilpailutilanteen kovenemisesta tuottavat odotusten viitekehysten, joilla yliopiston toimintaa raamitetaan ulkoapäin. Yrittäjyyteen laajassa merkityksessä sisältyvät mahdollisuudet jäävät niin ikään hyödyntämättä, ja lukuisat edistämistoiminnot kilpistyvät sosiaalisesti rakentuviin esteisiin. Tässä tutkimuksessa rakentuva laajennettu yliopiston yrittäjämäisyyden viitekehys pyrkii palvelemaan moniäänistymisen tarkoitusta käsitteellisellä tasolla ja avaamaan uusia mahdollisuuksia yliopiston yrittäjämäisyyden edistämiseksi.

Avainsanat: Yliopisto, yrittäjyys, yrittäjämäisyys, muutos, sosiaalinen konstruktionismi.

Abstract

Johanna Kolhinen

**SOCIAL CONSTRUCTION OF ENTREPRENEURIAL UNIVERSITY: CASE
AALTO UNIVERSITY**

Lappeenranta 2015

179 pages

Acta Universitatis Lappeenrantaensis 659

Diss. Lappeenranta University of Technology

ISBN 978-952-265-847-0, ISBN 978-952-265-848-7 (PDF), ISSN-L 1456-4491, ISSN
456-4491

Since the beginning of the 21st century, the discussion about entrepreneurship as a task for universities has emerged as a part of societal and global transformation in the field of higher education. The purpose of this study is to increase our understanding about the social construction of the entrepreneurial university. I am approaching the "entrepreneurial" in the university context from multi-vocal perspective and aiming at making sense of the communication processes producing the reality of entrepreneurship.

The study is based on textual and discursive analysis of the text data collected between 2006 and 2013 in Aalto University (Finland) and Helsinki University of Technology that was merged into Aalto University with Helsinki School of Economics and the School of Arts and Design in January 2010. The interpretation of the text data produces multilayered new knowledge about the entrepreneurial university in the individual and organizational level. In this study I am researching the sense-making of the entrepreneurship and the entrepreneurial in the university organization from inside out as the case university is undergoing a major structural, organizational and institutional transformation. The multi-vocal research setting is highlighted with four perspectives constructing the phenomenon socially: the speech produced by the post-graduate students (technology field), the curriculum text (Helsinki University of Technology), the speech produced by the university teachers (Aalto University) and the strategy statements as a part of national evaluation of the social and regional impact of the higher education institutions in Finland (Aalto University management).

According to the results of the study the academic values and value systems are engaged in the process of expansion as the entrepreneurship is claiming space in the social and cultural arena of the university institution. At the same time the narrow interpretations of the entrepreneurial prevents the academic from attaching to the meaning of it in a deeper level. The economic-commercially driven interpretations of the entrepreneurship and the entrepreneurial are seen as a threat especially when there is an air of exhaustion caused by the on-going transition taking place in the organization. Dominating storylines of competitiveness and increasing competition in the university setting are creating a framework of expectations towards the university and its actions. The potential of the entrepreneurship in its broad meaning as human creative action remains unexploited and the message of promoting entrepreneurship is rebounded from the cultural barrier constructed by the meaning making processes. The theoretical

framework for expanding the concept of the entrepreneurial university suggested in this study aims at enhancing the conceptual level polyphony and contributes to the promotion of the entrepreneurial in its broad meaning.

Keywords: University, entrepreneurship, entrepreneurial, change, social constructivism.

Alkusanat

Tämä työ sai alkunsa kauan sitten. Niin kauan sitten, että sillä ei ollut edes varsinaista hahmoa. Kirjoittaminen on tuntunut aina hyvältä, oikealta ja järkevältä tavalta sisäistää ja tuottaa tietoa. Oppia. Ja sellaiseksi tämäkin on muodostunut, oppimiskokemukseksi ja opinnäytteeksi. Polulla, jossa onnistumisen ja epäuskon kokemukset vuorottelevat.

Sitä taivalta en ole suinkaan kulkenut yksin. Kiitollisena olen saanut ottaa vastaan henkistä ja fyysistä tukea, uskoa, rahaa, aikaa, luettavaa, kirjoitettavaa ja ihmeteltävää monelta eri suunnalta – sekä pyytäen että yllätyksenä. Konkreettisimmillaan sen on tarkoittanut ohjausta, jota olen saanut omalta ohjaajaltani prof. Timo Pihkalalta. Hänen realistinen, mutta salliva ohjaustapansa on mahdollistanut kaiken muun elämän ja työn ohessa punnerretun työn loppuunsaattamisen.

Merkityksellisiksi kohtaamisiksi ovat muodostuneet myös tilaisuudet tehdä yhteistyötä prof. Paula Kyrön sekä prof. Jussi Välimaan kanssa yrittäjyyden ja korkeakoulututkimuksen teemojen parissa. Projektipäällikkö Pirjo Putila ja ESR-rahoitteinen WomEqual-projekti olivat ensimmäisiä tahoja, jotka mahdollistivat tutkimuksen tekemisen virkatöiden ohella TKK:lla. Tärkeässä roolissa olivat myös TKK:n virkamieskollegat ja yksikkömme salliva kulttuuri. Vapautta tutkimuksen tekemiseen olen saanut nauttia myös myöhemmässä työpaikassani Korkeakoulujen arviointineuvostossa, jonne ilolla palaan kaikkien näiden vaiheiden jälkeen tohtorina. Tutkimusmenetelmien kanssa tuskailuun löytyi korvaamaton tuki niin ikään KKA:sta. Pääsuunnittelija Mafi Saarilammin diskurssianalyttisten tutkimusvälineiden osaaminen sekä hänen kirjahyllynsä edesauttoivat yhden hankalimman esteen ylittämässä. Ja sitten, ilman Suomen Kulttuurirahaston väitöskirja-apurahaa ja sen ”käytettävä ennen” päiväystä tämäkin työ olisi voinut jäädä digitaaliseen pöytälaatikkoon sillisalaattina. Niin ei onneksi käynyt. Yhtenä tärkeänä inspiraation ja yrittäjyysshengen lähteenä on ollut oma tutkimusryhmämme, akateeminen perheemme, jossa jokainen on saanut olla sellainen kuin on. Ilman teitä, ja teidän esimerkkiänne, Markku, Elena, Tuuli ja Marita, ei tässä hommassa olisi maaliin päästy.

Ja se kotiperhe sitten, laajennettu sellainen, jossa kotia on pyöritetty kollektiivisesti, jotta äiti saa kirjoittaa. Lasten loputonta ulkoilu- ja ruokahuoltoapua (kiitos Kirsti ja Jyri), akateemisuutta ja koulutusta kunnioittavaa arvomaailmaa (kiitos, vanhemmat, sisarukset ja isovanhemmat, Susannalle erityiskiitos oikoluvusta) sekä yhdistelmä rakastavaa ymmärrystä ja potkuja takapuoleen (kiitos aviomieheni Jussi) – kaikkea sitä olen saanut ja tarvinnut.

Johanna Kolhinen
Syyskuu 2015
Helsinki

*Nuutille, Aunille ja Simolle
sekä Veikko-Vaarille siellä jossain.*

Sisältö

Tiivistelmä

Abstract

Alkusanat

Sisällysluettelo

1 Johdanto	15
1.1 Käänteinen yrittäjyyteen – yliopistot muutoksessa	15
1.1.1 Yhteiskunnallinen keskustelu saa uusia sävyjä	16
1.1.2 Kaksi lähestymistapaa yrittäjämäisyyteen	18
1.2 Tutkimuksen tarkoitus	21
1.3 Yliopistot, yrittäjyys ja yrittäjämäisyys	24
1.3.1 Opiskelijoihin kohdistuvat koulutustoimenpiteet	24
1.3.2 Yrittäjyys ja yrittäjämäisyys koulutussisällöissä	27
1.3.3 Yrittäjämäisyyden johtaminen ja koulutuspolitiikka	28
1.4 Tieteenfilosofiset sitoumukset ja metodologia	29
1.5 Tutkimuksen rakenne	32
2 Katsaus tulkitsevaan organisaatio- ja yrittäjyystutkimukseen	35
2.1 Tulkitseva organisaatiotutkimus	35
2.1.1 Organisaatio kulttuurina	36
2.1.2 Organisaatiotutkimus ja narratiivit	36
2.1.3 Identiteetin käsite organisaatiotutkimuksessa	38
2.1.4 Organisaatio ja muutos	40
2.2 Yrittäjyys	42
2.2.1 Yrittäjyys prosessuaalisena ilmiönä	44
2.2.2 Organisaation yrittäjyys ja muutos	44
2.2.3 Diskurssit ja narratiivit yrittäjyyden tutkimuksessa	47
2.3 Yliopiston yrittäjämäisyys – kaksi keskusteluvirtaa kohtaavat	51
2.3.1 3. sukupolven yliopisto – teknologiansiirron näkökulma	52
2.3.2 Yrittäjämäinen yliopisto – yrittäjyyskäsitteen laajentaminen	54
2.3.3 Mallien vertailu ja näkökulmien väliset jännitteet	55
3 Tutkimusasetelma – aineistot ja analyysi	61
3.1 Case: Aalto-yliopisto	61
3.2 Tutkimusasetelman rakentuminen ja aineistolajien esittely	65
3.3 Analyysimenetelmistä	68
3.4 Aineistojen keruun ja analysoinnin eteneminen	74
3.4.1 Tekniikan alan jatko-opiskelijoiden yksilohaastattelut	75
3.4.2 Teknillisen korkeakoulun opetussuunnitelma 2008–2009	79
3.4.3 Opettajien ryhmähaastattelut	80

3.4.4	Yliopiston yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden arviointi: Aalto-yliopiston vastaukset	82
4	Analyysin tulokset	85
4.1	Jatko-opiskelijat – identiteettien välissä	85
4.1.1	Osaamisen muodot	86
4.1.2	Tekemisen muodot	91
4.1.3	Tiedon ja tietämisen muodot	97
4.2	Opetussuunnitelma – yrittäjyys liiketoimintana	102
4.2.1	Kurssien sisällöt	103
4.2.2	Kurssien tavoitteet	104
4.2.3	Kurssien opetus- ja oppimismenetelmät	105
4.3	Opettajat – muutostarinoita ja yrittäjyyden ilmentymiä	106
4.3.1	Aalto-yliopistomuutos – mikä kaikki onkaan muuttunut?	106
4.3.2	Narratiivinen luenta muutospuheesta	110
4.3.3	Puheen tuottamat arvoasetelmat eri yliopiston tehtävien välillä	112
4.3.4	Yrittäjyyden merkityksenannot	120
4.4	Strategiapuhe yliopiston tehtävien merkitysten rakentajana	124
4.4.1	Yliopiston tehtävien merkitykset ja arvoasetelmat	125
4.4.2	Yliopiston mallia rakentamassa	131
4.5	Yhteenveto tuloksista	134
4.5.1	Jatko-opiskelijat – yliopiston yrittäjämäisyyden tulkinnat	134
4.5.2	Opetussuunnitelman kurssikuvausten tuottama yrittäjyyskuva	138
4.5.3	Opettajien merkityksenannot yrittäjyydelle	139
4.5.4	Strategiapuheen rakentama kuva yliopiston tehtävistä	141
4.5.5	Yliopiston mallin rakentuminen läpi aineiston	142
5	Yliopiston yrittäjämäisyyden rakentuminen	149
5.1	Yliopistolaitoksen muutosta koskevat tarinalinjat	151
5.2	Paikalliset tarinat säilyttävät ja uusintavat	152
5.3	Yrittäjämäisyys rakentuu osaksi keskustelua yliopiston tehtävistä	154
6	Johtopäätökset ja keskustelu	157
6.1	Kuiluja ja siltoja	157
6.2	Jatkotutkimusaiheet	160
6.3	Tutkimuksen arviointia	161
	Lähteet	165
	Kuviot	
	Taulukot	

Kuviot

Kuvio 1: Yrittäjäysoiminnot Aalto-yliopistossa vuonna 2009.....	64
Kuvio 2: Tutkimusasetelma.....	66
Kuvio 3: Jatko-opiskelijoiden haastatteluiden runko	76
Kuvio 4: Yliopiston yrittäjämäisyyden rakentuminen eri näkökulmista.....	150

Taulukot

Taulukko 1: Tarinallisuuden näkökulmia organisaatioiden tutkimisessa.....	37
Taulukko 2: Kolmannen sukupolven ja yrittäjämäisen yliopiston mallien vertailu.....	57
Taulukko 3: Aalto-yliopiston valmistelun eteneminen	62
Taulukko 4: Eri muutostyyppien ilmentyminen opettajien haastatteluissa	108
Taulukko 5: Tutkijan/Yrittäjän tai Akateemisuuden/Yrittäjyyden välinen eronteko ...	135

1 Johdanto

1.1 Käännös yrittäjyyteen – yliopistot muutoksessa

Yrittäjyyttä on perinteisesti pidetty vieraana ja tiettyssä mielessä jopa kiellettyinä elementteinä yliopistoissa (Paasio, Nurmi & Heinonen, 2005). Tilastotiedot kertovat karua tarinaa akateemisesta yrittämättömyydestä, minkä on tulkittu olevan merkki Suomen vaillinaisesta innovaatiotoiminnasta. Teknologinen osaaminen ja kilpailukyky ovat huipussaan, mutta niiden realisoituminen talouteen on nähty puutteelliseksi. Toisaalta akateemisilta aloilta valmistuneiden keskuudessa erityisesti teknistieteellisillä aloilla yrittäjyyttä ei ole pidetty mielekkäänä uravaihtoehtona (Paasio ym. 2005). Opetusministeriön vuonna 2009 julkaiseman selvityksen mukaan akateemisten yrittäjien osuus kaikista yrittäjistä oli noin 9 % ja uusista yrittäjistä noin viidenneksellä oli jonkinlainen korkeakoulututkinto (Opetusministeriön julkaisuja 2009: 7, 13). Jotta Suomi menestyisi ja kasvu mahdollistuisi myös tulevaisuudessa on yrittäjyyteen tukeminen, muun muassa yrittäjyyskasvatuksen keinoin, noussut koulutuspoliittiseksi aiheeksi tämän vuosituhannen puolella (akateemisesta yrittäjyyskoulutuksesta mm. Heinonen ym. 2006).

Opetusministeriön julkaisussa *Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivoja* (2009:7) ilmaistaan yrittäjyyden edistämisen tavoitteiksi ”vahvistaa yksilöiden yrittäjämäistä asennetta ja lisätä yrittäjyyden houkuttelevuutta yhtenä uravaihtoehtona.” (s. 14) Korkeakoulujen osalta visio 2015 sisältää seuraavan tahtotilan:

”Korkeakoulut ovat sisällyttäneet kokonaisstrategioihinsa yrittäjyyden. Korkeakoulun strategian mukaisesti on laadittu hyväksyty toimintatapa, jossa kannustetaan ja tarjotaan valmiuksia yrittäjän uralle, synnytetään innovaatioita ja luodaan edellytyksiä yritysten kasvulle. (s. 15)”

Yrittäjyyskasvatuksen vaikutuksista yksilötasolla on saatu Euroopassa rohkaisevia tuloksia. Esimerkiksi Euroopan komission julkaisema tutkimus (2012) yrittäjyysohjelmien vaikutuksesta korkeakouluopiskelijoiden yrittäjyystaitojen ja yrittäjyysaikomusten kehittymiseen (myös Smith 2008), työllistymiseen ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen osoittaa yrittäjyyskasvatuksen vaikuttavan usealla eri osa-alueella opiskelijan elämässä. Yrittäjämäisen ajatusmallin voimistuminen mahdollistaa luovuuden ja itsevarmuuden kasvun, joka puolestaan tekee opiskelijoista haluttuja työntekijöitä. Yrittäjyyskasvatuksella nähdään olevan vaikutuksia siihen, kuinka rohkeasti opiskelijat perustavat uusia yrityksiä ja ottavat aktiivisen roolin yhteiskunnassa (European Commission 2012, 82). Kasvavaa koulutuspoliittista mielenkiintoa yliopiston yrittäjämäisyyttä kohtaan (Hartshorn & Hannon 2005) heijastelevat 2000-luvulla tehdyt useat selvitykset ja julkaisut yrittäjyyden tilasta

korkeakoulutuksessa (katso esimerkiksi European Commission 2008a; 2008b sekä Rae, Martin, Antcliff & Hannon 2012).

1.1.1 Yhteiskunnallinen keskustelu saa uusia sävyjä

Keskustelu yrittäjyyden sijoittumisesta yliopistojen tehtäväkenttään on osa suurempaa yhteiskunnallista ja maailmanlaajuisista korkeakoulutuksen muutosta. Maailmanlaajuiset talouden muutokset ovat heijastuneet kansallisen tason tutkimus- ja koulutuspolitiikkaan niin Euroopassa kuin Pohjois-Amerikassakin. Slaughter ja Leslie (1997) ovat kuvanneet tämän globalisaatioon juurensa juontavan muutoksen olevan yliopiston toimintalogiikan ja akateemisen työvoiman näkökulmasta suurimpia sitten teollistumisen aikakauden. He ovat jäljittäneet ilmiötä tutkimalla englantia puhuvien maiden (Iso-Britannia, Yhdysvallat, Kanada ja Australia) yliopistojen rahoitusrakenteiden muutoksia 1970–1990 -luvuilla.

Yliopistojen rahoitusohjissa on tapahtunut merkittävä siirtymä kohti kilpailtua yksityistä rahaa, minkä nähdään olevan seuraus valtion ja julkisen rahoituksen vähenemisestä. Slaughter ja Leslie (1997, 2004) ovat käyttäneet ilmiöstä nimeä *akateeminen kapitalismi*. Tällä tarkoitetaan yliopiston toimintalogiikan yrittäjämäisyyttä, markkinahenkisyyttä ja -orientaatiota sekä toiminnan painopisteen muuttumista teknologian siirron ja kaupallistumisen suuntaan. Heidän mukaansa akateeminen kapitalismi, tai toiselta nimeltään yliopiston muutos yrittäjämäiseen suuntaan, on vaikuttanut suoraan akateemisen työvoiman näkemyksiin heidän omaan työhönsä liittyvistä arvoista, normeista ja uskomuksista, jopa epistemologisella tasolla. Näin ajateltuna muutos ei ole pelkästään yhteiskunnallinen, institutionaalinen tai rakenteellinen vaan myös kulttuurinen.

Akateemisen kapitalismin käsitteeseen on nivottu sisään kriittinen näkökulma tätä muutosta kohtaan, johon yliopistolaitos on ikään kuin ajautunut pakon edessä, ulkopuolisten voimien työntämänä. Yrittäjämäisyydestä on rakennettu ”haluttava ominaisuus”, joka pakottaa yliopistot pohtimaan kolmen päätehtävänsä – tutkimuksen, opetuksen ja yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden – välistä suhdetta ja rajankäyntiä (Sam & van der Sijde 2014, 902). Käänteinen yrittäjyyteen ei näyttäyty tässä keskustelussa pelkästään positiivisena vaan myös huolta aiheuttavana tekijänä, jossa yhtäältä liikutaan perustutkimuksesta ja riippumattomuudesta kohti tilaustutkimusta ja toisaalta akateemisten ja yrittäjämäisten arvojen konfliktia (Slaughter & Leslie 1997, Ylijoki 2003). Kuitenkaan esimerkiksi Clark (1998) ei näe yrittäjämäisten aktiviteettien lisäämisen olevan ristiriidassa perinteisten akateemisten arvojen kanssa. Kuten Ylijoki (2003) ja Rinne & Koivula (2005) toteavat, kyseessä on enemmänkin arvojen jatkumon laajentuminen kuin niiden korvautuminen täysin uusilla.

Muutos, jonka osaksi yrittäjyyden esiinmarssi yliopistokentällä asettuu, voidaan nähdä myös eräänlaisena yliopistojen avautumisena yhteiskuntaan. Kuten Sam ja van der Sijde (2014) ovat todenneet, kyse on samalla myös yliopistojen, elinkeinoelämän tai yritysmailman ja valtion välisten rajojen hämärtymisestä. Yliopistojen ja yritysten

välisellä rajapinnalla tapahtuva aktiivisuus nähdään edelleen Euroopan tasolla alhaiseksi, kun arviolta 40 % akateemisesta henkilökunnasta yliopistosektorilla ei tee minkään muotoista yritysysteistyötä (Kozlinska 2012).

Ritsilä, Nieminen ja Sotarauta ovat todenneet (2007), että yliopistojen yhteiskunnallisen roolin kehittäminen on ollut Suomessakin tutkimus- ja julkishallinnon ”kehittämisagendalla” pitkään, ja viimeistään 1990-luvulla vilkastui keskustelu siitä, että yliopistojen tulisi itse ottaa roolistaan aktiivisempi strateginen vastuu. Ylijoen (2014, 58) mukaan Suomi oli ensimmäinen OECD maa, jossa otettiin käyttöön ”kansallisen innovaatiojärjestelmän” käsite, ja tämä tapahtui jo 1980–90 -lukujen taitteessa. Tämän jälkeen innovaatiopolitiikan vaikutus alkoi näkyä voimakkaasti myös koulutuspoliittisessa puheessa.

Vaikka Suomi tulikin hiukan jälkijunassa korkeakoulujärjestelmän rakenteellisen uudistamisen aallossa muihin Pohjoismaihin verrattuna, on toiminta ollut hyvin vilkasta koko 2000-luvun ajan (Ylijoki 2014, 58). Konkreettinen askel yliopistojen roolin muuttamiseksi otettiin uuden yliopistolain muodossa vuonna 2009. Tällöin lakiin kirjattiin yliopiston tehtäväksi: *”edistää vapaata tutkimusta sekä tieteellistä ja taiteellista sivistystä, antaa tutkimukseen perustuvaa ylintä opetusta sekä kasvattaa opiskelijoita palvelemaan isänmaata ja ihmiskuntaa. Tehtäviään hoitaessaan yliopistojen tulee edistää elinikäistä oppimista, toimia vuorovaikutuksessa muun yhteiskunnan kanssa sekä edistää tutkimustulosten ja taiteellisen toiminnan yhteiskunnallista vaikuttavuutta”* (Yliopistolaki 558/2009, 2§). Yliopistofuusiot, kuten Aalto-yliopiston ja Itä-Suomen yliopiston perustaminen sekä Turun yliopiston ja Turun kauppakorkeakoulun yhdistäminen tapahtuivat pian tämän jälkeen.

Lehtimäen ja Peltosen (2013) tutkimuksessa suomalaisen korkeakoulukentän valtarakenteiden muutoksesta seurattiin Helsingin kauppakorkeakoulun matkaa kohti Aalto-yliopistoa aina 1990-luvulta 2010-luvulle. Analyysi toimijoiden verkostosta (actor networks), jonka osaksi Aalto-yliopisto tällä vuosikymmenellä on asettunut, osoittaa HSE:n verkoston muuttuneen huomattavasti kahdenkymmenen vuoden takaisesta vuorovaikutuskentästä, rinta rinnan koulupoliittisen ilmapiirin muutosten kanssa. Kuten Ritsilä ym. (2007), Lehtimäki ja Peltonen (2013, 212) näkevät Aalto-yliopiston perustamisen olleen kansallisella agendalla, vastaamassa ensinnäkin alueellisen vaikuttamisen tarpeeseen, mutta myös akateemisen tutkimuksen kansainvälisen kilpailun kovenemiseen.

Muutos vuorovaikutuskentässä ja sen valtasuhteissa on jäljitettävissä tutkimalla tieteenalan valtaapitävää puhetta. Tässä tapauksessa Lehtimäki ja Peltonen (2013) tunnistivat muutoksen tavassa puhua ”liiketoimintaosaamisesta” (business competence) aiemmin keskustelua hallinneen ”liiketaloustieteen” käsitteen (business science tai business economics) sijaan. Lehtimäen ja Peltosen (2013, 213) mukaan tämä heijastelee akateemisen yhteisön tehtävän sekä tieteen oikeutuksen muutosta. Aikaisempi kielenkäyttö viittasi yhteisön tehtävään tuottaa yhteiskuntatieteellisesti vakuuttavaa ja täsmällistä tietoa, joka hyödyttäisi elinkeinoelämää ja liiketoimintaa. Nyt tärkeimmäksi

tehtäväksi oli noussut liiketaloudellisen tiedon tuottaminen, joka olisi *myös* tieteellisesti uskottavaa. Samalla valta on siirtynyt pois päin tiedon tuottajalta sen hyödyntäjälle ja vuorovaikutuksen kenttä eli yliopisto-elinkeinoelämä -rajapinta on monimutkaistunut ja hämärtynyt.

Yksi tunnetuimmista yliopiston vuorovaikutuskentän muutosta kuvaavista jäsennyksistä on niin sanottu Triple Helix -malli (Etzkowitz, Webster, Gebgart & Cantisano Terra 2000), jossa yliopisto sijoitetaan osaksi tietoyhteiskunnan innovaatioyhtymien kolmiota. Yliopistolla on Triple Helix -mallin mukaan tärkeä yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden edistäjän rooli yhdessä valtion ja elinkeinoelämän kanssa. Etzkowitzin ym. (2000, 314) mukaan yhteiskunnallisen taloudellisen hyvinvoinnin edistäminen tulee tapahtua tutkimuksen ja opetuksen perustehtävien kautta, mutta uusia toimintamalleja hyödyntäen. Mallin keskiössä on Suomen korkeakoulupoliittiseen innovaatiopuheeseenkin omaksuttu tapa nähdä yliopiston rooli aktiivisena tutkimustiedon siirtäjänä ja uusien innovaatioiden tuottajana ja kasvun edistäjänä.

1.1.2 Kaksi lähestymistapaa yrittäjämäisyyteen

Miten yrittäjyys ja yrittäjämäisyys määritellään korkeakoulukontekstissa, ei ole itsestään selvää. Yrittäjyyttä on tuotu tarjolle yliopistoihin ja korkeakouluihin, mutta kyseenalaistamatta millaisiin uskomuksiin, taustaoletuksiin ja käsityksiin se perustuu (Hartshorn & Hannon 2005). Suomessa huolensa yrittäjyyden tulkinnoista ovat muun muassa esittäneet Paasio ym. (2005) ja Rae (2011). Rae (2011, 38) mukaan yrittäjyys on suurelta osin kulttuurinen ilmiö, joka on synnytetty ja tuotettu uudelleen kulttuurisena ideologiana eri kanavien kautta. Näitä kanavia ovat muiden muassa poliittiset puheet, hallitusohjelmat ja myös kasvatuksen ja koulutuksen puhe, joissa viitataan tietoyhteiskunnan muuttuviin tarpeisiin (Sam & van der Sijde 2014, 904). Esimerkkinä ja roolimalleina käytetään huippuyliopistoja kuten Standford, MIT ja Cambridge, jotka ovat tietoisesti liittäneet yliopistokuvaansa yrittäjämäisyyden leiman alleviivaamaan edistyksellisyyttä (Bienkowska & Klofsten 2012). Sam ja van der Sijde (2014) puhuvatkin Euroopan tasolla korkeakoulupoliitiikan angloamerikkalaistumisesta, tai takaisin kierrätyksestä Eurooppaan, jonka yhtenä ilmentymänä he pitävät keskustelua yliopiston yrittäjämäistymisestä.

Katsaus yrittäjämäistä yliopistoa koskeviin tutkimuksiin osoittaa kiinnostuksen kohteeksi pääasiassa sen, kuinka yliopiston tutkimustulokset saadaan mahdollisimman hyvin suodatettua elinkeinoelämää hyödyttäväksi ja yliopisto toimimaan yritystoimintaa tukevasti (mm. Bronstein & Reihlen 2014; Bramwell & Wolfe, 2008; Martinelli, Meyer & Tunzelmann, 2007; O'Shea, Allen, Morse, O'Gorman & Roche, 2007; Searle Renault, 2006; Zaharia & Gibert, 2005; Schulte, 2004; Lazzaroni & Piccaluga, 2003). Näille tutkimuksille keskeistä on *yliopisto-yritys rajapinnan* hahmottaminen ja *tutkimustulosten kaupallistamisen* problematiikka. Yliopiston yrittäjyys tarkoittaa tällöin innovaatioiden siirtoa *uusyritystoiminnaksi* tai kaupallisiksi sovelluksiksi. Yliopiston rakenteiden ja toiminnan toivotaan edistävän *ulkoista yrittäjyyttä* ja tukevan opiskelijoiden ohjautumista yrittäjiksi. Esimerkki tästä *teknologian siirron*

näkökulmasta on Wisseman (2009) malli kolmannen sukupolven yliopistosta (3rd Generation University).

Yrittäjämäistä yliopistoa koskevissa tutkimuksissa huomiota on saanut yliopistopohjainen yrittäjyys tai akateeminen yrittäjyys, josta konkreettisin esimerkki ovat yliopistojen tuottamat spin-offit. Myös käytännön tasolla yliopistojen tuottamat yritykset ja niiden määrät ovat luonteva ja yksinkertainen tapa seurata ensinnäkin yliopiston yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tehtävän onnistumista, mutta myös yliopiston yrittäjämäisyyttä. Erilaisia yliopistopohjaisia yritysmuotoja ovat suorat ja epäsuorat spin-offit, uusia prosesseja (ei niinkään patenteja) hyödyntävät yritykset sekä olemassa olevien yritysten sisään syntyneet spin-in -yritykset (Pilegaard, Moroz & Neergaard 2010). Spin-off lasketaan suoraksi tai epäsuoraksi sen mukaan, onko sen takana immateriaalioikeuksia koskevia sopimuksia yliopiston ja yrityksen välillä vai ei. Yritystyyppiä erottaa myös se, millaisiin liiketoimintamalleihin ne perustuvat (konsultointiin, teknologiaan vai tuotteisiin) ja kuka on niiden pääasiallinen alullepanija (yliopiston työntekijä, yhteistyöyrittäjä, opiskelija/valmistunut tai tiimi) (tarkempi spin-off taksonomia Pilegaard ym. 2010, 49). Searle Renaultin (2006) mukaan professoreiden asenteet tutkimustulosten kaupallistamista, patenttien hakemista ja spin-off yritysten muodostamista kohtaan ovat merkittävässä asemassa yliopiston yrittäjyydessä (ibid, 238). Professorit asettuvat hänen mukaansa avainasemaan omalla esimerkillään ja mielipidevaikuttajina johtaessaan tutkimustoimintaa ja tohtorikoulutusta.

Kyseistä teknologian tai tiedon siirron näkökulmaa edustavissa, yliopiston yrittäjämäisyyttä käsittelevissä tutkimuksissa yrittäjyys näyttäytyy ennen kaikkea yliopiston tuottaman tiedon siirtämisenä ympäröivään yhteiskuntaan siten, että siitä syntyy *kaupallista toimintaa tai yrityksiä*. Näkökulmaa on pidetty rajoittuneena ja siitä aiheutuvan jopa haittaa yliopiston yrittäjämäisyyden toteutumiselle laajassa merkityksessään (mm. Gibb 2005; Rae 2011), varsinkin jos yrittäjyyttä yritetään puskea voimalla yliopiston sisällä ylhäältä alaspäin (Philpott, Dooley, O'Reilly & Lupton 2011). Kozlinskan (2012) mukaan yliopistojen ja yritysten välisen vuorovaikutuksen suurimpia esteitä ovat akateemisen järjestelmän konservatiivisuus ja jäykkyys, yrityskulttuurien sulkeutuneisuus, eri näkemykset tiedon luonteesta ja siitä, miten immateriaalioikeudet tulisi jakaa, mutta toisaalta myös tieteen tekijöiden näkemykset siitä, että kaupallistamistoiminnot vaarantavat tieteen kehittymisen tulevaisuuden ja akateeminen inflaatio uhkaa tutkintojen arvoa.

Euroopan komission teettämä tutkimus *Survey of Entrepreneurship in Higher Education in Europe* (European Commission 2008b) heijastelee hieman toisenlaista eurooppalaiselle keskustelulle tyypillistä näkökulmaa. Euroopan komission tutkimuksessa pyrittiin selvittämään yrittäjyyden ja yrittäjyyskasvatuksen tilaa eurooppalaisissa yliopistoissa ja korkeakoululaitoksissa sekä tarjoamaan toimenpidesuosituksia esteiden ylittämiseksi. ”Yrittäjämäistä korkeakoulua” lähestytään tutkimuksessa kuuden ulottuvuuden avulla: strategia, infrastruktuuri, opetus ja oppiminen, yhteiskunnallinen vaikuttavuus, kehittäminen ja resurssit (European

Commission 2008b, 29). Kyselytutkimuksen viitekehystä on hyödynnetty myöhemmin esimerkiksi Iso-Britanniassa (Rae ym. 2012). Kumpaakin edellä mainittua tutkimusta yhdistää arvioivan näkökulman ohella ajatus siitä, että yrittäjyys on yhteiskunnallisen kehityksen avain, jolla on kauaskantoisia taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia.

Blenkerin ja Dreislerin (2006) mukaan eurooppalainen keskustelu yliopistojen ja korkeakoulujen yrittäjämäisyydestä on alusta alkaen keskittynyt angloamerikkalaista enemmän koulutuksen ja oppimisen ympärille. Angloamerikkalaisessa keskustelussa taas yrittäjämäisyys on määrittynyt nimenomaan markkinahenkisen ja -ehtoisen toiminnan kautta ja syynä tähän voidaan pitää etenkin USA:n pitkää yksityisten yliopistojen perinnettä, kun taas Euroopassa yliopistot ovat olleet voimakkaammin myös rahoitus pohjaltaan valtion hallinnassa (Blenker & Dreisler 2006, 45).

Yliopistojen ja korkeakoulujen yrittäjämäisyyden edistämisen ja arvioinnin työkalua ovat kehittäneet eteenpäin OECD yhdessä Euroopan komission kanssa. Vuonna 2013 julkaistiin ensimmäinen eurooppalainen mittaristo ja itsearvioinnin työkalu HEInnovate (osoitteessa HEInnovate.eu), jolla yliopisto tai korkeakoulu voi tarkastella omaa yrittäjämäisyyden astettaan seitsemästä eri näkökulmasta. Näitä ovat

- johtaminen ja hallinto
- organisaation kapasiteetti, henkilöstö ja kannustimet
- yrittäjyyden kehittäminen opetuksessa ja oppimisessa
- yrittäjyyden polut
- tiedonsiirto korkeakoulu/yliopisto-yritys/ulkoinen sidosryhmä rajapinnassa
- kansainvälistyminen osana yrittäjämäisyyttä
- työkalun käytön vaikutusten arviointi

Yhteistä näille edellä mainituille yrittäjyyskasvatuksen henkeä seuraaville selvityksille, tutkimuksille ja työkaluille on yrittäjämäisyyden lähestyminen *kokonaisvaltaisena ilmiönä*, joka toteutuu erityisesti opetuksen ja oppimisen prosesseista käsin, mutta ulottuu aina yhteiskunnalliseen vuorovaikutukseen, strategiaan ja johtamiseen.

Yksi Euroopan komission tutkimuksen (2008b) suosituksista oli laajan yrittäjyyskäsitteen omaksuminen yliopistoissa ja korkeakouluissa, josta myös Gibb (2005) on esittänyt jäsenyyksiä. Laajalla yrittäjyyskäsitteellä tarkoitetaan sitä, ettei yrittäjyyttä voida rakentaa pelkällä liiketoimintaosaamisen koulutuksella tai ulkoiseen yrittäjyyteen tähtäävillä tukitoimilla, vaan sen tulisi näkyä niin strategiassa, yksilöiden toiminnassa ja organisaation johtamisessa kuin opetussuunnitelmassakin. Kuten Hartshorn & Hannon (2005) ja Rae ym. (2012) määrittelevät, yrittäjyydellä voidaan laajasti ottaen tarkoittaa sekä *yrittäjämäisyyttä* eli yksilön tapaa toimia luovasti, innovatiivisesti ja uusia ideoita käytäntöön soveltaen että *yrittäjyyttä*, joka voi olla

yrittäjämäisen toiminnan tulos, esimerkiksi uusi yritys tai liiketoiminnan muoto. Yrittäjyydellä he tarkoittavat myös tieteenalaa, joka keskittyy yritysten, yrittäjien ja yrittäjämäisen toiminnan tutkimukseen. Näin ollen yrittäjyyden käsitetään laajasti ymmärrettyinä näyttäytyvän *yksilön ja organisaation toiminnassa uuden luomisena, aloitteellisuutena, innovatiivisuutena, uusiutumisenä, yllätyksellisyytenä* (mm. Hjorth 2003), ja *mahdollisuuksien havaitsemisena ja niihin tarttumisena* (Shane & Venkatamaran 2000; Stevenson & Gumpert 1985), ja *johon sisältyy aina jossain määrin muutos, epävarmuus ja kompleksisuus* (Landström 1998). Yrittäjyyteen liittyvien merkitysten tutkiminen yksilötasolla on nähty merkitykselliseksi jo siitäkin syystä, että mielikuvat yrittäjästä ja yrittämisestä vaikuttavat siihen, mitä yrittäjäksi aikova pitää tavoittelemisen arvoisena (Pietiläinen, Lehtimäki, Keso & Hiukka 2007, 85).

Keskustelu yrittäjyyden käsitteen laajentamisesta on varsinkin yrittäjyyskasvatuksen piirissä tuttu, mutta sen ovat tunnustaneet ja tunnustaneet monet yrittäjyyden diskursseja kriittisesti tarkastelleet tutkijat (katso esimerkiksi Berglund & Johansson 2006). Yrittäjyyden käsitteellisen keskustelun laajentuminen voidaan nähdä itsessään olevan tulosta yrittäjyyden oppimis- ja muuntautumisprosessista (Rae 2011, 62).

1.2 Tutkimuksen tarkoitus

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on *lisätä ymmärrystä* yliopiston yrittäjämäisyyden sosiaalisesta rakentumisesta. Lähestyn aihetta useiden eri aineistojen avulla tehden *tulkintaa* yliopiston yrittäjämäisyyden rakentumista ohjaavista merkityksenannoista. Ilmiön empiirinen tarkastelu pohjautuu Aalto-yliopistossa ja sitä edeltäneessä Teknillisessä korkeakoulussa vuosina 2006–2013 kerättyihin tekstiaineistoihin. Aineistot kuvaavat tekniikan alan näkökulmasta nousevaa matkaa kohti Aalto-yliopistomuutosta ja yrittäjämäisyyttä. Aineistojen tulkinta tuottaa monikerroksellista tietoa ilmiöstä niin yksilö- kuin organisaatiotasolla.

Näen yliopiston yrittäjämäisyyden rakentumisen muutosprosessina, tässä ajassa elävänä ilmiönä, joka muovautuu jatkuvasti sosiaalisessa vuorovaikutuksessa. Tarkastelen yrittäjämäisyyden rakentumista sekä tutkimusta varten kerätyn aineiston eli haastatteluiden kautta että olemassa olevia dokumentteja hyödyntäen. Tutkimuksesta riippumaton eli ennalta olemassa olevaa aineistoa ovat TKK:lla lukuvuonna 2008–2009 julkaistu opetussuunnitelma ja arviointitarkoitukseen vuonna 2013 kerätty Aalto-yliopiston vastausaineisto, jolle on saatu lupa tutkimuskäyttöön. Tutkimuksessa käytettävät haastattelut on toteutettu 2006 ja 2012. Sulkunen toteaa (1997, 28) seuraavasti: ollakseen merkityksellistä, siis tulkittavissa, sosiaalisen todellisuuden on pukeuduttava johonkin kielelliseen muotoon. Tässä tutkimuksessa lähestyn yliopiston sisällä tuotettua moniäänistä puhetta yliopiston yrittäjämäisyyden todellisuuden representaationa, ja pyrin tekemään siitä selkoa kommunikaatioon kohdistuvan analyysin avulla.

Tutkimusta ohjaava päätutkimuskysymys on:

Millaisia merkityksiä yrittäjämäisyys ja yrittäjyys saavat yliopistossa?

Käytän tässä tutkimuksessa kahta käsitettä *yrittäjämäisyys* ja *yrittäjyys*, joista ensimmäinen viittaa laajasti uutta luovaan inhimilliseen toimintaan, sekä yksilö- että organisaatiotasolla. Yrittäjyys puolestaan sisältää kaikki yrittäjämäisen toiminnan ilmiä, jotka voivat olla luonteeltaan myös kaupallisia tai (uutta) liiketoimintaa tuottavia. Käyttämäni käsitteet ankkuroituvat tulkitsevaan organisaatio- ja yrittäjyystutkimukseen, joita koskeva tarkempi katsaus löytyy luvusta 2.

Tutkimukseni kohde, yliopisto, liittyy tämän työn osaksi korkeakoulututkimuksen instituutioon, organisaatioon ja hallintoon keskittyvää tutkimusaluetta (Ahola & Välimaa 2002, 8; tarkemmin Teichler 2000). Tällöin lähtökohdaksi on yliopiston määrittely organisaatioksi tai instituutioksi, jolla on erityinen koulutuksellinen tehtävä ja muoto. Suomessa tämä on määritelty käytännössä yliopistolaisissa (558/2009). Yliopistolla tarkoitetaan siinä julkisoikeudellista tai säätiömuotoista laitosta, jonka tehtäviin kuuluvat ”vapaa tutkimuksen sekä tieteellisen ja taiteellisen sivistyksen edistäminen sekä tutkimukseen perustuvan ylimmän opetuksen antaminen” (Yliopistolaki 558/2009, 1-2§).

Empiirisessä tarkastelussa olen rajannut tutkimuksen koskevan yliopiston ydintehtävien – *tutkimus, opetus ja yhteiskunnallinen vuorovaikutus ja vaikuttavuus* – ympärille kytkeytyvää akateemista toimijajoukkoa sekä yliopiston johtoa. Yliopiston yrittäjämäisyyttä koskevien ulkoisten odotusten ja ilmentymien sekä yliopiston sisällä syntyvien tulkintojen väliin jäävä ”tyhjä tila” muodostaa lähtökohdan tälle tutkimukselle. Tarkemmin haluan selvittää, millaisia merkityksenantoja yrittäjyydelle ja yrittäjämäisyydelle annetaan *yliopiston sisällä eri näkökulmista* katsottuna, kun yliopisto käy läpi merkittävää organisaatorakenteellista ja institutionaalista *muutosta*.

Katson merkityksenantoja tutkimuksessani neljästä näkökulmasta: **jatko-opiskelijan, opettajan, opetussuunnitelman** ja **strategian** näkökulmasta. Näkökulmakohtaiset alatutkimuskysymykset ovat:

- Millaisia toimija-asemia tekniikan alan jatko-opiskelijat tuottavat puhuessaan yrittäjyydestä tai yliopiston tehtävistä? Millaisia vastakkainasetteluita ja erontekoja puheella tuotetaan?
- Millaisia toimija-asemia Aalto-yliopiston opettajat tuottavat puhuessaan yrittäjyydestä, yliopiston tehtävistä ja Aalto-yliopistomuutoksesta? Millaisia vastakkainasetteluita ja erontekoja puheella tuotetaan?
- Millaista yrittäjyyskuvaa TKK:n opetussuunnitelmalla tuotetaan yrittäjyyteen linkittyvillä kursseilla?

- Millaisia toimija-asemia tuotetaan Aalto-yliopiston yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden tehtävää (kolmas tehtävä) koskevassa strategiapuheessa? Miten yliopiston tehtävien ja yrittäjyyden merkitystä tuotetaan ja arvotetaan?

Pyrkimys kohti yliopiston yrittäjämäisyyttä jäsentyy tässä sekä ulkoa että sisältäpäin rakentuvaksi *paikallisiksi tapahtumaketjuiksi* tai *tarinoiksi*, joihin pyritään joko kiinnittämään kielenkäytöllä tai erottautumaan niistä. Olen kiinnostunut erityisesti niistä *toimija-asemista* ja *tarinalinjoista*, joita puhujat tuottavat suhteessa yliopiston yrittäjämäisyyden rakentumiseen. Yliopiston yrittäjämäisyyden rakentumista lähestyn prosessina, joka näkyy toisaalta yhteiskunnallisen tason muutoksena, mutta myös organisaatiotason muutoksena. Kuten Ylijoki (2003, 308) on todennut, yrittäjämäisyyteen liittyvän yliopistomuutoksen tulkintoja koskevalle tarkemmalle laadulliselle tutkimukselle olisi tilaa, etenkin paikallisten arvojen, uskomusten ja ihanteiden tasolla.

Toimija-asema ja tarinalinja liittyvät käsitteinä *positiointiteoriaan* (Harré & van Langenhove 1999), jonka juuret ovat sosiaalipsykologiassa ja sosiaaliseen konstruktivismiin nojaavassa psykologiassa (Harré 2002). Positiointiteoriassa tarkastellaan ihmisten sosiaalisissa episodeissa eli vuorovaikutustilanteissa tai keskusteluissa omaksumia positioita eli asemoiteja. Ymmärrän position tai aseman tarkoittavan ikään kuin roolia, jonka puhuja voi tiettyssä sosiaalisessa tilanteessa valita vahvistaakseen tiettyä näkökulmaa sekä omaa oikeuksien ja velvollisuuksien kautta määrittävää suhdettaan siihen (Harré, Moghaddam, Cairnie, Rothbart & Sabat 2009, 5). Positiointiteoria kuvataan usein positiointikolmion avulla, jonka sivut ovat positio, tarinalinja (storyline) ja sosiaalinen teko (Harré & van Langenhove 1999). Asemoituminen tarinalinjaan määrittää, millainen toiminta muodostuu mahdolliseksi tai mahdottomaksi puhujalle.

Hyödynnän tässä tutkimuksessa *tarinalinjan* käsitettä, jota on kutsuttu suomenkielisessä tutkimuksessa myös *tarinamalliksi* (Saarilampi 2007). Tarinalinjat ovat kollektiivis-narratiivisia malleja tai varantoja (Berger & Luckmann 1994), joihin Harrén määrittelyn mukaan ei aina välttämättä liity juonellista aikaulottuvuutta, vaan ne voidaan nähdä enemmänkin stereotyyppinä tai puhetapojen narratiivisina kokoelmina. Narratiivisella analyysillä voidaan Harrén ym. (2009, 6) mukaan paljastaa tarinalinjoihin sisältyviä normatiivisia toiminnan rajoitteita. Nämä tulevat ilmi paikallisissa kielenkäyttötavoissa, joita käytetään oikeuksien ja velvollisuuksien määrittelyyn. Näin ollen tarinalinjoihin kiteytyy toimintaa ohjaavia moraalisia uskomuksia siitä, millainen toiminta on oikeaa ja toivottavaa. Tarinalinjoihin keskittyvällä tutkimuksella ei niinkään pyritä määrittelemään, mitkä tarinalinjat ovat oikeita tai väriä vaan tuottamaan kuvaa siitä, millaiset välineet tai toisin sanoen tarinat ovat hallitsevassa asemassa todellisuuden rakentamisessa.

Toimija-aseman käsitteellisessä määrittelyssä nojaan Törrösen (2000) tulkintaan positiosta, jota hän kutsuu toimija-asemaksi. Tutkimuksessani on piirteitä semioottisesta tekstianalyysistä ja narratiivisesta tutkimuksesta, joita yhdistää tulkitseva näkemys todellisuuden sosiaalisesta rakentumisesta. Narratiivisuus mahdollistaa moniäänisyyden ja hyväksyy erilaisten tulkintojen ja tarinoiden olemassaolon yhtä aikaa organisaatioiden tutkimuksessa (Weick & Browning 1986; Berendse, Duijnhoven & Veenswijk 2006).

Olen hyödyntänyt *postmodernin kriittisyyden* ajatusta tutkimusasetelman rakentamisessa. Postmoderni kriittisyys perustuu moniäänisyyden hyväksymiselle, ajatukselle ettei ole olemassa yhtä totuutta, joka vapauttaa tällöin pyrkimästä siihen (muun muassa Gergen 2003, 454). Calás & Smircichin (1999, 652) mukaan tärkein postmodernismin kontribuutio ihmis- ja yhteiskuntatieteelliselle tutkimukselle on vapauttaa kriittinen ajattelu pakottavasta tarpeesta korvata haastettu ajatusmaailma jollain ”oikeammalla” rakenteella. Moniäänisyys mahdollistaa erilaisten näkökulmien perustelemisen ilman tarvetta osoittaa muita näkökulmia vääräksi. Tutkimukseni perustuu olettamukselle, että *yliopisto organisaationa muodostuu sen sisällä toimivista yksilöistä*, ja että *yrittäjämäisyyden ja yrittäjyyden merkitys rakentuu heidän tuottamissaan yksilöllisissä ja kollektiivisissa tulkinnoissaan*. Näin yksilöä ja organisaatiota ei eroteta täysin toisistaan, vaan ne ovat syklisessä vuorovaikutuksessa toisiinsa (Giddens 1984).

1.3 Yliopistot, yrittäjyys ja yrittäjämäisyys

1.3.1 Opiskelijoihin kohdistuvat koulutustoimenpiteet

Yrittäjyyden edistämistä yliopistossa ja sen tuloksellisuutta on lähestytty tutkimuksessa monista eri näkökulmista, joista *opiskelijat* ovat yksi keskeisin ryhmä. Opiskelijoihin kohdistuviin koulutustoimenpiteisiin keskittyvä tutkimus perustuu olettamukselle siitä, että yksilön yrittäjyysaikomuksiin, -asenteisiin, -valmiuksiin, -osaamiseen ja -taitoihin voidaan jollain konkreettisilla tavoilla vaikuttaa, tai että niiden tutkiminen voisi edistää yksilötasolla yrittäjyyttä. Tulokset antavat kuitenkin ristiriitaisia merkkejä siitä, miten yrittäjyyttä tai yrittäjämäisyyttä voidaan yksilötasolla eritellä ja selittää.

Esimerkiksi Souitaris, Zerbinati ja Al-Laham (2007) selvittivät luonnontieteiden ja insinööritieteiden opiskelijoiden yrittäjyysintentioiden eli -aikomusten kehittymistä yrittäjyysohjelmien aikana. Tarkoituksena oli tutkia muutoksia opiskelijoiden toiminnassa ennen ja jälkeen koulutuksen. Tulosten mukaan yrittäjyysohjelmia käyneiden opiskelijoiden yrittäjyysasenteissa ja innostuksessa tapahtui tunnetason muutos positiiviseen suuntaan verrokkiryhmään verrattuna. Tutkimuksen tuloksissa varsinaisella yrittäjyyssubstanssin oppimisella tai tarjotuilla yrittäjyyden tukiresursseilla ei nähty olevan merkittävää yhteyttä aikomusten vahvistumiseen vaan vahvistuminen näytti linkittyvän ohjelman aikana tapahtuneeseen inspiroitumiseen (Souitaris ym. 2007, 586). Yrittäjyys substanssiaineena ei siis näytä vaikuttavan erityisesti siihen, miten

opiskelijoiden aikomukset vahvistuvat. Syy tähän voi löytyä Fietin (2001) mukaan siitä, että yrittäjyyden teoriakenttä on jokseenkin hajanainen ja selkeitä menestyksen selittämiseen pystyviä teorioita ei ole pystytty rakentamaan. Yrittäjyyden opetuksessa on siten vaikea antaa yksiselitteisiä työkaluja sille, miten toimia oikein yrittäjänä, jotta menestyy.

Cachonin ja Cottonin (2006) mukaan tehokkaimmin yrittäjyysorientaatioon voidaan vaikuttaa tukemalla opiskelijoiden riskinottohalukkuutta. Taatila ja Down (2012) puolestaan ehdottavat käytännön toimenpiteenä yrittäjyysorientaation selvittämistä ennen opetuksen alkamista, jolloin opetusta voidaan kohdentaa sen mukaan, kuinka positiivinen tai negatiivinen opiskelijan suhtautuminen yrittäjyyteen lähtökohtaisesti on. Heidän mukaansa opiskelijoiden väliset erot suhtautumisessa ovat suuria, eivätkä pelkästään eri koulutusohjelmien välillä vaan myös yksilötasolla. Yrittäjämäistä oppimisprosessia ja pedagogiikkaa tarkastelleet Hartshorn ja Hannon (2005, 623) toteavat, että yrittäjämäisyyttä tukevan koulutuksen keskeisiä elementtejä ovat epämuodollisuuden, virheiden tekemisen ja joustavuuden salliminen, mutta myös epävarmuuden sietämisen ja paineen alla työskentelyn opettelu.

Souitarisin ym. (2007) luonnon- ja insinööritieteiden opiskelijoihin kohdistuneessa tutkimuksessa todetaan, että aikomusten realisoituminen (ulkoiseksi) yrittäjyystoiminnaksi jäi yrittäjyysohjelman jälkeen vähäiseksi. Syynä pidettiin tutkimuksen käsittäneen ajanjakson lyhyttä (s. 585). Cachonin ja Cottonin (2006) pitkittäistutkimus osoitti, että pakollisiin yrittäjyysopintoihin osallistuneista peräti 20 % perusti oman yrityksen 15 vuoden sisään. Samalla he kuitenkin toteavat, että samantyyppisistä koulutuskokeiluista oli muualla saatu hyvin vaihtelevia kokemuksia. Tutkijoiden arvio onkin, että tulokseen saattoi tutkimuksen ulkopuolisista tekijöistä vaikuttaa opiskelijoiden tausta, kuten perheiden yrittäjyysyhteydet (Cachon & Cotton 2006, 7).

Pihkala (2008) kysyi väitöskirjatutkimuksessaan, muuttavatko ammattikorkeakouluopintojen aikana suoritettavat yrittäjyysopinnot opiskelijoiden yrittäjyysintentiona eli yrittäjyysaikomuksia. Tutkimuksessa hyödynnettiin moninäkökulmaisuuutta yhdistämällä määrällistä ja laadullista tiedonkeruuta. Tutkimuksen tuloksissa todettiin, että yrittäjyyspainotetut opinnot eivät aiheuta opiskelijoiden yrittäjyysaikomuksissa muutoksia vaan ne näyttävät pysyvän melko samoina koko opintojen ajan. Kovin yrittäjyyspainotteiset ja väärin ajoitetut opinnot saattavat jopa heikentää opiskelijoiden luottamusta omiin yrittäjyyskykyihinsä. Koulutuspoliittisesta näkökulmasta katsoen näiden tulosten pohjalta voidaan kysyä, millaisiin asioihin koulutuksella on yrittäjyydessä mahdollisuus ylipäänsä vaikuttaa. Pihkala (2008) päätyy samaan arvioon kuin Souitarisin ym. (2007) – aihe vaatii lisää pitkän aikavälin tutkimusta, jotta koulutustoimenpiteiden merkityksellisyyttä voitaisiin todella arvioida.

Collinsin ja Hannonin (2004) tutkimuksessa on kartoitettu niin ikään opiskelijoiden aikomuksia ja asenteita yrittäjyyttä koskien. Kyselytutkimuksen tulosten mukaan

opiskelijat itse nimesivät suurimmaksi yrittäjyyskimmokkeeseen ”halun rakentaa jotain itse”. Yhtä tärkeä vaikutin oli ”halu tehdä rahaa”. Seuraavana listalta löytyi ”tarve olla oman itsensä pomo”. Kaikkein vähiten vaikutusta nähtiin olevan median yrittäjyyskuvalla tai hyvällä bisnesidealla. Ylipäänsä jopa 27 % vastanneista näki itsensä ryhtyvän yrittäjäksi ”jonain päivänä”, mutta 24 % vasta hankittuaan muuta työkokemusta. Yrittäjyyden toteuttamisen ajoittuminen näytti riippuvan siitä, kuinka pitkällä opiskelijat opinnoissaan olivat. Nuoret opiskelijat olivat arvioissaan varovaisempia. Collinsin ja Hannonin (2004) mukaan nämä opiskelijoiden tarpeita ja asenteita koskevat löydökset asettavat merkittäviä haasteita korkeakouluopetukselle ja sen järjestäjille.

Klapper (2004) on tutkinut Ranskassa liiketoimintajohtamisen koulutuksesta valmistuneiden asenteita yrittäjyyttä kohtaan, ja huomannut niiden olevan ryhmiteltävissä yhteneväisesti Cunninghamin ja Lischeronin (1991) perinteisen yrittäjyyden koulukuntajaon kanssa. Vapaasti kääntäen nämä koulukunnat keskittyvät seuraaviin teemoihin:

- Yrittäjän persoonallisuus (”Great person”)
- Yrittäjän psykologiset ominaisuudet
- Yrittäjyyden klassinen koulukunta (mahdollisuuksien tunnistaminen)
- Liiketoimintajohtaminen (management)
- Ihmisten johtaminen (leadership)
- Sisäinen yrittäjyys (intrapreneurship)

Näistä kaksi ensimmäistä kuuluvat niin sanottuun piirreteoreettiseen ajatteluun, jonka mukaan yrittäjyyttä ohjaa yksilön henkilökohtaiset ominaisuudet, jotka ovat synnynnäisiä tai niihin on kasvettu. Klassinen koulukunta perustaa ajatuksensa mahdollisuustematiikalle. Yrittäjyystoiminta on tällöin mahdollisuuksien tunnistamisen ja niihin tarttumisen lopputulos. Yrittäjyyttä johtamisen näkökulmasta lähestyvät liiketoimintajohtamisen ja ihmisten johtamisen koulukunnat. Sisäisen yrittäjyyden koulukunta taas painottaa toiminnan arviointia ja sopeuttamista (Cunningham & Lischeron, 1991).

Herääkin kysymys, kuinka paljon Klapperin löydös valmistuneiden näkemyksistä on nimenomaan koulutuksen ja oppimisen tulos? Ajattelevatko johtamisohjelmista valmistuneet näin, koska heille tarjottu opetus on sisällöllisesti jäsentynyt näiden koulukuntien ympärille? Minkä verran koulutussisältöjen teoreettiset taustaoletukset heijastuvat valmistuvien opiskelijoiden käsityksiin?

1.3.2 Yrittäjyys ja yrittäjämäisyys koulutussisällöissä

Pihkalan (2008) tutkimuksen mukaan yrittäjyyspainotteinen koulutussisältö ei lisännyt varsinaisia yrittäjyysintentioita, mutta se paransi tietoisuutta yrittäjyydestä. Se, mitä yrittäjyydestä opetetaan ja miten yrittäjyys nähdään opetuksessa, ei ole yhdentekevää, kuten Hartshorn ja Hannon (2005) ovat todenneet. Raen (2011) mukaan koulutuksen roolina ei ole pelkästään yrittäjyysideologian levittäminen vaan kyse on syvemmästä merkityksestä ja myös vastuusta yhteiskuntaa kohtaan. Näihin kysymyksiin on pureuduttu tarkemmin yrittäjyyskasvatuksessa, viimeaikoina erityisesti yrittäjämäisen oppimisen ja yrittäjämäisten oppimisympäristöjen näkökulmasta, opettajan merkitystä unohtamatta (Hytti, Heinonen & Tiikkala 2011).

Levenburg, Lane & Schwarz (2006) ovat käsitelleet artikkelissaan yrittäjyyden edistämistä *koulutusohjelma- ja tutkintotasolla*. Heidän mukaansa poikkitieteellisyys on tärkeä elementti yrittäjyyden koulutuksessa, eikä sisältöjen pitäisi olla pelkästään liiketaloustieteisiin perustuvia. Samansuuntainen suositus löytyy myös Paasion ym. (2005) tutkimuksesta. Hjorthin (mm. 2003; 2011) näkemykset ovat olleet samoilla linjoilla haastaen ”managerialistisen” yrittäjyyskuvan eli liiketoimintajohtamiseen painottuvien sisältöjen ja menetelmien yksinoikeudellisen aseman yrittäjyyden luomisessa. Koulutusta *yrittäjämäisen oppimisen prosessin* kautta lähestyvä Hjorth (2011) on korostanut, että olennainen osa yrittäjämäistä oppimista on luoda oppimisen tilaisuuksia, aukkoja ja epäjatkuvuuskohtia, joista selviäminen ilman ylhäältä annettuja vastauksia ja totuuksia tuottaa jotain uutta. Hänen mukaansa valmiit teoreettiset jäsenyydet ja pyrkimys yhteen totuuteen tukahduttavat oppimisen ja pedagogiikan tehtävänä onkin pitää prosessi avoimena ja jopa provosoida epäjatkuvuutta. Käytännössä tämä tarkoittaa pedagogisen näkökulman muutosta kohti luokkahuoneen ulkopuolella tapahtuvaa oppimista, jossa hyödynnetään kokemuksellista ja löytämiseen perustuvaa oppimista (Rae 2011, 43; Welsh & Tullar 2014). Yrittäjämäisen oppimisen näkökulma on noussut erityisesti viimeaikaisen yrittäjyyskasvatuksen tutkimuksen kiinnostuksen kohteeksi myös Suomessa (Hytti ym. 2011).

Forsmanin (2008) ammattikorkeakoulujen *opetusta* koskevassa tutkimuksessa on painotettu niin ikään *pedagogiikan ja organisaatiokulttuurin* merkitystä yrittäjyyden synnyttämiseen. Hänen mukaansa Suomen ammattikorkeakouluissa opetuksen tavoitteissa ovat korostuneet yrittäjämäiset elementit, kuten aktiivisuus, luovuus ja itseohjautuvuus. Sen sijaan menetelmälliset valinnat ovat ohjanneet mekaaniseen yritystoiminnan analysointiin ja pyörittämiseen perustuen menneen tiedon siirtämiseen opettajalta opiskelijalle. Forsmanin näkemyksen mukaan yrittäjämäinen pedagogiikka johtaisi organisaation muutokseen yrittäjämäisemmäksi, mutta tutkimuksesta ei selviä, mikä on organisaation tai yksilön rooli yrittäjämäisyyden synnyttämisessä.

Paasion ym. (2005) mukaan yliopistojen yrittäjyyteen liittyvän opetuksen tavoitteet ovat olleet vielä vuosituhaten alkupuolella eriytymättömiä ja selkiintymättömiä. Vuonna 2004 kerättyjen yliopistohaastatteluiden mukaan yliopistojen sisällä on koettu painetta yrittäjyyden edistämiseen nimenomaan yrittäjien ja yritystoiminnan lisäämisenä (Paasio

ym. 2005, 46). Haastateltujen yliopistojen ja jopa haastatteluiden välillä oli aineistossa kuitenkin hyvin paljon hajontaa. Ylipäänsä yrittäjämäisyyden arviointi opetussuunnitelmatasolla on ollut vaikeaa, koska puuttuu yhteinen käsitys siitä, millainen opetussuunnitelma todella edistää yrittäjyystaipumusten kehittymistä (Welsh & Tullar 2014). Joitain ehdotuksia kuitenkin on, ja ne näyttävät liittyvän tutkimuksen ja opetuksen välisen kuilun kaventamiseen (Lambert, Parker & Neary 2007) ja yrittäjyyden sisällyttämisen koko opetussuunnitelmaan, yli ainerajojen, sekä monitieteisyyden hyödyntämiseen, jolla voidaan edistää yrittäjämäisten ajatusmallien vahvistamista (Welsh & Tullar 2014, 96-97).

1.3.3 Yrittäjämäisyyden johtaminen ja koulutuspolitiikka

Suomalaisen ja eurooppalaisen koulutuspolitiikan linjaukset, yliopistossa tapahtuvan yrittäjyyden edistämistä koskevat tutkimukset sekä korkeakoulututkimuksen tulokset akateemisen maailman kulttuurisesta muutoksesta muodostavat kiinnostavan ristiriidan. Toisaalta yrittäjyyden edistämistä on pidetty koulutuspoliittisesti tärkeänä, mutta sen realisoituminen valituilla mittareilla on nähty puutteelliseksi. Vuosituhannen alun tutkimustiedot ovat esittäneet yrittäjyyden jopa marginaalisena ilmiönä yliopistossa (Paasio ym. 2005).

Kirby (2006) on tarkastellut yliopiston yrittäjämäisyyttä *organisatorisesti ja johtamisen* näkökulmasta. Hän on pitänyt yrittäjyyden esteinä muun muassa suhteiden persoonattomuutta, yliopiston hierarkista rakennetta ja päätöksentekomallia, kontrollin tarvetta, organisaatiokulttuurin konservatiivisuutta. Kirby (2006, 600) on todennut Hay, Butt & Kirbyn (2002) sekä Laukkasen (2003) tutkimuksiin viitaten, että yrittäjyys ja akateemisuus eivät ehkä kuitenkaan ole niin kaukana toisistaan kuin annetaan ymmärtää. Samalla hän on pitänyt suurimpana erottavana tekijänä halukkuutta ottaa riskejä ja tarvetta minimoida epävarmuutta. Yrittäjämäisemmän yliopiston edellytyksiin Kirbyn (2006, 600) mukaan kuuluu keskeisesti yksilöiden oma kokemus ja usko yrittäjyyteen sekä organisaatiossa vallitseva asenne. Yrittäjyyden edistämiseksi ei hänen mukaansa riitä pelkästään se, että tarjotaan rahoitusmahdollisuuksia ja puitteet ulkoiselle yrittäjyydelle.

Yliopiston arkea ja yrittäjyysnäkemymiä koskevissa tutkimuksissa on nostettu esiin uhkakuvia tieteen tekemisen puhtauden menettämisestä yliopiston alkaessa pyrkiä poliittisen painostuksen vuoksi kaupalliseen toimintaan (muun muassa Liesner 2006), jolloin yrittäjämäisyys nähdään uhkana yliopiston "oikealle" toiminnalle ja akateemiselle identiteetille (Hakala 2009a, DeMatteo & Reeves 2013). 1990-luvulta asti käynnissä ollut yliopistojen muutos rahoitusrakenteissa lisännyt kilpailua niin sanotusta ulkopuolisesta rahoituksesta (yritykset, tutkimuslaitokset, TEKES, EU jne.) ja on korostanut tohtoriopiskelijoiden ja tutkintojen määrää (Hakala 2009b, 175).

Hakalan (2009b) mukaan vuonna 2004 suurin osa akateemisesta tutkimustyöstä oli tohtoriopiskelijoiden ulkopuolisella projektirahoituksella tuottamaa tutkimusta. Yhdessä nämä rahoituksen ja työn organisoitumisen periaatteiden eli niin sanotut makrotason

muutokset, jotka Hakala rinnastaa yliopiston yrittäjämäisyyden lisääntymiseen, tuottavat haasteen akateemiselle identiteetille ja moraaliselle viitekehykselle, johon yksilöt kiinnittyvät. Ylijoen (2005) sanoin akateemisen vapauden on koettu olevan uhattuna ulkoa asetettujen yrittäjämäisten arvojen vuoksi (s. 570). Tämä on paljastunut Ylijoen tekemässä narratiivisessa tutkimuksessa, jossa hän tutki kolmesta eri yliopistosta keräämiään tarinoita akateemisesta arjesta. Yhteistä kaikille tarinoille on konfliktitila, jossa akateemiset hyveet joutuvat vastakkain markkinaorientaation ja tehokkuusvaatimusten kanssa. Tarinoista heijastuu akateemisen arjen murrostila, jossa yliopistomaailma parhaillaan elää.

1.4 Tieteenfilosofiset sitoumukset ja metodologia

Tämän tutkimuksen tutkimusnäkökulma perustuu *sosiaaliseen konstruktivismiin*, jonka mukaan todellisuus nähdään subjektiivisesti rakentuvana (Berger & Luckmann 1994), ihmisen henkilökohtaiseen tulkintaan pohjautuen. Todellisuuden jakaminen ja muokkaaminen tapahtuu yksilöiden välisessä vuorovaikutusprosessissa (Morgan & Smircich 1980, 497; Plack 2005, 228). Näin syntyy päällekkäisiä, samanaikaisia ja jopa ristiriitaisia todellisuuksia, joista osa on yhteisesti tuotettuja ja ylläpidettyjä ja osa hyvin paikallisia. Ihminen on yhtä aikaa sekä yhteiskunnallisen todellisuuden tuotos että tuottaja (Berger & Luckmann 1994). Nämä *ontologiset reunaehdot* ohjaavat vahvasti tutkimukseni epistemologiaa ja metodologiaa, ja kiinnittävät minut tutkijana Burrellin ja Morganin (1979) *tulkitsevan tutkimuksen paradigmaan*.

Konstruktivistisen näkökulman mukaan tutkimuksessa ei olla niinkään kiinnostuneita ilmiön yleistettävyydestä (Morgan & Smircich 1980, 497; Plack 2005, 231) vaan kohteena olevan ilmiön ainutlaatuisuudesta. Konstruktivistinen tutkimus keskittyy enemmän eroihin kuin samanlaisuuksien löytämiseen (Plack 2005, 231) luoden tilaa ristiriitojen ja jännitteiden tutkimiselle (Poole & van de Ven 1989).

Tämän tutkimuksen tutkimusmenetelmät nojaavat *laadulliseen lähestymistapaan* ja *konstruktivistiseen epistemologiaan*. Tästä epistemologisesta asemasta katsoen yksilöä ei ole järkevää tarkastella sosiaalisesta yhteydestä ja maailmasta erotettuna. Toisaalta todellisuuden sosiaalista rakentumista voidaan tarkastella yhtä hyvin yksilön kuin yhteisön näkökulmasta (Ahl 2006, 612).

Konstruktivistisessa tutkimuksessa huomio kiinnitetään tutkimuksessa niiden symboleiden luonteeseen, *merkityksenantoihin*, rakenteeseen sekä prosesseihin, joiden kautta ihmiset jäsentävät ja tuottavat todellisuutta (Morgan & Smircich 1980, 496–498). Kieli nähdään tällöin symbolisena järjestelmänä, joka rakentaa todellisuutta. Keskustelut ja tekstit, kieli ylipäänsä, eivät ole vain neutraali media, vaan määrittelevät rajat ja resurssit sille, mitä on mahdollista sanoa ja tehdä (Berglund & Johansson 2006, 79). Merkityksenantoihin päästään käsiksi tutkimalla tekstejä ja niistä löytyviä kielen käytänteitä. Merkityksenannot (engl. *sensemaking*) ovat weickilaisittain ajateltuna tilanteiden ja tapahtumien sanoittamista, pukemista sanalliseen muotoon, jolla aikaansaadaan toimintaa (Weick, Sutcliffe & Obstfeld, 2005).

Ymmärrän todellisuuden sosiaalisen rakentumisen Sulkusen (1997, 16) tavoin tarkoittavan, että ”yhteiskunnallisille ilmiöille ja ihmisten kokemuksille muodostuvia merkityksiä ei voida pitää etukäteen tiedettyinä ja aina samoina”. Toisaalta tämä ilmenee siinä, miten lähestyn tutkittavaa ilmiötä, yliopiston yrittäjämäisyyttä. Toisaalta myös siinä, että ymmärrän myös käyttämäni teoriat ja aikaisemman tutkimuksen sekä itse tekemäni tulkinnan itsessään merkityksenannoiksi. Tutkimukseni merkityksellisyys nousee siitä, että pyrin tuomaan esiin olemassa olevia tulkinnallisia versioita yrittäjyydestä ja yrittäjämäisyydestä, tarinoiden tai diskurssien muodossa, ja saattamaan niitä dialogiin keskenään (Berglund & Johansson 2006, 79).

Tutkimuksessani olennaista on ymmärtää sen *kontekstisidonnaisuus* ja *paikallisuus*. Aineisto on kerätty tiettyssä ajassa ja paikassa, ja tutkijana olen osittain osallistunut sen tuottamiseen ja rajaamiseen, omista lähtökohdistani käsin. Tutkimusraporttini voidaan niinkään nähdä selontekona, joka heijastaa käsityksiäni todellisuuden ja tiedon luonteesta. Gergenin (2003, 453) sanoin organisaatiota koskevat taustaolettamuksemme (mukaan lukien arvot) ovat tutkimuksessa mukana selonteoisamme, ja tällä tavalla se, mitä esitetään tietona, on heijastus tutkijan omista näkemyksistä.

Tutkijana olen eräällä tapaa koulutukseni tuote, johon ovat vaikuttaneet merkittävästi postmoderni organisaatiotutkimus (Calás & Smircich 1999) ja pohjoismaalainen yrittäjyystutkimus (esimerkiksi Hjorth 2003, 2008 ja 2011; Berglund & Johansson 2006 ja 2007), narratiiviset ja diskursiiviset lähestymistavat, jotka ovat yleistyneet vähitellen sekä organisaatio- että yrittäjyystutkimuksessa. Vaikka laadullista lähestymistapaa on hyödynnetty esimerkiksi yrittäjyystutkimuksessa pitkään, on sen osuus vuosina 1999–2000 kirjoitetuista tutkimusartikkeleista ollut vain vajaa neljännes (Kyrö & Kansikas 2005). Toisaalta näistä 68 % on edustanut nimenomaan diskursiivisia menetelmiä (ibid, 141). Olen tietoinen siitä, että valitsemani näkökulmat ja teoreettiset välineet ovat omalla tavallaan aikansa tuotoksia, sosiaalisesti tuotettuja tekstejä osana tieteellistä keskustelua. Tutkijana osallistun tällä opinnäytteellä postmodernin viitekehyksen mahdollistamaan moniääniseen teorian ”kirjoittamiseen” (Calás & Smircich 1999, 650) ja yrittäjyystutkimuksen diskursiivisen tutkimushaaran jatkamiseen.

Tiukimmat sosiaalisen konstruktivismiin edustajat kieltävät rakenteiden olemassaolon sellaisenaan. Keskeisenä välineenä on dekonstruktio – purkaminen – joka saa voimansa postmodernista kriittisyydestä. Ilmiöiden purkaminen osiin paneutumalla kielellisesti rakennettuihin vastakkainasetteluihin, valta-asetelmiin tai ennako-oletuksiin tuottaa uutta tietoa todellisuudesta (tai todellisuuksista), mutta samalla se sirpaloi ilmiön. Gergen & Thatchenkeryn (2004, 238) mukaan ääri(de)konstruktivistisen keskustelun lomasta on tunnistettavissa nouseva jälleenrakennuksen teema, joka tuottaa uusia mahdollisuuksia päästä katsomaan tehdyn purkutyön ohi, rakentamaan uutta.

Äärikonstruktivistisen näkemyksen mukaan kaikki todellisuus on diskursiivista, eikä ihmisen ole mahdollista päästä käsiksi ympäröivään maailmaan sellaisenaan, sillä se on aina symbolisesti eli kielen kautta tuotettua. *Kriittisen realismin* edustajat, kuten Reed (2005) näkevät tämäntyyppisen pelkkään kielipeliin keskittyvän tutkimuksen

reduktionistisena, jolloin kokonaisuus ei ole kuin osiensa summa. Tämä näkyy esimerkiksi suhtautumisessa rakenteiden tutkimiseen ja vie kriittisen realismin edustajien mielestä tulkinnallista tutkimusta pois holistisuudesta. Äärimmilleen vietyä konstruktivismia edustaen ei ole mahdollista tutkia rakenteita sellaisenaan, koska niitä ei ole olemassa kuin sosiaalisina konstruktioina. Kriittisen realismin näkemys antaa välineen ylittää ontologisia raja-aitoja, koska se mahdollistaa diskursiivisen ja ei-diskursiivisen maailman olemassaolon yhtä aikaa (Reed 2005; Paloniemi 2011). Ontologisena perusolettamuksena on tällöin, että jokainen ihminen syntyy ja toimii maailmassa, joka on muototutunut aiemmin eläneiden toimien tuloksena. Epistemologisesti katsottuna taas kriittinen realismi antaa toimijalle mahdollisuuden olemassa olevan todellisuuden muokkaamiseen ja uudistamiseen. (Paloniemi 2011)

Kriittinen realismi on ottanut vaikutteita strukturaatioteoriasta (Giddens 1984), jonka mukaan inhimillinen toiminta ja rakenteet ovat toisiaan täydentäviä osia sosiaalisten systeemien rakentumisessa. Toiminta ja rakenteet muokkaavat toisiaan syklisesti. Näin eri paradigmoihin ankkuroituvat lähestymistavat tuottavat kukin oman palasensa tutkimusta (Weaver & Gioia, 1994, 581). *Kriittisen realismin integroiminen tulkitsevaan tutkimukseen* mahdollistaa monitasoisen ja dynaamisen tulkinnan tutkittavasta ilmiöstä. Ja myös rakenteen ja toiminnan välisen syklisyyden tunnustamisen ja hyväksymisen osana tutkimusnäkökulmaa, jolloin päästään liikkumaan eri ontologisten tasojen välillä. Olen omaksunut tutkimuksen tekemiseen eräänlaisen keskitien konstruktivistisen lähestymistavan, mutta pyrkien tunnistamaan rakenteita ja niiden vaikutusta todellisuuteen sekä rakentamaan siltoja uusille jäsenyksille. Tutkimuksessani tämä ilmenee tavassa rakentaa tutkimusasetelma *hermeneuttista kehää* (mm. Syrjälä ym. 1994, 125) mukailevaksi sekä eri aineistojen analyysimenetelmien yhdistelyssä, jota voidaan kutsua *triangulaatioksi* (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007). Hermeneuttisuudella tarkoitan sitä, että ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä syvenee aineisto aineistolta, jokaisen tulkintakierroksen mukana ja näkökulma näkökulmalta.

Keskeisenä *tutkimusotteena* tässä tutkimuksessa on kuitenkin *tulkinta*. Tulkitsevaa merkityksenantojen tutkimusta on perinteisesti tehty sosiologiassa. Sulkunen (1997, 17–18) hahmottelee tulkitsevan tai semioottisen lähestymistavan sosiologiassa tarkoittavan todellisuuden ymmärrettävyyden tuottamista. Hänen mukaansa sillä tarkoitetaan merkityksen antamisen ja tulkintojen vuorovaikutusta, joka ei tuota vain sosiaalisen todellisuuden kuvauksia vaan ne myös arvottavat todellisuutta. Toisena keskeisenä huomionkohteena semioottisessa lähestymistavassa on nähdä todellisuuden ilmentyvän teksteissä tai puheessa, joka on aina joltakulta jollekin vastaanottajille tuotettu. Tekstiin ja puheeseen jää aina jälki puhujasta ja vastaanottajasta, heidän identiteeteistään. Sulkunen kutsuu näitä puhuja- ja vastaanottajakuviksi. Törrönen (2000) puolestaan puhuu *subjektiasemasta*, jolla tarkoitetaan tekstiin syntyviä toimijatiloja, -asemoitumisia ja identiteettejä. Puhuja- ja vastaanottajakuvat määrittelevät näkökulmaa, josta todellisuutta tarkastellaan, ja rakentavat sekä puhujalle että vastaanottajalle identiteettiä määrittelemällä molempien suhdetta siihen todellisuuteen jota ne kuvaavat (Sulkunen

1997, 18). Tarkastelen tässä tutkimuksessa yrittäjyyden merkityksenantoja erilaisissa teksteissä, niistä käsin syntyviä subjekti- eli *toimija-asemia* jäljittäen.

Tutkimusstrategiaani voisi kuvata laadulliseksi tapaustutkimukseksi (Hirsjärvi ym. 2007, 130–131). Tapaustutkimuksella (engl. *case study*) kerätään intensiivistä tietoa yksittäisestä tapauksesta, jota tarkastellaan suhteessa ympäristöönsä, usein erilaisia aineiston keruumenetelmiä yhdistäen. Tapaustutkimus sopii strategialtaan laadulliseen tutkimuksen tyyppiin, jolla pyritään ymmärtämään tekstien tai toiminnan merkityksiä (ibid., 162). Itse näen tapaustutkimuksen yhtenä tapana toteuttaa tulkinnallista tutkimustyyppiä, jonka mielenkiinnon kohteena on kommunikaatio sekä sen sisältö että prosessi.

1.5 Tutkimuksen rakenne

Tämä väitöskirja eli tutkimusraportti on kirjoitettu Calásin ja Smircichin (1999, 664) hengessä selonteoksi tutkimuksen syntymisestä, jossa on kyse ”*järjestyksen tuottamisesta kirjoittamisen keinoin, asioiden välisten suhteiden jonoista, palasten yhdistämisestä sekä huomion kiinnittämisen ja huomiotta jättämisen valinnoista.*” Tutkimukseni perustuu olettamukselle, että *puheen ja tekstin sisältämiä merkityksenantoja ja kielenkäytänteitä analysoimalla* päästään käsiksi sosiaalisen todellisuuden rakentumista ohjaaviin taustateemoihin. Tämä perusolettamus on ohjannut koko tutkimusta aina suunnitteluvaiheesta raportointiin ja vaikuttanut käytännössä muun muassa siihen, millä kielellä tutkimusprosessi analyysivaiheineen tässä raportissa esitetään.

Tutkimukseni pureutuu syvälle kielen käytänteisiin, merkitysrakenteisiin ja kielen vivahteisiin, yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden tulkintojen paikallisessa kontekstissa eli suomalaisessa yliopistossa ja sen arjessa. Laadullisen ja etenkin tekstianalyttisen tutkimuksen vaiheiden raportointi väitöskirjatutkimukselle vaadittavalla tarkkuustasolla edellyttää tässä tapauksessa myös itse kirjoitustyön tekemistä aineiston ja analyysin kielellä, suomeksi. Kuten Plack (2005) ja Silverman (2001) ovat todenneet, jokaisen tutkijan valinnan on oltava perusteltu ja seurattavissa dokumentaatiosta. Raportin kielivalinnalla pyrin siis laadukkaaseen ja riittävän tarkkaan tutkimuksen vaiheiden ja analyysin etenemisen esittelyyn ja vakuuttamaan lukijani tulosten uskottavuudesta.

Tutkimusraportti on rakentunut seuraavasti: Johdanto sisältää tutkimuksen taustan ja tarkoituksen lisäksi tieteenfilosofisten reunaehtojen esittelyn. Koska tutkimukseni ankkuroituu tukevasti tulkitsevaan yhteiskuntatieteelliseen tutkimusperinteeseen, on tarpeen hahmotella heti alkuun ne tieteenfilosofiset linssit, joiden läpi sekä teoreettinen katsaus että empiirinen tulosten tulkinta suodattuu.

Luvussa 2 rakennan tutkimuksen kolmen teoreettista peruspilaria, jotka nojaavat tulkitsevaan organisaatiotutkimukseen, sosio-konstruktivistiseen yrittäjyystutkimukseen sekä yrittäjämäisen yliopiston malleihin. Kirjoitan auki ensin yhteenvedon keskeisestä tulkitsevasta organisaatiotutkimuksesta ja etenkin organisaation muutosta ja identiteettiä

koskevasta keskustelusta. Tämän jälkeen keskityn yrittäjyystutkimuksen sosiaaliseen konstruktivismiin kiinnittyvän kirjallisuuden esittelyyn. Olennaisia teemoja tässä ovat yrittäjyyden prosessinäkökulmat sekä kollektiiviset tulkinnat, eli yhtymäkohdat organisaatiotutkimukseen. Luon myös katsauksen yrittäjyyden diskursseihin sekä narratiiveihin keskittyvään tutkimukseen. Luvun lopussa vedän yhteen yliopiston yrittäjämäisyyttä koskevat eri suunnista nousevat keskusteluhaarat, joiden leikkauspisteeseen muodostuu kolmannen sukupolven yliopiston ja yrittäjämäisen yliopiston mallien piirteiden ja taustaolettamusten vertailu.

Tutkimusasetelman esittelen tarkemmin luvussa 3. Johdantona sille toimii tapaustutkimukseni päätähden, Aalto-yliopiston esittely. Käyn läpi Aalto-yliopiston perustamisen taustaa ja vaiheita sekä yrittäjyyden eteen tehtyjä ponnistuksia Aalto-yliopiston käynnistymisen kynnyksellä. Tämän jälkeen kuvaan tutkimusasetelman rakentumisen näkökulma ja aineistolaji kerrallaan. Analyysimenetelmät ansaitsevat oman alalukunsa, jossa selvennän millaisia teksti- ja sisällönanalyttisiä työkaluja olen aineiston tulkinnassa käyttänyt. Aineistojen keruun ja analysoinnin teknisen toteutuksen raportointi löytyy myös tästä luvusta, ja loppuun teen lyhyen itsearvioinnin menetelmien käytöstä.

Tulosluku 4 sisältää yksityiskohtaisen esittelyn tulkinnan etenemisestä ja aineiston lähiluennasta, sekä yhteenvedot tutkimuksen ja teorian välisestä vuoropuhelusta. Hyödynnän tulosten yhteenvedossa johdannossa rakennettua kahden yliopiston mallien vertailua. Luku 5 sisältää tulosten synteessin, jossa eri näkökulmien tuottamat havainnot ja löydökset nivoutuvat yhteen omaksi tulkinnakseen. Luvussa 6 erittelen tutkimustani koskevat johtopäätökset teoreettisesta ja metodologisesta näkökulmasta katsoen, esitän jatkotutkimusta varten heränneitä kysymyksiä ja muotoilen ehdotukseni suosituksista eri lukijakunnille. Loppuun tiivistän vielä ajatuksia tutkimuksen arvioinnista ja rajoitteista.

2 Katsaus tulkitsevaan organisaatio- ja yrittäjyystutkimukseen

Tutkimukseni asemoituu tulkitsevan organisaatiotutkimuksen ja yrittäjyystutkimuksen leikkauspisteeseen. Toisaalta tutkittavan ilmiön yhteiskunnallinen luonne linkittää tutkimukseni myös korkeakoulututkimuksen kenttään. Usein yrittäjyyteen ja organisoitumiseen viittaavat termit nähdään toistensa vastakohtina, jolloin yrittäjyys edustaa luovuutta, innokkuutta ja jopa kaaosta ja organisaatio tai organisoituminen byrokratiaa ja järjestystä. Kuitenkin siellä, missä halutaan tarkastella muutosta inhimillisessä organisaatiossa, kohdataan myös yrittäjämäisyyden hengen jälkiä (Aaltio 2005, 280).

Tämän luvun tarkoituksena on tuoda esiin tutkimukseni taustalla vaikuttava teoreettinen keskustelu, joka on ohjannut tutkimusasetelman muodostamista. Lähdän liikkeelle tulkitsevasta organisaatiotutkimuksesta, jolle käsitys sosiaalisesti rakentuvasta organisaatiosta perustuu. Esittelen narratiivisuuden, merkityksenantojen ja identiteetin käsitteet osana tulkitsevaa tutkimusta. Sivuan myös organisaation muutosta koskevaa teoreettista keskustelua. Yrittäjyyden teoreettisista jäsennyksistä kiinnityn niin ikään organisaatiotason näkökulmaan ja tulkitsevaan yrittäjyystutkimukseen.

2.1 Tulkitseva organisaatiotutkimus

Organisaatioita koskeva tutkimus on ollut pitkään modernistisen tieteen vaikutusten ohjaamaa, ja aivan kuten Gergen ja Thatchenkery (2004) ovat todenneet, valtaosa organisaatioteoreettisista jäsennyksistä asemoituu vielä modernin tieteen kehykseen. Todellisuuden sosiaaliseen rakentumiseen (Berger & Luckmann 1994) nojaava käsitys organisaatiosta on kuitenkin noussut modernistisen objektiivisuuteen pyrkivän lähestymistavan rinnalle hiljalleen viime vuosikymmenen loppua kohden. Postmoderni kritiikki on haastanut inhimillisen toiminnan rationaalisuutta korostavan näkemyksen organisaatiosta (Gergen & Thatchenkery 2004, 235) ja avannut väyliä tarkastella organisaatiota sosiaalisen vuorovaikutuksen näkökulmasta, puhutun ja kirjoitetun kielen välittämänä todellisuutena. Kielelliset objektivoidut muodostavat merkityskenttiä, joihin yksilö ja yhteisö voivat säilyttää ja kerätä, mutta myös ”unohtaa” tai poistaa osia kokemustodellisuudesta. Kertymisen seurauksena syntyviä kollektiivisen tiedon ja kokemuksen kokoelmia voidaan kutsua tietovarannoiksi (Berger & Luckmann 1994, 52). Organisaatiotasolla tämä tarkoittaa yhteisiä kulttuurisia jäsennyksiä, joihin ankkuroidutaan ja joita jaetaan ja uusinnetaan jatkuvassa kanssakäymisessä organisaatioon kuuluvien kesken, mutta myös suhteessa ulkomaailmaan.

Tutkimuksen tekemisen ja toisaalta teoreettiseen keskusteluun liittymisen kannalta tämä ontologinen juurruttaminen konstruktivistiseen näkökulmaan on olennainen. Oman tutkimukseni kehtona on tulkitsevan organisaatiotutkimuksen (Burrell & Morgan 1979) perinne, jossa organisaatiota lähestytään sosiaalisena konstruktiona. Postmodernin ajan organisaatiotutkimuksen tai -tieteen merkitys nousee sen kyvystä haastaa valtaapitävät

ja perinteiset organisaatorakenteet ja käytänteet kiinnittämällä huomiota organisaatioon prosessina ja kulttuurisena rakennelmana, kuten Gergen ja Thatchenkery (2004, 241) toteavat.

2.1.1 Organisaatio kulttuurina

Organisaatioiden lähestyminen kulttuurinäkökulmasta on yksi tapa hahmottaa organisaatioita ja niiden toimintaa. Kulttuurinen lähestymistapa pyrkii tuottamaan organisaatiosta syvemmän kuvan, kuin mitä näkemys organisaatiosta formaalina rakenteena, koneena, instrumenttina tai systeeminä sallisi (Alvesson 1990). Organisaatiokulttuurin käsitteen tärkeimpänä määrittelijänä voitaneen pitää Scheinia (1992). Scheinilaisittain ajateltuna organisaatio muodostuu erilaisista kulttuurin tasoista, joista näkyvimpiä ovat artefaktit (esim. fyysiset rakenteet ja ilmiöt, kuten logot, organisaation rakenteet ja prosessit), syvemmällä tasolla arvot (jotka puukeutuvat myös kirjalliseen muotoon esim. strategisissa julkilausumissa) ja piilossa vaikuttavat perusolettamukset (uskomukset, kirjoittamattomat säännöt). Kulttuurinäkökulmasta on erotettavissa kaksi suuntautumista (Alvesson 1987), joista toinen keskittyy organisaatiokulttuuriin muuttujana, eli jonain joka organisaatiolla on, ja toinen pohjaa antropologiaan ja käsittää organisaation itsessään kulttuurina. Tässä tutkimuksessa viittaaan kulttuurinäkökulmaan enemmän jälkimmäisessä merkityksessä, kiinnittymättä silti varsinaisesti kulttuurintutkimukseen. Kyse on analyysitason määrittelystä, ja tässä tutkimuksessa olen kiinnostunut kulttuurisesti jaetuista tulkinnoista, en niinkään kulttuurista enkä sen määrittelemisestä. Kuten Berendse, Duinshoven ja Veenswijk (2006, 74) toteavat, organisaatiokulttuuri on tällöin toiminnan ja merkityksenantojen prosessien tulkinnallinen viitekehys.

Tutkittaessa organisaatiota kulttuurina tai kulttuurisena rakennelmana, voidaan käyttää narratiivisia lähestymistapoja, kuten esimerkiksi Czarniawska-Joerges (1994) ja Aaltio-Marjosola (1994) ovat ehdottaneet. Organisaatio nähdään tällöin tarinallisena kokonaisuutena, jossa merkitysmaailmaa ja identiteettiä rakennetaan ihmisten tuottamien tarinoiden ja tulkintojen kautta (Puusa, Mönkkönen & Hytti 2014). Organisaation kulttuurisesti rakentuvaa identiteettiä on tutkinut muiden muassa Paalumäki (2004) artefaktien ja johtamisen näkökulmasta. Artefaktit eli organisaation fyysiset puitteet näyttäytyvät Paalumäen tutkimuksessa kiinnekohtina narratiiviselle identiteetille esittämiselle sekä konkreettisina ja sosiaalisina rajapintojen osoittajina (ibid, 216).

2.1.2 Organisaatiotutkimus ja narratiivit

Organisaatiotutkimuksen narratiivisia lähestymistapoja on useita ja ne ottavat kaikki hieman eri tulokulman organisaatioon ja antavat tarinoille eri roolin. Narratiivisen organisaatiotutkimuksen tyyppinä ovat muiden muassa opetuksen tapaustutkimukset, johtajien autoetnografiat eli itse kirjoitetut omaelämäkerralliset tarinat tai organisaatioiden muutosinterventioita kuvaavat tutkimukset (Buchanan & Dawson

2007). Puusa ym. (2014) ovat jäsentäneet organisaatiotutkimuksen narratiivisia lähestymistapoja viiden ryhmän avulla. Näitä ovat ”sensemaking”, viestintä, valta, organisaatioidentiteetti ja muutos. Taulukossa 2 on kuvattu Puusan ym. (2014) yhteenveto näistä.

Taulukko 1: Tarinallisuuden näkökulmia organisaatioiden tutkimisessa (mukaillen Puusa, Mönkkönen & Hytti 2014, 118)

Narratiivinen lähestymistapa	Tarinoiden rooli organisaatiotutkimuksessa
Sensemaking	Merkityksen rakentaminen ja jäsentäminen
Viestintä	Tarinat johtamisen retorinen väline
Valta	Tarinat kontrolloivina rakenteina Yksi virallinen tarina
Organisaatioidentiteetti	Tarinat siitä, keitä me organisaationa olemme Tarinat tapana muuntaa tai uusintaa
Muutos	Tarinat muutokset jäsentämisessä ja oppimisen välineenä

”Sensemaking” viittaa suomenkieliseen sanaan merkityksenanto. Tämän näkökulman mukaan tarinoilla rakennetaan ja jäsenetään merkityksiä organisaatiossa. Tarinat voivat muuttua ja kehittyä esimerkiksi epävirallisissa keskusteluissa, joita organisaatiossa käydään. Organisaation tarinoissa voi vallita erilaisia kulkua eri aikoina. Viestinnän näkökulmasta tarinat asemoituvat johtamisen retoriseksi välineeksi. Narratiivisen tutkimuksen kohteena on tällöin johtamispuhe, jolla muun muassa ohjataan organisaation tulevaisuutta. Johtajien työ onkin puhumista eri muodoissaan, jolla pyritään vakuuttamaan kuulijat. Valtaan keskittyvä narratiivinen tutkimus organisaatiossa näkee tarinat kontrolloivina rakenteina. Tällä lähestymistavalla halutaan tehdä näkyväksi tarinoita, joilla hallitaan organisaatiota. Esimerkiksi pyrkimykset rakentaa organisaatiolle yksi yhteinen virallinen tarina voidaan nähdä vallankäyttönä. Vallan näkökulmasta ei olla kiinnostuneita pelkästään siitä, mitä sanotaan vaan myös siitä, mitä vaiennetaan. Organisaatioidentiteetin rakentumisessa tarinat nähdään keinona määrittellä kollektiivisesti ”keitä me olemme” ja toisaalta myös tapana uusintaa ja muuntaa identiteettiä. Identiteetti syntyy neuvotteluissa ja dialogeissa, ja se on jatkuvasti muuttuva ja moniääninen vuorovaikutuksessa syntyvä konstruktio. Eri toimijat organisaatiossa voivat kertoa hyvin erilaista tarinaa siitä, keitä ollaan. Organisaation muutoksen näkökulmassa tarinoille annetaan muutosta jäsentävä ja oppimista edistävä rooli. Tarinoilla voidaan helpottaa muutoksen synnyttämää epävarmuutta liittämällä tarinoin merkityksiä organisaation menneisyydestä ja tulevaisuudesta. Tarinat voivat olla myös konkreettinen työkalu muutoksen johtamisessa. (Puusa ym. 2014, 113–115)

Tässä tutkimuksessa hyödynnän narratiivista lähestymistapaa merkityksenantojen tulkinnassa, mutta viittaa myös identiteetikäsitteeseen ja muutoksen tulkintaan. Puusan ym. (2014) jaottelussa asemoidun ennen kaikkea merkityksenantojen lähestymistapaan. Kuten Weick ym. (2005) ovat todenneet, merkityksenannot ohjaavat toimintaa. Puheen ja tekstien, kuten strategiatekstit (Lehtimäki 2000), sisältämät merkityksenannot tuottavat jäsenyyksiä siitä, mikä on organisaatiossa hyvää ja toivottavaa toimintaa sekä millaisia merkityksiä ja arvoasetelmia kukin asia saa. Merkityksenannot eivät ole staattisia vaan ne muovautuvat aina dialogisesti ja tilanteisesti. Tarinat kokoavat merkityksenantoja varannoiksi, joista organisaatio ja sen jäsenet voivat lainata merkityksiä ilman, että kaikkea täytyy määritellä kokonaan uudelleen. Merkityksenannot ovat siis todellisuuden tulkintoja, symbolisia ja kiteytyksiä siitä, mitä mikäkin tarkoittaa ja kuinka merkityksellistä se on. Tässä tutkimuksessa organisatoristen merkityksenantojen tutkiminen tarjoaa lähestymiskulman yrittäjämäisyyttä ja yrittäjyyttä etäännyttäviin ja lähentäviin tulkintoihin.

2.1.3 Identiteetin käsite organisaatiotutkimuksessa

Identiteetti on yksi keskeisimmistä ja monitulkintaisimmista organisaatioteorian käsitteistä (Gioia 1998). Kiinnostus organisaatioelämän inhimillisiä puolia, tunteita ja merkityksiä kohtaan on nostanut valokeilaan identiteetin (Albert, Ashforth & Dutton 2000). Identiteettiä koskeviin keskusteluihin vedetään yhteen useiden tieteenalojen kuten psykologian ja yhteiskuntatieteiden näkemyksiä, joista osa painottaa yksilöä ja osa kollektiivia. Usein lähtökohtana on ”henkilökohtaisen minän” määrittely eli identiteetillä tarkoitetaan yksilön käsitystä omasta itsestään, kuka hän on (Ellemers, Spears & Doosje 2002, 163). Konstruktivistinen näkemys identiteetistä sitoo mukaan kollektiivin määrittelemällä identiteetin vuorovaikutuksessa syntyväksi ja muovautuvaksi näkemykseksi itsestä. Identiteetti syntyy kun oma käsitys ja muiden käsitys itsestä kohtaavat (Hearn 2003, 40). Näin ajateltuna identiteetti on suhteellinen, tilanteinen ja kulttuurisesti kontekstuaalinen käsite sekä merkityksenantojen tulos (Kärreman & Alvesson 2001, 60, 62).

Nykykäsityksen mukaan identiteetti voidaan nähdä sekä pysyvänä että muuttavana rakennelmana. Perinteisesti yksilön minän ja identiteetin on ajateltu olevan varsin stabiileja (Hearn 2003, 40). Tätä näkemystä, jota valtavirta psykologiasta edustaa, Gioia (1998) kutsuu funktionalistiseksi näkemykseksi. Identiteettiä tutkitaan tällöin deduktiivisesti objektiivisuuteen pyrkien, ulkoa päin tarkkaillen (Gioia 1998, 26–27).

Sosiaalisen konstruktivismin näkökulmasta yksilöä ja organisaatiota ei ole mielekästä irrottaa toisistaan ja siten myös identiteetin käsite toimii molemmilla tasoilla sekä yksilön että organisaatiotason näkökulmasta yhtä aikaa (Albert, Ashforth & Dutton 2000; Kärreman & Alvesson 2001). Yksilöt ovat sosiaalisia rakentajia ja organisaatiot sosiaalisesti rakennettuja (Czarniawska-Joerges 1994, 194). Gioia (1998, 27–28) nimittää tätä tulkitseväksi identiteettinäkökulmaksi, jonka tutkimustavat perustuvat hermeneuttisuuteen ja subjektiiviseen käsitykseen todellisuudesta. Identiteetillä on tällöin aina kulttuurinen ja historiallinen perusta, eikä sitä voi pitää ennalta määrättyinä

tai pysyvänä konstruktiona vaan se muovautuu ja uusiutuu vuorovaikutuksessa (Hytti 2003, 23–30). Identiteetit liittyvät siihen, kuinka historian, kielen ja kulttuurin tarjoamia resursseja käytetään tultaessa joksikin, eikä niinkään oltaessa joitakuuta (Hall 1999, 250)

Kolmas Gioian (1998) jäsenyyksen mukainen katsantokanta on postmoderni lähestymistapa identiteettiin. Tiukasti postmodernismiin nojaavat tutkimusperinteet, kuten semiotikka ja dekonstruktioismi (Gergen & Thatchenkery 2004), näkevät identiteetin vain kielipelin tuotoksena. Postmodernin kriittisesti katsottuna koko identiteettiä ei ole varsinkaan yksilötasolla olemassa, on vain kielellisesti tuotettuja hyvin paikallisia rakennelmia (Hytti 2003, 24), ei yhtä ykseyttä eikä samuutta. Yksilön identiteetin käsite istuu postmodernismiin huonosti, koska kaikki suhteet (ja identiteetissä on kysymys suhteesta itsen ja muiden välillä) ovat kielen tuottamia, joten mitään identiteettiä ei ole olemassa ennen kuin se on tuotettu siinä hetkessä juuri sellaiseksi kuin se silloin on. Yksilö ei siis ole tuottaja vaan puhe tuottaa identiteetin, mikä tarkoittaa myös sitä, että identiteetti ei voi sellaisenaan itsestään kehittyä, vaan se on aina paikallinen. Stuart Hall (1999) määrittelee postmodernin identiteetin käyttämällä apuna ”hajasiioitetun subjektin” käsitettä. Tällöin identiteetti, jota ei siis lähestytä ykseytenä, on piste, joissa kiinnitymme tilapäisesti niihin subjektiasemiin, joita diskursiiviset käytänteet meille rakentavat (ibid, 253).

Sosiaalisen identiteetin teoria kehittyi 1970-luvulla (Tajfel & Turner 1985: Social Identity Theory, SIT) sosiaalipsykologiassa. Sen mukaan identiteetti muodostuu yksilön suhteessa muihin ihmisiin ja hänen toimiessaan ympäröivässä yhteiskunnassa (Gioia 1998; Ashforth & Mael 1989; Czarniawska-Joerges 1994, 195). Ihmisen minäkuva on yhdistelmä henkilökohtaisesta identiteetistä ja sosiaalisesta identiteetistä (Ashforth & Mael 1989). SIT:lla on ollut voimakas vaikutus muun muassa identifioitumista koskevaan tutkimukseen (Dutton, Dukerich & Harquail 1994). Sosiaalisen identiteetin käsitettä voidaan käyttää myös kollektiivisella tasolla, ryhmän identiteettiin viitaten, kuten Gioia ja Thomas (1996, 372) ehdottavat.

Organisaation identiteetillä voidaan tarkoittaa organisaatiotason jäsenyyttä siitä, mitä varten se on olemassa ja mihin se on menossa (Dutton & Dukerich 1991, 550). Organisaation identiteetiksi voidaan nimittää myös sitä, millaiseksi sen jäsenet tuntevat ja kokevat organisaation ja mitä he siitä ajattelevat (Hatch & Schultz 1997). Hoggin ja Terryn (2000) mukaan yksilö- ja organisaatioidentiteetit liittyvät aina toisiinsa, sillä yksilö liittyy osaksi omaa identiteettiä aina osia siitä organisaatiosta, johon hän katsoo esimerkiksi työpaikkansa vuoksi kuuluvansa. Toisaalta organisaation identiteettiä ei voi olla olemassa ilman yksilöitä tekemässä organisaatiota todeksi (Chreim 2002). Organisaation identiteettiä voidaan käyttää myös toisista organisaatioista erottautumisen merkityksessä. Se ikään kuin rajaa kollektiivisiä suhteita toisiin kollektiiveihin.

Identiteetikäsité on tietyllä tapaa paradoksaalinen. Siihen sisältyy yhtä aikaa samuuden ja pysyvyyden elementtejä ja toisaalta erottautumisen ja muuntumisen elementtejä. Osittain tätä ristiriitaisuutta voidaan selvittää tiedostamalla, että kyse on eri näkökulmien aiheuttamista ontologisista ja epistemologisista eroista, joita muun muassa

Gioian (1998) kolme lähestymistapaa tai ”linssiä” havainnollistavat. Ongelmaa voidaan kiertää myös hyväksymällä henkilökohtaisen identiteetin ja sosiaalisen identiteetin käsitykset toisiaan täydentävinä (Hytti 2003, 20; Gioia, Schultz & Corley 2000), jolloin henkilökohtainen identiteetti ja ”minä” nähdään stabiilimpana ja sosiaalinen identiteetti muuttuvampana osana identiteettiä, yksilötasolla. Kollektiivinen identiteettikäsite näyttää istuvan paremmin tulkinnalliseen ja jopa postmoderniin lähestymistapaan kuin yksilötason identiteetti, koska siihen ei liity niin paljon kiinninlattu ulottuvuuksia. Organisaatiotasolla identiteetti on lähtökohtaisesti sosiaalinen konstruktio, joka manifestoituu narratiiveissa eli tarinoissa (Brown & Starkey 2000, 115).

2.1.4 Organisaatio ja muutos

Vaikka tämä tutkimus ei olekaan sellaisenaan organisaation muutoksen tutkimusta, sen kontekstiin liittyy olennaisesti muutos. Voidaan myös sanoa, että valittu tutkimusstrategia ”case study” tai suomeksi tapaustutkimus (Hirsjärvi ym. 2007, 130-31) tuo esiin ilmiön prosessuaalisen luonteen yhteydessä ympäristöönsä ja alleviivaa muutosta. Muutoksen lähestyminen prosessina sisältää usein ajallisen elementin (Kimberley & Bouchikhi 1995) ja jonkin mittaista pitkäikäisyyttä tutkimuksen toteutuksessa (van de Ven & Huber 1990). Olen jo aiemmin tässä raportissa linkittänyt yrittäjämäisen yliopiston ilmiönä ja käsitteenä asettuvan osaksi yhteiskunnallista ja koulutuspoliittista muutosta. Kuten Johansson ja Heide (2008) näen muutoksen olevan yhtä aikaa ulkoa tapahtuvien voimien että sisältäpäin nousevien tarpeiden aikaansaamaa. Tutkimuksen case-organisaatio eli Aalto-yliopisto on käytännössä läpikäynyt useita merkittäviä rakenteellisia, taloudellisia ja strategisia muutosvaiheita, joilla on yhteys yhteiskunnan ja yliopiston roolin muutokseen. Tutkin siis organisaatiota *muutoksessa* tai toisin sanoen muutoksen kontekstissa. Yljoen (2014) analyysiä mukailen Aalto-yliopistofuusio on esimerkki korkeakoulujärjestelmän rakenteellisen muutoksen suunnasta ja eräänlaisesta vahvojen yksiköiden välisestä strategisesta yhteenliittymästä (Ylijoki 2014, 56). Kuten Grant, Michelson, Oswick ja Wailes (2005) toteavat, jotta voidaan ymmärtää, mistä diskurssit ja niiden merkitykset nousevat, tulee ymmärtää kontekstia, missä ne tuotetaan.

Organisaatiomuutosta koskevassa kirjallisuudessa voidaan Johanssonin ja Heiden mukaan (2008) nähdä kaksi koulukuntaa rationalistinen ja emergentti koulukunta. Näistä rationalistinen näkemys organisaation muutokseen perustuu ajatukseen muutoksesta kontrolloitavissa olevana prosessina, jota voidaan johtaa ja siten edesauttaa organisaation menestymistä (kuten Darling & Beebe 2007; Bartlett & Ghoshal 1995; Ghoshal & Bartlett 1996). Muutos on tällöin organisaation uudistamista enemmän kuin uusiutumista, johon liittyy emergenssi. Lineaariset muutoksen johtamisen teoriat ovat tulleet hyvin suosituiksi ja niistä kuuluisin lienee Lewinin (1951) malli muutoksen vaiheista. Rationalistisen näkemyksen mukaan muutosta voidaan johtaa suunnitelmallisena prosessina kunhan sillä on läpinäkyvä agenda (Johansson ja Heide 2008). Muutosta emergenttina prosessina tarkasteleva näkökulma (Weick & Quinn 1999; van de Ven & Poole 2005) korostaa enemmän ”muuttumista” kuin ”muutosta”,

jolloin sillä ei nähdä olevan selkeää alkua tai loppua, vaan kyse on enemmän jatkuvasta prosessista ja sen ymmärtämisestä, kuten Johansson ja Heide (2008) toteavat.

Pidän tarpeellisenä määritellä tässä yhteydessä, miten lähestyn organisaation muutosta osana tulkitsevaa ja narratiivista tutkimustapaa. Narratiivinen näkökulma perustuu ajatukselle, että muutos synnyttää organisaatiossa epäjatkuvuuskohtia, jotka nostavat esiin tarpeen määritellä asioita uudelleen, tarkistaa ja muokata merkityksenantoja. Berendsen ym. (2006) mukaan julkisen sektorin laitosten, kuten koulutuslaitosten, toimintaympäristö ja konteksti on muuttunut monimutkaisemmaksi ja liike-elämän opit ovat hiipineet johtamisjärjestelmiin ja -filosofioihin. Olemassa olleiden tuttuun ja vakaiden rakenteiden murtuminen ympärillä saa aikaan epävarmuutta sekä tuottaa tarpeen etsiä uusia identiteettejä ja merkityksiä omalle ja organisaation olemassaololle (Berendsen 2006, 74). Organisaatio tarvitsee siis uusia tarinoita, virallisia ja epävirallisia sellaisia, tehdessään selkoa siitä, missä ollaan oltu ja mihin ollaan menossa. Yksinkertaisesti sanottuna narratiivinen muutoksen tutkiminen ei tuota kausaalisia syy-seuraus -suhteiden selityksiä, mutta selittää tapahtunutta muutoksen prosessia ja kuinka siihen osallistuneet ymmärtävät ja kokevat sen (Stevenson & Greenberg 1998, 743).

Tulkitseva näkökulma organisaation muutokseen voi saada vähän eri painotuksia sen mukaan, kenen näkökulmasta muutosta ja siihen liittyviä merkityksenantoja lähestytään. Lockett, Currie, Finn, Martin ja Waring (2014) tuovat esiin kuinka merkityksenannot saavat erilaisia muotoja ja vivahteita sen mukaan, mistä sosiaalisesta asemoinnista käsin niitä katsotaan. Toimijan sosiaalinen asemoituminen ja hänen viiteryhmänsä vaikuttavat siihen, millaista todellisuuskuvaa muutoksesta rakennetaan. Ymmärrän tämän tarkoittavan sitä, että johdon, keskijohdon, eri henkilöstöryhmien ja sidosryhmien näkökulmasta sama asia voi saada hiukan eri merkityksiä riippuen siitä, mistä käsin ilmiötä lähestytään. Lockett ym. (2014, 1102–1103) toteavat sosiaalisen kontekstin vaikuttavan merkityksenantoihin, kun valtaosa muutoksen sensemaking -tutkimuksesta on keskittynyt nimenomaan toimijan tulkintoihin kontekstistaan.

Organisaation muutoksessa erilaisilla tarinoilla voi olla eri valta-asema. Valtaan keskittyvä muutoksen tutkimus pyrkii paljastamaan ja tekemään näkyväksi hallitsevia muutostarinoita, joilla pyritään muun muassa vahvistamaan tai oikeuttamaan tiettyjä näkökulmia ja päätöksiä, pönkittämään jonkun asemaa, turvaamaan tiettyjen intressien mukaan toimimista. Tarkoituksena ei tällöin ole löytää objektiivista ”tosiversiota” tapahtumista vaan näyttää mahdollisimman moniäänisesti tulkintojen kirjo. Vallankäyttöä painottava muutostutkimus voi siis tehdä näkyväksi sekä hallitsevia tarinoita, mutta myös vaiennettuja tarinoita tai vastatarinoita ja näiden välisiä suhteita. Usein virallinen tarina eroaa jonkin verran niistä, joita ruohonjuuritasolla kerrotaan ja tutkijan tehtäväksi muodostuukin tällöin jännitteiden ja vastakkainasetteluiden paljastaminen. (Buchanan 2003, 18) Vallankäytön näkökulmasta moniäänisyyden paljastaminen on keskeistä, mutta Buchanan ja Dawson (2007) muistuttavat myös, että sillä on väliä, kenelle kirjoittaa, kun raportoi moniäänisen aineiston tuottamia tulkintoja. Tutkijan selonteot muutostarinoiden kirjoittajana ja tulkinnat valta-asetelmista osallistuvat myös tutkittavan ilmiön todeksi tekemiseen.

Buchanan ja Dawson (2007, 680) ryhmittelevät erilaisia tapoja suhtautua muutokseen prosessina ja narratiivisen aineiston tuottamiin ristiriitaisiin selontekoihin tutkijana. Tällä tavoin he pyrkivät yhdistämään prosessiajattelun systemaattisuutta ja narratiivisen tutkimuksen rikkautta toisiinsa tilanteessa, jossa tutkijalla on käsissään moniäänistä dataa. *Dialogisen* prosessiteorian näkökulmasta ristiriitaiset selonteot osoittavat ilmiön kompleksisuuden ja moniäänisyyden ja todistavat todellisuutta koskevien selontekojen pirstaleisuuden ja yhden totuuden mahdottomuuden. *Kriittinen* prosessiteoria taas tavoittelee vallanpitäjien riisumista ja näkee ristikkäiset totuudet todisteena olemassa olevasta konfliktitilasta, taistelusta ja vastuksesta valtaa pitävien ja alistettujen välillä pyrkien alisteiseen asemaan joutuneiden voimaannuttamiseen. *Tulkitseva* prosessiteoria ottaa ristiriitaisuudet mahdollisuutena päästä käsiksi kokemuksiin ja merkityksenantoihin, joiden kautta sosiaalisesti eri tavalla asemoituneet toimijat tuottavat muutoksen todellisuutta. *Normatiivisen* prosessiteorian näkökulmasta ristiriitaiset selonteot ovat ehkä anekdootteina kiinnostavia, mutta muuten huonosti aineistoon sopivia, hyödyttömiä ja turhaa työtä ja hämmennystä tuottavia aineiston osia, joista pitää päästä eroon esimerkiksi triangulaation keinoin. Ei siis ole yhdentekevää miten narratiivisen lähestymistavan tuottamaan moniäänisyyteen suhtautuu vaan tutkijan oma asemoituminen suhteessa tutkittavaan ilmiöön vaikuttaa koko tutkimusprosessiin raportointia myöten.

2.2 Yrittäjyys

Yrittäjyyttä on pitkään tarkasteltu yksilön eli yrittäjän näkökulmasta, keskittyen hänen ominaisuuksiinsa ja toimintaansa. Selitystä sille, miksi jotkut lähtevät yrittäjiksi ja toiset eivät, on etsitty luonteesta, perhetaustasta, koulutuksesta, lahjakkuudesta ja monista muista henkilöön liitettävistä erityispiirteistä. Yrittäjästä on rakennettu ylimallinen, sankarillinen hahmo (Reich 1987), joka yksin raivaa tiensä hyödyntäen ja luoden mahdollisuuksia siellä, missä muut eivät niitä näe.

Vielä yksilönäkökulmaakin yleisempi tutkimuksen kohde on kuitenkin yritykset ja liiketoiminta. Kyrön ja Kansikkaan (2005) mukaan suurin osa vuosina 1999–2000 akateemisissa lehdissä julkaistuista tutkimuksista (N=337) käsitteli yritys/liiketoimintaa (52 %) ja sen yhteyttä yksilön toimintaan (19 %). Kaiken kaikkiaan niiden tutkimusten määrä, jotka käsittelivät jollain tapaa yritys/liiketoimintaa oli 85 % kaikista tutkimuksista. Pääasiassa yksilönäkökulmaa edustavia tutkimuksia oli 28 %. Näissä mikrotasoon keskittyvissä yrittäjyystutkimuksissa pääasialliset tutkimusmenetelmät olivat tilastollisiin analyysimenetelmiin perustuvia (Kyrö & Kansikas 2005, 141).

Yksi suosituimmista yrittäjyyden määritelmistä asemoi yrittäjyyden käsitteellisesti yksilön ja mahdollisuuksien leikkauspisteeseen (Shane & Venkatamaran 2000). Hjorth ja Johannisson (2003) puolestaan tiivistävät yrittäjyystutkimuksen merkityksen seuraavasti:

“Entrepreneurship is a field of study that proposes some answers to how impossible situations may be turned into opportunities.” (s. 70)

Kysymykseen, miten mahdottomista tilanteista voi syntyä mahdollisuuksia, on olemassa yhtä paljon vastauksia kuin on yrittäjyystutkijoitakin. Mahdollisuuksia voidaan lähestyä tieteenfilosofisesti ajatellen hyvinkin eri lähtökohdista käsin, kuten koko yrittäjyyden ilmiötäkin. Kuitenkaan vielä 2000-luvun taitteessa yrittäjyystutkimuksissa ei juuri otettu kantaa niiden ontologiseen tai epistemologiseen asemointiin ja metodologinen variaatio oli hyvin pientä (Kyrö & Kansikas 2005, 144). Tieteenfilosofisten kysymysten ohittaminen tutkimusartikkeleissa on ollut mahdollista, kun valtaosa yrittäjyystutkimuksista asemoituu samaan paradigmaattiseen maailmaan, jossa käsitellään liiketoiminnan kysymyksiä tilastollisin menetelmin.

Mahdollisuus-tematiikka saa hieman eri sävyn riippuen siitä, millaiseen ontologiseen perustaan milloinkin nojataan. Ontologiset rajoitteet näkyvät myös siinä, miten yksilö asemoituu suhteessa mahdollisuuksiin. Näkemykset yrittäjyydestä mahdollisuuksien *löytämisenä* (muun muassa Shane & Venkatamaran 2000) tai toisaalta *tunnistamisena* (muun muassa Ucbasaran, Westhead & Wright 2001) asettavat mahdollisuudet ulkopuoliseen todellisuuteen. Niiden nähdään olevan olemassa yksilön toiminnasta riippumatta, ikään kuin odottamassa valmiina ottajaansa.

Toisaalta taas mahdollisuudet voidaan nähdä *yksilön tuottamina tai luomina* (mm. Gartner 1985 ja 1989; Andersson 2000). Mahdollisuuksien nähdään tulevan todeksi tai syntyvän yksilön toiminnan kautta, englanniksi tätä kutsutaan nimellä ”entrepreneurship enactment theory”. Molemmille edellä mainituille mahdollisuus-näkökulmille yhteistä on se, että ilman toimintaa ei synny yrittäjyyttä. Mutta ero löytyy siitä, onko kyse *mahdollisuuksien luomisesta* vai niihin *tarttumisesta*. Sarason, Dean ja Dillard (2006) kehittävät yrittäjyyden yksilö-mahdollisuus käsiteparin teoriaa vielä pitemmälle huomauttamalla, että kyse ei ole vain yksisuuntaisesta prosessista, yksilöstä mahdollisuuksiin päin tai mahdollisuuksista yksilöön päin, vaan nämä ovat saman itseään toistavan syklin eri puolia. Tämän Giddensin (1984) strukturaatioteoriaa henkivän tulkinnan mukaan yrittäjyys on yksilön sosiaalisen toiminnan tuote, mutta samalla yrittäjyys myös muokkaa yksilöä (Sarason ym. 2006, 292).

Yrittäjän erityispiirteisiin liittyvä tutkimusnäkökulma on saanut kritiikkiä liiasta staattisuudesta (Gartner 1989). Gartnerin mukaan selitystä yrittäjyydelle ei tulisi hakea yksilön persoonasta tai siitä kuka hän on, vaan mitä hän tekee. Tämä nostaa huomion kohteeksi yksilön toiminnan, yrittäjäksi tulemisen ja prosessin (Gartner 1989, 63), jossa yrittäjyyttä syntyy. Yrittäjyyden ymmärtäminen prosessina tuo esiin ilmiön dynaamisuuden (Low & MacMillan 1988).

Tässä tutkimuksessa keskityn yrittäjyyden sosiaalisesti rakentuvaan ulottuvuuteen, ennen kaikkea organisaatiotason ilmiönä. Keskeistä on ymmärtää yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden prosessuaalista luonnetta, kuinka muutos ja yrittäjyys liittyvät toisiinsa organisaatiotasolla ja miten yrittäjyyteen liittyviä diskursseja on tutkittu.

Näkemykseni ohjaa vahvasti yrittäjyystutkimuksessa viime vuosituhaten lopun aikana vahvistunut käsitys yrittäjyydestä uutta järjestystä ja innovaatioita luovana voimana, joka ylittää kaupalliset ja taloudelliset yrittäjyyden tulkinnat ja tavoittelee laajasti ajateltuna yhteiskunnallista muutosta (Steyart & Katz 2002). Näin ymmärrettynä yrittäjyys on todellakin sosiaalisesti rakentuva, inhimillisen toiminnan ja vuorovaikutuksen tuotos, jonka seurauksena syntyy jotain uutta. Käytännössä tämä tuottaa suuremman tilan tarkastella yrittäjyyttä yliopiston kontekstissa, kun huomion kohteeksi ei rajata pelkkää yritystoiminnan synnyttämistä tai kaupallistamisen toimenpiteitä. Yrittäjyys lakkaa näin olemasta pelkkä talouden ilmiö ja sen tulkinnoille avautuu lisää mahdollisuuksia. Näen, että tämä ankkuroituminen laajaan yrittäjyyskäsitykseen on oikeastaan edellytys sille, että ylipäänsä voin tutkia yrittäjyyden merkityksenantoja yliopistossa. Käsitteelliset rajaukset kun ohjaavat sitä, mitä voin etsiä ja löytää.

2.2.1 Yrittäjyys prosessuaalisena ilmiönä

Prosessiajattelu on saanut vankan jalansijan yrittäjyystutkimuksen piirissä, ja sitä onkin hyödynnetty monista eri näkökulmista. Jo Gartner (1985) esitti, että yrittäjyys on kaikessa monitahoisuudessaan ilmiö, jossa ovat yhtä aikaa läsnä yksilö, organisaatio, prosessi ja vuorovaikutus ympäristön kanssa. Steyaert (2007) on tehnyt kattavan katsauksen prosessiteorioiden soveltamiseen yrittäjyystutkimuksessa ja tunnistanut kirjallisuudesta muun muassa yrittäjyyden kehitysvaiheisiin ja kasvuun, kompleksisuuteen ja kaaokseen, merkitystenantojen tulkitsemiseen, fenomenologiaan, narratiiveihin, diskursseihin sekä toimijaverkkoteoriaan pohjaavia lähestymistapoja. Nämä eroavat toisistaan monin tavoin sekä tavoitteiltaan että perusolettamuksiltaan. Prosessiteoriat toimivat monilla tasoilla, aina yrityksen perustamisen tai kasvun vaiheiden hahmottamisesta kriittisiin diskurssianalyttisiin vallankäytön tutkimuksiin. Esimerkiksi yrittäjyyden elinkaarimalleissa (Greiner 1972; Churchill & Lewis 1983) ollaan kiinnostuneita erityisesti yritystoiminnan vaiheisiin liittyvästä problematiikasta, yksilötasolla voidaan lähestyä narratiivisesti yrittäjäksi tulemisen (Hytti 2003) tai yrityksen perustamisen prosessia (Pilegaard ym. 2010), kriittisen realismin avulla sekä mahdollisuuksien hyödyntämisen ja luomisen prosessia (Paloniemi 2011), tai yhteiskunnallisesti yrittäjyyspuheen käyttöä vallan välineenä (Perren & Jennings 2005). Olennaista on, että yrittäjyyteen sisältyy ajatus liikkeestä, dynaamisuudesta, jopa muutoksesta sen sijaan, että sitä ajateltaisiin yhtenä paikallaan pysyvänä kohteena, tilana tai pisteenä. Voidaankin ajatella, että yrittäjyyden prosessi on joksikin tulemista, ei niinkään olemista (Steyaert 1997).

2.2.2 Organisaation yrittäjyys ja muutos

Organisaatiot tai niiden osat voivat ilmentää yrittäjyyttä tai toimia yrittäjämäisesti, olematta varsinaisesti osa yritystoimintaa tai yksittäisen ihmisen toiminnan tulosta. Termillä ”corporate entrepreneurship” tarkoitetaan yrityksen tai organisaation sisällä tapahtuvaa yritystoimintaa, jossa organisaation osat toimivat omina kokonaisuuksina

kuten yritykset. Corporate entrepreneurship voi johtaa esimerkiksi spin-offin tai tytäryhtiön syntyyn. Tutkimuksissa on pyritty etsimään organisaation menestymisen ja yrittäjämäisyyden välille yhteyttä (Zahra, Neubaum & Huse 2000; Taylor 2001). Strategia ja rakenne toimivat Martins & Terblanchen (2003) mukaan determinantteina innovatiivisen organisaation menestyksessä. Yrittäjämäisesti toimivat alayksilöt voivat toimia menestyksen perustana suuressa organisaatiossa (Boschken 1990).

Organisaation yrittäjämäisyyttä voidaan määritellä myös organisaatiokulttuurin käsitteen avulla. Tällöin organisaation yrittäjämäisyydellä tarkoitetaan yrittäjämäistä ajattelumallia (mindset), joka läpäisee koko organisaation kulttuurin. Shepherd, Patzelt & Haynie (2010) ovat tutkineet organisaation yrittäjämäisen ajattelumallin kehittymistä osana organisaatiokulttuuria määrittelemällä sen *yksilön ja organisaation väliseksi kehittymisen spiraaliksi*. Yksilön yrittäjämäisellä ajattelumallilla he puolestaan tarkoittavat yksilön kykyä ja halua havaita mahdollisuuksia, toimia epävarmuuden keskellä ja tehdä päätöksiä nopeasti saavuttaakseen haluamansa. Keskeisessä roolissa Shepherd ym. (2010) mukaan ovat johdon omaksumat ajattelutavat, jotka kulttuuripsykologisen mallin mukaan vaikuttavat organisaatiokulttuuriin. Kulttuurilla nähdään olevan myös takaisinkytkentä johdon ajattelumalliin eli kyse on vuorovaikutteisesta prosessista yksilön ja organisaation välillä (Shepherd ym. 2010, 61).

Organisaation uusiutumisen tematiikka lähestyy organisaation yrittäjämäisyyttä käsitteellisellä tasolla, mutta enemmän johtamisen näkökulmasta (Darling & Beebe 2007; Bartlett & Ghoshal 1995; Ghoshal & Bartlett 1996). Tällöin mielenkiinnon kohteena on itse muutos, prosessina, toimenpiteinä ja toimintana, vaikkakin sillä olisi yrittäjämäisyyden edistämiseen liittyviä tavoitteita sisäisesti (ks. ”corporate entrepreneurship”). Organisaation muutostyyppit (”transformation”) voidaan Muzykan ym. (1995, 348) mukaan ryhmitellä neljään kategoriaan: *re-engineering*, *restructuring*, *renewing* ja *regeneration*. Näistä kaksi ensimmäistä kääntyvät suomeksi tarkoittamaan yksinkertaisesti organisatorista uudelleenjärjestelyä, jossa muutetaan konkreettisesti organisaation järjestelmiä ja rakenteita. Kolmas muutoksen muoto viittaa organisaation uusiutumiseen sisältä käsin vapauttamalla yksilöitä ottamaan vastuuta ja toimimaan yrittäjämäisesti (Ghoshal & Bartlett 1996). Neljäs muutoksen muoto sisältää piirteitä kaikista kolmesta, mutta sillä pyritään luomaan jatkuvasti muokkautumaan kykenevä organisaatio pitkällä tähtäimellä, yksittäisen muutoshankkeen sijaan (Muzyka ym. 1995, 348). Johtamispainotteinen näkökulma organisaation uusiutumiseen, jota voidaan pitää yhtenä yrittäjämäisyyden muotona, linkittää siihen olennaisesti ajatuksen muutoksen johdettavuudesta ja pyrkimyksen parantaa organisaation menestymistä. Näin muutokselle syntyy tulkinta, joka tekee siitä kontrolloitavissa olevaa tietoista toimintaa, joka mahdollistaa paremman suorituksen.

Luovuus ja innovatiivisuus voi ilmentyä organisaation tavassa tuottaa uusia ja hyödyllisiä ideoita, tuotteita, palveluita, prosesseja ja toimintatapoja joko yksilöiden tai ryhmien toimesta. Innovatiivisuus voidaan liittää ongelmanratkaisutilanteissa ilmenevään luovuuteen (Darling & Beebe 2007; Martins & Terblanche 2003), kykyyn ottaa riskejä sekä kohdistaa resursseja tartuttaessa mahdollisuuksiin, joihin sisältyy

jonkinasteinen epävarmuus. Innovatiivisen toiminnan edellytyksenä pidetään kulttuuria, joka ruokkii ja mahdollistaa luovan ajattelun, kehittymisen ja riskien ottamisen (Darling & Beebe 2007, 77-78). Keskeistä innovatiivisuuden käsitteelle on myös sen kytkeytyminen muutokseen, johonkin uuteen, joka johtaa organisaation kehittymiseen (Martins & Terblanche 2003, 67).

Termi sosiaalinen yrittäjyys tai yhteiskunnallinen yrittäjyys (engl. *social/societal entrepreneurship*) taas viittaa yhteiskunnalliseen tai yhteisölliseen yrittäjyyteen, jolla tarkoitetaan voittoa tavoittelematonta mutta yrittäjämäistä toimintaa. Yrittäjämäisyys toteutuu tässä kontekstissa ilman kytköksiä varsinaiseen liiketaloudelliseen toimintaan. Yrittäjyys tarkoittaa näin aloitteellista ja yhteisöllistä toimintaa, joka nousee yhteiskunnallisista tarpeista ja pyrkii muuttamaan ja parantamaan olemassa olevaa tilaa (Mair & Schoen 2007, 55). Sosiaalisen yrittäjyyden merkitys yhteiskunnalle on yhtäläillä suuri (Parkinson & Howorth 2008, 285) kuin taloudellisen tavoitteiden eteen työskentelevien organisaatioiden, mikä on nostanut sen huomioarvoa edelleen yhteiskunnallisten vaikuttajien silmissä. Dey ja Steyaert (2010) toteavatkin, että sosiaalinen yrittäjyys on saavuttanut median, tutkijoiden ja yhteiskunnallisten päättäjien suosiman diskursiivisen aseman eräänlaisena narratiivina, johon on sisällytetty suuria odotuksia ja lupauksia muutoksesta parempaan. Berglung ja Wigren (2012) näkevät tämän sosiaalisen yrittäjyyden tarinan nimenomaan vastatarinana yrittäjyyttä pitkään hallinneelle liiketoiminnan ja johtamisen tehokkuuteen ja kontrollointiin (esim. Hjorth 2003; Berglund & Johansson 2006) perustuvalla tarinalla.

Muun muassa Hjorth (2005) on käsitellyt yrittäjyyden ja muutoksen välistä yhteyttä teoreettisesti. Hän näkee yrittäjyyden merkityksellisenä normalisoivien ja säännöstelevien voimien rikkojana ja murtajana (Hjorth 2005, 396) läpi eri elämänalueiden, ja myös tieteellisen keskustelun rikkojana ja haastajana (kuten mm. Hjorthin väitöstutkimus vuodelta 2003). Myös Berglund ja Johansson (2006) näkevät muutoksen sisältyvän olennaisesti yrittäjyyden tematiikkaan, myös tieteellisissä teksteissä. Yrittäjyys tuottaa epäjatkuvuutta vallitsevaan tilaan ja antaa mahdollisuuksia uuden syntymiselle. Hjorthin (2004) mukaan organisaation luovuus ajateltuna yrittäjyyden kautta eräänlaisena leikkisyytenä, antaa uusia ulottuvuuksia tarkastella organisatorisia muutoksia.

Anderson (2000, 106) puolestaan näkee yrittäjyyden rakentavana, tuottamassa siltoja yli ajan ja tilan, yhdistäen uutta ja vanhaa. Kyrön (1997) sanoin yrittäjyys tulee esiin murroskohdissa ja on ollut merkittävässä roolissa yhteiskunnan uudistajana kautta aikojen. Yrittäjyyttä voidaan nähdä myös esimerkiksi sosiaalisten epäkohtien korjaamiseen pyrkivissä muutoshankkeissa (Mair & Schoen 2007, 55), joilla ei itsessään ole taloudellisia pyrkimyksiä. Nyströmin (1995) määrittelemänä yrittäjyys on ideoita muovaavaa ja todeksi tekevää toimintaa, jossa mielikuvitusrikkaat yksilöt käyttävät tietoa ja resursseja saadakseen ideansa toteutettua. Ideoiden tuottamista suurempi paino on kuitenkin sillä, millaisia muutoksia toiminta saa aikaiseksi (Nyström 1995, 67). Steyaertin (1997) määritelmän mukaan yrittäjyys on olemassa olevan

horjuttamista ja uusien mahdollisuuksien luomista ja käyttöön ottamista uusissa konteksteissa.

Yksi merkittävimmistä pohjoismaalaisen yrittäjyystutkimuksen vaikuttajista on Bengt Johannisson, jonka tutkimukset näyttävät irtiottoina hallitsevista näkökulmista, kuten Johannisson (2009) toteaa, ja alleviivaavat erityisesti yrittäjyyden kollektiivisia ilmenemismuotoja ja ulottuvuuksia, joskus jopa provosoivaan sävyyn (k. esim. Steyaert & Landström 2011). Erityisesti hänen jäsennyksensä yrittäjyydestä verkostoina (kuten Johannisson & Mønsted 1997) ovat täydentäneet yrittäjyyden moni-ilmeisyyttä ja avanneet tietä erilaisille yrittäjyyden muotojen tutkimiselle hyvin inhimillisellä tasolla.

2.2.3 Diskurssit ja narratiivit yrittäjyyden tutkimuksessa

Kuten Steyaert ja Katz (2004) ovat todenneet yrittäjyys ei enää ole vain talouden ilmiö vaan yhteiskunnallinen ja sosiaalinen ilmiö, jolla on omat paikkaan ja sosiaalisen kontekstiin, myös diskursseihin sitoutuvat ulottuvuutensa. Yrittäjyyden tutkiminen vain positivistisesta ja rationaalisesta näkökulmasta rajaa ulos yrittäjyyden muotoja ja tulkintoja, jotka eivät liity suoraan kaupalliseen toimintaan (Calás, Smircich & Bourne 2009). Käyttökelpoisia lähestymistapoja sosiaalisesti rakentuvan yrittäjyyden ymmärtämiseen sen inhimillisessä ja sosiaalisessa kontekstissa ovat tarinat eli narratiivit ja diskurssit. Yrittäjyys rakentuu ja sitä ”kirjoitetaan todeksi” kaikissa arkipäivän yrittäjämäisissä toimissa, monien yhtäaikaisten toimijoiden aikaansaamana, paikallisesti ja monimuotoisesti (Steyaert 1997). Narratiiviset lähestymistavat tuovat esiin, kuinka ilmiötä rakennetaan kontekstissaan ja tehdään todeksi puheella. Yrittäjyyteen liittyviä tarinoita voidaan nähdä missä tahansa inhimillisen elämän osa-alueella ja ne voivat olla joko tutkittavien itsensä tutkimusta varten tuottamia kirjoituksia (autoetnografiat esim. Pilegaard ym. 2010) tai haastatteluita, kuten Hytin (2003) ja Lewisin (2013) yrittäjäidentiteettitutkimuksissa, olemassa olevia dokumentteja tai havainnointiaineistoja (Berglund & Wigren 2012) autenttisissa ympäristöissä tai jopa tutkijan omalla äänellä kirjoitettuja tarinoita (engl. *self-narrative*) (Engström 2012). Tarinallisuus antaa mahdollisuuden nähdä yrittäjyyden eri puolia, ei pelkästään onnistumis- vaan myös epäonnistumistarinoiden kautta, jotka kaikessa tavallisuudessaan ovat yhtä tärkeitä yrittäjyyden todellisuuden luoja ja tuovat vastapainoa yrittäjyyden yksilökeskeiselle sankaritarinalle.

Diskursseihin keskittyvä yrittäjyystutkimus on kattanut viimeisen parinkymmenen vuoden aikana mittavan määrän erilaisia aihealueita. Yrittäjyyden kielenkäytänteisiin keskittyvä tutkimus on toiminut kyseenalaistajan roolissa tekemällä näkyväksi yrittäjyyttä hallitsevia puhetapoja, määritelmiä, vastakkainasetteluita ja valta-asetelmia. Yrittäjyyden diskursseja on tunnistettu ja haastettu niin yhteiskunnallisen ja poliittisen keskustelun tasolla (Edwards, Jones, Lawton & Llewellyn 2002; Perren & Jennings 2005), tieteen ja tutkimuksen puheen piirissä (Ogbor 2000; Berglund & Johannisson 2006), koululaitoksessa (Korhonen 2012) kuin vaikuttamassa yksilön identiteetin rakentumiseen (Pietiläinen 2002; Ahl 2006; Lewis 2013).

Yliopistokontekstissa yrittäjyyden diskursseja ovat tutkineet muiden muassa Liesner (2006), Bridgman (2007) ja Fältholm, Abrahamsson ja Källhammer (2010). Useat näistä tutkimuksista asemoituvat kuitenkin muualle kuin yrittäjyystutkimukseen. Esimerkiksi Korhosen (2012) yrittäjyyskasvatuksen viestiä kriittisesti koululaitoksessa tarkasteleva väitöskirjatutkimus on julkaistu Itä-Suomen yliopiston kasvatuksen, humanististen tieteiden ja teologian julkaisusarjassa, Liesnerin (2006) yliopistojen opetustehtävän muutosta koskeva artikkeli kasvatustieteiden ja teorian lehdessä, ja Bridgmanin (2007) akateemista vapautta ja autonomiaa käsittelevä artikkeli organisaation muutoksen johtamisen tieteellisessä lehdessä. Yrittäjyystutkimuksen kriittistä diskurssianalyttistä juonetta edustavat Ogbor (2000), Perren & Jennings (2005) ja Berglund & Johansson (2006) sekä sukupuolen tuottamisen käytänteisiin keskittyvät Pietiläinen (2002) ja Ahl (2006). Näille viimeisimmille tutkimuksille yhteistä on valtaapitävien keskustelurakenteiden näkyväksi tekeminen ja vaiennettujen äänien esiin nostaminen.

Liesnerin (2006) mukaan eurooppalaisen korkeakoulutuksen kehityksen kärjessä on ollut markkinaorientaation ja yrittäjämäisyyden sisään ajaminen yliopistojen toimintaan. Tämän käänköpuolena on, että opetuksesta ja oppimisesta uhkaa tulla palvelutuote. Yrittäjämäisyydellä tarkoitetaan Liesnerin artikkelissa liiketoiminta-ajattelun ja arvojen liittämistä opetukseen ja oppimiseen esimerkiksi järjestämällä liiketoimintasuunnitelmaan tai yrittäjyyteen liittyviä ”pakollisia tapaamisia” sisältäviä kursseja. Yliopiston yrittäjyyskasvatustehtävästä piirtyy varsin karu kuva, jossa yrittäjyyteen kasvattaminen rinnastuu kaupalliseen arvomaailman päälle liimaamiseen ja talouden lainalaisuuksien sisäistämisen edistämiseen (Liesner 2006, 490–491). Myös Bridgmanin (2007) artikkelissa viitataan yrittäjyysdiskurssin rakentavan ”asiakkaita” niin ”potilaista”, ”matkustajista” kuin ”oppilaistakin”. Bridgman (2007) kohdistaa katseensa poliittisiin päätöksentekijöihin ja poliittiseen puheeseen, joiden toimesta yliopistolle on rakennettu tarve muuttaa johtamisrakenteitaan ja kulttuuriaan yrittäjämäisiksi, sekä uusi rooli ”yhteiskunnallisen kasvun dynamona”.

Yrittäjyysdiskurssi määrittelee Bridgmanin (2007, 482) mukaan akateemisen vapauden uudelleen ”vapaudeksi olla yrittäjämäinen” eli etsiä luovasti uusia tapoja tuottaa voittoa. Mielenkiintoisena esimerkkinä Bridgman (2007, 485–486) kertoo artikkelissaan tarinan eräästä yliopiston tutkijasta, joka perusti ”antikapitalistisen keskusteluryhmän” vastaiskuna yrittäjyyspuheelle. Kun yliopiston johto sai kuulla tästä, kyseinen tutkija pakotettiin eroamaan ryhmästä, koska hän oli kauppatieteellisen koulun työntekijä, eikä kauppatieteiden sopinut tulla yhdistetyksi ”antikapitalismiin”. Tämä ja muut Bridgmanin keräämät selonteot akateemista vapautta uhkaavasta yrittäjämäisyydestä saavat pohtimaan, kuinka paljon voimaa hallitseviin diskursseihin oikein sitoutuu ja kuinka voimakkaita vastareaktioita ne voivat herättää, kun ristiriita osuu syvälle arvojen tasolle. Sekä Liesnerin että Bridgmanin tutkimukset näyttävät, mitä puhtaasti liiketoimintatulkintaan perustuva yrittäjyysdiskurssi voi aikaansaada yliopiston kontekstissa.

Fältholm ym. (2010) viittaavat niin ikään yliopiston tehtävien ja roolin muutosta koskevaan poliittiseen diskurssin muutokseen, mutta lähestyvät yrittäjyysdiskurssia

sukupuolen tuottamisen näkökulmasta, johon muun muassa Calás ym. (2009) ovat tutkijoita rohkaisseet. Heidän tutkimuksessaan todetaan, että akateemisen yrittäjyyden diskurssia on tutkittu hyvin vähän sukupuolen näkökulmasta. Fältholm ym. (2010) nostavat esiin, että sekä miehet että naiset tuottavat yhtä lailla skeptisiä selontekoja yrittäjyydestä, kuten ”yritysprojekteissa tehty tutkimus ei ole oikeaa tiedettä”, mutta miesten vastustus kuvataan yleensä neutraalisti. Yleisesti ottaen sekä naiset että miehet kohtaavat samalla tavalla yrittäjyyteen liittyviä ristiriitaisuuksia, joita esimerkiksi johto puheellaan tuottaa. Fältholm ym. (2010, 5–6) kuvaavat esimerkiksi kuinka yliopiston johdon puheessa voidaan yhdessä lauseessa todeta, kuinka tärkeää yrittäjyyttä ja kaupallisia toimintoja koskevan tiedon lisääminen on, ja toisessa taas, että kuitenkin vain pieni osa tutkimustyöstä on kaupallisesti hyödynnettävää. Sen sijaan sukupuolistumisen käytänteet näkyvät heidän mukaansa siinä, että erityisesti naisten haluttomuutta sitoutua yrittäjyyteen ja siihen liitettyihin arvoihin pidetään ongelmana, ja että sitä selitetään sukupuolella, eikä esimerkiksi koko yrittäjyyskäsitteen sisältämällä arvoriitillä suhteessa akateemisiin arvoihin. Fältholm ym. (2010) pitävät tätä merkinä yrittäjyysdiskurssin maskuliinisuudesta.

Huomioita yrittäjyysdiskurssin maskuliinisuudesta löytyy yrittäjyystutkimuksen piiristä laajemminkin. Esimerkiksi Hamilton (2013) toteaa, että median tuottama maskuliininen yrittäjyyskuva rajaa ulos feminiinisuuden ja tarkastelee sitä vain erilaisuutena suhteessa (maskuliiniseen) yrittäjyyteen. Hamilton (2013, 96, kuten myös Ogbor 2000) näkee tällä olevan kauaskantoisia vaikutuksia aina siihen asti, millaisista epistemologisista lähtökohdista käsin yrittäjyyttä tutkitaan. Esimerkiksi tämä näkyy siinä, kuinka on olemassa yrittäjyystutkimusta ja sitten on erikseen naisyrittäjyystutkimusta.

Yrittäjyystutkimuksen lähestyminen diskursiivisena tieteellisten totuuksien luomisena pakottaa myös katsomaan yrittäjyystutkimusta kriittisin silmin. Yrittäjyystutkijat korostavat usein poikkitieteellisyyttä tutkimuksellisenä lähtökohtana, mutta todellisuudessa he päätyvät vahvistamaan taloustieteen, psykologian ja sosiologian saavuttamaa yliasemaa suhteessa muihin tieteisiin. Samalla uusien tieteenalojen liittäminen keskusteluun tapahtuu hyvin hitaasti. (Dey & Steyaert 2006, 56; Grant & Perren 2002)

Yksi vaikuttavimmista kriittisistä analyyseistä on ollut Ogborin (2000) tuottama tulkinta yrittäjyystutkimusta dominoivista diskursseista, etenkin Schumpeteristä, kun Ogbor asettuu tietoisesti postmoderniksi dekonstruktionistiksi ja lukee tieteellisiä tekstejä vastakarvaan, paikallistaakseen vääristymiä, vastakkainasetteluita ja vaiennettuja ääniä (2000, 607). Hänen mukaansa tutkimuksen kielenkäyttö paljastaa yksilökeskeisen yrittäjyyskuvan, joka perustuu valkoisen sankarimiehen arkkityyppiin. Korhosen (2012) väitöskirjatutkimus yrittäjyyskasvatuksen tarinavarannoista peruskoulun opettajien ja oppilaiden yrittäjyystulkintojen jäsentäjänä esittää yrittäjyyden sankarillisuuden ja työnteon muodon kunniallisuuden olevan edelleen käytännössäkkin voimissaan tämän päivän koululaitoksessa.

Ogborin (2000, 622) mukaan tieteen teon kannalta ongelmaksi nousee hallitsevan ideologian vaikutus siihen, minkälaista tutkimusta tehdään, miten tietoa etsitään, miten tutkimuskysymykset rakennetaan ja miten tutkimuksen luotettavuutta arvioidaan. Ogbor rohkaiseekin tutkijoita etsimään laajempaa ymmärrystä siitä, kuinka olettamusten tasolla vaikuttavat sosiaaliset, historialliset, poliittiset ja ideologiset systeemit ja normit vahvistavat tai estävät yrittäjyyden ”henkeä” eri sosiaalisten ryhmien keskuudessa.

Berglund ja Johansson (2006) puolestaan esittelevät yrittäjyystutkimuksen piirissä suosittuja ilmaisuja, joilla yrittäjyyttä on kuvattu sekä niille vastakkaisia käsitteitä. Se, millaisia sanoja tutkimuksessa käytetään kuvaamaan yrittäjyyttä, tuottaa yrittäjyyden merkitystä, sen hyväksytyistä ja toivotuista puolista. Hallitsevan sanaston keskeisiä teemoja ovat luominen, muutos ja kehitys, jotka asettuvat vastakkaisiksi tuhoutumisen, pysähtymisen ja taantumisen kanssa (Berglund & Johansson 2006, 80–81). Nämä myös asettuvat hyvä–paha -akselin vastakkaisiin päihin, jolloin esimerkiksi muutos ja kehitys ovat lähtökohtaisesti hyviä ja toivottavia asioita.

Yrittäjyystutkimuksen suosimien sanojen kartoittamisen lisäksi Berglund ja Johansson (2006) tuottavat jäsenyyksen yrittäjyystutkimuksen diskursseista verkkona, jossa he kuvaavat olevan paksumpia ja ohuempia lankoja. Analyysin pohjana he käyttävät tieteenalan viitatuimpien artikkelien luentaa. Dominoivia eli niin sanottuja paksuja verkon lankoja ovat heidän mukaansa diskurssiiviset juonteet, jossa yrittäjyyttä ymmärretään joko yrittäjän, hänen toimintansa tai ominaisuuksien kautta tai sitten laajemmin resurssien käytön, hyödyntämisen ja yhdistelemisen näkökulmasta (Berglund & Johansson 2006, 84–85). Dominoivia eli hallitsevia diskurssiivisiä juonteita luonnehditaan artikkelissa myös tieteenfilosofiselta asemoinniltaan homogeenisiksi.

Ohuempia ja vähemmän suosiota saaneiden diskurssien jäljittämiseksi Berglund ja Johansson (2006, 88–91) tarkastelivat yrittäjyystutkimuksia, joissa otettiin kriittinen kanta dominoiviin lähestymistapoihin ja tarjottiin vaihtoehtoisia tulkintoja yrittäjyydestä. Ohuiden lankojen joukosta he tunnistivat keskusteluita jotka koskivat joko yrittäjäkuvan rakentumista tai yrittäjämäistä yhteiskuntaa sekä yrittäjyyttä tiettyyn aikaan ja paikkaan sitoutuvana ilmiönä. Tutkimuksen tavoitteena oli parantaa ymmärrystä risteävien keskusteluiden suhteesta toisiinsa ja sekä monipuolistaa tutkimuksellista kenttää rohkaisemalla tutkijoita reflektointiin.

Yrittäjyyden kategorisointi liikkeenjohtamisen (engl. *management*) koulukunnan alle on lyönyt yrittäjyyteen tieteenalana oman leimansa (k. esim. Hjorth 2003) ja vaikuttaa edelleen vahvasti siihen, mikä on hyvää ja hyväksyttävää tiedettä, mutta näkyy myös käytännössä yrittäjyyden todellisuudessa. Muiden muassa Parkinson ja Howorth (2008) nostavat esiin tutkimuksessaan, kuinka niin sanotun sosiaalisen yrittäjyyden (yleishyödyllisen tai voittoa tavoittelemattoman organisaation toteuttamana) piirissä vallitseva sanasto rakentuu liiketoimintaoppien ja johtamispuheen varaan. Yrittäjyyden linkittyminen automaattisesti yritystoimintaan on rakentunut lähes itsestäänselvyudeksi, jota on vaikea kyseenalaistaa.

2.3 Yliopiston yrittäjämäisyys – kaksi keskusteluvirtaa kohtaavat

Yliopiston yrittäjyyttä ja yrittäjämäisyyttä koskeva yhteiskunnallinen ja tieteellinen keskustelu on monitahoista ja kirjavaa. Siihen on osallistuttu niin johtamistutkimuksen, korkeakoulututkimuksen kuin julkishallinnon johtamisen (engl. *public management* tai *public administration*) suunnalta. Niin sanottu uusi julkishallinnon johtamistutkimus (engl. *new public management*) lähestyy yrittäjämäisyyttä tarkoittaen sillä yksityisen sektorin toiminta- ja johtamismallien tuomista julkishallintoon ja yliopistoihin (Ylijoki 2014, 56). Akateemisen kapitalismin (Leslie & Slaughter 1997) keskustelu on etenkin korkeakoulututkimuksen keskuudessa tuttu. Tyypillisimmin ”yrittäjämäisen yliopiston” käsitettä on tutkittu tapaustutkimuksen keinoin (Bronstein & Reihlen 2014). Omalla tutkimuksellani osallistun tähän moniäänisyyteen hyväksyen erilaisten käsitteiden, lähestymistapojen ja määritelmien olemassaolon yhtä aikaa. Samalla kun haluan tuoda selkoa siihen, pyrin myös täydentämään keskustelua uusilla jäsenyksillä.

Olen tunnistanut keskusteluista *kaksi valtavirtaa*, jotka antavat yliopistolle *toisistaan eroavan merkityksen ja roolin yrittäjämäisyyden ja yrittäjyyden toteuttajana*. Nämä keskustelut ovat olleet välillä vastakkain ja välillä rinnakkain etsiessään selitystä ja jäsenystä sille, mitä yliopiston yrittäjämäisyydellä oikein tarkoitetaan, ja mitä sillä tavoitellaan. Toisessa yliopisto asemoituu teknologian ja tiedon siirtäjäksi, tutkimustiedon kaupallistajaksi ja uuden yritystoiminnan synnyttäjäksi. Bronstein ja Reihlen (2014) ovat tuottaneet tästä näkökulmasta jäsenyyksen luokittelemalla ”yrittäjämäisen yliopiston arkkityyppejä” grounded-theory menetelmää käyttäen. Heidän yrittäjämäistä yliopistoa koskevassa luokittelussaan on tunnistettu tähänastisesta tutkimuksesta *neljä erilaista yrittäjämäisen yliopiston organisaatiotyyppiä*, jotka painottavat vähän eri näkökulmia. Yksi korostaa tutkimuslähtöisyyttä, toinen teollisuusyhteistyötä, kolmas innovaatioita ja neljäs tiedon kaupallistamista. Bronsteinin ja Reihlenin (2014, 27) luokittelu tuottaa yhteenvedon *perinteisen liiketoimintakeskeisen yrittäjyyskasityksen hallitsemasta yrittäjämäisen yliopiston tutkimuskentästä* toteamalla ”ei ole yhtä ainoaa ja parasta yrittäjämäisen yliopiston mallia”, mutta samalla se jättää näkemykseni mukaan ulkopuolelle yrittäjyyden laajaan tulkintaan perustuvan yrittäjämäisyyden keskusteluvirran. Tässä volyyymiltään ehkä pienemmässä keskustelujuonteessa, jota hallitsevat yrittäjyyskasvatuksen suunnalta tulevat vaikutteet (Gibb 2005; Gibb, Haskins & Robertson 2012; Hartshorn ja Hannon 2005), yliopisto asemoituu yrittäjämäisyyden tukijaksi, tutkijaksi, kouluttajaksi ja mahdollistajaksi (European Commission 2008a ja 2008b; Rae ym. 2012), eikä pelkästään liiketoiminnan kontekstissa. Yrittäjyys määrittyy siinä laajasti ymmärrettynä inhimillisenä uutta luovana toimintana, jolla tuotetaan yhteistä hyvää yhteiskuntaan.

Seuraavassa osiossa keskityn tarkastelemaan näiden kahden keskustelun eroja ja yhteneväisyyksiä. Otan apuvälineeksi Wisseman (2009) *kolmannen sukupolven yliopiston mallin*, johon myös Bronstein ja Reihlen (2014) sekä Sam ja van der Sijde (2014) viittaavat yliopiston yrittäjämäisyyttä koskevissa artikkeleissaan. Rakennan Wisseman (2009) jäsenyyksen rinnalle Kyrön ja Mattilan (2012) artikkelin pohjalta laajaan yrittäjyyskasitykseen perustuvan mallin yrittäjämäisestä yliopistosta, jota kutsun

tästä eteenpäin yksinkertaisesti *yrittäjämäiseksi yliopistoksi*. Näitä kahta yliopiston yrittäjämäisyyden mallia vertaamalla muodostan analyysikehikon, jota vasten tulkitseen Aalto-yliopistossa tuotettua puhetta yrittäjyydestä ja yrittäjämäisyydestä.

2.3.1 3. sukupolven yliopisto – teknologiansiirron näkökulma

Teknologian tai tiedonsiirron tehtävään (Martinelli ym. 2007; Bramwell & Wolfe 2008) ankkuroituva yrittäjämäinen yliopisto näyttäytyy yritysmäisesti tai yritysmäisellä tehokkuudella toimivana laitoksena, joka kilpailee ulkopuolisesta rahoituksesta (Liesner 2006), kaupallistaa tutkimustuloksiaan (Bienkowska & Klofsten 2012) ja tuottaa uutta yritystoimintaa spin-offien muodossa (Schulte 2004; Searle Renault 2006; O’Shea ym. 2007). Philpott ym. (2011, 162) mukaan yliopiston toiminnan yrittäjämäisyyttä voidaan arvioida sen mukaan, kuinka lähelle perinteistä akateemista paradigmaa tai yrittäjämäistä paradigmaa sen yrittäjyystoiminnot sijoittuvat. Philpottin ym. (2011) mukaan osaamisen ja tutkimustulosten tuottaminen yhteiskuntaan asemoituu lähimmäksi perinteistä akateemista yliopiston toiminnan logiikkaa tai paradigmaa. Toisesta ääripäästä löytyy kaikkein liiketoimintapainotteisinta ”yrittäjämäisintä paradigmaa” edustavat toiminnot, kuten teknologiapuistojen ja spin-offien perustaminen. Triple Helix -ajattelun katsotaan tuottaneen tarpeen muuttaa yliopiston toimintalogiikkaa ja tehtäväkenttää yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen suuntaan. Yrittäjämäisyys on tässä yhteydessä tarkoittanut muun muassa tutkimustulosten kaupallistamista ja korkeakoulutettujen yrittäjämäisten osaajien tuottamista alueellisille työmarkkinoille (Bienkowska & Klofsten 2012). Näin yliopistolaitos, yritykset tai elinkeinoelämä ja valtio ovat kiinteässä vuorovaikutuksessa toisiinsa muodostaen yhteiskunnan kehittymistä tukevan kierteen (Goldstein 2010).

Kolmannen sukupolven yliopiston mallilla (Wissema 2009) on yhtymäkohtia Triple Helix-ajatteluun (Etzkowitz 2000; Blenker & Dreisler 2006). Yliopiston toiminnan perusteena on tällöin vaikuttaa innovaatioyhteiskuntaan etenkin tiedon- ja teknologian siirron tehtävänsä kautta. Yliopiston yrittäjämäisyyden tulkinnan kannalta olennaista on pyrkiä mahdollisimman läheisiin väleihin innovaatiopiraalin eri toimijoiden eli valtion, yliopistojen ja elinkeinoelämän välillä (Blenker & Dreisler 2006, 50). Wisseman kolmannen sukupolven yliopiston malli on kuitenkin jäsenykseltään Triple Helix -ajattelua konkreettisempi työkalu, koska sillä pyritään kokonaisvaltaiseen tarkasteluun yliopiston eri toiminnot kattavasti sekä otetaan huomioon yliopiston tehtävien ja toimintatapojen muutosten kehityshistoria.

Wisseman (2009) kolmannen sukupolven yliopiston malliin kiteytyy tyypillisimmät piirteet ja ominaisuudet, joita yliopistolla tulee olla toimiakseen hyvin tässä ajassa yrittäjämäisesti ja ennen kaikkea onnistuakseen teknologiansiirron tehtävässään. Goldsteinin (2010) mukaan yliopiston uudenlainen rooli näkyy läpi yliopiston siinä, miten sen toimintaa johdetaan, tuloksia mitataan, ja millaisia kykyjä sillä katsotaan tarpeelliseksi olevan. Yrittäjämäisiä toimintoja tässä ovat muun muassa alueen taloudellisen kehityksen tukeminen, opettajien ja akateemisen henkilökunnan rohkaiseminen alueen yritysten kanssa toimimiseen, yliopistolähtöisen tutkimuksen

kaupallistaminen, tukipalvelut tutkimukseen perustuvien teknologioiden siirtämiseksi yritystoiminnaksi sekä pääomasijoitusten tekeminen näihin spin-offeihin (Goldstein 2010). Kolmannen sukupolven yliopiston merkitys saa paikkansa, kun sitä tarkastellaan osana eurooppalaisen yhteiskunnan historiallista kehitystä.

Wisseman (2009, 2–23) mukaan uudet yliopistosukupolvet ovat saaneet muotonsa keskeisissä murroskohdissa käytyään läpi siirtymävaiheen, ensin keskiaikaisesta Humboldtin yliopistoon ja sitten Humboldtin yliopistosta kolmannen sukupolven yliopistoon. Ensimmäinen yliopistosukupolvi (ennen 1700-lukua) eli keskiaikainen yliopisto perustui vankalle valtion ja kirkon tuelle ja itseoikeutetulle asemalle totuuden etsijänä ja kirkollisten opetusten vahvistajana. Toisen sukupolven humboldtilainen yliopisto (Wissema 2009) syntyi niin sanotun perinteisen yhteiskunnan murtuessa moderniksi (Kyrö 1997), valistuksen ajan korvatussa renessanssin 1700–1800 -lukujen aikana. Modernin tieteen aikakausi tarkoitti yliopiston kannalta tutkimuksen keskittymistä objektiivisuuteen, systemaattisuuteen ja toistettavuuteen sekä huolelliseen ja aukottomaan argumentointiin. Yliopistojen tehtävänä oli selittää ja tehdä ymmärrettäväksi luonnon lainalaisuuksia ja toimintaa. (Wissema 2009, 22)

Teollistumisen ajasta huolimatta yliopistojen ja yritysten väliset yhteydet pysyivät etäisinä. Vasta länsimaisen yhteiskunnan teollistumisen tuottaman kasvun taituttua ja yhteiskunnan saavuttua murrokseen kohti postmodernia epävarmuutta ja kompleksisuutta 1900-luvun loppupuoliskolla, ryhdyttiin kokeilemaan rajojen ylittämistä ja tutkimustulosten yhteiskunnallista ja kaupallista hyödyntämistä. Näkökulmasta riippuen yliopistolaitos voidaan nähdä tässä murroksessa joko muutokseen vastaajana (Wissema 2009) tai sen katalyyttinä (Kyrö 1997; Kyrö & Mattila 2012). Yliopiston yrittäjämäisyys voi siis olla vastaus yhteiskunnan muutoksiin tai osa muutosta aikaansaavaa voimaa.

Wissema (2009) toteaa kolmannen sukupolven yliopiston olevan useiden muutosvoimien seurausta. Muutosta aikaansaavia tekijöitä ovat hänen mukaansa olleet yliopistojen valtiolta saaman tutkimusrahoituksen väheneminen; yliopistojen toimintakentän kansainvälistyminen, joka on lisännyt kilpailua opiskelijoista, tutkimuksesta ja resursseista; valtion odotukset yliopistoista uusiin tieteellisiin innovaatioihin perustuvien yritysten hautomoina ja tieteellisen tiedon hyödyntäjinä sekä yliopistojen johtamisrakenteiden muutokset ja byrokratian lisääntyminen opiskelijavolyymien kasvaessa ja poikkitieteellisyys lisääntyessä. Wisseman perusteluissa toistuvat samat tekijät kuin koulutuspoliittisessa puheessa (Rinne & Koivula 2005; Ritsilä ym. 2007), jonka nähdään olevan suomalaisen yliopistolaitoksen muutoksen takana.

Teknologian siirron näkökulmaa edustavan yliopiston, jota Wissemaa (2009) mukaillen voidaan kutsua kolmannen sukupolven yliopistoksi, olemassaolon perusteena on siis vastata ulkoisiin yhteiskunnallisiin muutoksiin, kuten kansainvälisen kilpailutilanteen kovenemiseen ja tukea taloudellista kasvua tuottamalla tiedepohjaista yrittäjyyttä. Tavoitteena on hyödyntää yliopistossa olevaa tietoa ja osaamista nimenomaan

kaupallistamistarkoituksissa ja tuottaa yrittäjyyttä esimerkiksi akateemisen start-up -toiminnan muodossa. Jotta näihin tavoitteisiin päästään, tulee yliopiston rakenteiden ja johtamisen muuttua tietotaidon hyödyntämistä tukevaksi. Samalla tärkeäksi nousee oman päätäntävällän riippumattomuuden lisääminen. Yliopiston innovaatiotoiminnalle rakentuu strateginen rooli, jolloin tutkimus- ja kehitystoimintaa ohjataan strategisella suunnittelulla. Opetussuunnitelmassa, opetuksessa ja pedagogiikassa korostetaan teknologiayrittäjyyteen kouluttamista sekä yrittäjyystaitojen kehittämistä. Liiketoiminta ja yrittäjyys ovat täydentäviä oppiaineita. Olennaista on tietoisuuden lisääminen yrittäjyydestä esimerkiksi pakollisen Johdatus yrittäjyyteen -kurssin avulla. Opettajien tehtävä on tukea opiskelijaa yrityksen perustamiseen tähtävällä polulla. Opetusmenetelmissä painottuvat luennot, case-opinnot, johtamispelit ja erilaiset workshopit.

2.3.2 Yrittäjämäinen yliopisto – yrittäjyyskäsitteen laajentaminen

Laajaan yrittäjyyskäsitteeseen perustuva malli yrittäjämäisestä yliopistosta perustuu ajatukseen, että yliopiston yrittäjämäisyys rakentuu sisältä ulospäin ja vaikuttaa ympäristöönsä muutosvoimana tai -agenttina (Morris, Kuratko & Pryor 2014). Yrittäjyys määrittyy tällöin toimintaa normalisoivien ja kontrolloivien voimien purkajana (Hjorth 2005, 396) ja muutosta edesauttavana ja aikaansaavana tekijänä (Nyström 1995). Yrittäjyys on sekä yksilöiden että organisaatioiden toimintaa, joka tuottaa uusia ideoita, tapoja toimia ylittäen olemassa olevien rajoja ja resursseja (Stevenson & Gumpert, 1985). Yrittäjämäisyyteen sisältyy näin ollen aina jonkunasteinen kompleksisuus ja epävarmuus (Landström 1998). Yrittäjyys näyttäytyy prosessuaalisena uuden luomisena (Steyaert 1997), joka saa aikaan muutoksia ja kehitystä sekä organisaatiossa että ympäröivässä yhteiskunnassa. Esimerkiksi organisaation rakenteiden muutos on tällöin seurausta yrittäjämäisen prosessin tuomista uusista avauksista.

Yrittäjämäistä prosessia edistetään yliopisto-organisaatiossa tukemalla ja johtamalla innovaatioita, luovia prosesseja ja luovien yhteisöjen toimintaa, ei pelkästään liiketoimintaan pyrkien. Laajaan yrittäjyyskäsitteeseen perustuva yrittäjämäinen yliopisto toivottaa tervetulleeksi myös sosiaalisen yrittäjyyden muodot (Mair & Schoen 2007; Parkinson & Howorth 2008) ja korostaa arvoja kuten eettisyys ja yhteiskuntavastuu. Periaatteena on, että yrittäjyystoimilla voidaan ratkoa sosiaalisia ongelmia ja tuottaa sosiaalista hyvää samalla kun taloudelliset voitot voidaan sijoittaa takaisin yhteisöön (Rae 2011, 46). Yrittäjämäisen yliopiston tavoitteena on tällöin ratkaista taloudellisia ja yhteiskunnallisia ongelmia hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Euroopan komission (2008a) tutkimuksen mukaan kokonaisvaltaisesti yrittäjyyttä toteuttavat yliopistot ovat sitoneet yrittäjyyden sisään yliopiston kaikkeen toimintaan strategiasta lähtien. Kokonaisvaltaisella yrittäjyydellä tai yrittäjämäisyydellä tarkoitetaan sen ”liittymistä yliopiston DNA:han”, joka läpäisee yliopiston kulttuurin ja toimintatavat (Morris ym. 2014). Laajan yrittäjyyskäsitteksen omaksuminen näkyy myös

opetussuunnitelmissa (Kozlinska 2012; Morris ym. 2014) ja pedagogiikassa (Kyrö & Mattila 2012), ja millaista oppimista halutaan saada aikaan.

Yrittäjämäiselle oppimisprosessille ominaista on, että se ylittää oppiaine- ja organisaatorajat, tuottaa mahdollisuuksia uuden syntymiselle tuomalla yhteen yksilöitä ja eri organisaatiotasoja, ja että se tapahtuu ennen kaikkea sosiaalisessa vuorovaikutuksessa (Hjorth 2011, 60; Luring & Christensen 2006, 4). Gibbin (2005) mukaan keskeistä on kokeileva oppiminen erilaisissa ympäristöissä ja käytännön tilanteissa, epävarmuuden kohtaaminen ja irrottautuminen liiketoimintakeskeisestä ajattelusta. Tämä vaatii myös pedagogista rohkeutta hyödyntää oppimisessa esimerkiksi tarinallisuutta (Engström 2012) sekä opettajien roolin ja merkityksen tunnistamista yrittäjämäisyyteen tukijana (Smith 2008; Seikkula-Leino, Ruskovaara, Ikävalko, Mattila & Rytkölä 2010). Esimerkiksi Smithin (2008, 716–722) mukaan yliopiston opetushenkilökunnan yrittäjämäisyyden vahvistaminen myötävaikuttaisi opiskelijoiden yrittäjämäisyyden kehittymiseen. Varsinkin tutkimuspainotteisissa yliopistoissa voidaan kehittää yrittäjämäisyyden muotoja lähentämällä opetusta ja tutkimusta toisiinsa, sekä upottamalla yrittäjyyden teema koko yliopiston opetussuunnitelmaan, jolloin se koskettaa myös niitä, joiden alkuinnostus aihetta kohtaan on ollut alhaisempi.

Oppimista mahdollistetaan toimintaan ja kokeilemiseen perustuvalla pedagogiikalla (Gibb 2005; Welsh & Tullar 2014), opiskelemalla tosielämän konteksteissa. Keskeistä on yrittäjämäinen ajattelumalli (engl. *mindset*), toiminta ja yrittäjämäisten valmiuksien tukeminen. Yrittäjämäisyyden kokonaisvaltaiseen määritelmään nojaava *yrittäjämäinen yliopisto* on näin määriteltynä proaktiivinen talouden ja hyvinvoinnin edistäjä, jonka sisältä ulos rakentuva yrittäjämäisyys näkyy kaikilla tasoilla, aina toimintakulttuurista oppimisprosesseihin, ja se on kirjattu sisään kokonaisstrategiaan.

2.3.3 Mallien vertailu ja näkökulmien väliset jännitteet

Seuraavaan taulukkoon olen yhdistänyt Kyrö & Mattilaa (2012) mukaillen kolmannen sukupolven yliopiston sekä laajaan yrittäjyyskäsitykseen perustuvan yliopiston käsitteiden välisen vertailun. Taulukon rivit ovat muodostuneet synteeseinä yrittäjämäistä yliopistoa koskevan tutkimustiedon, Wisseman (2009) mallin sekä eurooppalaisen yrittäjyyskasvatuksen arviointimallin (European Commission 2008b) pohjalta. Yliopiston yrittäjämäisyys saa näin määriteltynä muotonsa viiden ulottuvuuden kautta, jotka ovat:

- toiminnan perusteet
- yliopiston tavoite, rooli ja toiminnan kohde
- instituution ja rakenteiden muutos
- strategian suhde yrittäjyyteen
- opetus ja sen tavoitteet

Mallien vertailu tiivistyy viitekehikseksi, joka kattaa yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden rakentumisen yliopisto-organisaation eri tasoilla: Toimintaa ohjaavat taustaolettamukset ja asemoitumisen muutosta kohtaan (kulttuurinen perusolettamusten taso), rakenteet ja johtamisen (johtamisen taso), mutta myös opetuksen keskeisenä perustoimintona (perustoimintojen taso). Näin yrittäjämäisyyttä lähestytään koko yliopisto-organisaation läpäisevänä ilmiönä.

Taulukko 2: Kolmannen sukupolven ja yrittäjämäisen yliopiston mallien vertailu (Kyrö & Mattila 2012 mukailten)

	Kolmannen sukupolven yliopisto (3 rd Generation University)	Yrittäjämäinen yliopisto
Perusteet	<p>Ulkoiset muutokset yhteiskunnassa ja yliopistoinstituutiossa</p> <p>Taloudellisen kasvun lisääminen uusia teknologioita hyödyntävien uusien yritysten avulla</p> <p>Ajava voima: kilpailu rahoituksesta, opiskelijoista ja akateemisesta henkilökunnasta</p>	<p>Sisältä nouseva tarve muuttaa yhteiskuntaa ja taloutta</p> <p>Proaktiivinen talouden, hyvinvoinnin ja tasa-arvoisuuden edistäminen yhteiskunnassa</p> <p>Ajava voima: Halu muuttaa yliopiston kulttuuria, toimintatapoja ja pedagogiikkaa</p>
Tavoite, rooli ja toiminnan kohde	<p>Tiedon ja osaamisen hyödyntäminen kaupallistamistarkoituksissa</p> <p>Teknologiaperustainen talouden kasvu</p> <p>Akateeminen start-up toiminta</p>	<p>Talouden ja yhteiskunnan ongelmien ratkaiseminen hyvinvoinnin lisäämiseksi</p> <p>Yrittäjämäinen ajattelumalli (mindset)</p> <p>Yrittäjämäiset toimintavalmiudet</p>
Instituution ja rakenteiden muutos	<p>Yliopiston prosessien johtamisen muutos tietotaidon hyödyntämiseksi ja yrittäjyyden synnyttämiseksi</p> <p>Riippumattomuuden lisääminen, tavoitteena olla vähemmän kiinni valtion säätelystä ja rahoituksessa</p>	<p>Muutos on yrittäjämäisen prosessin tulosta, joka tapahtuu tukemalla innovaatioita, luovia prosesseja ja luovien yhteisöjen toimintaa sekä johtamalla niitä</p> <p>Yrittäjämäinen kulttuuri, joka ylittää tutkinto-, yksikkö- ja kulttuurirajat yliopiston sisällä</p>
Strategian suhde yrittäjyyteen	<p>Strategiasta johdettu tutkimus- ja kehitystoiminta</p> <p>Innovatiivisuuden saavuttaminen strategisen suunnittelun avulla</p>	<p>Yrittäjyys nivoutuu sisään kokonaisstrategiaan</p>
Opetus ja sen tavoitteet	<p>Tavoitteena on kouluttaa teknologiayrittäjiä</p> <p>Yrittäjyys taitona, liiketoiminta ja yrittäjyys täydentävinä oppiaineina</p> <p>Tietoisuuden lisääminen, pakollinen johdatus yrittäjyyteen –kurssi/opintokokonaisuus</p> <p>Opettajat auttavat opiskelijoita tekemään valinnan yrityksen perustamisesta</p> <p>Opetusmenetelmät: luennot, case-opinnot, johtamispelit, workshopit</p>	<p>Tavoitteena on aikaansaada yrittäjämäinen ajattelumalli, käyttäytyminen ja toimintamallit</p> <p>Yrittäjyyden laaja käsite, ei vain liiketoimintakontekstissa</p> <p>Oppimista tapahtuu yrittäjämäisen prosessin tuottamissa uusissa avauksissa ja aukoissa, oppiminen sosiaalisena prosessina</p> <p>Toimintaan ja kokeilemiseen perustuva pedagogiikka, opiskelua todellisen elämän parissa</p>

Etenkin yrittäjyyskasvatuksen piirissä on argumentoitu välillä painokkaastikin teknologian siirron näkökulmaa vastaan korkeakoulutuksen yrittäjämäisyyden kasvattamisessa (mm. Gibb 2005). Yrittäjyyskasvatuksen tulokulmaa näyttää erityisesti hiertävän liiketaloustieteeseen nojaava yrittäjyyden ja yrittäjyyden koulutuksen malli (Hytti ym. 2011, 13), jossa fokuksena on yrityksen perustaminen ja johtaminen sekä näissä tehtävissä tarvittava osaaminen. Yrittäjyyskasvatuksen äänellä puhuvat tutkijat päätyvät helposti ”varjonyrkkeilemään” taloudellispainotteista yrittäjyyskuvaa vastaan, mutta itse pidän näitä keskusteluja toisiaan täydentävinä, en poissulkevinä. Yrittäjyyskasvatuksen keskusteluista on myös tunnistettavissa lähtökohtaisesti positiivinen jopa hurmoshenkinen suhtautuminen (Hytti ym. 2011), jossa yrittäjyys ja yrittäjyyteen kasvattaminen asemoituu itsestään selvästi hyväksi ja tärkeäksi asiaksi. Tämä on ymmärrettävää kun ottaa huomioon, millaisen aseman yrittäjyyskasvatus on koulutuspoliittisessa diskurssissa saanut.

Yrittäjyyskasvatukseen korkeakoulusektorilla kohdistuvia koulutuspoliittisia odotuksia on pidetty jopa epärealistisina, osittain diskurssille ominaisten ympäröidien ilmaisujen vuoksi, joista puuttuu selkeät kannanotot, mitä korkeakouluilta todella odotetaan (Henry 2013). Kuten Fältholm, Abrahamsson ja Källhammer (2010, 52) osuvasti tiivistävät, kyse on melkoisesta palasta purtavaa:

”Sen lisäksi, että yliopistojen täytyy nyt kilpailla sekä rahoituksesta että opiskelijoista, tulee niiden myötävaikuttaa taloudelliseen kasvuun muun muassa tekemällä yhteistyötä yritysten kanssa ja tutkimustulosten kaupallistamisella. Tämän globaalin diskurssin hengessä yliopiston opettajia rohkaistaan olemaan ”yrittäjämäisiä”, kehoitetaan muistamaan, että tutkimustuloksia saa ja pitää kaupallistaa, patentit ovat tärkeitä ja yritysten perustaminen hyvä juttu, mutta että on myös tärkeää kehittää yrittäjämäisiä lähestymistapoja opetukseen ja vuorovaikuttaa akateemisen yhteisön ulkopuolisen yhteiskunnan kanssa.”

Useat viimeaikaiset tutkimukset (muun muassa Korhonen 2012 perusastetta koskien; Ylijoki 2005; Liesner 2006; Hakala 2009a ja 2009b korkeakoulututkimuksessa) osoittavat varsinkin kulttuurin ja arvojen tasolla ilmenevän kitkan siinä, miten yrittäjämäisyyden kantamia arvoja tulkitaan ja mitä toimintaa yliopistossa arvostetaan. Voimakkaan yli-innokas yrittäjyyden edistämistä ja välttämättömyyttä korostava keskustelu törmää tällöin yliopiston sisältäpäin rakennettuun kulttuuriseen muuriin.

Rae (2011) näkee yliopistosta nousevan yrittäjyyskritiikin merkinä ajan muutoksesta, joka edellyttää yrittäjyyteen liittyvien oletusten kyseenalaistamista ja siihen vaikuttavien kulttuuristen arvojen muutosten tunnistamista. Jatkuvaan kasvuun ja opportunistiseen käyttäytymiseen tähtäävät yrittäjyyskäsitteet ovat ristiriidassa ”taantumisen diskurssin” (Rae 2011, 41) ja yhteiseen hyvään pyrkivän kestävä kehityksen ideologioiden (DeMatteo & Reeves 2013) kanssa. Tällä viitataan 2010-luvun läheisyydessä tapahtuneeseen taloudelliseen kriisiin ja sen nostattamaan kritiikkiin uusliberaalin talouden kasvun ideologiaa vastaan. Yrittäjyyteen kriittisesti suhtautuvissa tutkimuksissa yrittäjyys ja yrittäjämäisyys rinnastuukin ”uusliberaaliin

hallintaan” (Liesner 2006; Korhonen 2012), jonka juuret ovat foucault’laisessa hallinnan analyysissä ja markkinoiden arvojen ja normien sovittamisessa hallinnan instituutioihin ja välineisiin (Humisto 2011), tehokkuusarvoihin (DeMatteo & Reeves 2013), ja akateemiseen kapitalismiin ja yliopiston markkinasuuntautuneisuuteen ja kaupallistumiseen (Slaughter & Leslie 1997; Ylijoki 2005; Rinne & Koivula 2005).

3 Tutkimusasetelma – aineistot ja analyysi

Tässä luvussa kuvailen tarkemmin, miten väitöskirjan tutkimusasetelma rakentui, kuinka keräsin aineistoa näkökulma kerrallaan TKK:lta ja Aalto-yliopistosta ja miten eri aineistolajien analyysi eteni. Alun esiymmärrys ja ensimmäiset havainnot tutkittavasta ilmiöstä eli ”yrittäjyydestä ja yrittäjämäisyydestä yliopistossa” syntyivät jo ennen kuin tutkimuksen case-organisaatiota eli Aalto-yliopistoa oli suunniteltu käynnistettäväksi. Tutkimusprosessin edetessä avautui uusia mahdollisuuksia ja näkökulmia tutkia ilmiötä ja case-organisaatiokin alkoi saada vähitellen muotonsa. Olen nimennyt tutkimukseni case-organisaatioksi yksinkertaisesti Aalto-yliopiston, joka antaa tutkimuksen kohteesta tiettyyn aikaan ja paikkaan sitoutuvan mielikuvan. Haluan edelleen korostaa, että tämän tutkimuksen kohdalla ”case: Aalto-yliopisto” tarkoittaa enemmänkin matkaa Aalto-yliopistoksi, jonka kertojanäänäni on Teknillisellä korkeakoululla ja tekniikan alan akateemisella ydinjoukolla, aikana ennen ja jälkeen yliopistomuutoksen. Tämän sanottuani aloitan tutkimusasetelmaa kuvaavan luvun kuvaamalla Aalto-yliopiston syntyprosessia ja taustaa lähemmin ja siirryn sitten esittelemään tutkimusasetelmaa ja sen jäsentymistä tutkimusprosessin aikana.

3.1 Case: Aalto-yliopisto

Aalto-yliopiston perustamishanke lanseerattiin yhdeksi silloisen opetusministeriön (nykyinen opetus- ja kulttuuriministeriö) laajan yliopistoreformin kärkihankkeista. Alkumetreillä hankkeesta käytettiin nimitystä Innovaatioyliopisto. Hallitusohjelman (15.4.2007) mukaan yliopistojen taloudellista autonomiaa oli tarkoitus lisätä ”mahdollistamalla yliopistoille julkisoikeudellisen oikeushenkilön tai yksityisoikeudellisen säätiön asema”. Hallituksen päätöksen mukaisesti Aalto-yliopisto perustettiin säätiömuotoiseksi. Taloudellisen autonomian ohella uudistettiin yliopistojen hallintoa, johtamistapaa ja päätöksentekojärjestelmää.

Vuonna 2009 Innovaatioyliopisto-hankkeen verkkosivuilla kerrottiin uudistuksen taustoista seuraavaa:

”Yliopistouudistuksen taustalla on ollut yliopistojen kasvanut merkitys talouden ja hyvinvoinnin kasvun edistäjänä. Yliopistot on nähty yhdeksi tärkeimmistä ellei jopa tärkeimmäksi osaksi julkista innovaatiojärjestelmää. Samalla suomalaisten yliopistojen kilpailuasema on muuttunut, ja ne ovat joutuneet yhä kovenemaan kilpailuun rahoituksesta ja lahjakkuuksista kansainvälisillä markkinoilla.”
(viitattu 25.6.2009)

<http://www.aaltoyliopisto.info/fi/view/content/innovaatioyliopistohanke>

Tässä lausuttiin julki ennakoasetelmat pyrkimyksille uudistaa yliopistokenttää, yliopistojen roolia ja tehtävää, perusteena kilpailuasetelman muutokset ja tarve sitouttaa yliopistot osaksi yhteiskunnallista kasvua ja kehitystä.

Taulukko 3: Aalto-yliopiston valmistelun eteneminen

Syksy 2007	Hankkeen valmistelu, valmistelun etenemisen aikataulu (OPM)
	Säädekirjan laatiminen
	Yliopistojen valmisteluprojektien käynnistäminen - opetuksen, tutkimuksen ja kolmannen tehtävän suuntaviivat
	Valtioneuvoston mandaatti yliopistolakiuudistuksen resursointiin ja innovaatioyliopistosäätiön perustamiseen
Kevät 2008	Säätiön perustaminen ja käynnistäminen
	Varainhankinta käynnistyy
	Rahoituksen varmistuminen
	Yliopiston nimeksi valitaan Aalto-yliopisto
Syksy 2008	Aalto-korkeakoulusäätiön hallitus nimitetään
	Aalto-korkeakoulusäätiön hallitus nimittää rehtorin
	Aalto-yliopistoa valmisteleva muutosorganisaatio perustetaan
Kevät 2009	Lainsäädäntömuutokset eduskunnan käsittelyyn
Syksy 2009	Järjestäytyminen säätiömuotoiseksi yliopistoksi alkaa uuden yliopistolain tultua voimaan 1.8.2009
	Toiminta säätiömuotoiseksi, strategian toimeenpano
Kevät 2010	Aalto-yliopisto aloittaa toimintansa

Lähde: (http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/artikkelit/Innovaatioyliopistohanke/Liitteet/Innovaatioyliopisto_aikataulu.pdf)

Aalto-yliopisto aloitti toimintansa 1.1.2010. Helsingin kauppakorkeakoulu, Taideteollinen korkeakoulu ja Teknillinen korkeakoulu lakkasivat tällöin olemassaolonsa tilivirastoina. Oli alusta lähtien selvää, että oltiin rakentamassa uutta, erilaista, yrittäjämäisemmin toimivaa yliopistoa, jossa poikkitieteellisyys tuottaisi uusia innovaatioita.

Aalto-yliopisto perustettiin säätiöpohjaiseksi yliopistoksi. Säätiön 700 miljoonan euron peruspääoma muodostettiin kolmessa vaiheessa, vuosina 2008, 2009 ja 2010. Valtio sijoitti säätiöpääomaan 500 miljoonaa euroa ja muut lahjoittajat, eli yritykset, säätiöt, muut yhteisöt ja yksityishenkilöt yhteensä 200 miljoonaa euroa. Säätiöpääomalla ja sen

tuotoilla katsottiin olevan keskeinen merkitys uuden yliopiston tavoitteiden saavuttamisessa. Säätiöpääomalla haluttiin turvata yliopistolle sen tarvitsemaa vakavaraisuutta, mahdollistaa yliopiston strategian toteuttamisen ja luo entistä paremmat edellytykset yliopistolle ominaiseen pitkäjänteiseen perustutkimukseen. Aalto-yliopiston varainhankintaa koordinoi Elinkeinoelämän keskusliitto. (<http://www.aaltoyliopisto.info/fi/view/content/rahoitus> Viitattu 25.6.2009)

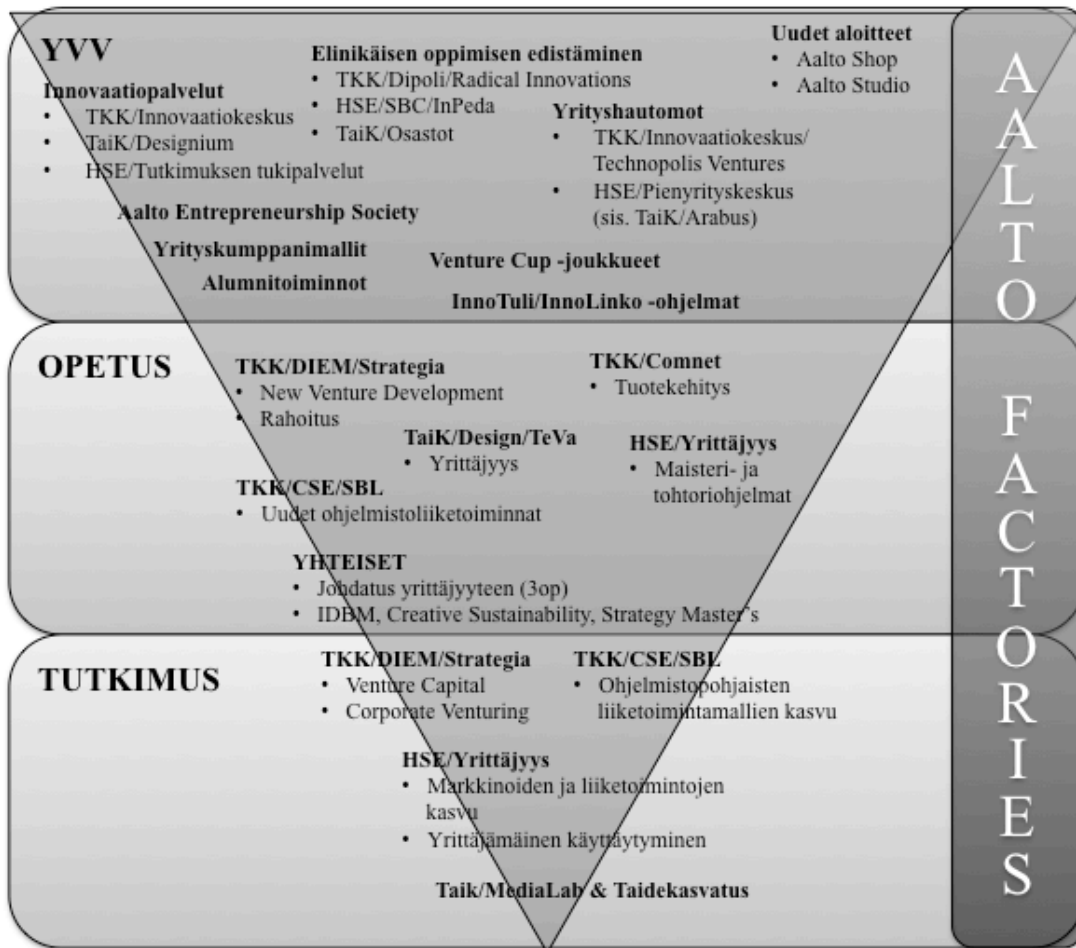
Kaikkien yliopistojen oikeudellinen asema muuttui yliopistolain muutoksen myötä itsenäisiksi oikeushenkilöiksi, joko yksityisoikeudelliseksi säätiöksi tai julkisoikeudelliseksi laitokseksi. Uuden yliopistolain mukainen toiminta alkoi täydessä laajuudessaan 1.1.2010. Hallituksen iltakoulun linjauksesta (21.11.2007) tulee esille, kuinka uudistuksessa perusteltiin koko ”yliopistolaitoksen laadun, vaikuttavuuden ja tuottavuuden vahvistamisella”. Opetusministeriön ohjauksella, erityisesti rahoitusmekanismeilla ja rakenteellisella kehittämisellä sekä toiminnan järjestelmällisellä seurannalla ja arvioinnilla nähtiin olevan edelleen tärkeä rooli, vaikka yliopistojen itsenäisyyttä lisättiinkin (Opetusministeriö, Hallituksen iltakoulu 21.11.2007).

Aalto-yliopiston muutosta johdettiin sisältä päin kokoamalla erityyppisiä muutosprosessiryhmiä, joista osa oli johdon nimeämiä ja osa itsestään syntyneitä. Näiden toiminta oli kiihvimmillaan vuoden 2009 aikana, ennen varsinaisen fuusioyliopiston toiminnan alkamista. Muutosryhmät kokoontuivat säännöllisen epäsäännöllisesti ja valitsivat työskentelytapansa itse. Ryhmiin kokoontui laaja joukko hallinnon, opetuksen ja tutkimuksen henkilökuntaa sekä opiskelijoita eri puolilta tulevaa Aalto-yliopistoa. Työskentelymuodot vaihtelivat perinteisistä kokouksista aina *learning cafe* -tyyppisiin menetelmiin, joissa pyrittiin ideoimaan vapaasti uuden yliopiston todellisuutta. Tilaisuuksiin osallistujien määrä saattoi vaihdella muutamasta aina satoihin, riippuen sen tavoitteista ja muutosryhmän fokuksesta.

Aalto-yliopiston toteutuminen alkoi 2009 vuoden aikana realisoitua tulevan yliopiston eri yksiköissä ja sai aikaan monenlaista väreilyä organisaation eri osissa. Tuleva korkeakoulujen yhdistyminen nähtiin mahdollisuudeksi tuottaa ja ottaa vastaan uudenlaisia avauksia. Ryhmä professoreita ja tutkijoita näkivät tässä tilaisuuden alkaa kartoittaa ja vetää yhteen yrittäjysteemaan liittyviä toimintoja ja toimijoita tulevassa yliopistossa. Tälle ryhmälle ei oltu nimetty virallista mandaattia eikä lukkoon lyötyä kokoonpanoa, vaan kyse oli joukosta ihmisiä, joita heidän oman määritelmänsä mukaan yhdisti yrittäjämäinen ajattelumaailma ja tapa toimia.

Ryhmän tavoitteena oli kartoittaa Aalto-yliopistoon yhdistyvien korkeakoulujen yrittäjyystoiminnot ja synnyttää Aalto-yliopistoon ”yrittäjyyden aalto”, joka kattaisi kaikki yliopiston perustoiminnot: opetuksen, tutkimuksen ja yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden. Ryhmän aktiivisin toiminta ajoittui vuoden 2009 helmikuusta joulukuulle, ja sen toimintaan osallistui muutaman avainhenkilön lisäksi vaihtuva joukko eri puolilla silloisia korkeakouluja työskenteleviä henkilöitä ja opiskelijoita.

Yrittäjyyden tutkimusta tehtiin sekä Helsingin kauppakorkeakoulussa (HSE) ja Teknillisessä korkeakoulussa (TKK) että myös Taideteollisessa korkeakoulussa (TaiK), mutta hiukan eri painotuksin (kuvio 1). HSE:n yrittäjyystutkimuksen keskipisteessä oli liiketoiminnan ja markkinoiden kasvun teemat sekä yrittäjämäinen käyttäytyminen. Myös TaiKin yrittäjyyslinkittynyt tutkimus voitiin luokitella yrittäjämäisen käyttäytymisen tutkimuksen alle. TKK:lla keskityttiin ohjelmistopohjaisen liiketoiminnan kasvun malleihin sekä yrityksen alku- ja kasvuvaiheen pääomasijoittamisen problematiikkaan (*venture capital* ja *corporate venturing*).

Kuvio 1: Yrittäjyystoiminnot Aalto-yliopistossa vuonna 2009

Yrittäjyyden opetusta tuotettiin myöskin vähän eri muodoissa kaikissa kolmessa korkeakoulussa (kuvio 1). Opetuksen alueina olivat uuden yritystoiminnan kehittäminen ja rahoitus (TKK), korkean teknologian tuotekehitys (TKK), ohjelmistopohjaiset uudet liiketoiminnot (TKK), yrittäjyys tukevana oppiaineena (TaiK) sekä yrittäjyyden tutkinto-ohjelmat maisteri- ja tohtoritasolla (HSE). Korkeakoulurajat ylittäviä koulutuskokonaisuuksia käynnistettiin rinta rinnan Aalto-yliopiston toiminnan kanssa. Näistä konkreettisimpia esimerkkejä olivat *International Business and Design Management* -maisteriohjelma, johon voitiin hakeutua jo ennen Aalto-yliopiston virallista yhdistymistä, sekä *Johdatus yrittäjyyteen* -kurssi (laajuus 3 ECTS).

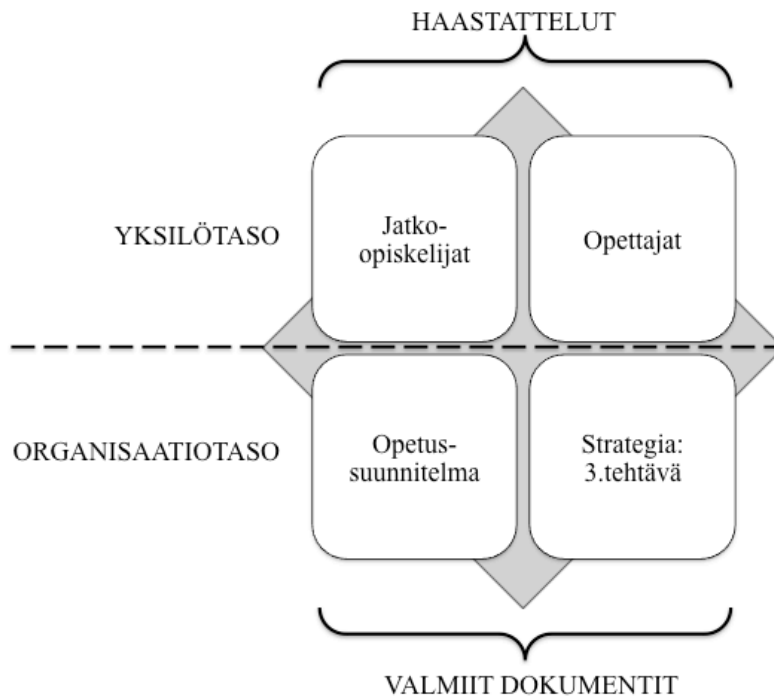
Yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden tehtävän piirissä yrittäjyyteen linkittyneitä toimintoja löytyi laajasti (Kuvio 1). Kullakin Aalto-yliopiston kolmella perustajakorkeakoululla oli omia ohjelmia, projekteja, yhteisöjä ja palveluita. Esimerkiksi inkubaattori- eli yrityshautomotoimintaa oli sekä TKK:n kampuksella Otaniemessä Innovaatiokeskuksella (Technopolis Ventures) että HSE:n Helsinki Startup Centerillä (johon myös TaiKin entinen Arabus kuului). Elinikäisen oppimisen tehtävää hoidettiin Dipolissa (TKK) ja Pienyrityskeskusella (HSE) sekä hajaantuneesti eri TaiKin yksiköissä. Niin sanottuja innovaatiopalveluita, joiden tehtäväkenttään kuului muun muassa immateriaalioikeuksiin ja tutkimustulosten kaupallistamiseen liittyvissä asioissa tukeminen, järjestivät Innovaatiokeskus (TKK), Designium (TaiK) ja tutkimuksen tukipalvelut (HSE). Yhteen ensimmäisistä Aallon yhteisistä tiloista Aalto Design Factoryyn perustettiin opiskelijoiden itse vuonna 2009 organisoima Aalto Entrepreneurship Society, jonka toiminta laajeni nopeasti pienen innostuneen ryhmän järjestämistä ruohonjuuritason tilaisuuksista isoiksi yrittäjyysvalmennusohjelmiksi. Muita yrittäjyyden tukiohjelmia olivat muun muassa InnoLinko ja InnoTuli, joilla pyrittiin edesauttamaan akateemista yrittäjyyttä ja yritysideoiden synnyttämistä, sekä Venture Cup -yrityskilpailu. Alumnitöimintöjen yhdistäminen nähtiin myös keskeiseksi osaksi tulevan Aalto-yliopiston kolmatta tehtävää.

3.2 Tutkimusasetelman rakentuminen ja aineistolajien esittely

Väitöskirjatutkimukseni aineisto koostuu neljästä eri aineistolajista, joista kukin heijastelee omaa näkökulmaansa tutkittavaan aiheeseen (kuvio 2). Aineistossa on mukana eri aikoina ja eri menetelmillä kerättyjä aineistoja, joista kukin antaa omaan aikaan ja paikkaansa sitoutuvan ikkunan tutkittavaan ilmiöön eli yrittäjämäiseen yliopistoon.

Aineistojen lajit vaihtelevat yksilö- ja ryhmähaastatteluista olemassa olevien dokumenttien tutkimiseen. Aikajärjestyksessä ensimmäinen keräämäni aineisto oli Teknillisen korkeakoulun jatko-opiskelijoiden haastattelut vuonna 2006, jotka olivat yksilöhaastatteluja. Toisena otin käsittelyyn vuoden 2009 keväällä Teknillisen korkeakoulun opetussuunnitelman eli toiselta nimeltään TKK:n opetusohjelman vuodelle 2008–2009. Opetussuunnitelmaan oli koottu kaikkien sinä lukuvuonna opetettujen kurssien kurssikuvaukset. Kolmantena aineistona keräsin

ryhmähaastatteluina Aalto-yliopiston opettajien puhetta yrittäjyydestä ja yrittäjämäisyydestä kesällä 2012. Neljännen aineiston, joka edustaa strategiaa, muodostaa Aalto-yliopiston vuonna 2013 tuottama kirjallinen vastaus Korkeakoulujen arviointineuvoston toteuttamaan Korkeakoulujen yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden arviointiin.

Kuvio 2: Tutkimusasetelma

Tutkimusnäkökulmien valintaa kuvaisin iteratiiviseksi tai hermeneuttiseksi prosessiksi, jossa alun esiyymmärrys vähitellen tarkentui ja syveni eri näkökulmien tuottaman tiedon ja oivallusten kautta. Jokainen aineisto tuotti uusia ajatuksia tutkittavasta ilmiöstä ja piti myös teoreettisen tiedon etsinnän käynnissä. Empiriaan ja teoriaan tutustuminen kietoutuivat prosessissa toisiinsa ja lopulta yhtyivät tähän raporttiin väitöskirjatutkimuksen kokonaisuudeksi.

Lähtöpisteenä oli kiinnostus tutkia yrittäjyyttä ja yrittäjämäisyyttä yliopiston sisältä päin rakentuvasti. Yhtenä innostuksen ja kysymysten herättäjänä toimi vuonna 2005 julkaistu Opetusministeriön raportti (5:2005), jossa kuvattiin yrittäjyyden silloista tilaa suomalaisessa yliopistokontekstissa. Tutkimuksen mukaan yrittäjyys oli tuolloin vielä varsin tunnistamaton ja jäsentymätön ilmiö, ilman strategista asemaa, ja etenkin huoli akateemisen yrittäjyyden vähäisyydestä herätti ajatuksen tutkia, miten yrittäjyys oikein

yliopistosta käsin rakentuu ja miten sitä tulkitaan. Pidin alusta asti tärkeänä lähestyä asiaa useammasta kuin yhdestä näkökulmasta, yliopisto-organisaation kompleksisuutta ja monitahoisuutta kunnioittaen. Päätin ottaa ensimmäiseksi huomion kohteeksi ryhmän, johon yrittäjyyden toteuttamisen odotukset käytännössä suoraan osuvat eli jatko-opiskelijat.

Kuten Hakala (2009) ja Bienkowska ja Klofsten (2012) ovat todenneet, tohtoriopiskelijoiden rooli uuden tutkimustiedon tuottajana on yliopistoissa merkittävä. Useat akateemisen yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden tutkimukset ovat kohdistaneet katseensa opiskelijoihin, mutta käytännössä tällä on useimmiten tarkoitettu perusopiskelijoita, ja jatko-opiskelijoiden näkökulmasta aihetta on lähestytty varsin vähän (Bienkowska & Klofsten 2012, 208). Tässä halusinkin lähteä kuuntelemaan jatko-opiskelijoita, jotka olivat tutkittavassa organisaatiossa (tuolloin TKK) yksi keskeisistä toiminnan resursseista, osaamisen haltijoita, mutta myös osa yliopiston ”tuotosta” valmistuessaan tohtoreiksi, tuottaessaan uusia tieteellisiä tuloksia ja osallistumalla niitä hyödyntäviin yhteistyöprojekteihin. Ensimmäinen tutkimuskysymykseni muodostui tästä, miten tekniikan alan jatko-opiskelijat käsittävät yrittäjyyden, miten he tekevät siitä selkoa puheessa ja millaisia merkityksenantoja yrittäjyyteen ja yrittäjämäisyyteen liittyy?

Jatko-opiskelijänäkökulman esiin nostamista aiheista ja ristiriitaisuuksista nousi tarve tarkastella kollektiivisen tason puhetta, jossa opetussuunnitelma edustaa yliopiston yhden perustehtävän, opetuksen toteutusta. Opetussuunnitelmalla, jonka yhtä muotoa tässä tutkimuksessa edustavat kurssikuvaukset, on suuri merkitys yrittäjämäisyyden arvojärjestelmien rakentajana (Kozlinska 2012) ja yrittäjämäisyyden juurruttamisessa koko yliopiston läpi (Morris ym. 2014). Millaisia muotoja yrittäjyys saa puheessa, jonka tarkoituksena on informoida opiskelijaa tarjolla olevasta opetuksesta, sen sisällöistä, tavoitteista ja menetelmistä? Opetussuunnitelmaan kirjattavat kurssit ja niiden kuvaukset suunnitellaan ja kerätään yliopistossa hyvissä ajoin ennen varsinaisen opetuksen alkamista, käytännössä viimeistään edellisen lukuvuoden kevään aikana. Ajatukset siitä, mitä on tärkeää opettaa ja miten on siis lyöty lukkoon jo edellisen lukuvuoden aikana tässä tapauksessa lukuvuonna 2007–2008. Ajallisesti tämä sitoo opetussuunnitelma-aineistoni aikaan ja paikkaan, jossa yliopistolain muutokset ja Aalto-yliopisto olivat vasta hahmottelun asteella koulutuspoliittisissa keskustelupöydissä.

Samalla kun ymmärrykseni tutkittavasta ilmiöstä syveni, näin tarpeelliseksi ottaa mukaan yliopiston opettajien äänen yliopiston yrittäjämäisyyden rakentumisen tarkastelussa. Opettajat edustavat ehkä jopa keskeisintä yliopiston perustehtäviä toimeenpanevaa ryhmää, eikä pelkästään opetuksen näkökulmasta. Useilla heillä on vankka tutkimustausta ja he käyttävät vähintäänkin osan työajastaan tutkimukseen, ovat meritoituneet akateemisesti ja työskentelevät projekteissa joko tutkijoina tai tutkimusprojektien vetäjinä. Heidän ”suullaan” kirjoitetut, yliopistomuutosta edeltävän ajan opetussuunnitelmatekstit ja jatko-opiskelijoiden yrittäjyyskäsitykset saivat näin lisävalaistusta, kun opettajat pääsisivät kertomaan omin sanoin, miten yrittäjyys ja yrittäjämäisyys heille näyttäytyy siinä hetkessä ja yliopiston muutoksen tilassa.

Opettajien haastatteluaineistossa keskeiseksi teemaksi noussut linkki yliopiston tehtävien ja yrittäjyyden välisestä yhteydestä johti tutkimusta kohti seuraavaa näkökulmaa. Pidin alusta asti tärkeänä hankkia aineistoa tasapainoisesti sekä yksilö- että organisaatiotason puheen piiristä. Strategiapuhe ja -tekstit ovat tyypillinen esimerkki kollektiivisesti tuotetuista tavoista tuottaa ja uusintaa yhteistä todellisuutta. Yliopistotasoista, kollektiivista ja nimenomaan johtamisen näkökulmasta tuotettua puhetta pääsin tarkastelemaan pyydettyäni käyttöön kansallisen tason arvioinnin kyselyaineiston. Korkeakoulujen arviointineuvosto (KKA, nykyinen Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, KARVI) oli toteuttanut keväällä 2013 arvioinnin korkeakoulujen yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden tehtävää koskien. Tästä aineistosta poimin käyttööni Aalto-yliopistoa koskevan vastausosuuden ja keskityin tarkastelemaan yliopiston tehtäviin ja yrittäjyyteen liittyviä merkityksenantoja, arvostuksen ilmauksia ja asemoitumista niihin.

Näkökulmien rajautuminen juuri näihin neljään oli toisaalta emergentti, toisaalta tietoisien valintojen ohjaama prosessi. Se, että työskentelin tutkimusprosessin ajan ensin TKK:lla ja HSE:llä ja sen jälkeen KKA:ssa, antoi minulle mahdollisuuden päästä käsiksi näihin edellä mainittuihin näkökulmiin ja kerätä sekä hyödyntää aineistoja yliopiston sisällä tuotetusta puheesta.

3.3 Analyysimenetelmistä

Keräämäni tutkimusaineiston eri lajeja yhdistää yksi ominaisuus: Kaikki aineisto on tekstiä. Lähestymistapani aineistoon on konstruktivistinen ja moninäkökulmainen, jota eri aineistolajit heijastelevat. Aineiston analysoinnin kantava teema on aineistolähtöisyys ja tulkinnallisuus.

Kattokäsittelenä empiiriselle näkökulmalleni on *merkityksenantojen* tutkiminen aineisto- ja analyysimenetelmällistä triangulaatiota hyväksikäyttäen. Triangulaatiolla pyrin ennen kaikkea korostamaan ilmiöön liittyvien merkityksenantojen moniäänisyyttä, kuten Buchanan (2003) ehdottaa. Näin ymmärrettynä triangulaation tuottama moniäänisyys ei ole uhka tutkimuksen validiteetille vaan osa ilmiön luonnetta, joka kutsuu tutkijan tarkastelemaan organisaation sisäisiä ristiriitaisuuksia ja vastakkainasetteluita (Buchanan 2003, 7). Aineiston analysointitavat ovat tutkimuksessani nousseet voimakkaasti aineistosta itsestään aineisto kerrallaan, ja analyysikierron kerrallaan. Empiiriset tutkimuskysymykset ovat ohjanneet luentaa näkökulma kerrallaan. Tehtävä on ollut haasteellinen ja on vaatinut menetelmien räätälöintiä. Tarkoituksenani on tehdä yliopiston yrittäjämäisyyden sosiaalista rakentumista ymmärrettäväksi ja osallistua organisaatio- ja yrittäjyystutkimuksen keskusteluun, joilla on yhtymäkohtia muihin yhteiskuntatieteellisiin tieteenaloihin, kuten korkeakoulututkimukseen.

Olen käyttänyt aineiston analysoinnissa rinnakkain eri laadullisia analyysimenetelmiä: *sisällönanalyysiä* ja *tekstianalyysiä*. Sisällönanalyysillä tarkoitetaan laadullisen tutkimuksen aineiston analyysitapaa, jonka tavoitteena on lähestyä aineistoa systemaattisesti ja objektiivisesti (Silverman 2000, 128; Kyngäs & Vanhanen 1999;

Latvala & Vanhanen-Nuutinen 2001). Tekstin ymmärretään tällöin välittävän tietoa sellaisenaan ja vastaavan todellisuutta ”niin kuin se on”. Analyysitapana tämä eroaa merkittävästi kielenkäytänteiden ja merkitysten tutkimiseen painottuvista analyysitavoista, kuten retoriikka-, diskurssi- tai tekstianalyysistä. Ero on sekä epistemologinen että ontologinen, sillä sisällönanalyysi perustuu ajatukseen siitä, että tieto ja ”totuus” on saavutettavissa realismin keinoin havainnoimalla, tässä tapauksessa havainnoimalla tekstiä.

Tekstianalyysi puolestaan painottaa subjektiivista tulkintaa, tutkijan aktiivista osallistumista tulkintojen tekemiseen ja relativistista näkemystä todellisuudesta. Sisällönanalyysiä tehdessä käytetään ”mitä” -kysymystä, tekstianalyysissä taas ”miten” -kysymystä. Tässä tutkimuksessa pidän sisällönanalyysiä eräänlaisena aineiston esiluokitteluvälineenä ja tekstianalyysiä eräänlaisena metatarkastelun välineenä, kuten esimerkiksi Berglund ja Johansson (2006) käyttävät diskurssianalyysiä tutkiessaan yrittäjyystutkimuksen valtaapitävää puhetapaa. Erilaiset aineistot, analyysitavat ja tulkinnat tuottavat rikkaan kuvauksen tutkimuksen kohteena olevasta ilmiöstä. Tätä voidaan kutsua aineisto- ja analyysitriangulaatioksi tai monimenetelmäiseksi tutkimukseksi (engl. *mixed methods*, mm. Denzin 2009)

Tekstianalyysistä on olemassa monia erilaisia alalajeja, riippuen siitä mihin ja millä tavalla tekstissä halutaan kiinnittää huomiota. Mielenkiinnon kohteina voivat olla esimerkiksi tekstin sisältämät ”tarinat” eli narratiivit (Czarniawska-Joerges 1994; Aaltio 2002; Puusa ym. 2014) tai diskurssit (yrittäjyystutkimuksessa muun muassa Hjorth 2003; Berglund & Johansson 2006), retoriikka tai keskustelun vuorovaikutussuhteet. Tyypillistä on analyysin vahva aineistolähtöisyys (Silverman 2001, 150) ja avoin luenta. Narratiivista tulkintaa voidaan käyttää esimerkiksi organisaation muutoksen tutkimisessa. Sosiaalisesti jaetut, tuotetut ja uusinnetut tarinat tuottavat organisaation todellisuutta muuttuvassa tilanteessa ja niiden rakentamiseen osallistuvat kaikki, niin yksilöt ruohonjuuritason keskusteluissa kuin organisaation johto strategisissa lausumissaan (Puusa ym. 2014).

Brittiläisessä diskurssianalyysissä (mm. Potter 1996) ajatellaan, että kaikki kommunikaatiotilanteet ovat retorisia, niin poliittiset väittelyt kuin arkinen keskustelukin (Törrönen 2000, 245). Maailma rakentuu diskursiivisen näkökulman mukaan tarinoiden, kielen, merkkien, symbolien ja symbolijoukkoiden kautta (Grant ym. 2005). Erityisesti siinä ollaan kiinnostuneita subjekteista, puhujista, heidän asemoitumisestaan ja identiteeteistään. Identiteetti on keskeinen käsite myös narratiiviselle tutkimukselle. Yhteistä näille tekstianalyttisille lähestymistavoille on se, kuinka *identiteetin* käsite määritellään. Identiteetti ei tällöin ole pysyvä rakennelma, vaan puheen tuote, tilanteisesti keskusteluissa rakentuva toimija. Diskurssi- ja tekstianalyttisten lähestymistapojen muodostumiseen ovat vaikuttaneet useat eri tieteelliset keskustelut ja liikkeet vuosikymmenten aikana, ajattelijoina muun muassa Freud, Saussure ja Foucault (tarkemmin Hall 1999, 36–44). Kukin näistä suuntauksista on jättänyt oman jälkensä puheen ja tekstin analysointiin.

Diskurssianalyysiä on käytetty yrittäjyystutkimuksessa etenkin naisyrittäjyyttä tai sukupuolistumisen käytänteitä käsittelevissä tutkimuksissa, feministiseen teoriaan pohjautuen (mm. Ahl 2006; Suomessa mm. Pietiläinen 2002). Tällöin mielenkiinnon kohteena on sukupuolen tuottaminen yrittäjyyspuheessa ja siihen liittyvät valta-asemat. Naistutkimus on tuonut esille muun muassa, miten meidät tuotetaan sukupuolittuneiksi subjekteiksi eli toimijoiksi naisina/miehinä, äiteinä/isinä, tyttärinä/poikina (Törrönen 2000, 245).

Tekstin merkityssisältöjen analysointi vaatii tuekseen jäsenyyksen siitä, miten ja millaisia asioita tekstistä etsitään. Tekstiä voidaan esimerkiksi lähestyä keskittymällä sen sisältöön, argumentaatioon, puhuja- ja yleisökuvien syntymiseen (Sulkunen & Törrönen 1997a ja 1997b), subjektiaseman muodostumiseen (Hall 1999; Törrönen 2000). Keskeiseksi merkityksenannon analyysikohteeksi olen tässä tutkimuksessa ottanut *subjektiaseman rakentumisen ja siihen liittyvät arvoasetelmat ja vastakkainasettelut*. Subjektiaseman määrittelyssä nojaan Törrösen (2000) tekemään jäsenyykseen, jossa on piirteitä Hallin (1999) näkemyksistä. Käytän analyysiosuudesta tästä termiä *toimija-asema*.

Nojaan tutkimuksessani keskeisesti *tulkitsevan sosiaalitutkimuksen* käsitteeseen sosiaalinen toimija, jota Stuart Hall (1999, 36) kutsuu *hajakeskittyneeksi subjektiksi*. Hajakeskittynyt subjekti ymmärretään koostelmaksi subjektiasemia, joilla ei ole ennalta määrättyä suhdetta toisiinsa ja joita ei voida lopullisesti vakiinnuttaa vakaaksi ykseydeksi (Törrönen 2000, 243). Ajatus hajakeskittyneestä subjektista liittyy postmoderniin identiteettikäsitteeseen, jonka mukaan *”identiteetit muodostuvat aina moninaisesti erilaisista, usein toisiaan risteävistä ja myös toisilleen vastakkaisista diskursseista, käytännöistä ja positioista”* (Hall 1999, 250).

Sulkunen ja Törrönen (1997b) määrittelevät merkityksen rakentumista lausuman ja enonsiaation sekä niiden ulottuvuuksien kautta. Kyse on erilaisista lähestymistavoista aineistoon. Lausuma viittaa heidän mukaansa siihen, mitä todellisuudesta sanotaan, enonsiaatio taas viittaa ”diskurssiin”, eli tekstin kommunikaatorakenteisiin. Lausuman ulottuvuutta analysoitaessa tutkitaan, millaisia konstruktioita puhuvat äänet tuottavat todellisuudesta; enonsiaation ulottuvuudella taas tarkastellaan, millaisesta näkökulmasta todellisuuskonstruktioita ja arvoja siirretään yleisölle ja millaisia puhuja- ja yleisökuvia aineistoon piirtyy (Sulkunen & Törrönen 1997b, 100).

Diskurssin eli kommunikaatorakenteiden sisällä rakentuu erilaisia subjektiasemia, joiden muodostumisen tutkimiseksi on kehitetty monenlaisia välineitä. Tarkempaan käsittelyyn nostan tässä *pragmaattisen modaalisuuden* käsitteen (Sulkunen & Törrönen 1997a) sekä analyysitavan, jossa subjektiasema määritellään *kategorioidiin ja tarinalinjoihin* asemoitumisena (Törrönen 2000). Yhdistelen tutkimuksessani semioottisen tekstianalyysin ja narratiivisen tutkimuksen piirteitä.

Tarinalinja-käsitteellä viitataan Harrén ja van den Langenhovenin (1999) positiointiteorian ulottuvuuteen, jolla tarkoitetaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa

tuotettua rakennelmaa. Tarinalinjan voi käsittää ikään kuin tapahtumaketjuna, johon erilaisin toimija-asemin voidaan kiinnittyä. Tarinalinjaan ankkuroituminen antaa toiminnalle suunnan. Tarinalinjan voi nähdä esimerkiksi muutoksessa sosiaalisesti jaettuna tarinarakenteena (Puusa ym. 2014), johon organisaatiota rakentavalla kollektiivisella ja yksilöiden tuottamalla puheella kiinnitytään. Toisaalta eri ryhmät ja puhujat voivat tuottaa hyvinkin erilaisia tarinoita ja identiteettejä vahvistaakseen dominoivaa tarinalinjaa tai erottuakseen siitä.

Semioottisessa tekstianalyysissä käytetään apuna modaalisuuden käsitettä. Modaalisuus tarkoittaa tässä sitä, kuinka subjekti toimii sosiaalisessa todellisuudessa ja arvottaa toimintaansa, asioita ja tapahtumia kertoessaan siitä. (Veijola 1997, 131) Näin muodostuu käsityksiä, mikä on siinä ajallisessa, kulttuurisessa ja paikallisessa kontekstissaan hyvää, hyväksyttävää ja toivottavaa.

Sulkusen ja Törrösen kehittämässä semioottisessa tulkintateoriassa ollaan lisäksi kiinnostuneita siitä, kuinka modaalisuuden avulla subjekteille, objekteille ja toiminnalle tuotetaan arvoja, ei pelkästään puhujasta käsin suhteessa tämän lausumaan. Sulkunen ja Törrönen kutsuvat tätä *pragmaattiseksi modaalisuudeksi*. Se eroaa perinteisestä normiteoreettisesta lähestymistavasta sosiologisiin ilmiöihin, jossa modaalisuuden käsitteellä viitataan puhujan (enonsiaation subjektin) arvioihin lausuman varmuusasteesta. Puhujan oletetaan ”tietävän, mistä puhuu”, mikä tuottaa valta-asetelman puhujan ja yleisön välille (Sulkunen & Törrönen 1997a, 45). Kriittinen näkökulma normiteoreettiseen sosiologiaan huomauttaa, että kommunikaatiossa toimintaa jäsentävät myös muut pragmaattisen modaalisuuden lajit kuin täytyminen. Normit ja arvo-orientaatiot ymmärretään tällöin suhderakenteiksi eikä sosiaalisiksi faktoiksi. (Törrönen 2000, 249)

Pragmaattisen modalisoinnit ilmenevät tekstissä neljällä tavalla. Niillä tarkoitetaan puhujan jäsennyksiä kohteena olevasta toiminnasta. Pragmaattisen modaalisuuden ryhmiä ovat haluaminen (tahtominen), täytyminen, kykeneminen ja osaaminen (Törrönen 2000; Sulkunen & Törrönen 1997a). Pragmaattinen modaalisuus voi esiintyä lausuman ulottuvuudella ilman, että lausuman esittäjä tulisi selvästi näkyviin. Se tuottaa arvioita todellisuudesta, mutta alleviivaamatta arvioinnin tekijää, sen ollessa kuitenkin tekstistä aistittavissa (Sulkunen & Törrönen 1997a, 46). Pragmaattisen modaalisuuden tarkastelulla voimme käsitellä kysymystä siitä, kuinka teksti tai puhe kiinnittää toimija-asemia normatiivisiin arvo-orientaatioihin ”nimeämällä” objekteja halun, tahdon tai velvoitteen kohteiksi ja näyttämällä millaisia kykyjä ja osaamista kulttuurisesti taidokas toiminta edellyttää (Törrönen 2000, 249–250). Esimerkiksi strategiapuheen kontekstissa ymmärrän tämän tarkoittavan selontekoja siitä, millaiseen lopputulokseen tekstissä kuvatulla toiminnalla pyritään, ja miten tavoitteisiin pyrkimistä perusteellaan. Kuvaukset tulevaisuuden tilasta esitetään usein nimenomaan halun, tahdon tai velvoitteiden kohteina. Esimerkiksi Lehtimäen (2012, 66) mukaan strategisen johtamisen kielelle on tyypillistä että asiat "ovat", "edellyttävät" ja "ovat välttämättömiä". Tällainen kieli kuvailee Lehtimäen (2012) mukaan organisaatiota ulkopuolelta ja johtaa vallan jakautumisen näkökulmasta helposti vastakkainasetteluun

strategisen johdon ja strategian toteuttajien välille, sekä uusintaa hierarkkista suhdetta johtajien ja alaisten välillä.

Strategiapuheelle tyypillistä on myös kuvailla kykyjä ja osaamista, joita organisaatiolla halutaan esitellä olevan. Sitä kautta todistellaan pystyvyyttä tavoitteiden saavuttamiseen ja rakennetaan eräänlaista ”sankaritarinaa”, kuten Lehtimäki (2000, 17) toteaa Pirkanmaan maakunnan strategiatarinaa käsittelevässä tutkimuksessaan. Esimerkkinä kyvykkyysspuheeseen liittyvästä pragmaattisesta modalisoinnista voisi yliopistojen strategiapuheen kontekstissa olla muun muassa ilmaisu ”*Tavoitteena on edistää yrittäjyyttä vahvan tutkimusosaamisen kehittämällä*”. Sanajärjestyksestä huolimatta tässä toivottavan toiminnan kohteeksi asettuu ennen kaikkea tutkimusosaamisen kehittäminen, joka sivutuotteena päästään tavoittelemaan yrittäjyyden edistämistä.

Törrösen sanoin (2000, 246) hajakeskittyneellä subjektilla tarkoitetaan sitä, ”*että identiteetillä ei ole pysyvää olemusta ja että meissä leikkaa monia fragmentaarisia ja toisilleen ristiriitaisia intersubjektiiivisesti rakentuneita subjektiasemia, jotka saavat merkityksensä suhteessa toisiinsa kontekstisidonnaisesti, tilanteisesti ja merkitysvälitteisesti (retorisesti)*”. Käytännönläheisesti ilmaistuna tämä tarkoittaa, että sama puhuja voi tuottaa tekstissä itselleen ja muille useita eri identiteettejä, joihin asemoitua. Postmoderniin identiteettikäsitteeseen perustuen asemoituminen ei voi koskaan saavuttaa täyttymystään vaan subjektiaseman kiinnittyminen paikka-, aika- ja vuorovaikutuskonteksteihin on väliaikaista, jatkuvassa liikkeessä olevaa ja prosessimaista (Hall 1999). Subjektiasema kiinnittyy aineiston sisällä, tekstin ja esimerkiksi haastattelun eri vaiheissa vaihtelevin tavoin eri kategorioihin, tarinalinjoihin ja näkökulmiin, ja myös purkautuu tai vaihtuu toiseksi keskustelun saadessa uusia suuntia (Törrönen 2000, 253).

Tulkitsevan sosiaalitutkimuksen analyysimenetelmiä yhdistelemällä Törrönen (2000, 248) on päätenyt määrittelemään subjektiaseman tavalla, jossa mikro- ja makrotason prosesseja ei eroteta niin selvärajaisesti toisistaan, kuin äärimmillään tilanteisuutta korostavassa diskurssianalyysissä tai keskusteluanalyysissä (mikrotason tarkastelu) tai kriittisessä sosiaaliteoriassa (makrotason tarkastelu), jossa lähdetään liikkeelle yhteiskunnan hegemonisesta tai institutionaalisesta järjestyksestä. Toimijan rakentuminen ymmärretään monitahoisena ja -tasoisena ilmiönä, eikä pelkästään vastaposition kiinnittymisenä, kuten rajatummassa diskurssianalyttisessä tutkimuksessa. Oma tutkimukseni asemoituu näkökulmaltaan lähimmäksi makrotason tarkastelua. Olen tässä tutkimuksessa enemmän kiinnostunut puhujakuvan tuottamasta suhteesta institutionaaliseen tilaan (yrittäjämäiseen yliopistoon) kuin sen hetkiseen asemoitumiseen kyseisessä keskustelutilanteesta (esim. onko puhuja aloitteen tekijä vai myötäilijä).

Törrösen (2000, 248–250) määritelmän mukaan subjektiasemat rakentuvat kommunikaatiossa kolmenlaisten elementtien yhteisvaikutuksena. Näitä ovat *kategoriat, tarinalinjat ja asemoituminen*. Kategorisoimalla ja luokittelemalla puhuja erottautuu toisista tai muista ja paikantaa arvojaan. Törrönen kutsuu tätä subjektiaseman

rakentumisen spatiaaliseksi aspektiksi. Luokitteluin ja vastakkainasetteluin tapahtuva ”Me vastaan Muut” -asetelman rakentuminen asettuu ajalliseen jatkumoon, osaksi historiaansa. Tätä Törrönen nimittää subjektiaseman rakentumisen temporaaliseksi aspektiksi. Kommunikaatiossa syntyvät kategorisoinnit ja tarinalinjat suhteutuvat kolmanneksi erityisiin ”asentoihin” ja näkökulmiin, jota Törrönen kutsuu subjektiaseman rakentumisen positionaaliseksi aspektiksi.

Merkityksenantojen analysointi subjektiaseman käsitteen avulla, siten kuin Törrönen (2000) sen on määritellyt, mahdollistaa tekstin ja puheen analysoimisen monitasoisesti, ei pelkästään tiettyyn kontekstiin tai vastaposition kiinnittyen. Käsittelen seuraavaksi tarkemmin subjektiaseman eri rakentumisen aspekteja Törrösen (2000, 249–250) mukaan.

1) Spatiaalinen subjektiaseman rakentuminen kohdistuu tilaan, paikkaan, alueeseen tai merkitysmaailmaan ja keskittyy tuottamaan vastakkainasetteluita ja vastakohtapareja. Asiat saavat tällöin merkityksensä erojen ja erontekojen kautta. Subjektiasemasta puhuja muodostaa rajaamalla omien arvojensa alueen ”muuta” ulkopuolisia vasten niin sanottujen ”Me vastaan Muut” -ilmaisujen kautta. Erottautuminen voi tapahtua eri sosiaalisilla tasoilla. Puhujat liittyvät eri vuorovaikutustilanteissa, konteksteissa ja kulttuureissa näihin vastakohtapareihin erilaisia sisältöjä.

2) Temporaalinen subjektiaseman rakentuminen kohdistuu ajan ja historian kulkuun, nostaen keskeiseksi toiminnan. Subjektiasema ankkuroituu tarinoissa ja tarinalinjoissa väliaikaisesti johonkin arvo- tai merkitysmaailmaan ja saa toiminnallisen muodon. Subjektille rakentuu suhteessa ajan kulkuun oma suuntansa, josta hän on tulossa ja johon hän on menossa. Temporaalista subjektiaseman rakentumista voidaan lähestyä pragmaattisen modaalisuuden käsitteen avulla (Sulkunen & Törrönen 1997a, 46).

3) Positionaalinen subjektiaseman rakentuminen voi kohdistua yhteen tai useampaan näkökulmaan, ja vahvistaa tai heikentää joitain identiteettejä tai niiden osa-alueita, kenen näkökulmasta katsotaan, tunnetaan, koetaan ja havaitaan asioita. Positionaalinen asemoituminen kertoo, mitä näistä vahvistetaan tai heikennetään kommunikaatiolla. Identiteetillä ei tarkoiteta tässä pelkästään yksilöä toimijana vaan subjektiaseman voi ottaa esimerkiksi kokonainen ryhmä tai instituutio, kansallinen tai globaali identiteetti. Yksilön ja ryhmien jatkuvuuden nähdään perustuvan diskursiiviseen yhteenpunomiseen.

Merkityksenantojen ja subjektiasemien rakentumisessa on eroavaisuuksia tekstityypistä riippuen, kuten Lehtimäki (2000) on todennut yhdistäessään haastatteluaineistoa ja valmiita strategiatekstejä. Passiivisävyinen julkisen keskustelun teksti on luonteeltaan toteavampaa, kun taas haastatteluaineistossa korostuu puhujan oma ääni ja sitä kautta syntyvät subjektiasemat. Strategiapuheen sävy tuottaa kollektiivista puhujakuvaa ja erilaisia toimija-asemia, haastattelussa yksilö on vahvemmin läsnä.

Törrönen (2000, 250) toteaa, että usein kirjallisuudessa tehdään ero tekstianalyysin ja keskusteluanalyysin välille. Tekstianalyysin katsotaan soveltuvan paremmin

kulttuurintuotteiksi käsitettävien kollektiivisten tekstien tutkimukseen ja keskusteluanalyysin taas kasvokkain käytyjen keskusteluiden analysointiin. Törrönen ei pidä tätä jakoa aina mielekkäänä, etenkin jos halutaan analysoida aineistoa osana yhteiskunnan eri prosesseja ja kiinnittää huomiota siihen, miten subjektiasemat rakentuvat yhtäältä suhteessa kulttuurissa kiertäviin vasta-argumentteihin ja toisaalta suhteessa puheen kohteeseen eli suhteessa siinä käsiteltäviin asianteemoihin. (ibid) Omassa tutkimuksessani sovellan semioottisen tekstianalyysin keinoja sekä olemassa olevan yliopiston kulttuurintuotteeksi ymmärtämäni strategiapuheen sekä keräämäni haastatteluaineiston analysointiin. Luennan kohteena on se, miten subjektiasemat niveltäytyvät tilanteisesti kategorioihin, tarinalinjoihin ja näkökulmarakenteisiin (Törrönen 2000, 253).

Aineistojen lähiluennassa keskityn erityisesti tekstien tuottamiin *yrittäjyyttä*, *yrittäjämäisyyttä* ja *yliopiston roolia sekä tehtävää* koskeviin erontekoihin, keiden äänellä yliopistossa puhutaan, kenen puolesta ja ketä vastaan. Olen kiinnostunut erityisesti siitä, mitä puheella tuotetaan mahdolliseksi ja mahdottomaksi, jolloin myös se, mitä ei sanota, saa merkityksiä. Toimija-aseman, jolla voidaan siis viitata niin yksilöön kuin kokonaiseen instituutioonkin, kiinnittyminen tiettyyn tarinaan ja arvomaailmaan tuo esille sen, millaista toimintaa pidetään toivottavana ja millaista ei-toivottavana. Toimija-aseman todeksi tekeminen ja häivyttäminen, lähentävä ja etäännyttävä puhe toimivat tällöin yhtä aikaa vaikuttavina yrittäjämäistä yliopistoa rakentavina voimina. Tarkoitukseni on tehdä näkyväksi näitä voimia ja vastavoimia, joita tuotetaan ja uusinnetaan sekä organisaatiotason että yksilötason puheessa.

3.4 Aineistojen keruun ja analysoinnin eteneminen

Tässä luvussa esittelen aineistolajeittain aineiston keruun keskeiset vaiheet sekä analysoinnin etenemisen. Moninäkökulmainen, ymmärtämiseen pyrkivä tutkimusote tarkoittaa minulle eri näkökulmista nousevien tulkintojen kutomista yhteen, lopulta omaksi tulkinnakseen eli synteeksi. Teoreettisten ja empiiristen rajausten tekeminen estää tulkintojen päämäärätöntä leviämistä ja kiinnittää ilmiön kontekstiinsa. Teoreettisesti tutkimukseni kiinnittyy yrittäjämäisen yliopiston kahteen vallitsevaan keskusteluun sekä tulkitsevaan näkökulmaan yrittäjyydestä ja organisaatiosta.

Empiirisenä tutkimusvälineenä ovat sisällönanalyttinen ja tekstianalyttinen luenta teksteistä, jotka käsittelevät yliopiston tehtävää, yrittäjyyttä ja yrittäjämäisyyttä yliopistossa. Sisällönanalyysin ja tekstianalyysin käyttötavoilla voi olla jonkin verran eroa siinä, miten tutkijan epistemologinen ja ontologinen asema on määrittynyt. Sisällönanalyysi sopii laadullisena yleismenetelmänä käytettäväksi myös tiedonhankintaan, jossa ollaan kiinnostuneita todellisuudesta sellaisena kuin se on. Tekstianalyysiin taas kuuluu olennaisesti ajatus todellisuuden tulkinnoista ja niiden tutkimisesta. Yhteistä näille analyysitavoille tai tutkimustypeille (Hirsjärvi ym. 2007, 162) on kuitenkin mielenkiinto kielen piirteitä kohtaan ja niiden lähestyminen kommunikaationa.

Kommunikaatioon tai viestintään keskittyvällä tutkimuksella tarkoitetaan organisaatiotieteessä lähinnä tulkinnallisia ja narratiivisia lähestymistapoja, jotka yleistyivät vasta 1980-luvun lopulta lähtien. Sitä ennen organisaation viestintätutkimus keskittyi enemmän organisaatioon ja organisoitumiseen kuin itse viestintään (Weick & Browning 1986, 244). Johansson & Heide (2008, 291) ovat tunnistanee erityisesti organisaation muutosta koskevasta kommunikaatiotutkimuksesta kolme lähestymistapaa: realistiseen epistemologiaan nojaava *kommunikaatio työkaluna* - näkökulma, sekä kaksi konstruktivistista epistemologiaa noudattelevaa näkökulmaa, joista ensimmäinen keskittyy *kommunikaatioprosesseihin* organisaation merkityksenantoja tutkimalla ja toinen kriittisempi näkökulma tarkastelee kommunikaatiota *sosiaalisen muuntumisen/muuttamisen* (engl. *social transformation*) taholta ja näkee organisaatiota poliittisena systeeminä.

Tässä tutkimuksessa käytän eri tutkimustyyppejä – sisällönanalyysiä ja tekstianalyysiä – täydentämään toisiaan ja tarjoamaan vastauksia hieman eri alakysymyksiin. Kieli on siis minulle kommunikaatiota, sen prosesseja sekä sisältöä. Pää tavoitteenani on kuitenkin keskittyä etsimään yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden merkityksiä tutkimalla puheen ja tekstien tuottamia toimija-asemia eli asemointeja, joista käsin puhujat ankkuroituvat suurempiin merkitysrakenteisiin tai toisin sanoen tarinalinjoihin. Tutkimusotteellani pyrin ymmärtämään merkityksenantojen rakentumista organisaatiossa, joka on muutoksessa. Oman rajauksensa tuo tutkimuksen kohteeksi valittu case-organisaatio, Aalto-yliopisto sekä ajanjakso 2006–2013, jolloin aineistot on kerätty.

3.4.1 Tekniikan alan jatko-opiskelijoiden yksilöhaastattelut

Yksilöhaastatteluaineisto koostuu TKK:n jatko-opiskelijoiden haastatteluista. Lähetin haastattelukutsun ryhmälle opiskelijoita, jotka olivat käyneet Liiketoiminta tutuksi -kurssin TKK:lla vuonna 2006. Useimmille haastatteluista kurssi oli ensimmäinen liiketoimintaa ja yrittäjyyttä käsittelevä kurssi koko opiskeluaikana. Kurssi järjestettiin keväällä 2006 ensimmäisen kerran TKK:lla. Halusin haastateltavien edustavan opiskelijajoukkoa, jotka olivat oma-aloitteisesti hakeutuneet täydentämään tutkintoaan liiketoimintaosaamisella.

Liiketoiminta tutuksi -kurssin tavoitteena oli edistää tekniikan alan tohtoreiksi valmistuvien liiketoimintaosaamista ja yrittäjyysvalmiuksia ja se toteutettiin osana ESR-rahoitteista WomEqual-hanketta. Lähetin haastattelupyynnön sähköpostilla yhteensä viidelle vuoden 2006 kurssin osallistujalle, joista neljä vastasi myöntävästi haastattelupyyntöön. Haastattelut järjestettiin syksyllä 2006. Haastateltaviksi päätyi kolme naista ja yksi mies.

Haastattelun alussa käytiin läpi taustatiedot: nimi, ikä ja työtehtävä(t). Taustaosiossa pyysin haastateltavaa kuvailemaan vapaasti polkuaan tämän hetkiseen uratilanteeseensa, ei pelkästään Teknilliseen korkeakouluun liittyen vaan kokonaisuutena. Taustaosion jälkeen siirryttiin keskustelemaan yrittäjyydestä sekä yliopiston ja yritysmaailman välisestä rajapinnasta. Olin lähettänyt haastattelurungot (kuvio 3) haastateltaville

etukäteen pohdittavaksi sähköpostilla. Haastattelun runko muodostui seuraavista teemoista, joista keskustelimme avoimen haastattelun tapaan:

Miten yrittäjyys osuu polullesi?
Oma suhteesi yrittäjyyteen
Pohdi käsitettä yrittäjyys – miten määrittelisit? Mitä se tarkoittaa?
<ul style="list-style-type: none">
- Kuvaile tyypillistä yrittäjää?
- Millainen yrittäjä sinä olisit?
- Akateeminen yrittäjyys?
Onko käsityksesi yrittäjyydestä muuttunut ajan mittaan? Jos niin milloin?
Mitä yliopiston 3. tehtävä tarkoittaa? Miten se toteutuu?
Mitkä ovat mielestäsi tärkeimmät esteet/kannusteet yrittäjyydelle?
<ul style="list-style-type: none">
- Mikä saa ryhtymään yrittäjäksi?
- Mikä estää ryhtymästä yrittäjäksi?
Pitääkö yrittäjyyteen ylipäänsä kannustaa?
Mitä tarkoittaa yrittäjämäisyys? Kuvaile yrittäjämäistä toimintaa.

Kuvio 3: Jatko-opiskelijoiden haastatteluiden runko

Yllä olevien teemojen lisäksi keskusteltiin Liiketoiminta tutuksi -kurssin suorittamisesta, toteutuksesta ja kerättiin suullista palautetta kurssin kehittämistä varten. Tämä aineisto on jätetty väitöskirjatutkimuksen analyysin ulkopuolelle.

Kuhunkin alateemaan käytettiin keskusteluissa aikaa sen verran kuin haastattelutilanteessa luonteelta tuntui. Keskusteluiden kulku ei välttämättä noudattanut edellä mainitun rungon mukaista järjestystä. Asiasta toiseen siirryttiin sen mukaisesti miten keskustelu eteni. Pyrin siihen, että haastattelutilanteissa vallitsisi vapaan keskustelun ilmapiiri ja haastateltava voisi kertoa asioista haluamaansa tahtiin. Haastattelijan rooli tässä näyttäytyy enemmän keskustelun ohjaajana kuin kyselijänä. Tulkitsin haastattelutilanteessa puhujien rytmiä ja siirryin seuraavaan aiheeseen, kun näytti siltä, että edellinen kokonaisuus oli käsitelty. Välillä haastateltavat itse siirtyivät teemasta toiseen löytäen niiden välille yhteyksiä. Aineiston keruun kannalta ei ollut

olennaista rajoittaa puhumisjärjestystä vaan pikemminkin pitää keskustelutilanne sujuvana ja avoimena.

Haastatteluiden kesto vaihteli kokonaisuudessaan 47 minuutista 61 minuuttiin. Haastattelut litteroitiin sanatarkasti. Tutkimukseen mukaan otettua aineistoa syntyi haastatteluissa 34 sivua.

Haastatteluiden eteneminen ja haastateltavien taustatiedot

Haastateltavina oli kolme naista ja yksi mies. Iältään he olivat haastatteluhetkellä 25–33-vuotiaita. Kaikilla oli teknistieteellinen perustutkinto TKK:lta, yhdellä lisäksi aiemmin suoritettuja muun alan opintoja. Yksi haastateltavista oli juuri siirtynyt pois TKK:n palkkalistoilta ja jättänyt jatko-opinnot odottamaan, mutta pidin häntä silti sopivana ja mielenkiintoisena haastattelukohteena, sillä hänellä oli kokemusta sekä jatko-opinnoista TKK:lla että yrittäjyydestä käytännössä. Kaksi haastateltavista oli perustanut oman yrityksen joko yksin tai osana tiimiä, kahdella ei ollut aiempaa omakohtaista kokemusta yrittäjyydestä.

Koska haastateltavien määrä rajautui pieneksi, pidän tarpeellista käsitellä kunkin haastatellun taustatietoja ja suhdetta yrittäjyyteen. Seuraavassa käsittelen tarkemmin kunkin vastaajan profiilia, jotka olen koostanut heidän itse haastattelutilanteessa kertomiensa asioiden pohjalta.

Haastateltava 1 (H1) oli 26-vuotias nainen, joka oli tullut suoraan lukiosta TKK:lle paperihaun kautta. Hän oli opiskellut tietoliikennetekniikkaa ja valmistunut diplomi-insinööriksi viidessä (5) vuodessa. Jatko-opiskelijan uraa hänellä oli takanaan haastatteluhetkellä kaksi (2) vuotta. Valmistuttuaan diplomi-insinööriksi hän aloitti suoraan jatko-opinnot, eikä hakenut muita töitä yliopiston ulkopuolelta. Työkokemusta hänelle oli kertynyt pääosin TKK:lta, eli tutkimustehtävät olivat hänelle ensimmäinen pitempiaikainen työpaikka. Haastatteluhetkellä hänellä ei ollut vielä selkeää käsitystä siitä, tekisikö hän tekniikan lisensiaatin tutkinnon ensin vai tähtäisikö suoraan tohtorintutkintoon. Haastateltava 1 kertoi, että hänellä oli jonkin verran kokemusta yritys yhteistyöstä jatko-opintojen ja tutkimusprojektin aikana, mutta ei aiempia yrittäjyysopintoja ja kokemusta yrittäjänä toimimisesta. Hänen perheessään ei ollut yrittäjiä, omat vanhemmat olivat aina toimineet opetus- ja tutkimustehtävissä. Lähipiiriään hän kuvasi insinööripainotteiseksi.

Haastateltava 2 (H2) oli haastatteluhetkellä 26-vuotias nainen, joka oli tullut suoraan lukiosta TKK:lle pääsykokeilla. Hän oli opiskellut signaalinkäsittelyä, aloittanut kolmantena opiskeluvuotena työt opiskelualansa laboratoriossa TKK:lla ja tehnyt sinne diplomityön. Valmistuttuaan hän oli jatkanut suoraan jatko-opintoihin, eikä hakenut valmistumisen jälkeen muita töitä. Haastateltavalla 2 ei ollut haastatteluajankohtana selkeätä käsitystä siitä, tähtääkö lisensiaatin- vai tohtorintutkintoon. Haastateltavalle 2 oli kertynyt jonkin verran kokemusta yritys yhteistyöstä tutkimusprojektin aikana, mutta

hänellä ei ollut omakohtaista yrittäjyyskokemusta, aiempia yrittäjyysopintoja tai yrittäjiä lähipiirissä.

Haasteltava 3 (H3) oli 33-vuotias mies, joka oli opiskellut puusepänopintoja ennen TKK:lle tuloaan. Hän oli opiskellut TKK:lla akustiikkaa ja äänenkäsittelytekniikkaa. Kuten kaksi ensimmäistäkin haastateltavaa, hän myös aloitti opintojen aikana työskentelyn osastollaan laboratoriossa, jonne teki myöhemmin myös diplomityönsä. Haastateltava 3 aloitti jatko-opinnot samassa laboratoriossa diplomi-insinööriksi valmistumisensa jälkeen. Haastatteluhetkellä hänellä oli neljäs jatko-opiskeluvuosi menossa ja hän kertoi tähtäävänsä suoraan tohtorintutkintoon. Jatko-opiskeluaikanaan hän oli työskennellyt tutkijana yritysrahoitteisessa projektissa. Lisäksi hän oli perustanut oman toiminimen. Haastateltava 3 kertoi, että hänellä oli valmis liikeidea ja halu yrittäjyyteen, mutta ei aiempia yrittäjyysopintoja. Hänen vanhempansa olivat yrittäjiä.

Haastateltava 4 (H4) oli päässyt suoraan lukiosta TKK:lle ja opiskellut informaatioverkostojen tutkinto-ohjelmassa (tutkijan kommentti: kyseessä on kahden silloisen TKK:n osaston yhteinen poikkitieteellinen koulutusohjelma). Hän valmistui diplomi-insinööriksi neljässä vuodessa pääaineenaan liiketoimintaverkostot ja siirtyi töihin informaatiotekniikan laboratorioon TKK:lle osa-aikaiseksi tutkijaksi. Jatko-opinnot hän aloitti suoraan diplomi-insinööriksi valmistumisensa jälkeen. Vuotta myöhemmin hän hakeutui töihin yksityiseen isoon yritykseen. Haastatteluhetkellä hän oli keskeyttänyt jatko-opinnot, mutta ei hylännyt niitä ajatuksen tasolla kokonaan. Haastateltava 4 kertoi aloittaneensa yrittäjähenkisen työskentelyn yläasteikäisenä antamalla pianotunteja ja yksityisopetusta. Toisena opiskeluvuotenaan TKK:lla hän perusti puolisonsa kanssa yrityksen. Haastateltavan 4 lähipiirissä oli muitakin yrittäjiä, mutta vanhempien taustasta ei haastattelun yhteydessä keskusteltu.

Haastatteluaineiston analyysi eteni vaiheittain ensin pintapuolisesta aineiston läpikäynnistä, kohti yhä syvenevää tekstin lähilukua. Analyysikierrokset eivät ole täysin irrotettavissa toisistaan, mutta niiden etenemisen vaiheet ovat kuitenkin tunnistettavissa omiksi kokonaisuuksikseen. Ensimmäisen lukukierroksen tarkoituksena oli jäsentää ja teemoitella aineistoa osiin. Toisella kierroksella jäsentäen teemojen mukaan karsittuja ja valittuja edustavia selontekoja tarkemmin yksilönäkökulmaa koskeviksi. Kolmas analyysikierros syvensi tulkintaa teksti- ja diskurssianalyttisin keinoin keskittymällä merkityksenantoihin ja tapoihin tuottaa niitä. Seuraavaksi esittelen tulkintaprosessin etenemistä tarkemmin.

Luin kaikki haastattelut ensin kahteen kertaan läpi luodakseni yleiskuvan keskusteluista. Jotta pystyisin käsittelemään aineistoa edelleen eteenpäin tekstianalyttisesti, aineistoa tulisi karsia hallittavammaksi. Haastattelun runko ja haastatteluaineisto jäsenyivät kolmen teeman alle selonteoiksi:

- 1) selonteot yrittäjyyden määritelmästä: mitä yrittäjyys on?
- 2) selonteot yritys- ja yliopistomaailman välisestä rajapinnasta sekä
- 3) selonteot yrittäjämäisyydestä.

Karsin aineiston vastaajakohtaisesti siten, että jäljelle jäivät näiden kolmen teeman alle kuuluvat selonteot. Tämän jälkeen olin valmis perehtymään tarkemmin niihin selontekoihin, joissa aktiivisesti tuotettiin yrittäjyyttä puheen avulla. Lukiessani keskityin kysymään itseltäni, *mistä haastateltavat puhuivat kun he puhuivat yrittäjyydestä ja miten he siitä puhuvat*. Kiinnitin huomiota siihen, millaisen aseman haastateltava otti tai millaisen ”identiteetin” hän omaksui puhuessaan yrittäjyydestä ja millaisia argumentointitapoja siihen liittyi. Tällä tavoin pyrin löytämään yrittäjyyteen liitettyjä merkityksenantoja ja niiden ilmentymistä puheessa. Keskityin viimeisessä analyysivaiheessa tarkemmin yksilönäkökulmaan (teemat 1 ja 3), jota en täysin kuitenkaan katso mielekkääksi irrottaa sosiaalisesta kontekstistaan (teema 2).

3.4.2 Teknillisen korkeakoulun opetussuunnitelma 2008–2009

Opetussuunnitelmaa koskeva aineisto koostui TKK:n opetusohjelmasta vuodelle 2008–2009, joka oli voimassa analyysin tekohetkellä keväällä 2009. Aineisto oli ladattavissa WebOodista sähköisessä muodossa tiedostoksi, mutta siitä oli tulostettu myös virkailijan työkappaleita muun muassa opintohallinnon käyttöön. Tämän tutkimuksen tekemiseen ja raportointiin on käytetty sekä tiedosto- että paperidataa, jotka ovat käytännössä identtiset.

TKK:n opetusohjelma käsitti kaikki korkeakoulun kyseisenä akateemisena vuotena opetettavat kurssit, joita oli lukuvuonna 2008–2009 TKK:n opintotoimiston tekemän yhteenvedon perusteella yhteensä 2535. Opetussuunnitelmalla tarkoitettiin TKK:lla kurssikuvausten luetteloa eli opetusohjelmaa, josta ilmeni kurssikohtaisesti kurssien sisältö, menetelmät ja tavoitteet sekä muuta käytännön tietoa kurssista, kuten vastuupettajat ja opetusajankohdat. Rajasin aineistoa sanahaualla, jolloin käsiteltävää aineistoa jäi 80 kuvauksen verran, joka vastasi noin 50 sivua tekstiä. Yrittäjyysviittauksia löytyi kurssikuvausten sisältö-, menetelmä- ja tavoiteosioista. Analysoin nämä tekstit sisällönanalyysillä luokitellen ja taulukoiden löydöksiä kategorioihin.

Koska aineisto sisälsi huomattavan määrän eli yli 2500 kurssikuvaustekstiä, karsin aineistoa helpommin käsiteltävämpään muotoon poimimalla tekstinkäsittelyohjelman sanahakutoiminnolla kurssien joukosta ne, joiden nimessä tai kurssikuvauksessa esiintyi hakusana ”yrit*” tai ”entrepren*” ja ”enterpr*”. Valitsin nämä hakusanat tarkoituksella edustamaan sekä englantia että suomea, koska kurssien kuvaukset oli kirjoitettu opetuskielellä, suomeksi ja ruotsiksi tai pelkästään englanniksi, jos opetuskieleksi oli

valittu englanti. Hakuehdot täyttäviä kursseja löytyi kaikista TKK:n silloisesta neljästä tiedekunnasta yhteensä 80. Alkuperäinen hakutulos sisälsi myös 8 TKK:n kielikeskuksen järjestämää kurssia, mutta tässä aineistossa halusin keskittyä substanssiyksiköiden eli TKK:n tiedekuntien ja laitosten järjestämään opetukseen.

Tarkoitukseni oli keskittyä nimenomaan niihin kurssikuvauksiin, joissa oli tarkoituksella valittu käyttää yritystoimintaan tai yrittäjyyteen suoraan viittaavia käsitteitä. Olen tietoinen siitä, että rajauksen vuoksi tarkastelun ulkopuolelle saattoi jäädä kursseja, joiden kuvauksissa ei esiintynyt valitsemiani hakutermejä, mutta joiden sisällöstä, menetelmistä tai tavoitteista olisi voitu löytää laajassa merkityksessä yrittäjämäisyyteen linkittyviä ilmaisuja.

80 kurssin aineistossa hakutuloksiin täsmäviä ilmaisuja olivat muun muassa ”yritys” ja muut yritys-alkuiset sanat kuten ”yritystoiminta”, ”yrittäjyys”, ”yrittäjämäinen” sekä englanninkieliset versiot ”enterprise”, ”enterprising”, ”entrepreneurship” ja ”entrepreneurial”. Otin kurssikuvaukset, joista löytyi näitä ilmaisuja, tarkempaan lähilukuun sisällönanalyyttistä tarkastelua varten, jota voidaan kutsua myös sisällön tyypittelyksi (Eskola & Suoranta 1998; 174–175, 178, 181). Analyysin tuloksena tunnistin tekstilähtöisesti eli induktiivisesti luokkia ja kategorioita, joihin pystyin ryhmittelemään kurssit niiden sisältöjen, menetelmien ja tavoitteiden mukaan.

3.4.3 Opettajien ryhmähaastattelut

Haastattelut järjestettiin Aalto-yliopiston Otaniemen kampuksella elokuussa 2012, niihin ilmoittautui yhteensä 9 henkilöä, jotka toimivat opettajina eri puolilla Aalto-yliopistoa. Koostin haastateltavista kolme haastatteluryhmää siten, että jokaiseen ryhmään tuli kolme henkilöä. Tarkoituksena oli välttää samalla laitoksella työskentelevien opettajien asettamista samaan ryhmään, jotta kuhunkin keskusteluun saataisiin mukaan näkökulmia eri puolilta organisaatiota. Lopulta yksi haastateltavista joutui perumaan osallistumisensa. Haastateltavat edustivat pääasiassa tekniikan alan opetusta yksiköitä (kemiantekniikka, mediatekniikka, tuotantotalous, tietotekniikka ja koneenrakennustekniikka). Yksi opettaja oli taiteiden ja suunnittelun koulusta.

Haastattelussa pyrin keskustelunomaiseen vuorovaikutusmuotoon, jossa keskustelunaiheista toiseen siirrytään tilanteen mukaan. Tässä tutkimuksessa ryhmähaastattelumenetelmä tarjoaa näkemykseni mukaan tarpeellisen väylän päästä tarkastelemaan lähemmin sitä kollektiivista kulttuurin tasoa, jossa yliopisto-opettajat ryhmänä toimivat. Aineisto tuo tällöin näkyväksi niitä ryhmän käyttämiä yhteisen kulttuurisen identiteettityön ilmentymiä eli samanlaisia puhe- ja kuvaustapoja, jotka viestivät samanlaisia käsityksiä puheena olevista asioista (Pietilä 2010, 218). Vuorovaikutuksen kannalta ryhmäkeskustelun olennainen piirre on se, ettei puhetta useinkaan osoiteta vain moderaattorille (haastattelijalle), vaan myös muille osallistujille. Pietilän (2010, 217) mukaan ryhmähaastattelussa haastateltavat saattavat esiintyä kriittisemmin kuin yksilöhaastattelussa. He saattavat esittää esimerkiksi kriittisiä näkemyksiä tutkimuksesta yleisesti, joko suoraan tai verhotusti ironian ja sarkasmin

keinoin. Osittain tämä liittyy Pietilän mukaan myös siihen, että ryhmässä toimiessaan haastateltavat tuottavat yhteisesti myös käsityksen itsestään ryhmänä: ketä tämä ryhmä edustaa suhteessa toisiin, jotka ovat joko implisiittisesti läsnä tai joihin tehdään eksplisiittisesti eroja.

Ryhmähaastatteluiden moderaattorina pidin huolta siitä, että etukäteen suunnittelemani teemat tulevat käsiteltyä, mutta teemojen käsittelyn syvyys riippui keskustelijoista itsestään. En myöskään pyrkinyt rajoittamaan keskustelun rönsyilyä, koska osa aineiston kiinnostavuudesta nousee kysymyksestä ”mistä puhutaan” (mm. Pietilä 2010, 219) kun aletaan keskustella organisaation muutoksesta ja yrittäjyydestä. Haastatteluiden kesto vaihteli 50 minuutista tuntiin. Ryhmähaastattelut nauhoitettiin ja ne litteroitiin sanatakkasti. Tekstiaineiston laajuus oli litteroinnin valmistuttua noin 30 sivua.

Haastatteluiden teemoiksi olin nostanut tutkimuksen teoreettista viitekehystä noudatellen yrittäjyyden ja organisaation muutoksen. Ryhmähaastattelut noudattivat kaikki seuraavaa teemarunkoa:

- 1) Oma tausta (nimi, organisaatio, asema ja kuinka on päätynyt siihen)
- 2) Mitä ajatuksia haastattelukutsu herätti?
- 3) Miten kuvailisitte omaa suhdettanne yrittäjyyteen?
- 4) Mitä yliopiston kolmas tehtävä teille tarkoittaa?
- 5) Kerro, mitä muutoksia Aalto-yliopisto on teille tuonut opettajina? Miten yrittäjyys on näkynyt muutoksessa?
- 6) Kuvaile, millainen on yrittäjämäinen ihminen? Entä yrittäjämäinen organisaatio?

Käynnistin analyysin lukemalla ensin aineistoa läpi useaan kertaan sellaisenaan ilman jäsentämistä, jotta saisin otteen siitä kokonaisuutena. Ensimmäiset lukukierrokset osoittivat, että jokainen haastattelu sisälsi haastattelurungon mukaiset teemat, vaikka käsittelyjärjestys saattoikin vaihdella haastatteluittain.

Teemoittelin aineiston koodaamalla aineistoon tekstinkäsittelyohjelman avulla ne selonteot, jotka tunnistin kuuluvan kunkin teeman alle. Lähdin näiden teemarungon otsikoiden avulla tämän jälkeen tekemään selonteolle tarkempaa luentaa kysymällä ”mistä” haastateltavat puhuivat kunkin teeman kohdalla. Tarkoituksena ei ollut etsiä ryhmien ”mielipidettä” vaan tutkia, mitkä asiat nousivat esiin, kun keskusteltiin esimerkiksi yliopiston kolmannesta tehtävästä. ”Mistä puhutaan” -kysymyksen avulla teemojen otsikointi tarkentui ja niihin syntyi uusi alaluokkia. Pietilä (2010, 214) toteaa, että tutkimushaastattelun diskursiivisessa analyysissä on olennaista sen välittämän tiedon näkeminen kontekstuaalisina, tilannesidonnaisina kuvauksina haastattelussa käsitellyistä aiheista. Haastattelu ei suoraan heijasta ulkopuolista todellisuutta objektiivisesti olemassa olevana ja kielestä riippumattomana asiana vaan kuvaus ja tieto

todellisuudesta syntyvät haastattelun osapuolten yhteistyönä haastattelijan ja osallistujien vuorovaikutuksessa (ibid).

Syntyneet alateemat muodostivat lähtökohdan seuraavalle analyysivaiheelle, jossa keskitin huomioni teemoitellun aineiston sisältämiin lausumiin ja niissä muodostuviin erontekoihin. Tässä vaiheessa valitsin lähiluentaan kolme teemaa, joissa tutkimuskysymyksen kulttuurisen tason kannalta keskeiset eronteot tulivat selkeimmin esille. Otsikoin ne seuraavasti: Aalto-yliopistomuutos, yliopiston tehtävät ja yrittäjyys.

3.4.4 Yliopiston yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden arviointi: Aalto-yliopiston vastaukset

Ymmärtääkseni yliopiston yrittäjämäisyyden rakentumista strategian näkökulmasta, pyysin saada käyttöni Korkeakoulujen arviointineuvoston vuonna 2013 tuottaman korkeakoulusektorin kattavan arviointiaineiston koskien korkeakoulujen yhteiskunnallisen ja alueellisen vaikuttavuuden tehtävää, eli ns. kolmatta tehtävää. Arvioinnin tavoitteena oli *”selvittää, miten yliopistot ja ammattikorkeakoulut määrittelevät yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tehtävänsä, minkälaisia tehtävän toteuttamista edistäviä tai estäviä tekijöitä korkeakoulut tunnistavat sekä miten korkeakoulut seuraavat yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tuloksia.”* (KKA 5:2013)

Arvioinnin esipuheessa (KKA 5:2013) todetaan, että yhteiskunnallisen ja alueellisen vaikuttavuuden luonteesta ollaan montaa mieltä, vaikka kyse on korkeakoulujen lakisääteisestä tehtävästä. Käytännössä tehtävän toteuttaminen sisältöineen ja tapoineen ovat korkeakoulujen itsensä päätettävissä. Myös tehtävän määritelmä on puhuttanut korkeakoulukenttää.

Arvioinnin näkökulma oli tiukasti strategiaan juurrutettu ja kyselyyn vastanneet henkilöt korkeakoulujen johdon edustajia. Arviointikyselyyn vastasi 15 yliopistoa, 27 ammattikorkeakoulua ja 6 yliopistokeskusta. Yliopistoista 8 antoi luvan käyttää aineistoa myöhempisiin tutkimustarkoituksiin ja Aalto-yliopisto oli yksi näistä.

Arvioinnin kohteita olivat (KKA 5:2013, 21-22) korkeakoulujen yhteiskunnallisen ja alueellisen vaikuttavuuden (kursivoinnit tutkijan omia korostuksia):

1. tavoitteet strategioissa
2. edistävät tekijät
  - a. rakenteet, prosessit, resurssit, osaaminen
3. tulokset
  - a. korkeakoulujen tuottaman osaamisen sekä tutkimus- ja kehitystyön tulokset ja niiden yhteiskunnallinen ja alueellinen merkittävyys kansallisen ja kansainvälisen kilpailun näkökulmasta,

- b. *yrittäjyyden edistäminen ja korkeakoulujen tuottama yritys- ja innovaatiotoiminta* sekä alueiden kehittäminen
  - c. tuloksien mittaaminen ja indikaattorit
4. yhteistyö ja verkostot
- a. korkeakoulujen keskeiset yhteistyökumppanit, yhteistyömuodot
  - b. yhteistyötä edistävät tekijät ja yhteistyön tulokset
  - c. korkeakoulujen kansalliset ja kansainväliset verkostot ja niiden tuottamat tulokset *yritystoiminnan* ja alueiden kehittämisessä

Yrittäjyyden teema oli siis kirjattu esiin arviointiin tavoitetasolla kahdella tapaa – sekä yrittäjyyden edistämisen että tulosten eli yrittäjyystoiminnan muodoissa – vaikka tavoite olikin laajempi. Tämä tekee aineistosta erityisen mielenkiintoisen, sillä kyselyyn on vastattu kokonaisvaltaisesti kolmannen tehtävän näkökulmasta, eikä pelkästään yrittäjyyteen liittyen. Aineisto tekstinä mahdollistaa tällöin tulkinnan siitä, miten yrittäjyyden todellisuutta rakennetaan strategiapuheena kolmannen tehtävän kontekstissa ilman, että kyselyn kohde on ollut yrittäjyys.

Tässä tutkimuksessa keskityin käyttämään arvioinnin aikana kerätyn Webropol-kyselyn tuloksia, johon viitataan jatkossa termillä arviointikysely. Arviointikysely toteutettiin 3.2.–6.3.2013 ja siihen osallistuivat kaikki suomalaiset korkeakoulut eli yliopistot, ammattikorkeakoulut ja yliopistokeskukset. Arvioinnissa käytettiin lisäksi erilaisia tilastoja ja dokumentteja tausta-aineistona, korkeakoulujen tulossopimuksia, strategioita ja niiden toteuttamissuunnitelmia sekä alueellisia paneelikeskusteluja. Olen jättänyt nämä aineistot tämän tutkimuksen ulkopuolelle ensinnäkin rajatakseni tutkimuksen aineiston laajuutta ja toiseksi nähden ne palvelevan enemmän alkuperäisen arvioinnin kuin tämän tutkimuksen tarkoitusta.

Arviointikysely kohdistui seuraaviin teemoihin (KKA 5:2013, 25):

1. Korkeakoulujen keskeisimmät tavoitteet ja tehtävät yhteiskunnan ja elinkeinoelämän kehittämisessä sekä kansainvälisen kilpailukyvyyn edistämässä.
2. Yhteiskunnallisen ja alueellisen vaikuttavuuden tulokset ja niiden arviointi.
3. Yhteistyö ja verkostot.
4. Esimerkit parhaista käytänteistä.

Kysely sisälsi 21 avointa kysymystä ja se lähetettiin KKA:n arvioinnista vastaavan suunnittelijan toimesta yhteyshenkilöille, jotka korkeakoulut olivat itse nimenneet. Korkeakouluilla oli mahdollisuus vastata kyselyyn haluamallaan tavalla. Vastausten tuli

kuitenkin perustua korkeakoulujen voimassa oleviin strategioihin, toimintasuunnitelmiin, käytänteisiin tai muuten todennettavissa oleviin asiakirjoihin.

Kyselyyn vastasivat kaikki yliopistot sekä yliopistokeskukset ja yhtä vaille kaikki ammattikorkeakoulut. Kyselylomakkeen haasteeksi arviointiryhmä totesi itse ilmiön moniulotteisuuden ja yhteiskunnallisen ja alueellisen vuorovaikutuksen käsitteen sisällön määrittelyn vakiintumattomuuden. Tämä johti arviointiryhmän näkemyksen mukaan siihen, että kyselyyn oli vaikea tuottaa lyhyesti ja helposti vastattavia kysymyksiä. Tämä seikka ei kuitenkaan oman tutkimukseni kannalta ole olennainen, sillä aineiston rikkaus ja monisanaisuus antaa paremmat mahdollisuudet tulkintaan.

Koko arvioinnissa kerätty kyselyaineisto oli laajuudeltaan 265 sivua pitkä, ja sen tuottamiseen osallistui yhteensä 274 henkilöä. Aalto-yliopiston vastaus oli tästä n. 8 sivun mittainen ja sen tuottamiseen oli osallistunut yliopiston johdosta 6 henkilöä. Korkeakoulujen arviointineuvoston keräämä Webropol-aineisto toimitettiin minulle sähköisenä dokumenttina, josta poimin erikseen Aalto-yliopiston vastauksen.

Ensimmäisen lukukierroksen aikana tunnistin tekstistä niitä selontekoja, jotka koskevat yrittäjyyttä, yrittäjämäisyyttä ja yliopiston roolia suhteessa niihin. Taulukoin nämä tekstinosat erikseen ja tutkin, miten ne suhtautuvat yrittäjämäistä yliopistoa koskevan käsitteistön taustaolettamuksiin eli ilmiötä lähimpänä oleviin teoreettisiin jäsennyksiin. Tässä vaiheessa käytin lähinnä sisällönanalyttistä laadullisen aineiston kategorisointitapaa, jäsennän aineistoa ymmärrettävämpään ja käsiteltävämpään muotoon.

Toisella luku- ja analyysikierroksella keskityin tunnistamieni selontekojen ja muun tekstin välisiin suhteisiin. Lähdin tunnistamaan aineistosta puheen tuottamia toimija-asemia, millaisiin positioihin ja tarinalinjoihin ne kiinnittyivät, ja millaisia vastakkainasettelupareja muodostui. Keskityin erityisesti yliopiston tehtävää koskevaan puheeseen, jossa toimintaa kuvaavat verbit asemoivat puheen kohteena olevan yliopiston toimijaksi. Tarkastelin myös tunnistamieni toimija-asemien suhdetta yrittäjyyden selontekoihin, osana yliopiston yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden tehtävää.

4 Analyysin tulokset

4.1 Jatko-opiskelijat – identiteettien välissä

Jatko-opiskelijoiden haastatteluaineiston selonteosta nousi esiin *vastakkainasettelu tutkijan ja yrittäjän identiteetin* tai toisin sanoen *akateemisuuden ja yrittäjyyden* välille. Tässä kohtaa en tarkoita identiteetillä niinkään ”henkilökohtaista minää” (Ellemers, Spears & Doosje 2002), jota on psykologisin menetelmin mahdollista tarkkailla ulkoapäin vaan viitataan siihen sosiaalisesti rakentuvana, tilanteisena konstruktiona, johon voidaan puheella ”kiinnittyä” ja sitten taas irroittautua (Gioia 1998; Kärreman & Alvesson 2001). Pohjaan tämän ajatuksen tulkitsevaan konstruktivistien näkökulmaan (Gioia 1998), sekä ”hajakeskittyneen subjektin” käsitteeseen (Hall 1999). Näin ymmärrettyinä jokaisella puhujalla voi olla käytössään useita konteksti- ja kulttuuririippuvaisia identiteettejä eli *toimija-asemia* (Törrönen 2000), jotka tulevat diskursiivisin käytäntein mahdollisiksi (Hall 1999) kussakin tilanteessa ja asiayhteydessä.

Merkityksenantojen tuloksena syntyviä vastakkainasetteluita voidaan kutsua ”Me vastaan Muut” -eronteiksi, eli spatiaaliseksi toimija-aseman rakentumiseksi. Kiinnittymällä toimija-asemiin puhuja rajaa omien arvojensa aluetta ja ankkuroituu merkitysmaailmaan hyvästä ja oikeasta toiminnasta. Tutkimuksen kohteena olevassa tekstiaineistossa samoja vastakkainasetteluita tuotetaan riippumatta siitä, kummalle puolelle paria puhuja kulloinkin asemoituu. Tämä näkyy esimerkiksi siinä, kun sekä yrittäjyyteen myönteisesti että kielteisesti suhtautuvat puhujat tuottavat puheessa samoja erontekoja.

Tunnistin aineistosta **kolme tapaa**, joilla *vastakkainasettelua tutkijan ja yrittäjän identiteetin välille tuotettiin ja perusteltiin*. Haastatellut tutkijat profiloivat itsensä ensisijaisesti (insinööritieteiden) asiantuntijoiksi, mitä on heidän tulkintansa mukaan vaikeata yhdistää yrittäjyyteen. Erityisesti jatko-opiskelijan, joka vasta rakentaa omaa akateemista identiteettiään ja uskottavuuttaan tutkijana, on hankala yhdistää tutkija/asiantuntijuuteen yrittäjämäisyyttä, vaikka olisikin siitä kiinnostunut, ”ettei maine mene”. Tämä heijastelee ennen kaikkea tarvetta kuulua akateemiseen (tutkija)yhteisöön eli ”meihin”, ”täällä”, alueella, jossa yrittäjyydestä puhuminen voi olla jopa ”karkottavaa”. Olen rivittänyt näytteet voidakseni osoittaa, miten vastakohtaparien rakentuminen kielenkäytön tasolla tapahtuu. Keskusteluotteissa argumentointia seurataan puheenvuorojen mukaan.

H3

- (1) ”Et sekin saattaa kyllä olla, et jos se ilmapiiri on..
- (2) niinku se mikä on, vaikka kuinka aikuisia ollaan,

- (3) *niin sit ei kuitenkaan uskalla tästä sanoa, et hei, musta se yrittäjyys on kivaa.*
 (...)
- (4) *Et kuitenkin mahdottoman semmonen..*
- (5) *niinku gurun palvontahan tiedeyhteisössä on, että kun on se joku tietty nimi,*
- (6) *niin ei varmasti sitten möläytetä mitään, ettei vaan mee.. maine. (...)*
- (7) *Varsinkaan niinku jatko-opiskelijat, jotka niinku vasta yrittää saada jotain..”*

H4

- (1) *”mut musta se, se oli hämäävä, et siinä toisessa [kurssin nimessä]*
- (2) *oli mun mielestä se yrittäjyys-sana tai jotenkin,*
- (3) *et se voi karkottaa oikeesti ihmisiä pois. (...)*
- (4) *Koska sitä ei koeta mun mielestä mitenkään kauheen läheiseksi täällä,*
- (5) *et enemmmin, et jotain niinku, että yritysmaailmaan tai sentyyppinen,*
- (6) *mut itse se yrittäjyys niinku tai, niin, se yksityisyrittäjyys..(...)*
- (7) *Mikä siitä termistä tulee mieleen, niin se ei oo kauheen läheinen..”*

Tutkittavien jatko-opiskelijoiden puhe sisältää erontekoja yrittäjyyden ja akateemisuuden olemuksesta, joita lähestyn seuraavaksi kolmella tasolla. Yrittäjä/yrittäjyys ja tutkija/akateemisuus asettuvat toimija-asemina ja identiteetteinä vastakkain seuraavilla alueilla: 1) osaamisen muodot, 2) tekemisen muodot ja 3) tiedon ja tietämisen muodot. Osaamisen muodoilla tarkoitan puhetta akateemisessa työssä ja yrittäjän työssä vaadittavan osaamisen välisistä eroista, joista puhujat tuottavat aineistossa useita esimerkkejä. Tekemisen muodot tulevat esiin puheessa siitä, millaisiin asioihin akateemisella ja toisaalta yrittäjän työllä pyritään, miten työtä tehdään, mitä se tuottaa ja mikä on oikeanlaista tekemistä. Tiedon ja tietämisen muodot eroavat tutkijalla ja yrittäjällä toisistaan siinä, miten totuuskäsitys tai käsitys oikeasta tiedosta rakentuu sekä mikä tiedon arvo on ja mihin sitä käytetään.

4.1.1 Osaamisen muodot

Haastateltavien puheessa erotellaan toisistaan *osaamisen tasolla* yrittäjää ja tutkijaa/asiantuntijaa. Tutkijalta vaaditaan monimutkaisempaa alakohtaista osaamista kuin yrittäjältä, jonka osaaminen taas on yksinkertaisempaa. Tämä ilmenee esimerkiksi kun kuvataan suurimman osan yrittäjistä pyörittävän yrityksiä kuten ”kaupat ja kuljetusliikkeet” (rivi 2).

H3

- (1) *”Et sit suurin osa yrittäjistäkin on varmaan tämmösiä niinku..*
- (2) *No semmosissa, no, niin. Jotain kauppoja ja kuljetusliikkeitä ja sellasia niinku..”*

Ajatus yrittäjän työstä yksinkertaisempaan kuin tutkijan työ toistuu myös haastateltavan 1 puheessa (rivi 1). Tässä yrittäjyyden esimerkkinä käytetään jälleen ”kauppaa”, ”jonkun tuotteen myymistä” tai ”vaatteiden tekemistä” (rivi 2).

H1

- (1) *”(...) siis et eiks suurin osa yrittäjistä tee jotain yksinkertaisempaa?*
- (2) *Jotain perusta kauppaa tai myy jotain tuotetta tai tee jotain vaatteita...”*

Myöhemmin haastattelussa haastateltava (H3) kuvailee elämäänsä yrittäjäperheessä. Puheessa muodostuu kuva yrittäjyydestä arkipäiväisenä, itsensä työllistämisen muotona (rivit 3–6), johon ei välttämättä liity mitään sen kummempaa, vaikeampaa (rivi 6) tai filosofisempaa (5) elementtiä.

H3

- (1) *”et mun mielest se oli loppujen lopuks aika niinku silleen yksinkertainen niinkun..*
- (2) *ei yksinkertasta hommaa mut siis sillä lailla,*
- (3) *et niinkun että itse tekee sen leipänsä.. On se sitten mikä idea tahansa, että..*
- (4) *En mä oo sitä niinku sillä lailla nähny mitenkään..*
- (5) *kauheen filosofisena, hienona asiana, että tai siis hienona,*
- (6) *mut että en silleen niinku liian vaikeana.siiitä saadaan leipä”*

Näissä yllä olevissa selonteoissa korostuu yrittäjyyden arkipäiväisyys, tavallisuus ja *yksinkertaisuus*. Vaikka kyseisiin otteisiin ei sisälly suoraa vertausta tutkijan työn ja osaamisen luonteeseen, tulkitsen yrittäjyyden yksinkertaisuuden – kuinka se on jotain yksinkertaisempaa – korostamisen alleviivaavan sen eroa suhteessa tutkijalta vaadittavaan *monimutkaiseen* osaamiseen.

Haastateltava 1 kuvaa, kuinka akateemiset ihmiset eivät tiedä, miten siirtää osaamistaan yrittäjyyden toteuttamiseen, joka tuottaa myös eroa *osaamisen muotojen* välille. Puhuja viittaa siihen, että innostusta ja kiinnostusta voisi olla (rivi 1), mutta konteksti ja reunaehdot (rivit 2–3) poikkeavat tutkijan työstä merkittävästi. Akateemiselta ihmiseltä puuttuu tietoa ja ymmärrystä (rivi 4), miten oma erityisosaaminen (rivi 5) kääntyisi yrittäjyyden toteutukseksi.

H1

- (1) *"(...) monet ihmiset mielellään ryhtyis,*
- (2) *mut ne ei tiedä et mitkä on tavallaan ne reunaehdot,*
- (3) *mitä ainakin pitää olla kasassa, ennenku ees kannattaa yrittää.*
- (4) *Must tuntuu, et se on ehkä sitten akateemisilla ihmisillä epäselvempää,*
- (5) *koska se oma osaaminen on sellasta..et siit on hyötyä siinä tietyssä kontekstissa"*

Seuraava eronteko koskee osaamisen luonnetta *yksilön omana osaamisena vs. kollektiivisena osaamisena*. Osaamisen luonteiden eroa kuvaillaan erilaisiksi siinä, että tutkija/asiantuntija tuottaa uutta tietoa tiimeissä, kun taas yrittäjän osaaminen perustuu hänen henkilökohtaisille taidoilleen ja tiedoilleen. Näin yrittäjyys asemoituu yksilökeskeiseksi toiminnaksi ja tutkimus taas kollektiivisen työn tulokseksi. Seuraavassa näytteessä puhuja korostaa tarvitsevansa tiimiä ympärilleen (rivit 2–3) ja ilmaisee, ettei edes voisi tehdä niin hyvää ja hyödyllistä tutkimusta yksin (rivi 5), kuin mitä tiimissä yhteistyönä tehdään. Puhuja liittää kollektiivisen työn luonteen kiinteäksi osaksi akateemista asiantuntijuutta (rivi 4).

H1

- (1) *"(...) jotenkin täl hetkel mä tarviin niinku sen*
- (2) *muut ihmiset siihen tekemään sitä tutkimusta*
- (3) *ja tekemään esimerkiks jotain simulaattoria...(...)*
- (4) *Se on mun mielestä aikamoinen piirre kuitenkin asiantuntijuudessa,*
- (5) *että ei sitä niinku yks pää tee niin hyviä ratkasuja sitten ku esimerkiks muutama.*

Seuraavassa näytteessä haastateltava 2 määrittelee tutkijan osaamisen yhteisölliseksi, ja yrittäjyyden taas yksin tekemiseksi. Puhuja selittää oman alansa luoteen (rivi 1) estävän yrittäjäksi lähtemistä, koska yrittäjyys edellyttää valmiin tuotteen tuottamista (rivi 2). Yrittäjyys asemoituu puhujalle mahdottomaksi, koska hänellä ei henkilökohtaisesti ole itsellään sitä osaamista, jolla tuottaa valmista tuotetta (rivi 3). Näin yrittäjyyden vaatima osaaminen määrittyy yrittäjän henkilökohtaiseksi osaamiseksi, tuotteiden valmistamiseksi ja myymiseksi.

H2

- (1) *"Mut et kun mun se alani ei oo mitään,*
- (2) *et joku valmis tuote tulis*
- (3) *siitä niinku suoraan pelkästään mun osaamisen kautta..."*

Seuraavassa haastateltava 1 jatkaa samasta aiheesta rinnastamalla yrittäjän työn yksityisyrittäjyyteen (rivi 2) kuvaamalla sitä ”kynttilöiden tekemiseksi yksin” (rivi 2). Korkeasti koulutettujen työ rinnastuu taas yhdessä tehtäväksi suunnittelutyöksi (rivit 4–5), kuten insinöörien tekemän työn luonteeseen kuuluu.

H1

- (1) ”(...) jos sä teet vaan jotain tuotetta,
- (2) niin kyllähän sä sitten voit vaikka kynttilöitä tehdä yksinkin, luultavasti,
- (3) mut jos sä teet jotain niinku jotain niinku
- (4) mitä nyt yleensä tekee korkeesti koulutettu ihminen niinku insinöörit,
- (5) niin vaikee kuvitella, et sitä vois tehdä yksin, jotain suunnittelua.”

Tämän tyyppisissä aineiston selonteoissa yrittäjyys muodostuu mahdottomaksi toteuttaa, koska se vaatisi kaiken itse tekemistä ja osaamista ja juuri esimerkiksi erityisiä kädentaitoja. Yrittäjyys rinnastuu tässä käsityöläisyrittäjyyteen ja yksityisyrittäjyyteen, oman itsensä työllistämiseen, eikä sitä nähdä yhteisöllisenä toimintana. Tutkijan osaaminen ei yksinään ”tuota mitään myytävää”, vaan tulos ja hyöty syntyy kollektiivisen toiminnan tuloksena, päinvastoin kuin yrittäjyydessä.

Seuraavissa näytteissä osaamista koskeva eronteko tulee esiin vastakkainasetteluna *teoreettisuuden* ja *konkreettisuuden* välillä. Yrittäjyydessä vaaditaan puhujien mukaan näkyviä tuloksia nopeasti, kun taas tutkijan työssä kaavat ja teoriat ovat tärkeitä. Yrittäjää kuvataan käytännönläheiseksi, pragmaattiseksi, ja tuohon näkökulmaan asettuminen tutkijalle/asiantuntijalle haasteelliseksi. Haastateltava 3 kuvailee yrittäjämäistä asennetta ja ajatusmaailmaa käytännönläheiseksi, kaavoja karsastavaksi (rivi 1). Seuraavilla riveillä yrittäjämäisyydestä rakentuu kuva nopeiden voittojen tavoitteluna, asioiden saamisesta äkkiä toimintakuntoon ja myytäväksi (rivit 2–4). Nämä kuvataan tutkijalle vieraaksi tavaksi ajatella (rivi 5).

H3

- (1) ”(...) mut siin on heti se, että sellanen asenne, et ei sit mitään kaavoja hei..
- (2) et tai siis semmonen, että toimiikse, toimiikse, toimiikse, ajatusmaailma
- (3) ja tavallaan, että onko myytävässä kunnossa ja
- (4) tai saaks, saako siitä rahaa heti hengessä
- (5) ja sitten taas täältä kun tulee niin on heti silleen niinku et, ei se noin...”

Haastateltavan 4 puheessa ilmenee, että korkeasti koulutetun ihmisen on haastavaa (rivi 1) asettua pragmaattisuutta (rivi 2) vaativaan asemaan eli yrittäjän työhön, joka on käytännönläheistä (rivi 3). Näin puhuja määrittelee epäsuorasti akateemisen tutkijan työn olevan yrittäjyydelle vastakkaista eli teoreettista.

H4

- (1) *”Niin se voi olla sen takia haastavampaa kuin kouluttamattomalla*
- (2) *joka tavallaan, jonka lähtökohta onkin pragmaattinen,*
- (3) *tekevät niinkun näitä käytännön töitä ja tällasia.”*

Viimeinen tunnistamani osaamista koskeva eronteko koskee *koulutustason eroa*. Pitkän kouluttautumisen nähdään jopa haittaavan yrittäjäksi ryhtymistä tai toisin päin sanoitettuna, yrittäjäksi voi ryhtyä vähemmälläkin koulutuksella. Näin ollen tutkijan/asiantuntijan osaaminen määrittyy haastateltavien puheessa (pitkän) *koulutuksen tulokseksi*, kun taas yrittäjyys nähdään *sisäsyntyiseksi ominaisuudeksi* tai joksikin, mihin on kasvettu. Kiinnostus yrittäjyyttä kohtaan rakentuu selonteoissa perhetaustasta riippuvaiseksi tai luonteenomaiseksi piirteeksi, joka vain ”on” joillain ihmisillä. Lähipiirin ja perhetaustan merkityksessä puhutaan seuraavassa näytteessä, jossa haastateltava 2 toteaa perhetaustan (rivi 2) voivan vaikuttaa jompaankumpaan suuntaan – joko myönteisesti (rivi 3) tai kielteisesti (rivi 4) – siihen, haluaako ihminen ryhtyä yrittäjäksi.

H2

- (1) *”(…) et jos lähipiirissä on yrittäjiä,*
- (2) *niin sit herkästi niinku lapset esimerkiksi vanhemmiltaan,*
- (3) *joko, niillä on joko, voi olla tosiaan se, et ne haluaa ite perustaa myös yrityksen*
- (4) *tai sit todella ehdoton kanta siihen, että ei. (...)*
- (5) *Et jollain tavalla niinku periytyvää.”*

Haastateltava 4 määrittelee puheessaan yrittäjyyden olevan liitoksissa tiettyihin luonteenpiirteisiin (rivit 1–2), joita joillain on syntyjään (rivi 3) ja kertoo miehensä olevan juuri tällainen (rivi 1).

H4

- (1) *”Mun mies on aivan yrittäjäluonne. Se ei niinku paljon.. (...)*
- (2) *Mun mielestä niinku yrittäjäluonne on semmonen.. (...)*
- (3) *mä näen, et hän on enemmän synnynnäinen...”*

Tutkijana työskenteleminen vaatii taakseen pitkän kouluttautumisen, kun taas yrittäjälle riittävät synnynnäiset tai perityt taipumukset sekä konkreettiset esimerkiksi käsillä tekemisen taidot. Seuraavassa näytteessä puhuja (H1) kutsuu haastattelevan tutkijan (K) vahvistamaan omaa yksilökeskeistä yrittäjyyskuvaansa etsien perusteluita myös koulutustaustasta. Kun haastateltava (H1) kuulee vahvistuksen haastattelijalta (K) sille, että koulutustasolla ja yrittäjyydellä on olemassa (negatiivinen) korrelaatio, hän käyttää

tietoa selittämään yrittäjän ja tutkijan osaamisen välistä eroa. Näin yrittäjän osaaminen rakennetaan näytteessä henkilökohtaisiin kädentaitoihin (kamppaaja) perustuvaksi, ja siten itse myytävissä olevaksi osaamiseksi, johon ei tarvita pitkää koulutusta.

H1: *”siis et eiks suurin osa yrittäjistä tee jotain yksinkertaseempaa? Jotain perusta kauppa tai myy jotain tuotetta tai tee jotain vaatteita? – ”*

K: ”Palveluala on kyllä kasvava – ”

H1: *”Entäs mimmosia palveluita onks ne just semmosia niinku, mikä se koulutustausta niihin palveluihin sitten on?”*

K: ”eniten yrittäjiä suhteellisesti on alemman koulutustason ihmisissä.”

H1: *”Ja sit koska sen tyylisiä tuotteita on helpompi tehdä ite. Esimerkiks kampauksia sä voit tehdä ite, yksin.”*

4.1.2 Tekemisen muodot

Jatko-opiskelijoiden puheesta tunnistamani toinen eronteko liittyy siihen, millaiseksi tekemiseksi tutkijan ja yrittäjän työ mielletään. Kuten yksi haastateltavista toteaa, tekemisen ”mentaliteetti” on eri tyyppistä akateemisessa työssä kuin yrittäjyydessä. Puheeseen hiipii myös vertailu julkisen ja yksityisen sektorin välille, josta haastateltava 4 kertoo seuraavasti:

H4: *”Tavallaan just sieltä julkiselta yksityiselle, niin mä jotenkin odotin sitä ja vähän niinkun jopa varpaisillaan kuuntelin, et tuleeko, tuleeko nyt sit sellasii kommentteja jotka tavallaan mitätöi omaa menneisyyttä tai siis silleen, et ne suhtautuu negatiivisesti siihen. Mut et en, en oo sellasii kuullu.”*

K: ”Miks sä odotit semmosia?”

H4: *”No koska mulla oli itel jotenkin, se voi olla se, et kun on niinkun tulossa joku, ensinnäkin ne on ne stereotypiat, että on oikeet työt ja tällaset stereotypiat”*

Haastateltava tunnistaa kyseessä olevan stereotyyppinen ”oikeiden töiden” ja yliopistolla työskentelyn välinen vastakkainasettelu, jota hän jopa odotti siirtyessä yliopistolta yrityselämään töihin. Stereotyyppisyydellä tarkoitetaan tässä sitä, että puhuja tunnistaa olevan kyse yleisesti jaetusta tavasta antaa merkityksiä. Puheesta ilmenee pelko siitä, että yliopistolla työskentelyä ei yritysmaailman näkökulmasta pidettäisi niin arvokkaana ja tärkeänä kuin yrityksessä työskentelyä, mutta omaksi yllätykseksensä puhuja toteaa, ettei ole tähän törmännyt. Kyse on ollut siis hänen tekemästään tulkinnasta, jossa hän tutkijan roolista ja asemasta käsin arvottaa toimintaa.

Samalla puhuja tulee itse vahvistaneeksi vastakkainasettelua ilman, että on edes varsinaisesti kohdannut sitä. Asian sanominen ääneen haastattelutilanteessa tekee puhujan tietoiseksi olemassa olevasta ennakkoluulosta ja sanoittaa asetelmaa, tekee se todeksi.

Tekemisen eroa korostetaan muutamilla eri tavoilla. Yksi tapa on erotella *tutkijan tekeminen prosessiin kohdistuvaksi ja yrittäjän tekeminen lopputulokseen kohdistuvaksi*. Tutkija/asiantuntija on puheen tuottaman kuvan mukaan kiinnostunut siitä (haastateltava 4), miten asiat tehdään, kun taas yrittäjälle päämäärä on tärkein (rivi 1), keinoista viis (rivi 1).

H4

- (1) ”(...) *semmonen yrittäjähenkisyys siitä tavallaan, että ei keinoista niin välii,*
- (2) *kunhan me saavutetaan toi.*”

Seuraavassa näytteessä haastateltava 4 kuvaa akateemisen maailman työskentelytapaa prosessikeskeisemmäksi kuin yrittäjyydessä. Pelkät hyvät ja laadukkaat tieteelliset tulokset eivät riitä (rivi 2), vaan akateemisessa maailmassa menestyminen (rivi 4) edellyttää myös sitä, että ne on oikealla tavalla toteutettu, esitetty (rivi 5) ja kirjoitettu (rivi 6). Vastakkainasettelu toimintamallien välille syntyy, kun riveillä 9–11 puhuja sanoo, ettei yrittäjyyteen voi lähteä samanlaisella prioriteettijärjestyksellä.

H4

- (1) ”(...) *mitä ite sen lyhyen aikana mitä oli akateemisessa maailmassa,*
- (2) *niin et siel niinku siinä mielessä se prosessi on myös tärkeä,*
- (3) *että vaikka sais kuinka hyvii tieteellisii tuloksii,*
- (4) *niin jos niitä ei esitä oikein, niin ei menesty, et ei menesty pelkästään sillä,*
- (5) *et sulla on omalla koneella joku loistava löytö, vaan et se pitää esittää oikein*
- (6) *ja se pitää tietysti kirjottaa hyvin ja niinku totta kai,*
- (7) *et en arvostele sitä millään tavalla, mut niinku, et sit..*
- (8) *Siinä työssä tarvitaan myös niitä prosessiin keskittymisen ominaisuuksia,*
- (9) *jos niinkun sitä eroa ei ymmärrä ja lähtee yrittämään sillä tavalla,*
- (10) *et niinku keskittyy semmisiin niinkun,*
- (11) *et ei, ei, ei osaa vaihtaa niit prioriteetteja...”*

Yrittäjyys on siis tuloksen tekemistä keinoja kaihtamatta, kun taas akateemisessa työssä tärkeää on se, miten asiat esitetään, ja että ne on tehty ”oikein”. Eroa voisi kuvailla käsitteparilla prosessorientaatio vs. päämääräorientaatio. Puheessa korostuu myös, että kyse on niin erilaisista tavoista toimia, että niitä ei voi käyttää ristiin, tai että niiden

soveltamisesta väärässä kontekstissa on haittaa. Akateemisessa työssä vaaditaan halua, kykyä ja taitoa toimia tiettyjen oikeiksi havaittujen mallien mukaan. Tällä viitataan esimerkiksi tieteellisen argumentaation tapoihin ja vaikkapa julkaisujen tuottamiseen. Asiat on tehtävä tiettyssä järjestyksessä ja logiikkaa noudattaen, tai niiden uskottavuus kärsii. Pelkkä lopputulos ei riitä, jos siihen johtanutta polkua ei osata todistaa. Sen sijaan yrittäjyydessä on puhujien mukaan tärkeää pystyä oikaisemaan tarvittaessa, saamaan aikaan tuloksia, jopa keinoja kaihtamatta. Yrittäjyyteen liitetään vahvasti päämäärätietoisuus ja samalla tietynlainen opportunistisuus, jossa toiminta ja tulokset ovat arvokkainta, ei niinkään tekemisen prosessi.

Tekemisen ero löytyy puhujien tavasta kuvailla tutkijan/asiantuntijan työtä monimutkaistamiseksi ja yrittäjän työtä yksinkertaistamiseksi. Samaa vastakkainasettelua käytettiin myös osaamisen eroa koskevissa selonteoissa. Seuraavassa esimerkissä puhuja kertoo, kuinka tutkijan tavasta tehdä asioista ”monimutkaisia” olisi yrittäjyydessä haittaa, kun huomio kiinnittyisi itse yrittäjyyden kannalta ”epäolennaisiin” asioihin (rivi 2). Tutkijan on vaikea mennä ”suoraviivaisesti” itse asiaan (rivi 3), kun taas yrittäjältä vaaditaan nimenomaan mutkien suoraksi vetämistä työssään (rivit 7–8).

H4

- (1) *”Et tavallaan akateeminen ravintoloitsija, niin, niin, miten sen ny sanois?*
- (2) *Saattas sitten liikaa, liikaa keskittyä johonkin epäolennaiseen.*
- (3) *Tai sen vois olla vaikeekin mennä niinkun niin suoraan eteenpäin,*
- (4) *et ”no jos me nyt saadaan vaan kaikki ruokien raaka-aineet*
- (5) *ja tehään niistä jotain ja asiakas maksaa, niin se on siinä”,*
- (6) *et se vois tavallaan.. Niin.*
- (7) *Et ehkä yrittäjyydes vaaditaan tietyl tavalla semmosta*
- (8) *niinku mutkien suoristamista tai sellasta.”*

Tekemisen eroa kuvaillaan myös määrittelemällä akateeminen työ ”suunnitteluksi” ja yrittäjän työ ”valmistamiseksi”. Ilmaisusta ”mä en tee mitään valmista” sisältää hyvin karrikoidun esimerkin tästä vastakkainasettelusta. Näin puhuja kommentoi tutkijan asemasta käsin omaa tekemistään sellaiseksi, joka ei itsessään *ole* eikä *tuota* mitään valmista, jonka vuoksi hänen ei ole mahdollista toteuttaa sen avulla yrittäjyyttä. Yrittäjyyden edellytys olisi tämän näkemyksen mukaan siis jokin valmis tuote tai palvelu, jonka voisi sellaisenaan myydä. Tämä eronteko löytyi myös osaamista koskevasta puheesta.

Seuraavassa näytteessä puhuja, joka on tutkijana työskennellyt jonkin verran yritysten kanssa yhteistyössä, nostaa tekemisen luonteen eron esiin siinä, minkä verran suunnittelua asioiden ”hyvin tekeminen” vaatii. Näytteessä kuvaillaan, kuinka

yritystoiminnan kannalta on tärkeää saada hommat valmiiksi ja hyödynnettäväksi reippaasti (rivit 4–5), kun taas tutkijan kannalta tärkeää on varmistaa huolellinen suunnittelu (rivit 1–3).

H1

- (1) *”(...) kuinka yritti perustella mitä sanoo, ja yritti niinku sanoo,*
- (2) *että nyt oikeesti pitäis suunnitella vähän pidemmälle ja pitäis tehdä vähän...*
- (3) *että tä ei toimi tää yhteisö tälle, että siellä on nii paljo
käytettävyysongelmia,*
- (4) *nii sit ne oli et 'kyllä me tiedämme käytettävyys...*
- (5) *käytettävyydestä jo ihan tarpeeksi, sit emme me edes oikeesti tarvitse' ”*

Selonteosta ilmenee, kuinka puhuja on turhautunut (rivi 1) tehdessään mielestään hyvää ja perusteellista työtä (rivi 2) suunnitellessaan tehtävänä olevaa (netti)yhteisöä ja miettiessään huolella sen käytettävyyksymyksiä (rivi 3) ja asiakas on tyrmännyt hänen ajatuksensa tarpeettomina (rivi 5). Tässä tutkijan työtä tekevä ihminen arvostaa huolellista suunnittelua ja yrittäjä taas valmista käyttöön saatavaa tuotetta enemmän ja on valmis ottamaan sen käyttöön vähemmälläkin suunnittelulla. Vastakkainasettelu paljastaa arvomaailmoihin sitoutuvan eron tutkijan ja yrittäjyyteen liittyvän työn tekemisen välillä siinä, mitä pidetään tärkeänä, kun halutaan tehdä työ hyvin.

Yksi useasti aineistossa esiin tuleva vastakkainasettelu koskee sitä, mihin tekemisellä lopulta pyritään, *mitä sen tarkoituksena on tuottaa*. Yrittäjyys tuottaa jotain sellaisenaan hyödyllistä ja ennen kaikkea myytävää (vrt. Eronteko suunnittelun ja valmistamisen välillä tai osaamisella luonteiden välillä), kun taas tutkijan tekemä työ lähinnä tietoa, joka on sinänsä arvokasta. Kuten on tullut esiin jo aiemmissa näytteissä, yrittäjyyttä kuvataan tekemiseksi, jonka tavoitteena on ”yrittää myydä jotain, mistä saa itselleen palkan” tai yksinkertaisesti ”leivän hankkimiseksi”. Tekemisen kietoutuminen ”myymisen” ympärille liittyy haastateltavien puheessa olennaisesti yrittäjyyteen. Puhuja (haastateltava 3) kuvailee yrittäjyyden ja yrityksessä toimimisen kiinnostavan (rivit 3–4), koska silloin työn tulokset tulevat oikeasti käyttöön ja käteen jonain päivänä (rivit 1–2 ja 5). Samalla akateemisen työn tuloksista muodostuu kuva abstraktina asiana, joka jää jonnekin omaan avaruuteensa leijumaan.

H3

- (1) *”Mut et kuitenkin se idea on se, että se oikeesti päätyy jollekin*
- (2) *niinku käteen ja käytettäväks.*
- (3) *Tai oikeestaan se on se, miks se yrittäjyys kiinnostaakin..*
- (4) *tai yrityksessä toimiminen, että tavallaan se,*

(5) *että mitä tahansa tekee, niin tää joskus päättyy jonnekin, jollekin.. ihan käyttöön.*”

Haastateltava 1 pohtii tutkijan työn tuottaman hyödyn tulevan vasta mutkan kautta, kun se asettuu kontekstiinsa, ja viittaa samalla aikaisempaan erontekoon tutkijan työn kollektiivisuuden ja yrittäjyyden ”yksin tekemisen” välillä. Puheessa yrittäjän työllä tuotetaan jotain, mistä on jollekin muulle hyötyä. Kun taas yksittäisen tutkijan käytännön työn tulokset (kuten ”Matlabilla kirjoittelu”) eivät ole puhujan tuottaman kuvan mukaan sellaisenaan ketään hyödyttäviä. Näin muodostuu vastakkainasettelu akateemisen tutkijan ja yrittäjän työn tulosten välille.

H1

- (1) *”(...) et jos mä nyt tässä yksin alkaisin Matlabilla jotain kirjoittelemaan,*
- (2) *niin mitä hyötyä siit on kenellekään.*”

Tutkijan/asiantuntijan työn tulokset määritellään haastateltavien puheessa vaikeaksi muuttaa myytävään muotoon tai että se vaatisi vähintäänkin suuren rahoituksen. Hidasteena ja kynnyksenä yrittäjyydelle on ensinnäkin hyvän idean keksiminen (rivi 1), ja varsinkin teknologia-alalla hankintojen ja rahoituksen hankkiminen (rivit 3-5).

H1

- (1) *”Mutta enemmän siinä on se, että pitäs keksiä sitten se idea, mikä sitten..*
- (2) *ja.. yks kynnyks siinä yrityksen perustamisessa,*
- (3) *varsinkin jos se on niinku teknologiahenkinen,*
- (4) *niin siihen tulee vääjäämättä hirveesti semmosta hankintaa,*
- (5) *niinku rahoituksen tarve on suuri.*”

Teknologiaalan innovaatioita kuvataan edelleen seuraavassa näytteessä sen tyyppisiksi, että ne vaativat taakseen paljon rahoitusta (rivi 3), infrastruktuuria (rivit 4-5), jolloin yksinään yrittäminen ei ole mahdollista. Näin selitetään, miksi kynnyks lähteä tutkijan roolista yrittäjäksi on suuri. Vastakkainasettelua jyrkentää, kun puhuja liittyy yrittäjäksi lähtemiseen ja yrittäjyyteen suoran rinnastuksen *yksityisyrittäjyyteen* (rivit 2 ja 7). Yksilökeskeinen käsitys yrittäjyyden käytännön toteutuksesta on niin vahva, että se estää näkemästä muita kollektiivisia yrittäjyyden muotoja ja etäännyttää tutkijaa yrittäjyydestä.

H1

- (1) *”(...) ne innovaatiot jotka teknologia-alalla tulee,*
- (2) *niin niitä ei voi toteuttaa yksityisyrittäjänä,*
- (3) *että siihen tarvii niinku esimerkiks paljon rahoitusta*

- (4) *tai paljon niinku, tehtaan tai jotain tämmöstä, ...*
- (5) *sähän tarviit ne hirveen kalliit laitteet*
- (6) *että sä pystyt ylipäänsä tekemään yhtään mitään, ...*
- (7) *nii eihän sitä sit niinku välttämättä yksityisyrittäjäksi lähetä niin vaan ”*

Selonteissa nousee esiin ”rahan tekemisen” asemointi myymisen kanssa rinnakkaiseksi tekemiseksi. Yrittäjän työssä on kyse rahan saamisesta, joka vetää puoleensa ahneutta. Sen sijaan tutkija joutuu tietoisesti luopumaan rahasta, kun haluaa pysytellä ”kehdoissa” eli turvallisesti akateemisessa ei-kaupallisessa työssä ”eläkeikään asti”. Yrittäjyydessä menestymisen ehtona on se, että haluaa tuottaa voittoa. Haastateltava 2 liittyy yrittäjyyteen mielikuvan ahneudesta kuvaamalla, kuinka yrittäjä saa sitä enemmän, mitä enemmän tekee.

H2

- (1) *”Ja sit varmaan niinku, että tulee sitten kiusaus tehdä niin paljon kun vaan pystyy,*
- (2) *että saa mahollisimman paljon.”*

Haastateltava 3 taas käsittelee asiaa menestymisen näkökulmasta. Yrittämisessä menestyminen (rivi 1) edellyttää puheessa tuotetun kuvan mukaan pyrkimystä ja halua tuottaa voittoa (rivi 3), jonka täytyy olla yrittäjälle keskeinen tavoite (rivi 2).

H4

- (1) *”(...)sillähän tavalla niinku yrittämisessä menestyy,*
- (2) *et tavallaan pyrkii, et on semmonen yks selkeä tavote,*
- (3) *et niinku, et jos esimerkiks tavote on tuottaa voittoa, niin sitten..*

Myös haastateltava 3 liittyy yrittäjyyden tärkeäksi motivaatiotekijäksi rahan (rivit 1 ja 6). Hän kuvaa akateemisessa maailmassa olevan paljon hyvää (rivi 5), mutta yrittäjän ansaitsevan paremmin. Akateemisesta maailmasta yrittäjäksi siirtymistä (rivi 3) puhuja selittää halulla tienata enemmän. Samalla hän määrittelee akateemisen maailman turvallisuushakuisten ja jatkuvuutta arvostavien ihmisten työpaikaksi (rivi 5).

H3

- (1) *”(...) niin sitten oikeesti siitä tulee myös rahaa*
- (2) *ja sehän on kuitenkin niinku se iso motiivi,*
- (3) *että tai oikeestaan syy, miks joku lähtee täältä yrittäjäksi on se, että.. se,*
- (4) *jos tääl maksettais aivan loistavia palkkoja*
- (5) *niin täähän ois ihan loistava kehto olla eläkeikään asti. (...)*

- (6) *kuitenkin raha on aika iso semmonen tekijä siinä yrittäjyyden miettimisessä.*”

Edellisen selonteon välittämään kuvaan akateemisesta työstä turvallisena liittyy vastakkainasettelu yrittäjyyden *riskialttiutta* kohtaan. Yliopistolla työskentelyä kuvataan varovaisen ihmisen valinnaksi. Haluttomuutta lähteä yrittäjäksi taas perustellaan ”epäonnistumisen pelolla” (rivi 1). Epäonnistumisella voidaan viitata niin taloudellisiin kuin sosiaalisiin epäonnistumisen muotoihin.

H3

- (1) *”semmonen epäonnistumisen pelko ja tämmönenkin on siinä. (...)*
(2) *toisen yrityksessä toimiminen niin siinä niinku oppis ja näkis..*
(3) *tietyllä tavalla turvallisesti ja ilman sitä riskiä.*”

Yrittäjyys rinnastuu puheessa *itse oman yrityksen omistamiseen*, joka erityisesti sisältää riskin ja epäonnistumisen mahdollisuuden. Toisen palveluksessa työskentely (rivi 2), niin yliopistolla kuin toisen yrityksessäkin, on turvallisempaa ja riskittömämpää (rivi 3). Näin tutkijasta piirtyy kuva ihmisenä, joka varmistelee omaa selustaansa, eikä siksi lähde perustamaan helposti omaa firmaa.

4.1.3 Tiedon ja tietämisen muodot

Osaamisen ja tekemisen lisäksi puheesta kuvastuu ero sen välille, millainen tieto ja tietäminen on oikeaa ja toivottavaa. Yleisellä tasolla yrittäjyyteen liittyvää tietoa kuvataan aineistossa ympäripyöreäksi, joka voi tuntua muodostuvan itsestäänselvyyksistä. Seuraavassa näytteessä puhuja (haastateltava 4) kuvaa tietoa ”semmoiseksi, jota ei tarvitse opiskella” (rivi 2).

H4

- (1) *”(...)että tiedän kyllä sen, et kun, kun ne aiheet tuntuu semmoselta,*
(2) *et ei niitä tarvii opiskella, esimerkiks.*”

Yrittäjyyteen liittyvää tietoa kuvataan jatko-opiskelijoiden selonteoissa sekä ”kaupalliseksi” että myös ”kauppatieteelliseksi” tiedoksi. *Kaupallisella* tiedolla tarkoitetaan aineistossa kahta asiaa: 1) ”kaupan alalla tarvittavaa tietoa” ja toisaalta 2) ”myytävissä eli kaupallistettavissa olevaa tietoa”. Kaupan alalle tyypilliselle tiedolle muodostuu seuraavassa näytteessä merkitys vähempiarvoisena tai vaikeasti lähestyttävänä tietona (rivi 2). Puhuja katsoo asiaa akateemisen identiteetin näkökulmasta, mutta vielä enemmän hän puhuu insinööritieteiden ryhmän edustajana käyttäessään passiivia ”ei niihin jakseta oikein tutustua” (rivi 1), tarkoittaen oman alansa joukkoa.

H1

- (1) *"(...) kaikkee kaupallisia noita, ei niihin jakseta oikein tutustua,*
- (2) *kun ne kuulostaa kaikki niin semmoselta hölyn pölyltä"*

Akateemisesta (teknistieteellisestä) tiedosta puhutaan aineistossa ”puhtaana” ja yrittäjyyteen liittyvästä tiedosta ”kaupallisena”, jolla tarkoitetaan tässä vastakkainasettelussa ”myytävää tietoa”. Akateemisen työn tuottama tieto on itsessään arvokasta, kun taas yrittäjyydessä tieto on välineellistä, koska niiden arvoa säätelee eri logiikat. Akateemisen tiedon arvon muodostumista ohjaa tieteellinen logiikka, ja yrittäjyydessä tiedon arvo määräytyy markkinoiden vaikutuksesta. Tämä arvoasetelma näkyy myös, kun kuvataan kuinka yrittäjyyden tielle lähteminen tarkoittaa tiedeyhteisön itsensä rakentamalta tieteen jalustalta (H3, rivi 3) laskeutumista (H3, rivi 2), kaupallistamista, jopa henkilön kaupallistumista.

H3

- (1) *"(...) jotenkin mulla on sellanen fiilis, että,*
- (2) *et yrittäjyys on niinku tavallaan luovuttamista siitä..*
- (3) *et niinku tieteestä, että tavallaan se tiede nostetaan niin sellaselle.. korokkeelle"*

Yrittäjyyden logiikkaa ohjailevat markkinat ja voitontavoittelu (rivit 2–3) kun taas tieteessä arvokasta on uuden tiedon tuottaminen (rivi 5), jonka arvoa ei oikeastaan voi edes määrittellä (rivi 6).

H4

- (1) *"(...) niin sillon jollain tavalla tiede,*
- (2) *se on niinku eri asia kun tavallaan markkinat,*
- (3) *joissa niinku tavoitteena on tuottaa voittoa.*
- (4) *Et niinku siinä.. Et niinku,*
- (5) *et jos tieteen tuloksena on uusi tieto,*
- (6) *niin sen arvoa ei voi niinku, ei voi määrittellä..."*

Seuraavan näytteen selonteossa haastateltava 3 viittaa yliopiston tehtäviin ja rooliin kuuluvan viedä tutkimustuloksia ulkomaailmaan (rivi 2) esimerkiksi kaupallistamalla (rivi 1), mutta toteaa yliopistoväen haluttomuuden kiinnostua siitä, koska se on ”sitä bisnestä” (rivi 3). Näin rakentuu vastakkainasettelu akateemisuuden ja yrittäjyyden välille, kun yrittäjyys määrittyy ”bisnekseksi” eli liiketoiminnaksi. Puheessa tuodaan esille ristiriita sen välillä, mikä on yliopiston tehtävä, ja mikä akateemista henkilökuntaa oikeasti kiinnostaa. Kaupallisuus määrittelee näin usealla eri tavalla yrittäjyyttä ja sen merkitystä suhteessa akateemisuuteen.

H3

- (1) ”(...) on joku tutkimustulos tai jotain, niin totta kai se pitäis kaupallistaa
- (2) ja siis sehän on tän koulun ideakin, et niinku viedä sitä hommaa eteenpäin,
- (3) niin sit se on heti jo silleen, et äh, no se on sit sitä bisnestä.
- (4) tiedeorientoituneet ei vaan oo kiinnostunu siitä asiasta.”

”Kaupallisen” tiedon ohella aineistossa puhutaan myös ”kauppätieteellisestä” tiedosta, jolloin eronteon vastakohtaparina ei enää ole suoraan akateemisuus/yrittäjyys vastakkainasettelu. Puheella nousee tutkijan/yrittäjän eronteon taakse käyttämällä perusteluna *tieteenalojen* eroa. Tämä puhetapa tuotti aineistoon hieman poikkeavan juonte. Käytännössä tällä kuitenkin vahvistetaan etäisyyttä yrittäjyyteen ja se näkyy, kun puhujat rinnastavat yrittäjyyttä koskevan tiedon *kauppätieteelliseksi* tiedoksi. Rinnastus nousee esiin aineistosta käsin ja on puhujien itsensä tuottama. Samalla vastakkainasettelu siirtyy akateemisuus/yrittäjyys vastakohtaparista insinööritieteet/kauppätieteet parin suuntaan.

Huomautan tässä, että pyrin tekemällä näkyväksi puhujien eli tekniikan jatko-opiskelijoiden näkemysten rakentumista, enkä puutu siihen, kuinka oikein tai väärin tieteenalayleistys kauppätieteiden tai yrittäjyyden tieteenalojen näkökulmasta on. Tulkitsen vastakkainasetteluiden rakentumista ottamalla huomioon puhujien taustan, joka on insinööritieteissä ja tekniikan alalla. Kyse on puheella tuotetusta yrittäjyyttä koskevasta stereotypiasta, jonka näkyväksi tekemisen avulla voimme ymmärtää paremmin kyseisten puhujien asemoitumista yrittäjyyteen.

Seuraavassa näytteessä puhuja (haastateltava H1) asemoi itsensä insinööritieteisiin sekä yrittäjyyden kauppätieteisiin ja tekee selkoa teknistieteellisen tutkijan (”meidän”) vaikeuksista ymmärtää tietoa, jonka näkee olevan yrittäjyyden (”teidän”) perustana. Rivillä 1 hän kuvaa ärtymystään, jonka vieraan sanaston kohtaaminen hänessä aiheuttaa (rivi 2). ”Te” alkaa rakentua rivin 2 lopulla ja samalla etäisyys yrittäjyyteen ja kauppätieteelliseen puhetapaan kasvaa, kun puhuja kuvaa sitä ”hölmöjen puhumiseksi”. ”Meihin” viitataan taas rivillä 3, jossa puhuja kertoo porukalla tapahtuneesta pohdinnasta, jonka jälkeen puhuja astuu hetkeksi asian ulkopuolelle viitaten kumpaakin ryhmään sanalla ”ne”. Ulkopuolelta katsoen asia alkaa puhujalle tulla selvemmäksi, ja tieteenalojen välinen vastakkainasettelu saa muotonsa sanastojen erona (rivit 4–5). Kauppätieteellisen sanaston käyttäminen tuntuu puhujasta vieraalta, kun niin sanotuilla ”tavallisilla” ja sisällöltään yksinkertaisilla asioilla onkin siinä kontekstissa eri merkitys (rivit 6–7), joka ei heti avaudu (insinööreille). Tämän tyyppisen ”me vastaan te” puheen tarkoituksena on selkoa eri asemien välisestä etäisyydestä.

H1

- (1) “(...) mä kiukuttelin kun mä en tajuu näistä,
- (2) nää sanat on tämmöstä niinku et ku te puhutte tämmösiä hölmöjä tavallaan

- (3) *ni siitä sitten yhdessä tajuttii, että niin tosiaan,*
- (4) *et kauppatieteilijöillä ja insinööreillä on ihan eri sanasto,*
- (5) *et sen takia ne ei ymmärrä toisiaan,*
- (6) *esimerkiks sellaset sanat, normaali-ihmisille ihan tavallisia sanoja,*
- (7) *niin saattaa sit olla niinku joku oma merkityksensä sitten niinku kauppatieteissä*
- (8) *et sit se tuntuu siltä, et nyt puhutaan tyhmiä, et pitääks toi tyhmänä mua jostain,*
- (9) *tai pitääks toi kirjan kirjoittaja mua tyhmänä*
- (10) *jos tässä pitää niinku kertoa näin yksinkertasia asioita,*
- (11) *joita sit oikeesti tarkottaakin sitten enemmän siinä kontekstissa,*
- (12) *kun ymmärtää sitten sen kauppatieteilijän...*

Puhuja viittaa tässä selonteossa myös haastattelijan taustaan sekä käymänsä yrittäjäyyskurssin tieteelliseen taustaan ”kauppatieteellisenä”. Pohtimalla tieteiden sanastojen ja puhetapojen välisiä eroja, puhuja etsii selitystä sille, miksi insinööritieteilijöiden on välillä vaikea ymmärtää kauppatieteellistä tietoa.

Tiedon ja tietämisen muotoja koskevaa eroa tehdään puheessa siinä, kun kuvataan *millaisia vastauksia tiedon etsijä* tavoittelee. Insinööritieteiden tutkijan näkökulmasta tieto rinnastuu ”absoluuttiseen” tietoon ja tietämiseen, lopullisten faktojen löytämiseen, kun taas yrittäjäyden tieto on enemmän kontekstuaalista, vastaus voi vaihdella tilanteen mukaan, eikä näin koskaan voi olla ”täysin varma”. Erottelua vahvistetaan kuvaamalla, kuinka ahdistavaa tekniikan alan tieteeseen nojaavan ihmisen voi olla törmätä subjektiivisesti ja tilanteisesti rakentuvaan tietoon. Seuraavassa näytteessä puhuja (haastateltava 3) viittaa oman tieteesä käytäntöihin ja totuttuihin tiedon muotoihin (rivi 4) ja epistemologiaan eli tapaan hankkia tietoa (rivi 5). Kun epistemologinen lähestymistapa onkin erilainen kuin mihin on tottunut, voi koko etsinnästä tulla ahdistava kokemus (rivi 2). Puhuja havainnollista epistemologista eroa kertomalla, ettei tiedä, milloin lopettaa tiedon ja vastauksen etsimisen (rivi 5), tarkoittaen minkälainen lopputulos on riittävän oikea.

H3

- (1) *”Siis se on silleen, sit kun sen tajus niin sitten osaa..*
- (2) *tai siis se missä se aiheuttaa ahdistusta on se,*
- (3) *että jos niinku lähtee sitä miettimään sitä asiaa,*
- (4) *kun huomaa et sitä vastausta ei löydy siinä muodossa, mihin on tottunu,*

(5) *niin se on niinku sit silleen, et ei tiedä millon lopettaa sen etsimisen.*”

Yrittäjyyden (kauppatieteellisestä) maailmasta muodostuu kuva, jossa tekniikan alan ihmisen on vaikea toimia, kun totutut lainalaisuudet eivät pädekään. Se, millainen tieto on riittävää, hyväksyttävää ja toivottavaa yrittäjyydessä eroaa selonteoissa merkittävästi teknistieteelliseksi asemoituvasta tiedosta. Seuraavassa näytteessä tehdään selkoa teknistieteellisestä näkemyksestä verraten sitä kauppatieteisiin tai ”mihin tahansa eitekniiseen alaan” (rivi 4). Kyse on siitä, että teknistieteellisen alan ihmiset lähestyvät ongelmanratkaisua eri tavalla, lopullista faktatulosta etsien (rivit 5–6), mikä ei puhujan mukaan toimi ”esimerkiksi kauppatieteissä” (rivi 7). Kauppatieteelliseen tietoon rinnastuva yrittäjyys perustuu monille yhtäaikaisille totuuksille (rivit 8–10), joka eroaa teknistieteellisestä ajattelusta.

H1

- (1) *”(...)se ajattelumaailma siis siinä määrin, että jos on joku ongelma,*
- (2) *että miten niinku tekniset ihmiset..*
- (3) *verrattuna esimerkiks kauppatieteilijä*
- (4) *tai varmaan mikä tahansa niinku ei-tekninen ala,*
- (5) *että niinku teknises mieles siin on aina oltava semmonen niinku oi-,*
- (6) *niinku tietty vastaus, mikä on niinku.. tietynmuotonen ja se on niinku tässä,*
- (7) *kun taas sitten se ajattelumaailma siel esimerkiks kauppatietees on se,*
- (8) *että.. et siihen ei tuu sit niinku oikeeta vastausta,*
- (9) *et esimerkiks mitä tehdää jotain asioita,*
- (10) *niin ei siihen sanota, että vastaus on tämä.”*

Tämä ontologiselle tasolle menevä pohdinta jatkuu vielä seuraavassa näytteessä (haastateltavan 1 selonteko). Yrittäjyyden taustalla vaikuttavan kauppatieteiden tieto ymmärretään moniääniseksi (rivit 4–6), joka on ristiriidassa puhujan edustaman teknisten tieteiden ”hengen” (rivi 3) ja täsmälliseen tietoon ja kaavoihin perustuvan näkemyksen kanssa (rivit 1–2). Eroa tehdään kuvaamalla millaiseen tietoon ”ollaani tyytyväisiä”.

H1

- (1) *”Et siihen on oltava sellanen eksakti vastaus,*
- (2) *mihin niinku tavallaan sit on tyytyväinen, että on se sit joku kaava*
- (3) *tai mikä yleensä niinku tässä hengessä on tai.. täntyyppinen,*
- (4) *mutta taas sitten tässä maailmassa tai siin kauppatietees.. saatetaan sit okei,*
- (5) *siteerataan jotain kirjottajaa, jotain toista tai toista,*

(6) *jokainen näistä on ihan yhtä oikein.*”

Tieteenalaan sitoutuva identiteetin rakentaminen nivoutuu kulttuurin syville, perustavaa laatua olevien olettamusten tasoille, paradigmoihin, ontologioihin ja epistemologioihin, eikä sitä ole helppo tiedostaa. Tämän tyyppisellä puheen tarkastelulla voidaan tehdä näkyväksi niitä tiedostamattoman tason erontekoja, jotka pitävät yllä etäisyyttä yrittäjyyteen.

4.2 Opetussuunnitelma – yrittäjyys liiketoimintana

Opetussuunnitelma-aineiston sisällönanalyysisessä luokittelussa keskityin tarkastelemaan kurssien sisältö-, tavoite- ja menetelmäkuvauksia. Osassa kurssikuvauksia sisältö- ja tavoiteosiot olivat eroteltuina toisistaan, ja tavoitetta ei oltu ilmoitettu erikseen tai se oli integroitu sisältötekstiin. Sisältökuvaus löytyi kuitenkin kaikista analysoiduista kurssikuvauksista, kuten myös maininta menetelmistä. Sisältökuvausten muoto vaihteli useiden virkkeiden mittaisista kuvauksista aina muutaman sanan luetteloihin. TU-22.1144 Yrityksen rahoitus (3op) -kurssin sisältö ilmaistiin luettelona ja tavoite kokonaisena virkkeenä:

”Sisältö: Nykyarvo, investoinnit, rahoitusinstrumentit, rahoitusmarkkinat, rahoitussuunnittelu, yrityksen arvo.

Tavoite: Kurssin suoritettuaan opiskelijan tulisi tuntee rahoituksen peruskäsitteet, osata laatia peruslaskelmia ja ymmärtää rahoituksen vaikutus yrityksen arvoon.” (TU-22.1144)

Sen sijaan esimerkiksi T-124.5600 Yrityspeli L (3op) –kurssin kuvauksessa ei ollut erillistä tavoitetekstiä, vaan sisältökuvaus oli kirjoitettu kertovaan muotoon näin:

”Sisältö: Peli antaa osallistujille kokonaisvaltaisen kuvan yrityksen eri toiminnoista ja niiden välisistä riippuvuuksista sekä tarjoaa mahdollisuuden strategisen ja operatiivisen johtamisen ja kasvun hallinnan harjoitteluun. Yrityspeli mahdollistaa liikkeenjohdollisten kykyjen koettelun oppirahjoja maksamatta, sekä tiimityöskentelyn harjoittamisen aikapaineen alla.” (T-124.5600)

Jos kurssikuvauksessa ei ollut erikseen tavoiteosiota, en analysoinut sitä tavoitteen näkökulmasta. Käsitteelin siis kunkin kurssikuvauksen tekstin siten, kun se oli opetusohjelmaan ilmoitettu, ilman tulkintaa siitä, oliko sisältötekstissä mukana tavoitteenkuvausta vai ei.

Menetelmistä kertoi kurssikuvauksen osuus ”suorittaminen”. Kurssin suorittamistavat voitiin ilmoittaa esimerkiksi seuraavasti:

”Suorittaminen: Neljän opiskelijan muodostamat yritykset kilpailevan toisiaan vastaan samassa pelissä. Päätökset tehdään mikroluokassa, ohjattujen

pelisessioiden aikana. Kaikkien osallistujien läsnäolo jokaisessa pelisessiossa välttämätön. Kurssin suoritukseen kuuluu pelin lisäksi oman yrityscasen kirjallinen alku- ja loppuraportti.” (T-124.5600)

Tai lyhyemmin ilmaistuna: “Suorittaminen: Osallistuminen luennoille, harjoitustyö ja tentti.” (TU-117.1550)

Kurssikuvausten tekstien analyysin tuloksena löysin kurssikuvauksista **neljä tapaa viitata yrittäjyyteen**. Luokittelin viittaukset näiden neljän tyyppin alle, joita ajattelen samalla tapoina suhtautua yrittäjyyteen:

- 1) liiketoiminta/liikkeenjohtaminen
- 2) toimialatuntemus
- 3) yritystoiminta
- 4) yrittäjyys (sis. laaja yrittäjyyskäsite).

Käytän näitä luokkia sekä *kurssien sisältöjen* että *tavoitteiden* kuvausten analyysissä. Kurssin menetelmiä eli suorittamistapoja koskeva analyysi tuotti taas oman luokittelunsa, johon palaan tarkemmin luvussa 4.2.3.

4.2.1 Kurssien sisällöt

80 kurssikuvauksen joukosta 67 kurssin sisältökuvauksissa oli käytetty yrittäjyyteen viittaavaa ilmaisua. Loput 13 kurssia olivat nimetty siten, että niiden nimissä esiintyi jokin hakusanana käytetty termi, mutta muussa kurssikuvauksessa ei niitä mainittu. Esimerkiksi aineistosta löytyi kurssi nimeltä T-86.5150 Yrityksen tietojärjestelmien erikoistyö L (3-10op), jonka sisältökuvauksessa kerrotaan kyseessä olevan itsenäisesti laadittava ”*tutkielma erikseen sovitusta tuotannon tietotekniikan aiheesta*”.

Suurin osa kursseista, joiden kurssisisällöistä löytyi suora viittaus yrittäjyyteen, edusti *liiketoiminnan tai liikkeenjohdon* näkökulmaa. Yrityspeli-kurssia (T-124.5600) koskeva näyte edustaa sisältökuvaukseltaan esimerkkiä liiketoimintatyyppistä, jossa on erityisesti yrityksen johtamisen painotus. Luokittelin liiketoimintatyyppin alle kurssit, joiden sisältö käsitteli yksittäiselle liiketoiminnalle ja liikkeenjohdolle keskeisiä prosesseja kuten markkinointi, laskentatoimi, rahoitus jne. Tähän tyyppiin kuuluivat myös kurssit, joiden sisältö koski yrityksen perustamisen prosesseja ja esimerkiksi toimintasuunnitelman tekoa.

Yritystoiminnan tyyppi oli lopulta niin lähellä liiketoiminnan ja liikkeenjohdon näkökulmaa, että nämä kaksi tyyppiä olisi voitu melkein yhdistää yhdeksi. Yritystoiminnan tyyppi jäi kuitenkin eloon analyysissäni omaa luokkanaan, koska sen näkökulma oli hiukan laajempi kuin niin sanottuun liiketoimintaosaamiseen keskittyvillä kursseilla. Seuraavassa esimerkit yritystoiminnan tyyppiin

luokittelemastani kurssikuvauksista kursseilta TU-117.1550 Teollisen kilpailukyvyyn johtaminen (5op) ja TU-22.1101 Tuotantotalouden peruskurssi (4op):

”Sisältö: Kurssin tavoitteena on auttaa osallistujia ymmärtämään teollisen yrityksen kilpailukykyyn vaikuttavia tekijöitä ja löytämään keinoja kilpailukyvyyn kehittämiseksi.” (TU-117.1550)

”Sisältö: Teollisen yrityksen toiminta. Talous, tuotanto ja logistiikka, markkinointi, organisaation johtaminen, laatu; taloudelliset ja teknistaloudelliset laskelmat sekä niiden soveltaminen.” (TU-22.1101)

Toimialatuntemuksen tyyppi löytyi, kun tarkastelin kursseja, joiden sisältö oli vahvasti kiinni varsinaisen opetusalan substanssissa, mutta joissa haluttiin perehdyttää opiskelija toimialaan ja yritysten toimintaan kyseisellä alalla. Esimerkiksi S-113.1201 Johdatus bioniikkaan (2op) -kurssin sisältökuvauksessa kerrotaan kurssin olevan *”katsaus alan yrityksiin ja tutkimukseen”*. Tähän tyyppiin kuului myös kurssi, jossa esiteltiin yleisellä tasolla Suomen elinkeinoelämälle keskeisiä toimialoja (TU-22.149 Toimialojen erityispiirteet (3op)).

”Sisältö: Eri toimialojen erityispiirteet, kilpailutilanne, vallitseva yrityskulttuuri, tulevaisuusnäkymät. Tavoitteena on kokonaiskuvan muodostaminen muutamasta Suomen elinkeinoelämän tärkeästä toimialasta.” (TU-22.149)

Yrittäjyystyyppin kursseiksi luokittelin ne, joissa lähestyttiin yrittäjyyttä teoreettisena ilmiönä tai käytettiin käsitettä yrittäjyys viitaten laajempaan kokonaisuuteen kuin pelkästään yrityksen perustaminen ja toiminta. Näistä melkein kaikissa oli myös vahvat viittaukset liiketoimintatyyppiin. Esimerkkinä yrittäjyystyyppin kurssista on kurssin TU-117.1502 Yrittäjyys teknologiayrityksissä L (4-6op) kuvaus:

”Sisältö: Yrittäjyys käytännön työssä ja tutkimuksen kohteena, teknologiayrityksen erityispiirteet, teknologian siirto, oman yrityksen perustaminen, yrityksen menestymiseen vaikuttavat tekijät, kansainvälistyminen, business plan, riskirahoitus ja muut rahoitusmuodot, liikkeenjohto ja yrityksen strategiat.” (TU-117.1502)

4.2.2 Kurssien tavoitteet

Opetussuunnitelma-aineistoon mukaan otetuista kurssikuvauksista 35 kuvausta ei sisältänyt erillistä tavoiteosiota, joten ne jäivät tämän osion analyysin ulkopuolelle. Otin siis 45 kurssia tarkempaan tarkasteluun kurssien tavoitteiden linkittymisestä yrittäjyyteen. Kurssien opiskelu- ja opetusmenetelmistä kertova tekstiosio ”tavoite” oli suurimmassa osassa kurssikuvauksia hyvin lyhyt, eikä se jättänyt juuri tilaa tulkinnoille. Kurssikuvausten tavoiteteksteistä löytyi viittauksia kaikkiin aiemmin tunnistamiini tyyppeihin eli *liiketoiminta/liikkeenjohto, yritystoiminta, toimialatuntemus* ja *yrittäjyys*. Osassa kursseja (12) ei mainittu mitään yrittäjyyteen liittyvää tavoitetta.

Tulokset osoittavat, että kurssien tavoitteita kuvaavissa teksteissä yleisin on *liiketoimintanäkökulma* yrittäjyyteen. Melkein puolet (22) tavoitteensa erikseen ilmaiseista kurseista sopi tähän tyyppiin. Kuvauksissa käytettiin yrityksen perusliiketoimintojen hallintaan liittyviä ilmaisuja, kuten ”*kurssin jälkeen opiskelija tuntee yrityksen rahoituksen perusteet*” tai ”*tavoitteena on opettaa opiskelijoille teollisen yrityksen johtamisen perusteet ja osa-alueet*”.

Yritystoiminnan tyyppiin kuului seuraava tavoitteen kuvaus, jossa painotetaan yritysten toiminnan näkökulmaa ja toimintalogiikkaa:

”Tavoite: Kurssin tavoitteena on antaa opiskelijalle ymmärrys yrityksen toimintalogiikkaan vaikuttavista tekijöistä, käsitys yrityksen toiminnasta ulkoisessa ympäristössään, sekä yrityksen ja yritysjoukkojen toiminnan kehittämiseen vaikuttavista tekijöistä markkinoilla”. (TU-22.1149)

Toimialatuntemukseen tai laajemmin yrittäjyyteen tai yrittäjämäisyyteen liittyviä tavoitteen kuvauksia löytyi vain muutamia. *Toimialatyyppiä* edusti esimerkiksi tavoite ”*toimialatuntemuksen lisääntyminen*”. Yksi esimerkki *yrittäjyyttä laajassa merkityksessä* tavoittelevasta kurssista oli englanniksi opetettava TU-91.2003 New Venture Development I (3op), jonka tavoitteet on kuvattu vapaasti suomennettuna näin: ”*Ymmärtää paremmin yrittäjämäistä prosessia ja soveltaa tätä ymmärrystä yrittäjämäisten mahdollisuuksien arvioinnissa.*” Yrittäjämäisyyttä ja yrittäjämäistä ajattelumallia peräänkuulutetaan myös kurssin TU-91.2033 Creative Entrepreneurship Bootcamp (2op) tavoitteessa, joka on suomennettuna ”*kehittää yrittäjämäistä ja luovaa ajattelumallia niiden yksilöiden keskuudessa, jotka haluavat vaikuttaa yhteiskuntaan, liike-elämään ja voittoa tavoittelemattomaan sektoriin yrittäjämäisesti.*”

Kuten totesin jo aiemmin, 45 kurssin joukkoon mahtui 12 kurssia, joiden tavoitteissa ei puhuttu mitään yrittäjyydestä, yritystoiminnasta tai käytetty mitään näihin viittaavaa termiä. Koska kurssikuvaukset olivat kuitenkin päätyneet sanahaun kautta 80 yrittäjyysilmaisuja käyttäneen kurssin joukkoon, katsoin vielä tarkemmin, mitä näiden kurssikuvauksiin oli muuten kirjattu. Ilmeni, että kahdeksan (8) kurssin sisältöteksteissä oli viittaus yrittäjyyteen, mutta tavoitteisiin sitä ei oltu kirjattu. Loput neljä (4) olivat kurseja, joiden menetelmäkuvauksesta löytyi jokin hakutermeistä, mutta sisällöstä ja tavoitteista ei.

4.2.3 Kurssien opetus- ja oppimismenetelmät

Kurssin opetus- ja oppimismenetelmiä kuvaava ”suorittaminen” -tekstiosio löytyi kaikista aineiston kurseista, mutta ne sisälsivät samalla myös vähiten tekstiä. 33 kurssikuvausta sisälsi viittauksen yrittäjyyteen tai käyttämiini hakusanoihin. Kurssien opetus- ja oppimismenetelminä mainittiin *yritysvieraat puhujina ja luennoitsijoina, yritysvierailuiden tekeminen, yritys-esimerkkitapausten (case) käyttö luennoilla tai harjoituksissa, elävän elämän yritysprojektit ja liiketoimintasimulaatiot kuten yritys-peli. Ongelmalähtöinen oppiminen* (Problem Based Learning tai lyhenne PBL) mainittiin

myös muutaman kerran. Monilla kursseilla oli käytössä useita eri menetelmiä, mutta aineistosta ei ollut mahdollista erotella pää- tai sivutyyppejä, koska ne esitettiin teksteissä rinnakkaisina.

Suosituimpia tapoja tuoda yrittäjyyden tai yritysten näkökulmaa mukaan oppimiseen ja opetukseen ovat yrityscaiset ja vierailevien luennoitsijoiden käyttö. Nämä yhteensä saivat aineistossa 25 mainintaa. Yritysvierailut olivat käytössä seitsemällä kurssilla (7). Harvinaisimpia menetelmiä olivat yrityspeli (1 kurssi), yrittäjyyden tai yrittäjämäisen toiminnan kautta oppiminen (2 kurssia), ongelmalähtöinen oppiminen (2) ja oikeiden yritysten toimintaan liittyvät projektit (2). Noin kolmannes tarkastelluista kursseista oli sellaisia, joiden sisältö- tai tavoitekuvauksissa ei esiintynyt yhtään hakutermiä, mutta menetelmissä kyllä. Tämä tarkoittaa sitä, että kolmannes menetelmien osalta hakuehdot täyttäneiden kurssien sisällöistä ja tavoitteista eivät olleet aihepiiriltään yrittäjyyteen liittyviä.

Menetelmällisesti katsoen pinnallisinta tyyppiä edustavat puhtaat tekniikan alan substanssikurssit, joilla käytetään yritysvierailijoita luennoitsijoina ja syvällisintä yhteyttä yrittäjyyteen puolestaan jatkuvaa läsnäoloa vaativat kurssit, esimerkkinä viiden päivän mittainen TU-91.2033 Creative Entrepreneurship Boot Camp, (2op) ja innovaatioprojektikurssit.

4.3 Opettajat – muutostarinoita ja yrittäjyyden ilmentymiä

Opettajien ryhmähaastattelut tuottivat monipuolisen aineiston, jossa seikkailtiin läpi yliopistomuutosten ja yliopiston tehtävien aina yrittäjyyteen asti. Erityisesti muutosta koskeva keskustelu kehkeytyi opettajien ryhmähaastatteluissa monimuotoiseksi ja halusin tehdä siitä ensin selkoa luokittelemalla muutoksia koskevia selontekoja. Luvussa 4.3.1 käsittelen ensin sisällönanalyttisesti selontekoja siitä, mikä kaikki onkaan muuttunut opettajien näkökulmasta, kun he alkavat purkaa näkemyksiään muutoksesta puheen muotoon. Luvussa 4.3.2 katson muutospuhetta narratiivisen luennan avulla ja tunnistan muutosta koskevia tarinalinjoja sekä organisaation identiteettiä rakentavia puhetapoja. Muutospuhetta koskevalla analyysillä pyrin tekemään ymmärrettäväksi *yliopiston yrittäjämäisyyden sosiaalisen rakentumisen kontekstia*, jotta voisin tarkastella siinä esiintyviä yrittäjämäisyyden diskursseja (Grant ym. 2005), ja tarkemmin siihen liittyviä asemoitumisia ja tarinalinjoja.

4.3.1 Aalto-yliopistomuutos – mikä kaikki onkaan muuttunut?

Kysymys Aalto-yliopistomuutoksesta sai haastateltavissa aikaan tarpeen puhua Aalto-muutoksesta tilana, jossa moni asia on ollut, on edelleen ja tulee olemaan muutoksessa. Aineistossa toistui puhunta useista peräkkäisistä muutoksista, johon nivoutuu joukko eritasoisia muutoksen kohteena olevia asioita. Tunnistin aineistosta erilaisia muutoksia ja ryhmittelin ne seuraavien otsikoiden alle (taulukko 5):

- Koko sektoria koskettavat muutokset
- Tutkintoihin ja opetukseen liittyvät muutokset
- Tutkimukseen liittyvät muutokset
- Hallintomenettelyiden muutokset
- Rakenteelliset muutokset Aallon sisällä
- Henkilöstön asemaa koskevat muutokset
- Kulttuuriset muutokset

Taulukko 4: Eri muutostyyppien ilmentyminen opettajien haastatteluissa

Mitä muutos koskettaa?	Haastatteluissa mainitut muutokset
Koko sektoria koskettavat muutokset	Yliopistolain muutos
Tutkintoihin ja opetukseen liittyvät muutokset	Uudet kandidutkinnot maisteriohjelmien uudistaminen ydinainesanalyysi, tutkinnonuudistus opetussisältöjen uudistaminen
Tutkimukseen liittyvät muutokset	Mitä mitataan (rahoitusmalli) innovaatiotoiminta
Hallintomenettelyiden muutokset	Siirtyminen kokonaiskustannusmalliin muuttuvat Halli-käytännöt (kustannusten kohdentaminen) uusia puitteita, sääntöjä, ohjeita ja luonnoksia
Rakenteelliset muutokset Aallon sisällä	School-uudistus uudet palvelufunktiot ja rakenteet (kuten Venture Garage, Aalto Centre for Entrepreneurship, Design Factory) konsernitason rakentaminen koulujen päälle
Henkilöstön asemaa koskevat muutokset	Nimekkeiden muutokset palkkojen jäädyttämiset työsuhteiden epäjatkuvuudet tenure track, muut urapolkusuunnitelmat
Opiskelijoita koskevat muutokset	Aalto Entrepreneurship Society yrittäjyyystapahtumia
Kulttuuriset muutokset	"henkinen" muutos, Aalto-viirit salossa tullaan tietoisiksi erilaisista tavoista toimia

Aalto-yliopistomuutos asemoituu puheessa osaksi useiden eri muutosten sarjaa, joiden kirjo kattaa käytännössä kaikki eri yliopiston osa-alueet, lähtien koko yliopistolaitosta koskettaneesta yliopistolain muutoksesta aina opetukseen ja tutkimukseen, omaan henkilökuntaan, opiskelijoihin ja kulttuuriin. Moderaattorina en lähtenyt tietoisesti ohjaamaan muutoskeskustelua tiukemmin Aalto-kontekstiin vaan pyrin antamaan

keskustelun soljua vapaasti teeman ympärillä. Näin ollen puhujat saivat itse rakentaa tilanteessa asiayhteyksiä ja siirtymiä eri näkökulmien välille.

Esimerkiksi eräässä haastatteluosiossa (H1) lähdetään liikkeelle yrittäjyyteen liittyvien palvelufunktioiden uusista muodoista, kuinka tietoisia niistä ollaan oltu vai onko, kuinka uusia toimintoja, sääntöjä ja ohjeita ylipäänsä luodaan keskellä murrosta vähän kokeiluluontoisesti, ja katsotaan mihin suuntaan toiminta alkaa sitten oikeasti mennä. Tästä siirrytään erottelmaan, kuinka osa muutoksista on tyyppiä ”hallinnolliset sormiharjoitukset”, joista halutaan pysyä mahdollisimman kaukana ja kuinka ”iholle” taas toiset muutokset, kuten nimekkeiden muutokset, palkkojen jäädyttämiset, tai nimittämisprosessien epäjatkuvuuskohtat tulevat. Seuraavassa puheenvuorossa nostetaan esiin urapolkujärjestelmän eli niin kutsutun tenure trackin lanseeraus Aalto-muutoksen yhteydessä, jonka jälkeen seuraava puhuja lisää esimerkkinsä merkittävistä rakenteellisista muutoksista ”aikamoisena harrastuksena” viitaten entisen TKK:n pilkkomiseen neljäksi ”schooliksi” Aaltoa perustettaessa. Lopulta yksi puhujista (M1) vetää tilanteen yhteen sanomalla:

M1H1

”Niin, siis meillä on, siis just juttelin laitosjohtajan kanssa, (...) kun se sano just et kesäloman aikana sillekin oli valaistunu, että vaan jatketaan hommia et ei jakseta enää yhtään näitä näin. Et siis, tää on ollu semmost muutosta viimeset viis vuotta, koska ennen Aaltoahan tuli jo se yliopistolain muutos, ja alko nää, tai se tuli siinä samalla rysäkällä.”

Lyhyessä keskusteluhetkessä käydään läpi lähes kymmenen erilaista osa-aluetta, jonka katsotaan muuttuneen lähiaikoina. Taulukkoon kirjatut erilaiset muuttuneet asiat muodostavat ikään kuin muutosten virran, jossa Aalto-muutos soljuu mukana, mutta ei muodosta mitään yhtä selkeää muutoksen hetkeä. Tutkintoja on muutettu ajamalla sisään Bolognan prosessin mukainen kaksiportainen tutkinto teknistieteellisiin koulutusohjelmiin, toisin sanoen aikaisempi diplomi-insinöörin tutkinto on pilkottu kahteen osaan, kandidaatin ja maisterin tutkintoihin, opettajat ovat tehneet omia kurssejaan koskevat ydinainesanalyysit ja uudistaneet opetuksen sisältöjä ja näiden lisäksi tutkintosääntöä on uudistettu. Tutkimusta koskevista muutoksista mainitaan innovaatio toiminnan nostaminen näkyvämpään asemaan sekä rahoitusmallin muutokset. Hallintoprosesseihin tehdyistä muutoksista nostetaan esiin siirtyminen kokonaiskustannusmalliin ja sitä kautta kustannusten kohdentamisseurantaan, joka konkretisoitui työajanhallintajärjestelmän käyttöönottona läpi yliopiston ja ”pakotti” kaikki tutkijat, opettajat ja hallinto henkilökunnan kirjaamaan ylös mihin käyttää työssään aikaa (toisin sanoen resursseja). Uusia yksiköitä on perustettu tukipalveluihin, joista mainitaan erityisesti yrittäjyyden palvelutoiminnoiksi laskettavat Venture Garage, Aalto Entrepreneurship Centre sekä Design Factory, mutta myös koko yliopistorakenne on saanut uuden muodon, kun TKK:sta on muodostettu neljä koulua Aallon sisään (HSE:stä ja TaiKista muodostui kummastakin yksi) ja Aalto-tason konserni on rakennettu. Opiskelijoille on Aalto-muutoksen yhteydessä syntynyt uusia

yhteistyömuotoja (Aalto Entrepreneur Society) sekä uusia tapahtumia yrittäjyyden ympärille. Kulttuurisista muutoksista mainitaan ”henkinen muutos”, jolla halutaan tuottaa uutta yhteisöllisyyttä aiemmin erikseen toimineiden korkeakoulujen yli. Haastattelussa käytetty ilmaisu ”Aalto-viirit salossa” viittaa toisaalta henkiseen ilmapiiriin ja tsemppaukseen siitä, että kyseessä on ”hyvä juttu”, mutta myös Aalto-muutoksen artefaktitasoon eli muun muassa uuteen yhteiseen visuaaliseen ilmeeseen ja kampuksille kohoaviin uusiin Aalto-lippuihin, joilla halutaan tuottaa näkyvää kulttuurista yhteyttä fuusiossa.

Aineiston sisällönanalyttinen tarkastelu osoittaa, kuinka monien asioiden summasta muutoksessa on puhujien näkökulmasta ollut kyse. Aineistosta löytyy runsaasti viittauksia erilaisiin muutoksen kohteisiin ja muotoihin. Seuraavaksi käsittelemme aineiston esiin nostamaa muutospuhetta narratiivisesta näkökulmasta.

4.3.2 Narratiivinen luenta muutospuheesta

Vuonna 2012 kerätyissä haastatteluissa nousee esiin tarinalinja *jatkuvasta muutosten sarjasta*, jonka osa Aalto-yliopisto muutos on. Puheella tuotetaan kuva muutosten jatkumosta, joka on saanut alkunsa jo kauan ennen Aalto-yliopiston varsinaista fuusiota. Ajallisesti tämä nitoo Aalto-muutoksen osaksi tapahtumasarjaa, jossa ensimmäisiksi muutoksen lajeiksi nimetään tutkinnonuudistus 2005 ja yliopistolain muutos 2009. Aalto-muutos saa tässä merkityksen yhtenä muutoksena muiden joukossa (katso tarkemmin sense-making lähestymistapa narratiivisuuteen Puusa ym. 2014). Korostaakseen jatkuvaa muutosten sarjaa puhujat nostavat keskustelussa vuorotellen esiin mahdollisimman monia asioita, jotka näiden aikojen läheisyydessä ovat muuttuneet ja jotka sitä kautta mielletään liittyvän Aalto-muutokseen, vaikka niillä ei suoraa linkkiä olisikaan. Kukin puhuja lisää uusia näkökulmia vahvistaakseen tarinalinjaa läpi haastatteluiden. Jatkuvan muutoksen tarinalinjaa sävyttää kielteinen puhe muutosväsymyksestä ja turhautuneisuudesta siihen, että mitään ”oikeaa työtä” ei ehditä kunnolla tekemään välissä.

M1H1

”Tällstä, et se, ja sit näitä muutoksii on niin paljon ja niitä koko ajan tulee niin tajuttomasti, niin sitte, on semmonen turnausväsymys vaan, ei jaksa.”

N1H1

”Sanotaan just et 2005 tutkinnonuudistuksesta on vähän vähän aikaa, sanotaan, ja mitä kaikkee on tapahtunut sen jälkeen, jos ihan silleen pääsis tekee sitä oikeeta hommaa.”

Selontekojen joukosta nousee kuitenkin vastatarinallinen juonne jatkuvan muutoksen tarinaan. Siinä muutosta kuvataan käytännön elämän kannalta loppujen lopuksi ”aika vähän” vaikuttavaksi tai jopa positiiviseksi asiaksi. Vastatarinallisuutta korostaa

seuraavassa esimerkissä selonteko, jossa puhuja ilmaisee tiedostavansa, että muutosväsymystä heijasteleva puhe voi kuulostaa ”marisemiselta”:

M2H3

”Ja et täst Aallosta vois sanoo samaa, et tää on semmonen eräänlainen yliopistollinen EU, että silleen tähtilippu liehuu tuolla salossa, ku Aallon viiri siellä lepattaa [naurua] ja se muistuttaa siitä, et nyt me ollaan mukana tämmösessä ja.. Ehkä se on myös niin, että ne hyvät asiat mitä Aallosta on tullu, niin niihin tottuu kauheen nopeesti...ja sitten niitä ei osaa arvostaa. Vähän niin kun tää, silleen niin kun halvat asuntolainojen korot [naurahtaa] silleen EU:n myötä nää tämmöset viel otetaan itestäänselvyyksinä ja sitten maristaan jostain kurkkudirektiiveistä.”

Muutokset alueilla kuten hallinto, rahoitus, innovaatiot, opetus, henkilöstön asema ja rakenteet selitetään enemmän negatiivisen muutostarinan juonteen avulla, turhautuneisuutta ilmaisten ja rakentaen *vastakkainasettelua* vanhan organisaation ja uuden organisaation välille, kun taas opiskelijoiden näkökulmasta muutokselle rakennetaan positiivista merkitystä etenkin yrittäjyyteen liittyen.

M3H2

”Mut se mikä on suuri muutos, on siellä opiskelijoiden puolella. Siellä tää yrittäjyys näkyy paljo enempi, on nää Aalto Entrepreneurship Society [AES] ja, Venture Garage, mitä nyt lieneekään, ja siinä opiskelijaskenessä se muutos on mun nähdäkseni merkittävä. Mä en oo siinä sisällä, mä katson sitä ulkoopäin, mut näin mä itse nään sen.”

M2H3

”Ehkä siin on, se on semmonen asia että niille opiskelijoille on jotenkin ehkä onnistuttu, Aalto on onnistunu tarjoamaan niille jotakin semmost, mitä ei oo aikasemmin ollu.”

Heille muutoksen kerrotaan tuottaneen uusia mahdollisuuksia, uusia tilaisuuksia ja uusia yhteistyötapoja (kuten AES). Tässä kuitenkin opiskelijat asemoituvat puhujista ulkopuoliseksi ryhmäksi, eivätkä he ole varsinaisia tarinan toimijoita.

Vastakkainasettelua uuden ja vanhan organisaation välillä voidaan tulkita narratiivisesti organisaatioidentiteetin rakentumisen näkökulmasta (Puusa ym. 2014). Puheeseen siitä, miten ”aikaisemmin oli paremmin” on helppo liittyä, kun uusi organisaatio on vasta rakentumassa. Puheessa toistuvat menneisyyden viittaukset rakentavat perspektiivää taaksepäin katsoen. Niillä pyritään muistelemaan, keitä me olimmekaan samaan aikaan kun jäsenys siitä, mihin ollaan menossa (katso organisaatioidentiteetin määritelmä Dutton ja Dukerich 1991) on vielä hatara ja keskeneräinen. Ristiriitaa uuden ja vanhan välillä tuottavat puhujien raportoimat kokemukset siitä, että uusi organisaatio ei ole

pystynyt tai ehtinyt lunastamaan lupauksiaan. Nykyisyyden kerrotaan olevan kaukana niistä ”juhlapuheista”, joita puhujat muistelevat kuulleensa.

4.3.3 Puheen tuottamat arvoasetelmat eri yliopiston tehtävien välillä

Suunnitellessani opettajien ryhmähaastatteluita pidin yrittäjyyden kannalta keskeisenä keskustelua yliopiston niin sanotusta kolmannesta tehtävästä, jolla siis tarkoitetaan yliopiston yhteiskunnallista vuorovaikutusta ja vaikuttavuutta, jonka alueelle yliopistojen yrittäjyyden konkreettiset toiminnot, kuten inkubaattorit, tutkimuksen kaupallistamisen tukitoiminnot sekä yritys yhteistyö ovat sijoittuneet. Olin kiinnostunut alun alkaen niistä tulkinnoista, joita tämä tehtävä puhujien tuottamana saa, miten se ymmärretään ja miten yrittäjyys tai yrittäjämäisyys siinä määrittyy. Haastatteluaineistoa lukiessani huomasin kuitenkin, että yliopiston kolmatta tehtävää koskeva kysymys sai aineistossa laajemman merkityksen. Kolmatta tehtävää lähdettiin keskusteluissa pohtimaan kokonaisvaltaisesti kysymyksenä, *mikä on yliopiston tehtävä*. Selonteot yliopiston tehtävistä ja niiden välisistä ristiriidoista ja arvoasetelmista toistuivat läpi aineiston, joten nostin sen yhdeksi pääteemoista tähän analyysiin.

Tunnistin aineistosta luokituksia tai erontekoja, jotka rakentavat yliopiston kolmannen tehtävän merkitystä suhteessa tutkimuksen tai opetuksen tehtäviin. Yliopiston tehtävät saavat asemansa ja paikkansa keskustelussa näiden erontekojen kautta. Eronteot ilmenevät aineistossa seuraavina vastakohtapareina:

- 1) Tutkijan itsensä hankkima rahoitus vs. Yliopiston turvaama tutkimusrahoitus
- 2) Tiedon kaupallistaminen vs. Tieteen tekeminen
- 3) Sidonnaisuus vs. Avoimuus ja vapaus
- 4) Kolmas tehtävä vs. Muut perustehtävät

Erontekojen otsikointi tarkentui ja täsmentyi luennan syventyessä ja kirkastui lopulta neljään teemaan tai vastakohtapariin. Seuraava ote (näyte 1) haastatteluaineistosta havainnollistaa analyysin etenemistä lähiluentaan, jossa keskityn erontekoja tuottaviin lausumiin.

Näytteessä yksi (1) puhuja M1 haastattelusta H1 kuvaa pohdintojaan yritysprojekteista osana yliopistossa tehtävää työtä ja rakentaa taulukossa eronteoksi 3 nimeämäni vastakkainasettelua tutkimuksen yrityssidonnaisuuden ja avoimuuden välille sekä erontekoa 4 kolmannen tehtävän ja ”muiden tehtävien” välille.

Näyte 1 (M1H1) – Eronteko 3 ja 4

- (1) Niin, se on silleen, mä oon viime aikoina miettiny kans tota paljon,
- (2) et miten sitä yritys-,
- (3) kun me nyt tietysti tehään Nokian kans aika paljo yhteistä
- (4) ku se on niin, sit se on taas niin hankalaa että, et sit se on niin,
- (5) ku sit on paljo semmosta ns. salaista pitäis olla,
- (6) niin sit se ei oikeestaan sit taas palvele sitä tutkimustakaan,
- (7) ku sit niist ei saa kertoo tai nit menetelmii ei oikeestaan sais käyttää muihin.
- (8) Et se on silleen että meiän pitäis olla sillä tavalla,
- (9) saada ne kaikki yritysprojektit niin et ne on avointa.
- (10) Mut sehän nyt ei taas onnistu.

Näytteen yksi (1) keskiössä on puhe tutkimuksen ja kolmannen tehtävän eli tässä yritys yhteistyön välisestä rajankäynnistä ja siihen liittyvistä hankaluuksista. Puhuja M1 toteaa tutkimuksen olevan (heidän alallaan) tavallisesti vahvasti yrityssidonnaista (rivit 2–3) kuvaten sitä tilaa, jossa ollaan. Vastakkainen asetelma suhteessa tutkimukseen alkaa rakentua, kun puhuja kertoo yritysten kanssa tehtävään yhteistyöhön liittyvistä salassapitomenettelyistä (rivit 4–5 ja 7). Nämä menettelyt taas asettuvat vastakkain (rivi 6) niiden tutkimuksen tavoitteiden kanssa, joihin puhujan mukaan epäsuorasti pitäisi pyrkiä (rivit 8–9). Lopuksi puhuja alleviivaa vielä tekemäänsä eroa toteamalla yritysprojektien ja avoimuuden toisensa poissulkeviksi (rivi 10). Näin tekstiotteessa syntyy eronteko sekä yritys yhteistyön että ”oikean” tutkimustyön välille (eronteko 4) sekä yritys sidonnaisen salassapitoa vaativan tutkimuksen ja avoimen tutkimuksen välille (eronteko 3). Käytin tätä luentatapaa kullekin selonteolle, joista löysin luokituksia rakentavia lausumia, ja samalla testasin luokitusten pitävyyttä ja uskottavuutta.

Kolmas tehtävä vs. Muut tehtävät

Seuraavassa näytteessä yliopiston tehtävien välistä asetelmaa vahvistetaan kuvaamalla kolmas tehtävä asiaksi, johon voidaan panostaa, kunhan perusasiat eli opetus ja tutkimus ovat kunnossa. Puhuja korostaa, kuinka erityisesti yliopiston muutosvaiheessa (rivi 1) on tärkeää turvata ensin perustehtävien toteutuminen (rivi 2), toiminnan laatu (rivit 3–5) ja sen jälkeen vasta lähteä resursoimaan yrittäjämäistä toimintaa (rivi 7).

Näyte 2 (N2H1) – Eronteko 4

- (1) et ennemmin mä varsinkin tämmöses muutosvaiheessa yliopistona
- (2) turvaisin niitä perustehtäviä, mitä meil on,

- (3) *et meil ois laadukast opetust, laadukasta tutkimusta,*
 (4) *ja hyviä julkasuja, väitöskirjoja, ja näyttäs tuol maailmal,*
 (5) *pysyttäs sen 500 parhaan joukos vaikka ja täntyypistä.*
 (6) *Että tää on semmonen, tää toiminta mitä must voi resurssoida,*
 (7) *siis tämmöst yrittäjämäist toimintaa sitten, kun tääl kaikki muu toimii kun rasvattu.*

Kolmannen tehtävän merkityksestä ja asemoinnista kertoo myös aineistossa toistuva puhunta siitä, mihin yliopiston puitteet ja rakenteet kannustavat ja mihin eivät (näytteet 3 ja 4). Näytteessä 3 puhuja M3 näkee yrittäjämäisyyden toteuttamisen yliopiston innovaatiotoiminnan ja spin-offien muodossa lähinnä ”juhlapuheina”, ”kirjaimina paperilla” ja pelinä, joihin ei kannata yksilötasolla panostaa. Selonteossa nostetaan esiin ristiriita juhlapuheiden ja todellisuuden välillä, joka ilmenee resurssien jaossa. Puhuja suhtautuu yrittäjämäisyyteen sivutuotteena, johon kannustus on lähinnä selkään taputtelua ja nimellisiä palkintoja. Puheessa ”muut tehtävät” asemoidaan arvoasteikossa korkeammalle ja perusteluna käytetään resurssienjakoa, joka ohjaa toimimaan siihen suuntaan. Näin yrittäjämäisyyden marginalisointi yksilötasolla saa oikeutuksensa, koska yliopistokaan ei siihen ”oikealla” tavalla kannusta.

Näyte 3 – Ote haastattelusta (H2) – Eronteko 4

M3: *Mulle se on kyllä lähinnä, kirjaimia paperilla.*

K: Ei konkretisoitunu?

M2: *Täst on tehty täst yliopistosta semmonen peli, missä tähän asiaan ei kannata panostaa.*

M3: *Niin, juuri niin, täsmälleen. Et jos siitä tulee, ilman vaivaa niin se on ihan ok juttu, mutta en mä panosta siihen kyllä millään muotoa. Mut sit me tullaan tähän (-), tässä Aallon juhlapuheissa, että tää on innovaatiyliopisto ja yliopisto(-) [0:14:38], ja sitten mitä oikeasti tehdään, niin näähän divergoi ihan täysin.*

K: Haluaisitsä kertoa vähän lisää tosta? Miten se sun mielestä näkyy?

M3: *Siten että, et se miten meille jaetaan resurssit, ei lainkaan heijastu, tai se ei heijastele niitä juhlapuheita, joissa sanotaan että yliopistotoiminta ja innovaatio ja spin-offit on tärkeitä. Niist voi saada jonkun palkinnon, mut ei ne silleen, enempi kunniamaininta mikä sielt tulee, että oletpas hyvä jätkä, mutta ei muuta.*

Näytteessä neljä (4) kaksi haastateltavaa keskustelee siitä, millä tavalla yliopiston rakenteet ovat tukeneet tai pikemminkin haitanneet painopisteen muutosta esimerkiksi yrittäjämäisyyden ja yrittäjyyden suuntaan. Kuten edellisen näytteen kolme (3)

puheessa, tässäkin nostetaan esiin yrittäjämäisyyden toteuttamisen esteeksi yliopiston rakenteelliset ja ”ulkoa annetut” muutoseikat, jotka eivät ehdi muuttua yhtä nopeasti kuin ”juhlapuheet”. Toinen puhuja (M2) pitää akateemista väkeä varsin luovana porukkana siinä, miten he ovat oppineet kiertämään liian jäykkiä rakenteita saadakseen integroitua toiminaan uusia elementtejä kuten vaikka yrittäjämäisyyttä opetukseen. Puhuja M1 vahvistaa omalla esimerkillään puhetta rakenteiden jäykkyydestä. Puhujan M1 selonteosta kuvastuu, kuinka ympäristön ja trendien muutoksiin reagoiminen on yliopistossa kurssibyrokraatian näkökulmasta hankalaa, viitaten opetussuunnitelman muuttamisen hitauteen. Yrittäjämäisyydestä muodostuu keskustelussa kuva hyvänä ja kiinnostavana lisäasiana, uutena trendinä, mutta sen todellinen haltuunotto esimerkiksi opetuksen tasolla jää opettajan oman aktiivisuuden varaan. Opettajan oman innostuksen ja halukkuuden merkitystä nostaa se, että puitteet eivät jouta kovin helposti.

Näyte 4 – Ote haastattelusta (H3) – Eronteko 4

M2: Mut mä, mun semmonen, miten sanois, maailmankuvassa nää rakenteet on yleensä lähinnä semmonen joku hidaste tai este tai haitta, joka laahaa aina sen perässä, että mitä.. Kun ne annetaan ulkoapäin, semmosella riittämättömällä ymmärryksellä siitä, että miten ne vaikuttaa oikeesti, tai sitten ne perustuu johonkin traditioon josta aika on ajanu ohi. Mut että koska tieteilijät ja taiteilijat ja yliopiston akateeminen väki on hyvin luovaa ja onnistuu siellä rakenteitten välissä pujottelemaan ja.. [naurua]

K: Niistäkin huolimatta, kyllä.

M2: ..selviytymään hengissä ja keksimään uusia hienoja juttuja, vaikka et miten kemian tekniikan opiskelijoille opetetaan yrittäjähenkisyyttä, niin tuskinpa mikään erityinen rakenne on rullannu sullekaan punasta mattoa..

M1: Joo mä oon samaa mieltä, et nää yliopiston rakenteet kyl on varmaan haitta enemmän kun hyöty. Mut se, meille tämmötteet megatrendit tai tämmötteet mitä teollisuudes tulee, lainsäädäntö, ympäristönsuojelu tai ympäristötekijät ja kaikki tämmötteet, niin ne kyllä sitten pikkuhiljaa kyl vaikuttaa tohon opetukseen. Et vaikka ne kurssin nimet voi olla samat, mut sit siellä mitä opetetaan, niin se kyl.. Koska itse kursseja on vaikee lisätä tai poistaa tai jotain..

M2: Mm.

M1: ..niin tehään sinne kurssin sisältöön sitten muutoksia.

Perustehtävien sidonnaisuus vs. Avoimuus ja vapaus

Aineisto sisälsi useita selontekoja, joissa puhuttiin yliopiston perustehtävien avoimuudesta ja vapaudesta vastakkainasetteluna niiden yrityselämäsidonnaisuudelle. Seuraavassa näytteessä avoimuus ja maksuttomuus rakentuvat hyveelliseksi toiminnaksi viitaten epäsuorasti ns. ostettua tilaustutkimusta ja sitä kautta salassa pidettävää

tutkimusta vastaan (näyte 5). Puhunta yliopiston tehtävästä ”kansansivistäjänä” vahvistaa samaa asetelmaa (näyte 6).

Näyte 5 (N2H1) – Eronteko 3

- (1) *jotenkin, se, tulokset mitä me saadaan*
- (2) *niin mä tosi mielellään palauttaisin ne ihan suoraan*
- (3) *ilman et kukaan maksaa mistään,*
- (4) *niin sinne työelämään, suomalaisille organisaatioille ja työyhteisöille.*

Näytteessä viisi (5) puhuja N2 ilmaisee arvostustaan kolmatta tehtävää kohtaan, kun hän kertoo tuottavansa mielellään yhteistä hyvää yhteiskuntaan (rivi 4). Puhuja haluaisi kuitenkin saada työnsä tulokset yhteiskuntaa hyödyttäviksi mahdollisimman suoraan (rivi 2) ja maksuttomasti (rivi 3). Kolmannen tehtävän voittoa tavoittelematon toteutus on puhujalle arvokkaampi kuin tiedon kaupallistamisen ideologiaan perustuva toiminta. Maksuttomuus ilman välikäsiä toteutuva hyöty yhteiskunnalle edustaa tässä vastakohtaparin vapauden ja avoimuuden puolta. Yrittäjämäisyys rinnastuu voitontavoitteluun, joka ei istu puhujan arvomaailmaan.

Näytteessä kuusi (6) puhuja M2H3 viittaa huippuyliopistohankkeeseen ja sitä koskevaan puheeseen (rivi 1) ”taktisena kikkana” (rivi 2) houkutella yhteiskunta, niin valtio kuin yritykset, rahoittajina mukaan tukemaan yliopiston muutosta ja toiminnan kehittämistä (rivit 3–5). Puheella kiinnitytään globaalin yliopistojen välisen kilpailun retoriikkaan (rivi 5), jonka kansallinen ilmenemismuoto Aalto-yliopiston perustaminen puhujan näkökulmasta on ollut. Rivillä 4 ennen tätä puhuja on juuri varmistanut, että kuulija ymmärtää hänen olevan (kaikesta ennen ja jälkeen sanotusta huolimatta) sitä mieltä, että Aalto-muutos on hyvä asia. Selonteossa tapahtuu käänne rivillä 6, kun puhuja pohtii yliopiston merkitystä suomalaisen yhteiskunnan historian näkökulmasta (rivi 7) ja nostaa esiin metaforan yliopistosta ”kansansivistyslaitoksena”. Rivillä 8 puhuja hakee vahvistusta näkökulmalleen vedoten nimettömäksi jäävään auktoriteettiin (tutkijan tulkinta: selvitys tai tutkimustieto), jonka mukaan ”voidaan osoittaa” (rivi 8) Suomen kehityksen ja nykyisen hyvinvoinnin tason olevan seurausta yliopiston toteuttamasta kansansivistystehtävästä (rivi 9).

Näyte 6 (M2H3) – Eronteko 3

- (1) *Sen verran, että ensinnäkin koko tää tämmönen, tää huippuyliopisto-puhe,*
- (2) *mä ymmärrän, se oli mun mielestä ihan hyvä semmonen taktinen kikka*
- (3) *jolla saatiin, ja hyvä että saatiin ja mä olin ihan siinä mielessä sen takana,*
- (4) *saatiin valtiovalta ja nää isot firmat ikään kun (...), tän hankkeen taakse.*
- (5) *Et puhutaan maailmanluokan ja huippu ja tämmösestä näin.*
- (6) *Mut sitten kun katsotaan oikeesti sitä mitä korkeakoulutus ja yliopistolaitos*

- (7) *on Suomessa, niin sehän on tämmönen kansan sivistysinstituutti, joka ihan,*
- (8) *siis voidaan osottaa täysin et miten tällä kansansivistysparadigmalla*
- (9) *on nostettu tää maa kehitysmaasta, siis tämmöseks kuitenkin..*

Näytteessä tuotetaan eroa sen välille, millainen yliopiston rooli ja tehtävä on yhteiskunnallisesti ollut ennen ja nyt. Puheessa vahvistetaan ja tunnustetaan yliopiston merkitys yhteiskunnalliselle hyvinvoinnille ja osoitetaan arvostusta kolmatta tehtävää kohtaan, mutta suhtaudutaan skeptisesti ja etäisyyttä ottaen ”huippu”-etuliitteen käyttöön ja ”maailmanluokan” tavoitteisiin. Tulkitsen tämän vahvistavan vastakkainasettelua uudentyypin (myös vahvemman rahoituskytköksen kautta) yritysmaailmaan sitoutuvan, yhteiskunnalliseen menestykseen tähtäävän yliopiston sekä perinteisen avoimen ja yleishyödyllisen yliopistomallin välille. Näin puhuja haluaa muistuttaa arvomaailmasta, jonka varaan suomalaista yliopistoa on ennen rakennettu ja ilmaista huolensa siitä, onko muutoksen suunta välttämättä niin hyvä. Puheella rakennetaan kannanotto siitä, miten toiminta saa oikeutuksensa.

Tutkijan itsensä hankkima rahoitus vs. Yliopiston turvaama tutkimusrahoitus

Yliopiston tehtäväksi kuvataan aineistossa turvata tutkijan mahdollisuus keskittyä tutkimukseen ilman, että tarvitsee hankkia itse omaa rahoitustaan (näyte 7). Tämän toteutuminen esitetään keskusteluissa asiana, joka toteutuu osittain riippuen yksikön kulttuurista tai esimiehestä, mutta johon tulisi pyrkiä. Tutkimuksen hankkimista omatoimisesti verrataan jopa yksityisyrittäjyyteen (näyte 8).

Näyte 7 (M1H1) – Eronteko 1

- (1) *Mut musta se Aallon malli,*
- (2) *mitä ainakin mitä mä nään, et mitä ne siellä sitten yrittää,*
- (3) *niin on semmonen että niitten tutkijoiden ei tarviis hakee sitä rahaa.*
- (4) *Mä en tiedä, et ollaanks täs nyt semmosessa siirtymävaiheessa*
- (5) *siitä, vanhasta systeemistä tähän uuteen ja sit tää vaan kestää n vuotta,*
- (6) *vai tuleeko sitä koskaan.*
- (7) *Se varmaan et jossain laitoksissa sitä ei tuu koskaan,*
- (8) *jos siel on aina ollu semmonen kulttuuri*
- (9) *että jatko-opiskelijat hommaa itelleen rahansa.*

Puhuja M1 asemoituu näin myönteisesti uutta ”Aallon mallia” kohtaan, jota ollaan ajamassa sisään (rivit 1–2), jossa hänen mukaansa olennaista on varmistaa, etteivät tutkijat (rivi 3) ja jatko-opiskelijat (rivi 9) joudu käyttämään aikaansa enää rahoituksen hankkimiseen työlleen. Puhuja kuvaa siirtymävaiheesta (rivi 4), joka ei välttämättä edes tule toteutumaan kaikkialla yliopistossa. Puhuja määrittelee tämän liittyvän yksiköiden

alakulttuureihin ja johtamistapoihin (rivit 7–8). Näin muodostuu kuva, kuinka yliopistossa on ikään kuin lipsuttu tilaan, jossa oman rahoituksen itse hankkimisesta on tullut vallitseva kulttuuri. Aalto-yliopiston kuvataan pyrkivän tuottamaan muutoksen tähän toimintatapaan. Muutos kuvataan kulttuuriseksi ja ideologiseksi. Puhujan määrittelemä ihanne olisi, että yliopisto turvaa tutkimusrahoituksen ja työrauhan tutkijoille.

Myöhemmin haastattelussa (näyte 8) sama puhuja M1 rinnastaa puhujaa N2 myötäillen oman rahoituksen hankkimisen ”yrittäjän työhön”. Näiden kahden näytteen läpi puheessa muodostuu arvoasetelma sen välille, millaista tutkijan työn tulisi olla (yhteisellä rahoituksella turvattua) ja millaista se on ollut (kuormittavuudeltaan yrittäjämäisyyteen rinnastuvaa). Puheessa rakentuva rinnastus yrittäjän ja tutkijan työn välille ei niinkään tässä tuota eroa näiden kyseisten roolien suhteen, vaan sen välille, mikä on toivottavaa ja hyvää yliopistossa, ja millaiseen asiantilaan tulisi pyrkiä. Toisin kuin aiemmissa eronteissa, tässä uusi aika asemoituu paremmaksi kuin mennyt, mutta suunta on sama, yrittäjämäistä toimintaa etäännyttävä.

Näyte 8 (H1) – Eronteko 1

N2: Mut mun mielest tutkijan työ on niin kun yrittäjän työtä, siis..

M1: On, se on yksityisyrittäjä.

N2: ..ainakin meille se projektitut-, se on nimenomaan sitä et itse myyt sen ajatuksen ja hankit rahoituksen, ja työllistät siinä sivussa muutaman kollegan tai sitten itse pääsee jonkun kollegan myymään ajatukseen, ja ennen ku päästään lopputulokseen, niin mietitään jo uusia, hankitaan yritykset mukaan, meilläkin oli viimesimmäs 18 yritystä mukana, isoil ja pienil panoksil. Et kyl se on yrittäjämäistä se työ minust itsessään, ja se voi olla, siihen liittyy juuri minust ne kuormitustekijät, mitä monet yrittäjät on kertonu et heidän työhönsä liittyy, niin tunnistan ne kyl myös tämmöses tutkijan työssä.

Tiedon kaupallistaminen vs. Tieteen tekeminen

Tiedon kaupallistamisen ja tieteen tekemisen (näyte 9) vastakkainasettelu tulee esiin muun muassa ”myymisen” ja tutkimuksen tekemisen välisenä ristiriitana (näyte 10). Puhuja M1 kuvaa kaupallistamisen tien johtavan siihen, että perustehtävälle eli tutkimukselle ei jää tarpeeksi aikaa. ”Keksintöjen tehtailu” asettuu vastakkaiseksi toiminnaksi tutkimustyön kanssa, joista jälkimmäinen olisi kuitenkin sitä, mihin puhujan mukaan yliopistossa tulisi ennen kaikkea pyrkiä. Toisessa haastattelussa eri puhuja M1 asettaa tuotteistamisen ja tutkimuksen eri asemaan puhuessaan ”puhtaista tutkimusprojekteista” ja tuotteistamiseen pyrkimisestä.

Näyte 9 (M1H1) – Eronteko 2

- (1) *Et mä oon nähny useamman tämmösen casen, ja sitte, mut et,*
- (2) *mun mielest niist ei oo yliopistol ollu toistaseks yhtään mitään hyötyä,*
- (3) *niin sen takia mä oon vähän vastaan tätä nykyään.*
- (4) *Et mä oon esimerkiks sanonu mun tutkijoille kaikille,*
- (5) *että ennen kun ne tekee keksintöilmotuksia tai muuta,*
- (6) *niin pitää keskustella mun kanssa, ja meiän täytyy tarkkaan harkita,*
- (7) *koska mä tiedän et jos nyt tekee keksintöilmotuksen jostain,*
- (8) *niin sit tuolta heti ruvetaan et joo, nyt ruvetaan patenttia*
- (9) *ja sit pitäis ruveta tekemään start-uppia ja muuta,*
- (10) *ja sitte, yleensä siinä menee aikaa ja se tiede ei mee mihinkään.*

Tässä näytteessä yhdeksän (9) puhuja M1 kyseenalaistaa keksintöilmoitusten (rivit 5 ja 7) tekemisen hyödyllisyyden (rivi 2) suhteessa siihen, mitä yliopistossa pitäisi saada aikaan (rivi 10). Puhuja asemoituu kriittisesti patenttien ja start-upien tehtaailua kohtaan, koska ne vain vievät aikaa tieteeltä (rivit 9-10). Esimiehen asemassa hän on pyrkinyt johtamaan tutkijoitaan suhtautumaan varovaisesti keksintöilmoitusten tekemiseen (rivit 4–6), ja olemaan tiukkana ulkopuolisen painostuksen alla (rivit 7–9) ettei työn tekeminen mene sivuraiteelle. Yrittäjämäisyyden toteuttaminen rinnastuu tutkimustulosten kaupallistamistoimintoihin, eli keksintöilmoituksiin, patenttihakemuksiin ja start-upien käynnistämiseen ja on tässä puhettavassa ajankäytöllisesti ”pois tieteeltä” ja hyödytöntä. Puhuja pohjustaa selontekonsa alussa näkemystään sillä, että hän kertoo ”nähtänsä näitä tapauksia” useammin kuin kerran (rivit 1 ja 3) ja on siksi kallistunut enemmän tämän näkemyksen suuntaan. Kaupallistamistoiminnot ovat näin toissijaisia ja niihin kohdistuu ulkopuolista painetta, joka uhkaa päätehtävää eli tieteen tekemistä. Samasta paineesta ja painostuksesta puhuu myös haastattelun 2 puhuja M1.

Näyte 10 (M1H2) – Eronteko 2

- (1) *Tässähän on, Tekesin rahoitus ja muu rahoitus on, painottuu yhä enemmän*
- (2) *sinne, että pitäis kehittää valmiita tuotteita ja myydä niitä sitten eteenpäin,*
- (3) *se ei oo enää semmosia puhtaita tutkimusprojekteja rahoitetaan,*
- (4) *et niitä vähän painostetaan ainakin siihen suuntaan,*
- (5) *et pitäis olla sitä markkinointihenkeä.*

Puheella viitataan (näytteessä 10) yliopistojen rahoitusmallien muutokseen ja painopisteen siirtymiseen ulkoisen rahoituksen suuntaan. Myös rahoittajien

toimintaperiaatteissa nähdään tapahtuneen muutoksia. Puhuja kertoo, kuinka muun muassa TEKESin painotus (rivi 1) on muuttunut siihen suuntaan, että projektien tulokset olisivat nopeammin ja helpommin hyödynnettävissä kaupallisesti (rivi 2). Rahoituspäätöksissä suositaan projekteja, joissa viedään tuotteistaminen pitkälle ja kehitetään valmiita myytävissä olevia tuotteita (rivi 2), kun taas ”puhtaat tutkimusprojektit” jäävät nuolemaan näppejään (rivi 3). Tuotteistaminen, kaupallistaminen ja markkinahenkisyys (rivi 5) korostuvat aiempaa enemmän ja niihin painostetaan (rivi 4) rahoittajan suunnalta. Tämän nähdään uhkaavan tutkimuksen ”puhtautta”.

4.3.4 Yrittäjyyden merkityksenannot

Yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden merkitystä rakentava puhe tulee esiin useissa aineiston pääteemoissa. Selkeimmin merkityksen rakentuminen on nähtävissä selonteoissa, jotka koskevat *yrittäjämäisyyttä yksilön tai organisaation ominaisuutena tai haastateltavan omaa suhdetta yrittäjyyteen*. Keskustelut haastateltavien omasta suhteesta yrittäjyyteen sekä selonteot yrittäjämäisyydestä toivat esiin kaksi asemoitumistapaa, *etäisyyttä ottavan ja läheisyyttä korostavan* asemoitumisen, jotka muodostavat analyysin lähtökohdan tämän teeman alla. Kyse on toimija-asemista, joiden välillä voidaan liukua näkökulmasta ja keskustelun käännteistä riippuen. Niiden käyttö rakentuu myös hyvin tilanteisesti joko myönteisesti tai kielteisesti yrittäjyyteen suhtautuen.

Näytteessä 11 puhuja M1 rinnastaa yrittäjyyden *yksityisyrittäjyyteen*, josta hänellä itsellään (rivi 1) ei ole kokemusta, eikä opiskelijatkaan päädy usein sille tielle (rivi 2) vaan palkkatöihin muiden palvelukseen. Näin puhuja etäännyttää itseään yrittäjyydestä vetoamalla omaan taustaansa, kokemuksen puutteeseensa, mutta myös oman alansa luonteeseen ja vahvistaa tällä tavalla kielteistä suhtautumista yrittäjyyteen.

Näyte 11 (M1H3)

- (1) *Mul ei oo varsinaista kokemusta täst yksityisyrittäjyydestä,*
- (2) *mutta, eikä, ja meiltäkin valmistuu lähinnä palkkatöihin noi opiskelijat.*

Näytteessä 12 puhutaan siitä, *millainen toiminnan logiikka sopii yliopistoon* ja millainen *toimintakulttuuri* sotii sitä vastaan. Yrittäjämäisyydestä rakentuu näytteessä negatiivinen piirre, joka ei istu hyvin yliopisto-organisaatioon. Yrittäjämäisen toiminnan perustelut, siinä merkityksessä kuin puhuja yrittäjämäisyyden määrittelee, nousevat pakosta tai vallitsevasta kulttuurista, eivät toimijan omasta halusta tai tarpeesta. Puhuja N2 kertoo itse tulevansa yksiköstä (rivi 3), jossa ”yrittäjämäinen kulttuuri” tarkoittaa, että tutkijat ovat velvoitettuja toimimaan yksityisyrittäjän logiikalla (rivi 4), yksin (rivi 5), turvatakseen itse omat palkkarahansa (rivi 1). Kulttuuri, jossa professori joutuu olemaan huolissaan ajan ja rahan riittävydestä (rivi 6) ja siitä, kuinka paljon ehtii tuossa ajassa julkaista (rivi 7), sotii puhujan käsitystä vastaan yliopiston ihannetilasta (rivi 8). Tämä on puhujan mukaan vahvasti ristiriidassa tutkimuksen ja

tieteen tekemisen laadun tavoitteiden kanssa (rivit 9-10). Näin puhuja rakentaa kuvaa laadukkaasta tieteen tekemisestä prosessina, joka ei katso aikaa eikä rahaa, ja asemoituu kriittisesti tehokkuusajattelua, ”yrittäjämäistä” toiminta- tai organisaatiokulttuuria sekä ”yksityisyrittäjämäistä” tutkijan toimintaa kohden. Puhujan asemoituminen rakentuu kulttuurisesti yrittäjyyttä etäännyttäväksi.

Näyte 12 (N2H1)

- (1) *Niin, tai sitte, jos ne ei aina oo ne palkkarahat turvattuja,*
- (2) *niin se tulee myös sit sitä kautta, et sellasist,*
- (3) *jos on semmonen kulttuuri niin kun tuol meillä on,*
- (4) *niin sellanen yrittäjyys, että tutkija on niin kun yksityisyrittäjä, itse,*
- (5) *ilman sitä tukee*
- (6) *et joku proffa miettii, et on aikaa kolme vuotta,*
- (7) *tehdä sitä tutkimusta, keskittyä ja tehdä julkasuja,*
- (8) *niin sellanen ei must sovi yliopistoon.*
- (9) *Et se kyllä, aika vahvasti must on vastaan sitä tavotetta,*
- (10) *et tehtäs laadukast tiedettä.*

Näytteessä 13 puhuja M3 käyttää asemoitumisensa rakentamisessa tarinaa, jonka juuret juontavat hänen perhetaustansa. Tässä tapauksessa puhuja rakentaa *ensin läheisen yhteyden yrittäjyyteen* kertoessaan, että hänellä on siitä henkilökohtaista kokemusta. Tämän jälkeen samaa perustelua käytetään selittämään sitä, miksi puhuja suhtautuu asiaan varauksella. Puhuja asemoituu yrittäjyyden läheisyyteen, mutta tuottaa silti *etäisyyttä akateemisuuden ja yrittäjämäisyyden välille*. Puhujan M3 selonteossa asetetaan vastakkain yrittäjyys ja akateeminen ura (rivit 1–2) ja tuotetaan kuva yliopistosta työpaikkana, joka on mahdollisimman kaukana yrittäjyydestä ja kivempi paikka kuin yritysmaailma (rivi 6). Puhujan kokemukset ”hankalista asiakkaista” (rivi 4) vakuuttivat hänet siitä, että yrittäjyys ei olen hänelle uravaihtoehto (rivi 5). Puhuja toteaa kuitenkin lopuksi, että näistä kokemuksista on mennyt jo hyvän aikaa, ja hänen muistikuvansa ja kokemuksensa liittyvät lähinnä lukioaikaiseen kontekstiin (rivi 7). Yrittäjyydestä muodostuu näin kuva asiana, jonka toteutumiseen tai toteutumatta jäämiseen vaikuttaa olennaisesti henkilön oma *perhetausta*.

Näyte 13 (M3H2)

- (1) *Sanotaan, että yrittäjyys on tärkein syy,*
- (2) *siihen että oon täällä Aalto-yliopistossa töissä.*
- (3) *Elikkä lukioaikana mä tein töitä isän firmalle, joka oli pieni firma*
- (4) *ja sillon mä opin et asiakkaat on hankalia,*

- (5) *ja se ei oo mua varten se ura,*
 (6) *tääl on paljo kivampaa täällä, ku yritysmaailmassa,*
 (7) *ainakin nyt siinä kontekstissa mikä se sillon oli.*

Näyte 14 on ote haastattelun 1 keskustelusta, jossa puhutaan *yliopiston yrittäjämäisen toiminnan edistämisestä* ja siitä, onko se hyvää ja oikeaa toimintaa. Puhuja M1 toteaa tietävänsä, että yrittäjämäisyyden edistäminen on jollain mittarein katsottuna Aalto-yliopistossa toivottavaa, koska hän on saanut aiheesta Aalto-tason palkinnon edellisenä vuotena. Samaan aikaan puhuja käyttää kuitenkin omakohtaista kokemustaan start-up toiminnan edistämisestä perusteluna sille, että hän suhtautuu yrittäjyyden edistämiseen tätä nykyä epäilevästi. Se, että puhuja on nähnyt paljon yrittäjyyden edistämiseen liittyvää toimintaa, saanut siitä jopa tunnustusta, on saanut hänet suhtautumaan asiaan entistä skeptisemmin. Kuten näytteessä 13, tässä käytetään omakohtaisia kokemuksia yrittäjyydestä etäännyttävän retoriikan voimakeinona *kokemushistorian* muodostamasta varannosta ammentaan.

Näyte 14 – Ote keskustelusta H1

M1: Mä oon nähny tota nyt viime aikoina aika paljon, koska mä oon ollu useemmassakin tämmösessä mukana.

K: Mitä sä tarkotat tämmösellä?

M1: Siis tämmöset, et täältä yritetään synnyttää start-uppeja, sain nytte jonkun Aalto-teko-palkinnonkin viime vuonna että kun mä oon edistäny tämmöstä

Näyte 15 edustaa esimerkkiä aineistosta löytyvästä *yrittäjyyttä lähentävästä puheesta*, jolla pyritään vahvistamaan *myönteistä yrittäjyyden tulkintaa*. Yrittäjyys määrittyy näytteessä 15 *pienyrittäjyydeksi* (rivi 3), *yksityiseksi ammatinharjoittamiseksi* (rivi 4), *suunnittelutoimiston* (rivi 4) tai *osuuskunnan perustamiseksi* (rivi 5) ja *itsensä työllistämiseksi*, joka on puhujan mukaan heidän alalleen tyypillistä (rivi 6). Yrittäjyyteen voidaan tietoisesti *haluta* (rivi 2) tai ajautumalla *päätyä* (rivi 3). Hänen oma asemoitumisensa yrittäjyyttä kohtaan rakentuu näin myönteiseksi ja läheiseksi, koska se on hänen alalleen tyypillinen valmistumisen jälkeinen työllistymistapa. Yrittäjyys kuuluu ikään kuin puhujan mahdollisuusavaruuteen ja hän kokee ja ilmentää puheessa tietynlaista läheisyyttä aiheeseen.

Näyte 15 (M2H3)

- (1) *ehkä mun on helppo identifioitua (...) valmistuviin opiskelijoihin,*
 (2) *koska sieltä aika moni sitten haluaa*
 (3) *tai et muulla tavoin päätyy tämmöseks pienyrittäjäks,*
 (4) *et on se sitten yksityinen ammatinharjottaja tai pieni suunnittelutoimisto*

- (5) *tai joku osuuskunta tai tämmönen,*
(6) *että tämmönen itse itsensä työllistäminen on (...) valmistuville hyvin tyypillistä.*

Näytteessä 16 puhuja N1 pohtii omaa suhdettaan yrittäjyydestä ensin etäisyyttä korostavasta toimija-asemasta käsin. Näytteessä puhuja vuoroin kurottaa kohti yrittäjyyttä (rivit 2–3 ja 6) ja vuoroin tekee etäisyyttä siihen (rivit 1 ja 4–5). Etäisen aseman ottamisen perustelut vuorottelevat puheessa myönteisen suhtautumisen ilmaisujen kanssa. Etäisyyttä tehdään ja perustellaan sillä, että oma suhde on kaukainen (rivi 1) ja että kemian alalla ei ole yhtä tyypillistä ryhtyä yrittäjäksi (rivit 4–5) kuin muilla insinöörialoilla. Puhuja kertoo olevansa toisaalta utelias (rivi 2) ja haluavansa oppia (rivi 3) ryhmähaastattelutilanteen aikana aiheesta lisää, jotta voisi viedä mukanaan omaan yksikköönsä jotain uusia ajatuksia (rivi 6).

Näyte 16 (N1H1)

- (1) *Mun suhteeni yrittäjyyteen on aika kaukainen,*
(2) *vähän semmonen utelias kyllä, eli mä sit vähän näin,*
(3) *et mä haluun nyt vähän oppiakin tässä itse samalla kun kuulen.*
(4) *Ja se että kemiassa, se ei oo sillä tavalla tyypillistä*
(5) *ku monessa muussa insinööripuolella tää tämmönen yrittäjäksi ryhtyminen,*
(6) *et jotakin siemeniä minkä vois viedä sinne sitten mukanaan.*

Toimija-asemien välillä liukumisen huomioon ottaminen tarkastelussa osoittaa, että puhuja saattaa käyttää niitä sekä yrittäjyyden puolesta että niitä vastaan. Toisin sanoen läheisyyttä korostavasta subjektiasemasta käsin puhuja saattaa esittää yrittäjyyden asiana, jota hän kuitenkin vastustaa yliopistokontekstissa. Toisaalta taas etäisestä asemasta käsin puhuja saattaa kuvata yrittäjyyden tai yrittäjämäisyyden yliopistolle tarpeellisena ja hyvänä asiana (kuten näytteessä 16). Esimerkiksi näytteiden 13 ja 14 tuottamat selonteot perustuvat sille, että puhuja asemoi itsensä ”yrittäjyyden tuntijaksi”, tavallaan siis lähelle yrittäjyyttä. Samalla kuitenkin asemaa käytetään perusteluna sille, miksi puhuja haluaa pitää yrittäjyyden etäällä, kaukana akateemisesta kontekstista. Kosketus yrittäjyyteen on muovannut puhujien tulkintaa yrittäjyydestä ja yrittäjämäisyydestä sellaiseen muotoon, joka on ristiriidassa heidän henkilökohtaisten tai kulttuurissa jaettujen arvomaailmojen kanssa.

Yrittäjyyden etäällä pitäminen näyttäytyy aineistossa hallitsevana puhetapana, johon voidaan kiinnittyä uudelleen myös läheisyyttä rakentavasta toimija-asemasta käsin. Etenkin akateemisesta kulttuurista ammennetaan perusteluita etäännyttävälle puhetavalle. Yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden myönteiset tulkinnat näyttäytyvät aineistossa pieninä pilkahduksina. Yrittäjyys ei ole niinkään vieras elementti, mutta varautunut suhtautuminen sitä kohtaan on kulttuurisesti hyväksyttävämpää kuin

myönteinen. Yrittäjyyden etäällä pitäminen nousee eräässä keskustelussa pohdinnan aiheeksi (näyte 17). Tässä näytteessä ilmenee, kuinka kulttuurisesti jaetusta tavasta suhtautua yrittäjyyteen on kyse.

Näyte 17 – Ote keskustelusta H1

N1: Mut meil on silleen aika hauskaa, mun professorilla on firma, mut hän ei koskaan puhu siitä mitään. Se on semmonen salaisuus, et se on se mitä nimel ei mainita, et me kaikki tutkijat tiedetään et semmonen firma on olemas, me ei oikein tiedetä, ehkä joku tietää enemmän mitä se tekee tai ei tee. Mut et, se on vähän niin kun kummallinen kuvio tässä mun lähellä.

M1: Niin, sehän nyt on just semmosia että, mä muistan joskus, jossain näis talouskoulutuksis tai jossain talouspalaveris joskus niin joku sitte joku aika tiukasti sano tuolta, ne oli niit Innovaatiokeskuksen niit talousihmisii sillon. Sit jos teil on niitä omia firmoja niin niitä ei sitten sotketa näihin projekteihin, ja tuli hyvin selväks, et saa olla firmoja vaikka kuinka monta ja saatte olla osakkaana missä tahansa, mut kattokaa et niitten kans ei oo mitään, yhdessäkään Tekes-projektis ne ei oo partnereita eikä muuta, et sit ollaan pulassa.

Puhuja N1 kuvaa yrityksen omistamiseen liittyvää tulkintaa yrittäjyydestä ”kielletynä toimintana”, jota työyhteisössä ei juuri tuoda esiin. Yhteisöön kuuluva professori omistaa yrityksen, mutta hän ei erityisemmin puhu siitä eikä sen nimeä esimerkiksi mainita. ”Professorin firmasta” on tullut työyhteisössä niin sanottu julkinen salaisuus, asia jonka kaikki tietävät olevan olemassa, mutta jonka toiminnasta ei sen tarkemmin puhuta. Puhuja N1 kuvaa salailua vähän kummalliseksi toiminnaksi, jota kuitenkin kukaan ei halua rikkoa. Yrittäjyydelle ja sen konkreettiselle ilmiasulle eli yrityksen omistamiselle rakentuu tässä merkitys lähes tabunomaisena asiana. Toinen puhuja M1 jatkaa tästä muistaessaan, että häntä on varoitettu eräässä koulutuksessa sotkemasta omia yrityksiä yliopiston tutkimusprojekteihin. Puhuja kiinnittää huomiota siihen, että varoituksen antajana on ollut yliopiston innovaatiotoimintaa tukeva taho, Innovaatiokeskuksen asiamies. Keskustelu on esimerkki siitä, kuinka tiedeyhteisöä ja sen arvoja suojellaan yrittäjyydeltä ja yrittäjämäisyydeltä sosiaalisesti rakentuvien keinoin. Tarve suojelemiseen nousee tulkinnoista, mitä yrittäjyys ja yrittäjämäisyys yhteisössä saavat.

4.4 Strategiapuhe yliopiston tehtävien merkitysten rakentajana

Arviointiprosessin tuottama tekstiaineisto on korkeakoulun itsensä tuottamaa strategiapuhetta, toteavaa ja toivetiloihin viittaavaa. Tyypillistä kielenkäyttöä on esimerkiksi puhe tavoitteista ja siitä, mihin milläkin toiminnalla tai arvolausumalla pyritään. Arvioinnin luonteeseen kuitenkin kuului, että vastausten tulisi pohjautua sekä strategiaan että toteutuneeseen toimintaan. Aalto-yliopiston vastauksessa tämä näkyi strategiaviittausten ohella runsaina esimerkkeinä toimintoista ja toimijoista sekä heidän roolistaan osana yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden tehtävää.

Aineistosta oli selkeästi tunnistettavissa osioita, jotka käsittelivät kolmannen sukupolven tai yrittäjämäisen yliopiston käsitteeseen liittyviä piirteitä.

Aineiston 21:stä sisältökysymyksestä yhdeksässä (9) vastauksessa viitattiin suoraan tai epäsuoraan yrittäjyyteen. Nämä kysymykset olivat (lihavoinnit tutkijan omia korostuksia):

- K2: Miten korkeakoulunne **määrittelee** toimintansa yhteiskunnallisen ja alueellisen vaikuttavuuden? Miten korkeakoulunne on määritellyt vaikuttavuusalueensa?
- K4: Miten yhteiskunnallinen ja alueellinen vaikuttaminen näkyy korkeakoulunne **strategisissa painopisteissä**?
- K6: Millä osaamisen ja toiminnan sektoreilla korkeakoulullanne on **keskeinen tehtävä ja vastuu alueellisen kilpailukyyn edistämiseksi**? Mainitkaa kolme tärkeintä perusteluineen.
- K8: Mikä on **opiskelijoiden rooli** korkeakoulunne yhteiskunnallisessa ja alueellisessa vaikuttavuudessa?
- K9: Millainen on korkeakoulunne yhteiskunnallisen ja alueellisen vaikuttavuuden **seuranta- ja palautejärjestelmä**? Mitkä ovat seurannan indikaattorit?
- K10: Millaisilla menettelyillä korkeakoulunne **sitouttaa ja tukee henkilöstöään** yhteiskunnallisen ja alueellisen vaikuttavuuden toteuttamisessa?
- K11: Mainitkaa vähintään kolme konkreettista esimerkkiä korkeakoulunne **onnistumisesta** yhteiskunnallisessa ja alueellisessa kehittämisessä.
- K19: Millaista **yhteistyötä** korkeakoulunne on tehnyt elinkeinoelämän, julkishallinnon ja kolmannen sektorin yhteistyökumppaneiden kanssa alueellisen kilpailukyyn vahvistamiseksi?
- K21: Antakaa 1-3 esimerkkiä korkeakoulunne yhteiskunnallisen ja alueellisen vaikuttavuuden **parhaista käytännöistä**.

Keskityn analyysissä yliopiston tehtävien määrittelyyn sekä niiden saamiin arvoasetelmiin semioottisen tekstianalyysin keinoin. Tutkin myös, millaista yliopiston yrittäjämäisyyden mallia ne rakentavat. Tarkastelussa mukana ovat vastaukset, joissa viitattiin suoraan tai epäsuoraan yrittäjyyteen.

4.4.1 Yliopiston tehtävien merkitykset ja arvoasetelmat

Narratiivisen ja tekstianalyttisen luennan kohdalla on otettava huomioon se, mihin tarkoitukseen teksti on alun perin tuotettu. Arviointiasetelma itsessään tuottaa sen, että vastaaja pyrkii kuvaamaan arvioitavan asian mahdollisimman hyvässä valossa, jolloin halutaan tuoda esille kaikki se, missä ollaan onnistuttu ja missä ollaan vahvoja. Tämä tuottaa aineistoon mielenkiintoisen vireen yliopiston yrittäjämäisyyden tulkinnan kannalta. Pidän aineistoa siinä mielessä autenttisena, että sitä ei ole tuotettu yrittäjämäisyyden arvioinnin vastaukseksi. Jos halutaan ymmärtää yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden merkityksenantoja osana yliopiston tehtävää koskevaa puhetta, ja sitä, miten yliopisto itse määrittelee yrittäjyyden osana tehtäväkenttäänsä, antaa

tämänkaltainen aineisto ainutlaatuisen ikkunan yliopiston itse aktiivisesti rakentamaansa todellisuuden kuvaan. Aineiston puhetapa on perinteisestä passiivissävytteisestä strategiapuheesta (Lehtimäki 2000) poiketen varsin aktiivinen. Aineistossa on käytetty paljon ilmaisia, joissa yliopisto (tai sen osa) tekee (tai on tehnyt) aktiivisesti jotain. Tämä on luonnollista, kun ottaa huomioon, mihin tarkoitukseen teksti on alun perin tuotettu. Tekstin tarkoituksena on ollut vakuuttaa arvioijat siitä, että paljon on tehty ja tullaan tekemään, jonka vuoksi aineisto on täynnä esimerkkejä toiminnasta.

Tekstianalyttinen tarkastelu keskittyy seuraavaksi toiminnan kuvauksiin ja siihen, **millaisia teosanoja on käytetty kuvattaessa yliopiston tehtäviä**. Lähestyn tätä kahdella tapaa, ensin toimija-aseman muodostumisen kautta ja sitten pragmaattisia modalisointeja tutkien. Teosanojen käyttöä tulkitsemalla aineistosta on tunnistettavissa erilaisia tapoja määrittellä yliopiston asemaa suhteessa sen tehtäviin (toimija-asetat). Toisaalta niiden avulla pystyn myös purkamaan auki yliopiston tehtäviin liittyviä arvolutauksia (pragmaattinen modaalisuus).

Toimija-asetat – yliopisto tuottavana osapuolena

Aineistossa kuvattiin yliopiston toimintaa laajasti erilaisia teosanoja hyödyntäen. Ne eivät koskeneet pelkästään yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden tehtävää, vaan sivusivat ja päätyivät määrittelemään yliopiston koko tehtäväkenttää. Aineistossa käytettyjä teosanoja olivat *edistää, tuottaa, tarjota, luoda, tukea, vastata, kannustaa, rakentaa, synnyttää, huolehtia, kehittää, olla mukana, avata, koordinoita, kouluttaa, valmentaa, rikastaa, houkuttaa, saada ja hyödyntää*. Aineistossa tyypillinen ilmaisu ”edistää” liitettiin seuraavanlaisiin tekemisiin aineistossa (suluissa yliopiston toimija/yksikkö eli subjekti, kenen tehtävä edistäminen on, jos sellainen on tekstissä erikseen mainittu):

Aineistosta nousevan määritelmän mukaan yliopiston tai sen osan tehtävänä on *edistää*

- kansalaisten hyvinvointia
- tutkimukseen perustuvien innovaatioiden syntymistä
- ja niiden siirtymistä teollisuuden tuotteiksi/palveluiksi
- kansallista kilpailukykyä
- tutkimustiedon siirtoa ja tutkimusosaamista
- yrittäjyyttä (Aalto Entrepreneurship Society)
- kasvuyrittäjyysaiheista tutkimusta ja opetusta (ACE, Aalto Centre for Entrepreneurship)
- monitieteisten keksintöjen ja yritysten syntyä (ACE)

Toinen useasti käytetty ilmaisu ”tuottaa” liitettiin puolestaan seuraaviin tekemisen kohteisiin.

Yliopiston tai sen osan tehtävänä on *tuottaa*

- tutkimusta
- työvoimaa
- tutkimustietoa (Aalto-yliopiston factoryt)
- osaamista
- kestävästä urbaanista kehitystä edistäviä innovaatioita (innovatiivinen kaupunki – kumppanuusohjelma)

Tarkastelen seuraavaksi tarkemmin kunkin verbin käyttötapoja ja tekemisen kohteeksi nostettuja teemoja. Näin pyrin jäljittämään *merkityksenannon prosesseja*, joilla yliopistoa asemoidaan toimijaksi yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden kentällä. Osa verbeistä on ryhmiteltävissä synonyymiryhmiksi, kuten tekemisen sanat *synnyttää, luoda ja rakentaa*, yhdessä *tuottaa*-teonsanan kanssa. Ryhmittely selkeyttää aineistoa ja auttaa tunnistamaan yliopiston tekemistä kuvaavista selonteista *kaksi erilaista toimija-asemaa*, joihin kaikki tekstistä tunnistamani selonteot sopivat. Nämä ovat ”**yliopisto tuottajana**” ja sen vastakohtapari ”**yliopisto vastaanottajana**”.

Yliopisto tuottajana -toimija-asemaan kiinnitytään aineistossa ilmaisuilla *edistää, tuottaa, tarjota, luoda, tukea, vastata, kannustaa, rakentaa, synnyttää, huolehtia, kehittää, olla mukana, avata, koordinoida, kouluttaa, ja valmentaa*. Yliopisto tai sen osa asemoituu antavaksi osapuoleksi eli subjektiksi, joka tuottaa tässä tapauksessa ympäröivään yhteiskuntaan jotain, mikä on hyvää ja toivottavaa. Tekemisen suunta on yliopistosta ulospäin. Tämä puhetapa on aineistossa selvästi hallitseva ja määräävä. Esimerkkinä kielenkäytöstä ovat seuraavat näytteet:

K2

”Yliopiston kansallisena erityistehtävänä on tukea Suomen menestymistä, rakentaa myönteisellä tavalla suomalaista yhteiskuntaa, sen kansainvälisyyttä ja kilpailukykyä sekä edistää kansalaisten hyvinvointia. Yliopisto vastaa merkittävässä määrin teknillistieteellisen alan korkeimmasta opetuksesta ja tutkimuksesta.”

K4

”Micronova on Aalto-yliopiston ja VTT:n yhteinen mikro- ja nanoteknologian tutkimuskeskus, joka on synnyttänyt sekä huippututkimusta että menestyneitä start-up -yrityksiä.”

K6

”Aalto-yliopisto tuottaa korkeatasoista tekniikan, kaupan ja taiteen alan tutkimusta sekä edistää tutkimustiedon siirtoa ja tutkimusosaamista vahvalla

perustutkimuksella ja tutkimusyhteistyöllä yritysten kanssa sekä profiloitumalla ja urajärjestelmillä.”

K8

”Yliopiston yhteyteen perustettu opiskelijavetoinen Aalto Entrepreneurship Society (AES) edistää yrittäjyyttä. Yhteisö kannustaa opiskelijoita ja alumneja erityisesti kasvuyrittäjyyteen, ja yksi tärkeimmistä tavoitteista on vahvan verkoston luominen.”

Yliopisto tuottajana -asemaa vahvistetaan myös epäsuoraksi vastauksessa kysymykseen, mitä esteitä korkeakoulu on kohdannut yhteiskunnallisen ja alueellisen vaikuttavuuden toteuttamisessa. Vastauksessa puhutaan vastakkainasettelusta korkeakouluun kohdistuvien odotusten välillä. Yhtä aikaa yliopisto itse pitää tärkeimpänä korkealaatuisen tieteen tuottamista, kun taas elinkeinoelämän toiveet kuvataan olevan lähempänä arkipäiväistä ongelmanratkaisua. Tässä otteessa puhutaan asemasta, jossa yliopisto tekee juuri sitä mitä pitääkin, eli tuottaa, mutta ongelma on, ettei se vastaa vastaanottajapuolen tarpeita ja odotuksia.

K14

”Lähinnä hidasteena koetaan yliopistomaailman ja alueen toimijoiden odotusten erilaisuus. Yliopistoja mitataan akateemisella laadulla ja siitä poikivalla korkeatasoisella yhteiskunnallisella vaikuttamisella. Yliopisto näkee vaikuttamisensa perustuvan erityisesti korkeatasoiseen tutkimukseen ja opetukseen. Alueen toimijoilla haasteet ovat usein käytännönläheisiä ja ratkaisuja tarvitaan käsillä oleviin ongelmatilanteisiin.”

Käänteinen **yliopisto vastaanottajana** -asemaan tapahtuu vastauksissa vain kahdesti. Ensimmäisen kerran tämä tapahtuu kysymyksen 2 kohdalla, jossa yliopisto määrittelee yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden toimintaansa yhteistyöteeman kautta. Ensimmäisen kuvataan yliopistoa tukevan ja edellytyksiä luovana toimijana (rivit 1–3), jonka jälkeen todetaan yliopiston saavan myös yhteistyöstä itse jotain (rivi 4). Näytteen viimeisessä virkkeessä kuitenkin palataan jälleen tuottaja-asemaan (rivit 5–7), kun todetaan yliopiston houkuttelevan alueelle rahaa luomansa osaamisen ansiosta.

K2

- (1) Pitkäjänteiseen yhteistyöhön panostavan yliopiston syvälinen,
- (2) uutta luotaava osaaminen tukee olemassa olevien yritysten kehitystä ja
- (3) luo edellytyksiä uuden liiketoiminnan synnylle.
- (4) Tiivis yritysyritys yhteistyö rikastaa myös yliopistojen omaa toimintaa.
- (5) Kansainvälisesti kilpailukykyisen yliopiston luoma osaaminen
- (6) houkuttelee myös ulkomaisia investointeja ja
- (7) monipuolistaa siten kotimaista elinkeinoelämää.

Toinen käänne tapahtuu osiossa, jossa käsitellään konkreettisia onnistumisia yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden alueella. Aalto-yliopisto kertoo vastauksessaan vastaushetkellä käynnistymisvaiheessa olevasta AppCampus-mobiilisovellusprojektista seuraavasti:

K11

”AppCampuksen tavoitteena on saada sovellusehdotuksia opiskelijoilta, start-upeilta ja yrittäjiltä ympäri maailman.”

Tässä yliopisto asemoituu osaksi elinkeinoelämän yhteistyöprojektia, mutta myös vastaanottajan asemaan tavoitetasolla. Mikäli projekti toimii kuten odotetaan, opiskelijat, start-upit ja yrittäjät tuottavat sovellusehdotuksia, joita yliopisto ottaa vastaan yhteistyöprojektiinsa.

Toiminnan suunta on näissä kahdessa edellä mainitussa tekstiosiossa *ympäröivästä maailmasta yliopistoon päin*. Asemoitumistapa on kuitenkin aineistossa harvinainen, eikä siihen jäädiä kummallakaan kertaa pitkäksi aikaa. Aineistoa hallitseva asemoitumistapa tuottaa tällä tavoin kuvaa toimijasta, jolla on enemmän annettavaa kuin saatavaa.

Kun näitä löydöksiä suhteuttaa aineistossa toistuviin *yhteistyö*-ilmaisuihin, saa koko vuorovaikutuksen ja yhteistyön tulkinta yliopiston vastauksissa uuden merkityksen. Pelkästään yhteistyö-sanaa käytetään aineistossa runsaasti yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen määrittelyissä ja ajoittain lähes synonyyminä ”vuorovaikutus”-termille. Yhteistyö-ilmaisun käyttö tulee esiin erityisesti selonteissa, joissa tehdään rajaa, mutta myös siltaa, elinkeinoelämään ja yrittäjyyteen. Aineistossa puhutaan muun muassa pitkäjänteisestä yritys-yhteistyöstä, yhteistyöhön perustuvasta avoimesta innovaatiotoiminnasta, tutkimusyhteistyöstä yritysten ja tutkimuslaitosten kanssa, yhteistyöstä maailman suurimpien talous- ja markkina-alueiden kanssa, yhteistyöprojekteista sidosryhmien kanssa sekä tutkimus- ja kehityspainotteisesta globaalista verkostoyhteistyöstä. Vuorovaikutuksen ja yhteistyön ohella aineistossa käytetään termiä vuoropuhelu, jolla viitataan niin ikään yhteyteen yliopiston ja muiden toimijoiden välillä. Vuorovaikutus, yhteistyö ja vuoropuhelu ilmaisuina sisältävät kaikki odotuksen toiminnan kaksisuuntaisuudesta, mutta Aalto-yliopiston arviointivastauksille ominaisen puhutavan mukaan yliopiston toimija-asemaksikin kuitenkin valitaan tuottaja eikä vastaanottajasta tai sen tekemisistä puhuta.

Pragmaattisen modaalisuuden analyysi – yliopiston tehtävien väliset arvoasetelmat

Pragmaattisen modaalisuuden analyysillä saadaan aineistosta näkyviin se, millaisia arvoasetelmia yliopisto tehtäviinsä sisällyttää. Pragmaattiset modalisoinnit ilmenevät haluamisena (tahtomisena), velvoitteina, kykenemisenä tai osaamisena. Aineistossa on runsaasti viittauksia organisaation tehtäviin, mutta myös organisaatiolla oleviin kykyihin ja osaamiseen, jotka edesauttavat näihin tavoitteisiin pyrkimistä. Otan tässä

lähtökohdaksi aiemmin tunnistamani selonteot, joissa kuvaillaan tarkemmin toimintaa teosanoilla ja tarkastelen lähempää toiminnan kohteiden sekä itse toiminnan välistä suhdetta. Esittelen esimerkkien avulla, kuinka osa tehtävistä kuvataan *yliopiston omasta halusta kumpuaviksi* ja osa *ulkoa annetuiksi velvoitteiksi*, ja millaisia kykyjä ja osaamista yliopistolla on tai tulisi olla. Näin tulkitsen positiointiteoriaa (Harré & van Langenhoven 1999; Harré ym. 2009) hyödyntäen toiminnan oikeutuksien ja velvollisuuksien kautta syntyviä merkityksenantoja ja sitä, millainen toiminta muodostuu hyväksi, toivottavaksi ja mahdolliseksi.

Seuraavaan näytteeseen on upotettuna pragmaattisia modalisointeja *haluamisen* ja *velvoitteiden* muodossa, mutta siinä myös kuvaillaan yliopiston kyvykkyyttä. Näytteessä puhutaan tehtäväksi ottamisesta, luomisesta, tukemisesta, rakentamisesta, edistämisestä ja vastaamisesta.

K2

- (1) ”Yliopisto on ottanut tehtäväkseen
- (2) *paremman maailman ja kilpailukykyisemmän Suomen luomisen*
- (3) *neljän ydintehtävänsä kautta;*
- (4) *tutkimus, taiteellinen toiminta, opetus ja yhteiskunnallinen vaikuttavuus.*
- (5) *Yliopiston kansallisena erityistehtävänä on tukea Suomen menestymistä,*
- (6) *rakentaa myönteisellä tavalla suomalaista yhteiskuntaa,*
- (7) *sen kansainvälisyyttä ja kilpailukykyä sekä edistää kansalaisten hyvinvointia.*
- (8) *Yliopisto vastaa merkittävässä määrin teknistieteellisen alan*
- (9) *korkeimmasta opetuksesta ja tutkimuksesta.”*

Näytteen alun lausumat kuvaavat yliopiston haluavan toimia erityisesti paremman maailman ja yhteiskunnan (rivit 2 ja 6), Suomen menestyksen ja kilpailukyvyn (rivit 2, 5 ja 7) sekä kansalaisten hyvinvoinnin eteen (rivi 7). Haluamista merkitsevät näytteessä ilmaisut ”on ottanut tehtäväkseen” ja ”kansallinen erityistehtävä”. Näistä jälkimmäinen tehtävä voi olla myös ulkoa annettu, mutta tapa kuvata se ”erityisenä” sisältää arvostuksen ilmaisun. Yliopisto itse arvostaa omaa asemaansa kansallisena toimijana ja näkee roolinsa erityisenä tukijana, rakentajana ja edistäjänä. Näin yliopistosta rakentuu kuva aktiivisena haasteeseen vastaajana, joka ei ole vain velvoitettu vaan myös halukas tarttumaan toimeen. Yliopiston yhteiskunnallinen vuorovaikutus ja vaikuttavuus asemoidaan tarkoituksella rinnakkaiseksi opetuksen, tutkimuksen ja taiteen kanssa (rivi 4).

Näytteen riveillä 8–9 painotetaan yliopiston vastuuta ”korkeimmasta opetuksesta ja tutkimuksesta” omalla alallaan. Tällä halutaan vakuuttaa kuulija siitä, että yliopisto ei ole unohtanut alkuperäisiä velvoitteitaan eli tutkimusta ja opetusta itse itselleen asettamiensa kansakunnan kilpailukyvyn edistämiseen tähtäävien tavoitteidensa ohella. Tämä muistuttaa taustalla vaikuttavasta yliopiston tehtävien välisestä arvoasetelmasta.

Eri tehtävien välisestä arvoasetelmasta kertoo myös lause ”*Aalto-yliopiston strategiassa yhteiskunnallinen vaikuttavuus on nostettu tutkimuksen ja opetuksen rinnalle.*” Lauseesta ei ilmene suoraan, kenen halusta tai toiveesta yhteiskunnallinen vaikuttavuus on ”nostettu” nykyiseen asemaansa Aalto-yliopiston strategiassa. Ilmaisutapa kuitenkin sisältää ajatuksen siitä, että Aalto-yliopistossa on tehty tietoinen strateginen valinta pitää ns. kolmatta tehtävää yhtä tärkeänä kuin kahta muuta. Tämä sisältää myös oletuksen siitä, että näin ei automaattisesti välttämättä olisi. Valinta on voinut johtua myös ulkoisesta velvoitteesta, eli ei ole täysin yksiselitteisesti määriteltävissä, mihin pragmaattisen modaaliseen ryhmään lause kuuluisi. Siitäkin huolimatta toiminnan eli ”nostamisen” kohteena oleva yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tehtävä asemoituu puhujan (eli yliopiston) näkökulmasta asemaan, jossa *se on aiemmin sijainnut alempana tai vähempiarvoisena* kuin opetus- ja tutkimustehtävät. Lause sisältää ajallisen viittauksen menneeseen ja nykyisyyteen sekä tarpeelliseksi nähtyyn muutokseen kolmannen tehtävän vahvistamisesta. Vakuuttamiseen tähtäävä strateginen puhe yhtä aikaa todentaa arvoasetelman olemassaolon, mutta yrittää myös häivyttää sitä.

4.4.2 Yliopiston mallia rakentamassa

Aalto-yliopiston strategiapuheen tuottamaan yliopiston yrittäjämäisyyden rakentumiseen pääsin käsiksi tarkastelemalla vastauksista löytyviä yrittäjyyden selontekoja suhteessa taulukossa 2 kuvattuun malliin ja sen taustaolettamuksiin. Yhteenvetotaulukko kolmannen sukupolven ja yrittäjämäisen yliopiston piirteistä antoi vastausten luokittelulle raamit, jossa ryhmittelin vastauksia yliopiston perusteiden, toiminnan, roolin ja fokuksen, instituution rakenteiden muutosten, strategian yrittäjyysuhteen sekä opetuksen ja sen tavoitteiden mukaan.

Luokittelu osoitti, että Aalto-yliopiston vastauksissa painottuvat kolmannen sukupolven yliopiston piirteet, mutta myös yrittäjämäisen yliopiston piirteitä oli tunnistettavissa. Selonteot keskittyivät yliopiston **perusteita, toimintaa, roolia, fokusta ja strategiaa** koskeviin luokkiin, mutta myös **instituutionaalista ja rakenteellista muutosta** sivutaan. Aineistosta löytämissäni yrittäjyyttä koskevissa selonteoissa ei oteta kantaa opetussuunnitelmaan, pedagogiikkaan tai opetukseen.

Seuraavista otteista selviää, kuinka yliopiston **perusteita** ja **tavoitetta** kuvaillaan aineistossa:

K2

”Pitkäjänteiseen yhteistyöhön panostavan yliopiston syvälinen, uutta luotaava osaaminen tukee olemassa olevien yritysten kehitystä ja luo edellytyksiä uuden liiketoiminnan synnylle. (...) tavoitteena edistää tutkimukseen perustuvien innovaatioiden syntymistä sekä niiden siirtymistä teollisuuden tuotteiksi ja palveluiksi luo samalla uusia yrityksiä ja työpaikkoja.”

Toisaalta Aalto-yliopiston vastauksessa 2. kysymykseen (K2) näkyy myös viittaus yrittäjämäisen yliopiston taustaoletuksiin tai olemassaolon perusteisiin. Tämä näkyy mainintana yliopistosta kansalaisten hyvinvoinnin edistäjänä:

K2

”Yliopiston kansallisena erityistehtävänä on tukea Suomen menestymistä, rakentaa myönteisellä tavalla suomalaista yhteiskuntaa, sen kansainvälisyyttä ja kilpailukykyä sekä edistää kansalaisten hyvinvointia.”

Sen sijaan Aalto-yliopiston tuottamissa selonteoissa yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden mittareista näkyy selkeästi kolmannen sukupolven yliopiston **tavoitteet**:

K9

”Vaikuttavuutta arvioidaan seuraavilla mittareilla (osa näistä on vielä määrittelyvaiheessa): (...) 2. Muilta kuin akateemisilta kumppaneilta saadun rahoituksen kokonaismäärä ja keskimääräinen rahoitus jokaista ei-akateemista kumppania kohden 3. Aalto-yliopistosta juurensa juontavien yritysten työntekijöiden kokonaismäärä ja vuotuinen liikevaihto”

Tässä vastauksessa ilmenee kuinka yliopisto seuraa yliopistopohjaisten start-upien tai spin-offien määrää ja liikevaihtoa, mutta myös ulkopuolisen rahoituksensa määrää myös ei-akateemisten kumppaneiden osalta, mikä on linjassa kolmannen sukupolven yliopiston käsitteen taustalla vaikuttavan **institutionaalisen ja rakenteellisen muutoksen** kanssa. Aalto-yliopiston vastauksesta näkee, että on tavoiteltavaa pyrkiä saamaan rahoitusta monista lähteistä, ei vain valtiolta tai akateemisilta kumppaneilta. Tässä näyttäytyy irtiotto roolista osana valtiota ja valtion rahoitusta ja pyrkimys riippumattomuuteen.

Yliopiston **toimintojen fokus** suhteessa yrittäjyyteen tulee esille seuraavissa yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden selonteoissa:

K8

”Yliopiston yhteyteen perustettu opiskelijavetoinen Aalto Entrepreneurship Society (AES) edistää yrittäjyyttä. Yhteisö kannustaa opiskelijoita ja alumneja erityisesti kasvuyrittäjyyteen, ja yksi tärkeimmistä tavoitteista on vahvan verkoston luominen. Yhteisön kautta kasvuyrittäjät löytävät parhaat resurssit liiketoimintansa käynnistämiseen ja pyörittämiseen.”

Lisäksi mainitaan yritysvalmennusohjelma Startup Sauna, joka on suunnattu aloitteleville opiskelijayrittäjille. Näissä selonteoissa ilmenevä toiminta kohdistuu nimenomaan uusien kasvuyritysten tuottamiseen eli akateemiseen start-up toimintaan, jolla tähdätään taloudelliseen kasvuun.

Yliopiston strategiaa kuvaavissa selonteoissa on sekä kolmannen sukupolven että yrittäjämäisen yliopiston piirteitä **strategiasta ja sen suhteesta yrittäjyyteen**.

K4

”Aalto-yliopistossa yhteiskunnallinen vaikuttavuus, yrittäjyyden edistäminen ja kansainvälistyminen ovat liittyvät yliopiston kaikkeen toimintaan.”

K6

”Aalto-yliopisto edistää kansallista kilpailukykyä seuraavasti; (...) Aalto-yliopisto tuottaa korkeatasoista tekniikan, kaupan ja taiteen alan tutkimusta sekä edistää tutkimustiedon siirtoa ja tutkimusosaamista vahvalla perustutkimuksella ja tutkimusyhteistyöllä yritysten kanssa sekä profiloitumalla ja urajärjestelmillä.”

Aalto-yliopiston vastauksessa (K4) todetaan suoraan yrittäjyyden olevan yksi yliopiston toimintaa läpileikkaavista teemoista, joka on yhteneväinen yrittäjämäisen yliopiston ”yrittäjyys nivoutuu kokonaisstrategiaan”-teeman kanssa. Näytteen jälkimmäisessä otteessa (K6) taas painotetaan konkreettisesti korkeatasoisen tutkimuksen tulosten, tutkimustiedon ja osaamisen siirtoa ympäröivään maailmaan välineenä kansallisen kilpailukyyn kasvuun. Tässä jälkimmäisessä otteessa tutkimustoiminta ja tiedonsiirto näyttäytyy vahvasti strategisena osa-alueena ja viittaa enemmän kolmannen sukupolven yliopiston käsitteen suuntaan.

Samoin yliopiston **roolia** kuvaavassa selonteossa viitataan sekä kolmannen sukupolven että yrittäjämäisen yliopiston käsitteeseen. Näytteessä käsitellään yliopiston roolia suhteessa yrittäjyyteen seuraavasti:

K19

”Aalto-yliopisto kannustaa yrittäjyyteen ja tarjoaa yrittäjyyteen liittyviä palveluita ja tukea tutkijoille ja opiskelijoille heidän harkitessaan yrittäjyyttä. Aalto-yliopisto on ollut vahvasti mukana Helsinki-Uusimaan saamisessa EU:n European Entrepreneurial Region, EER-alueeksi 2012.”

Tässä selonteossa yliopisto on yleisemmällä tasolla yrittäjyyteen ja yrittäjämäisyyteen tukija sekä kannustaja, eikä pelkästään palvelukoneisto uusien yritysten tuottamiseksi alueelle.

4.5 Yhteenveto tuloksista

4.5.1 Jatko-opiskelijat – yliopiston yrittäjämäisyyden tulkinnat

Vuonna 2006 tekemäni tekniikan jatko-opiskelijoiden haastattelut sisältävät tekstinä runsaasti selontekoja, joissa yrittäjyyden merkitystä rakennetaan vastakkainasetteluna akateemisuutta ja teknistieteellistä taustaa kohden. Pidän aineistoa esimerkkinä ruohonjuuritason puheesta (Puusa ym. 2014), jolla uusinnetaan ja tuotetaan organisaatioissa jaettua käsitystä todellisuudessa, tässä tapauksessa akateemisuudesta ja yrittäjyydestä.

Aineistossa toistuvat akateemisuuteen ja yrittäjyyteen liitetyt merkityksenannot, joilla rakennetaan tilanteisia ja kulttuurisia identiteettikuvia tutkijasta ja yrittäjästä. Identiteetit muodostuivat näin siinä keskustelun hetkessä palvelemaan tiettyä argumentaatiota, hajakeskittyneen subjektin tapaan (Hall 1999).

Kyse ei siis ole pysyvistä identiteettirakenteista vaan puheella mahdolliseksi ja mahdottomaksi tuotettavista toimija-asemista. Puhujat valitsevat, joko tietoisesti tai tiedostamattaan, erilaisia toimija-asemia, joista käsin omaa ja muiden toimintaa perusteellaan suhteessa muiden toimintaan. Aineistossa kiinnitytään vuoroin akateemisuuteen, vuoroin teknistieteellisyteen vastakkainasetteluna yrittäjyydelle, mutta myös yrittäjän toimija-asemaan tehden eroa tutkijan asemaan. Näen nämä valinnat tapana kiinnittyä kulttuurisesti rakennettuihin ja ylläpidettyihin käsityksiin siitä, mikä on toivottavaa ja hyvää sekä akateemisuudessa että yrittäjyydessä.

Puheessa esiintyy viittauksia etenkin osaamiseen, toimintaan ja tietoon. Näillä eri akseleilla puhuja asemoituu joko lähemmäs yrittäjyyttä tai kauemmas siitä, ja käyttää perusteluna asemoinnille sitä, kuinka *erilaisesta* osaamisesta, toiminnasta tai tiedosta yrittäjyydessä on kyse. Näin ollen pidän tutkijan ja yrittäjän välisen identiteettiristiriidan ilmentymistä puhujan spatiaalisena asemoitumisena, jota ilmennetään vastakohtaparien avulla.

Vastakkainasettelut tai vastakohtaparit eivät muodostu puheessa aina suorien ilmaisujen kautta, vaan myös epäsuorasti viitaten. Esimerkiksi selonteossa puhuja saattaa käsitellä akateemisuutta ja kuvailla sen olevan ”enemmän” jotain, mutta jättää silti ”kuin mikä” -jatkon auki, jolloin kuulija voi itse täydentää jatkumon toisen päädyn. Näin vastakohtaparit saavat rakenteensa ja asetelmansa myös siinä, mitä ei sanota.

Yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden merkityksenannon näkökulmasta nämä vastakkainasettelut tuottavat *sosiaalisesti rakentuvaa kuulua yrittäjyyden ja akateemisuuden välille*, etenkin teknistieteelliseen alaan kiinnittyen. Vastakkainasetteluilla vahvistetaan ”meidän” ja ”muiden” välistä raja-aitaa ja paikannetaan kunkin ryhmän arvomaailmaa (Törrönen 2000). Aineistosta tunnistamissani yrittäjyyden merkityksenannoissa rakentuvat erilaisiin arvomaailmoihin perustuvat *osaamisen muodot, tekemisen muodot ja tiedon/tietämisen muodot*.

Seuraavaan taulukkoon 4 olen luokitellut erontekojen eri ulottuvuudet havainnollistaakseni niiden kirjoja.

Taulukko 5: Tutkijan/Yrittäjän tai Akateemisuuden/Yrittäjyyden välinen eronteko

Tutkija/Akateemisuus	Yrittäjä/Yrittäjyys
<i>Osaamisen muodot</i>	
Monimutkaista	Yksinkertaista
Kollektiivista	Yksilön ominaisuuksiin liittyvää
Teoreettista	Käytännöllistä, jokapäiväistä
Pitkän koulutuksen tulos	Synnynnäistä, perittyä
<i>Tekemisen muodot</i>	
Prosessi tärkein	Päämäärä tärkein
Monimutkaistaa	Yksinkertaistaa, tekee suoraviivaisesti
Suunnittelee	Tekee valmista
Tarkoituksena tuottaa tietoa	Tarkoituksena tuottaa myytävää/rahaa
Varmistelee	Ottaa riskejä
<i>Tiedon/tietämisen muodot (mikä on hyvää ja oikeaa)</i>	
Absoluuttinen vastaus, objektiivisuus	Suhteellinen vastaus, subjektiivisuus
Faktat, lopullinen varmuus	Riittävä tieto
Tiedon puhtaus, itseisarvo	Tiedon kaupallisuus, välineellisyys

Yrittäjyys on akateemisuutta vasten kuvattuna yksinkertaista ja käytännöllistä osaamista vaativaa työtä, johon joko synnyttään tai kasvetaan. *Yrittäjän osaaminen* liittyy yksilöön itseensä ja hänen henkilökohtaisiin ominaisuuksiinsa tai piirteisiinsä. Akateemisuuteen liitettävä osaaminen on taas monimutkaista, teoreettista, kollektiivista ja pitkän koulutuksen tulos. Näin rakentuva yrittäjyyskuva heijastelee *yksilökeskeistä yrittäjyyskäsitystä* ja ajatusta yrittäjästä ”suurena persoonana”, jolla on erityisiä ominaisuuksia (Reich 1987; Cunningham & Lischeron 1991; Ogbor 2000). Ominaisuudet tai luonteenpiirteet, joita yrittäjyydessä vaaditaan kuvaillaan sen tyyppisiksi, joista voisi olla jopa haittaa akateemisessa työssä. Käsitys siitä, että

yrittäjyyssominaisuudet ovat jotenkin synnynnäisiä tai luonteenomaisia joillekin ihmisille, etäännyttää tutkijan ja yrittäjän identiteettiä toisistaan.

Ajatus yksilökeskeisestä yrittäjästä on niin hallitseva, että kun se rinnastetaan kollektiiviseksi miellettyyn tutkijan työhön, näyttäytyy siirtyminen yhteistyönä toteutettavasta tutkimuksesta itsenäiseen yrittäjän yksin tekemiseen mahdottomalta. Tutkimusta tehdään ”meinä”, mutta yrittäjyydessä toimija on ”minä”. Yrittäjämäisen toiminnan yhteisöllisyyden ja kollektiivisen yrittäjyyden (mm. Johannisson ja Mønsted 1997) mahdollisuudet jäävät puhujilta piiloon, joko niitä ei tunnisteta tai niitä yksinkertaisesti ole olemassa suppean yrittäjyyskäsitteen (Rae 2011) hallitessa merkityksen rakentumista.

Yrittäjä ja tutkija eroavat puheen tasolla toisistaan siinä, *millä tavoin työskennellään ja mitä tekemisellä tavoitellaan*. Yrittäjyys on tekniikan alan jatko-opiskelijoiden puheessa enemmän lopputulokseen kuin prosessiin keskittyvää toimintaa, joka vaatii mutkien suoraksi oikomista ja yksinkertaistamista sekä ennen kaikkea riskinottoa. Sen tarkoituksena on tuottaa jotain myytävissä olevaa ja loppupelissä rahaa tai taloudellista hyötyä. Akateemisuus taas suosii asioiden tekemistä varmistellen ja ”oikein”, tietyllä tavalla, mahdollisimman monipuolisesti tarkastellen ja kaikki asiat huomioiden, ja sen isetarkoituksena on tiedon tuottaminen.

Työskentelytapojen ja toiminnan kuvaukset kertovat siitä, millainen käsitys *yrittäjyyssorientaatiosta* puhujilla on. Erityisesti korkeakoulukontekstissa opiskelijoiden yrittäjyyssorientaatio on saanut paljon huomiota (mm. Cachon & Cotton 2005; Taatila & Down 2012). Riskinottokyky ja -halu liitetään usein yrittäjyyden käsitteeseen ja sitä on tutkittu runsaasti yhtenä kynnystekijänä yrittäjäksi lähtemiselle sekä mietitty, millaisin koulutustoimenpitein kyseistä kykyä tai halua voitaisiin vahvistaa. Esimerkiksi Cachon ja Cottonin (2005) mukaan riskiottohalukkuuden tukeminen olisi se tekijä, jolla opiskelijoiden yrittäjyyssorientaatiota voitaisiin vahvistaa. Tämän tutkimuksen jatko-opiskelijahaastatteluuissa tuotettu puhe vahvistaa käsitystä yrittäjyydestä tietynlaisena orientaationa, johon liittyy olennaisesti riskinottohalu, kaupallisuus ja opportunistisuus. Kyse on tavasta suhtautua toimintaa, ja se rakentuu puheessa erilaiseksi yrittäjän ja tutkijan identiteetin välillä.

Yrittäjyyden määrittelemisen lähtökohtaisesti ”myymiseksi” eli kaupalliseksi toiminnaksi rajaa sen suppeasti talouden tai liiketoiminnan ilmiöksi (Calás ym. 2009) ja kertoo siitä, millaisiin perusolettamuksiin puheessa nojataan (Ogbor 2000). Käsitys yrittäjyydestä opportunistisena oman edun ja varallisuuden tavoitteluna sotii akateemisen tiedon puhtauden arvoa vastaan. Tämä ilmentää kulttuurista arvoasetelmaa (Liesner 2006), jonka esimerkiksi Hakala (2009a ja 2009b) on tunnistanut akateemisen identiteetin tutkimuksessaan. Hakalan tutkimuksessa katsotaan kuitenkin asiaa enemmän akateemisuuden kuin yrittäjyyden näkökulmasta, toisin sanoen yrittäjyyttä vasten. Tässä esittämäni tulokset tarjoavat selityksiä yrittäjämäisyyden todellisuuden rakentumisen problematiikkaan yrittäjyyden näkökulmasta, akateemisessa kulttuurisessa kontekstissa.

Tiedon ja tietämisen muotoihin liittyvä ontologisen tason eronteko asemoi yrittäjyyden ja teknistieteisiin perustuvan akateemisuuden totuuskäsitysten perusteella eri paradigmoihin. Eronteko näkyy puheessa siinä, miten puhujat määrittelevät ”oikeaa” ja ”hyvää” tietoa. Erontekoa vahvistaa tulkintani mukaan se, että puhujat korostavat erityisesti oman alansa eli teknillisten tieteiden tai insinööritieteiden merkitystä erottavana tekijänä. Teknistieteellisen alan jatko-opiskelijan pitkä koulutus perustuu luonnontieteisiin, positivismiin ja realismiin. Yrittäjyys asettuu tällöin vastinparina ”kauppatieteelliseen” paradigmaan, jossa ”ei ole oikeita vastauksia, on vain tilanteisia tulkintoja” edustaen subjektiivisuutta ja tulkinnanvaraisuutta. Yrittäjyyteen liittyvä tieto määrittyy tutkittavien jatko-opiskelijoiden puheessa *markkinaorientoituneeksi, kaupalliseksi*, joka ei ole koskaan lopullista vaan tilanteen mukaan tulkittavissa olevaa *välineellistä tietoa*. Välineellisyydellä viitataan siihen, että tieto on arvokasta, vasta kun sillä voidaan tehdä rahaa.

Haastateltavien edustaman insinööritieteen maailmassa pyritään eksaktiin ja absoluuttiseen vastaukseen, joka on itsessään arvokasta ja ”puhdasta” eikä kaupallisesti väritynyttä. Maailmojen ero on niin suuri, että siitä puhutaan ”ahdistusta aiheuttavana”, varsinkin jos välineet eron paikallistamiseen ja nimeämiseen puuttuvat. Nämä puhettavat kiinnittyvät keskusteluun, jossa yrittäjämäisyys ja sen edustamat arvot, kuten markkinahenkisyys, kaupallisuus ja opportunistisuus, rakentuvat akateemisuutta, niin kulttuuria, identiteettiä kuin epistemologiaakin uhkaaviksi merkitysrakenteiksi (Slaughter & Leslie 1997; Ylijoki 2005; Rinne & Koivula 2005). Yrittäjämäisyyden valtaapitävät tulkinnat, joita myös yrittäjyystutkimuksella on vahvistettu (Kyrö & Kansikas 2005) tekevät yksilön eli tässä jatko-opiskelijoiden todellisuuden näkökulmasta yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden ideologisesti mahdolliseksi tai hyvin vaikeaksi toteuttaa.

Aineiston tuottamasta akateemisen, teknistieteellisen tutkijan toimija-asemasta käsin siirtyminen kohti yrittäjän kauppatieteellistä toimija-asemaa vaatii valtavia, lähes paradigman kokoisia loikkauksia, joissa käsitys todellisuudesta ja sen rakennuspalikoista muuttuu. Pidän tätä vahvana erontekona, jonka olemassaoloon viittaavat esimerkiksi Slaughter ja Leslie (1997) akateemisen kapitalismin teoriallaan.

Yliopistomaailman murrosta kohti markkinaorientaatiota ja kaupallistumista pidetään kulttuurisesti merkittävänä ilmiönä (mm. Liesner 2006; Bridgman 2007) ja sitä koskevia tutkimuksia on tehty runsaasti, mutta ei yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden merkityksenantojen tasolla vaan enemmän niitä haastaen. Aikaisempi ilmiötä koskeva tutkimus yliopistomaailman ja kulttuurin ”yrittäjämäistymisestä” (Ylijoki 2005; Hakala 2009a ja 2009b) ankkuroituu ”akateemisuuden” ei ”yrittäjämäisyyden” tutkimukseen. Yrittäjyyskriittinen akateemisuuden tutkimus on jättänyt avoimeksi sen, miten yrittäjämäisyys oikein yliopistokontekstissa rakentuu. Yrittäjämäisyyden tulkintojen avaaminen toimijoiden eli tässä tapauksessa tekniikan alan jatko-opiskelijoiden näkökulmasta käsin ilman, että niitä otetaan annettuna, tuottaa uutta ymmärrystä yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden mahdollisuuksista yliopiston kulttuurisessa kontekstissa.

4.5.2 Opetussuunnitelman kurssikuvausten tuottama yrittäjyyskuva

Opetussuunnitelman sisällönanalyttisen tarkastelun tavoitteena oli tuoda näkyviin yrittäjyyden yhteyttä opetuksen sisältöihin, tavoitteisiin ja menetelmiin. Aalto-yliopistoa ei oltu vielä 2008–2009 virallisesti perustettu, joten kokonaista opetussuunnitelmaa ei ollut saatavilla. Aalto-yliopistoon yhdistyneistä korkeakouluista TKK oli kuitenkin sekä opetus-, tutkimus- että opiskelijavolyymiltään merkittävästi kumppaneitaan suurempi ja tuottaa edelleen ison osan Aalto-yliopiston opetuksesta. Raaka-aineisto olikin huomattavan laaja ja käsitti yli 2500 kurssin kuvauksen.

Katsaus TKK:n vuoden 2008–2009 opetussuunnitelmaan osoitti, että n. 3 % kursseista sisälsi viittauksia yrittäjyyteen valituilla hakusanoilla. Pinnallisimmillaan yrittäjyys näkyi aineistossa pelkkänä yrityselämän puhujien käyttönä, mutta vahvimmillaan kurssikuvauksissa, joiden sisällöt, tavoitteet ja menetelmät olivat yrittäjyyteen linkittyneitä. TKK:lla oli ennen Aalto-yliopistoon yhdistymistä selkeä asema suurimpana ja vanhimpana teknistieteellistä opetusta tarjoavana korkeakouluna, jonka opiskelijoista suurin osa sijoittui yliopiston ulkopuolisiin tehtäviin etenkin elinkeinoelämään ja yritystoiminnan pariin. Yrittäjyyteen vahvasti tai heikosti linkittyneiden kurssien määrää voidaan tästä näkökulmasta pitää hyvin pienenä.

Kurssikuvausten tyypittely sen mukaan, millaista yrittäjyyskäsitystä ne heijastelevat, osoittaa suurimman osan nojaavan managerialistiseen käsitykseen yrittäjyydestä (Hjorth 2003), jossa yrittäjyys näyttäytyy yritystoiminnan aloittamisena ja johtamisena eli toisin sanoen liiketoimintana ja sen prosesseina. Aineistosta löytyi muutama yrittäjyysaiheinen kurssi, joiden kuvauksissa puhuttiin yrittäjämäisen ajattelumallin tai luovuuden vahvistamisesta tai yrittäjämäisyyteen kannustamisesta, joita voidaan pitää laajennetun yrittäjyyskäsitteen mukaisina yrittäjämäisinä elementteinä (Forsman 2008).

Oppimis- tai opetusmenetelmiä koskevat tulokset osoittavat, että perinteinen luokkahuoneopetus on tarkasteluajanjaksolla ollut edelleen voimissaan tarkastelluilla kursseilla. Noin viidenneksellä tarkasteltuja kursseja viitattiin yritysesimerkkien (case) käyttöön opetuksessa. ”Case-tyyppinen” opiskelu voi suppeimmillaan tarkoittaa sitä, että luennoitsija havainnollistaa opiskeltavaa aihetta antamalla luennolla esimerkkejä siitä, miten asia käytännössä toimii jossain yrityksessä, josta hänellä on tietoa tai kokemusta. Laajimmillaan ”case” voi olla opiskelijoiden itsensä valitsema elävän elämän yritysesimerkki, josta he oma-aloitteisesti hankkivat tietoa ja raportoivat siitä vaikkapa harjoitustyön muodossa. Opiskelijan rooli näissä toteutuksissa voi siis muodostua hyvinkin erilaiseksi ja vaatia hyvin vähän tai paljon aktiivisuutta myös luokkahuoneen ulkopuolella. Toinen suosittu tapa tuoda yrittäjyyttä lähemmäs opiskelijaa on käyttää vierailevaa luennoitsijaa. Noin 15 % tarkastelluista kurssikuvauksista sisälsi viittauksen yritysvierailijoiden käyttöön, mikä sinänsä vastaa luento-pohjaista opiskelua. Kokeilevia oppimistapoja hyödynnetään, mutta niitä esiintyy aineistossa vain muutama.

Opetussuunnitelmateksti, kuten tämä TKK:n opetusohjelma, on tekstiaineistona omanlaisensa. Monin paikoin se on kirjattu luettelomaiseksi, mutta siinä on mukana myös hyvin kuvailevia osuuksia. Jokainen vastuuopettaja on saanut muokata kurssinsa kuvauksen sellaiseksi, kuin parhaaksi näkee. Tämä tekee omalta osaltaan aineistosta rikkaan ja mielenkiintoisen analysoida. Näen tämän aineiston ikään kuin opettajien selontekona omasta opetuksestaan, vaikkakin varsin formaalina sellaisena. Aineiston analyysi tekee näkyväksi sen, millaisia yrittäjyyskäsitteitä opettajien kollektiivisella äänellä on tuotettu tuona tarkasteluajanjaksona. Opetussuunnitelmatekstit ovat aikansa tuotteita ja niissä käytetty kieli edustaa opintohallinnon toimijoiden ja järjestelmien ohjaamaa puhetapaa. Sisällönanalyttisellä aineiston tyypittelyllä pyrin kuitenkin tässä enemmän vastaamaan kysymykseen ”mitä sanotaan” kuin ”miten”. Tällöin analyysin painopiste ei ole niinkään kurssien yrittäjämäisyyden arvioinnissa vaan yrittäjyyden tulkintojen esiin nostamisessa.

4.5.3 Opettajien merkityksenannot yrittäjyydelle

Yliopiston yrittäjämäisyyden merkitystenantojen analyysi perustuu aineistosta tunnistamilleni keskeisille *yliopiston tehtävien ja yrittäjyyden merkitystä* rakentaville eronteoille. Kontekstin näille tarjoaa yliopiston murrostila, jossa yliopiston yhteiskunnallinen rooli, rakenteet, johtamistavat, toiminnan prosessit sekä tavoitteet ovat saaneet uusia muotoja. Muutospuheessa kiinnitytään yliopistojen ”kehittämisagenda” (Ritsilä ym. 2007) hallitsevaan diskurssiin yhteiskunnan muuttuvista tarpeista, jotka pakottavat yliopistoa muuttumaan (Fälholm ym. 2010; Sam & van der Sijde 2014), sekä puheeseen yliopistojen markkinaehtoistumisesta eli akateemisen kapitalismin käsitteistöön (Slaughter & Leslie 1997). Kyse ei ole pelkästään Aalto-yliopistofuusiosta, vaan *jatkuvien muutosten sarjasta*, josta muodostuu aineistossa eräänlainen tarinalinja. Vastaavanlaiseen ”muutosten virtaan” on viitannut aiemmin Ylijoki (2014, 60) tutkiessaan suomalaisten yliopistojen akateemisen henkilökunnan selontekoja yliopistojen rakenteellisesta muutoksesta. Ylijoen tutkimuksessa ei kuitenkaan ole lähestytty asiaa yrittäjämäisyyden näkökulmasta vaan fokus on ollut laajasti ottaen yliopistomuutoksessa.

Tässä tutkimuksessa jatkuvien muutosten tarinalinjaan kiinnittyvät puhujat tuottavat vuoroin yhteistä kielellistä kudelmaa kirjaillen sitä turhautumisen ja muutosväsymyksen ilmaisuilla. Tarinalinjassa kaikki muutokset yhteensä tuottavat tilan, jossa ihmisille ei enää jää aikaa tehdä todellisia töitä, kun uusi muutos odottaa jo kulman takana. Tässä puhettavassa muutosten väliset rajat hämärtyvät ja sulautuvat selonteoissa toisiinsa ja puhujat kokevat voimattomuutta joutuessaan muutosten virran vietäväksi. Muutospuheella luodaan *organisaatioidentiteettiä* rakentamalla siltoja menneeseen aikaan ja samalla kyseenalaistetaan uuden ajan suuntaa, josta ei ole saatu vielä tarpeeksi varmistusta. Tässä ajallisessa jatkumossa asettuvat vastakkain uusi ja vanha organisaatio tavalla, jossa entinen aika kuvataan paremmaksi, myös henkilöstön *yrittäjämäisyyden käytänteiden* suhteen.

Tämän tutkimuksen aineistosta nousee yrittäjämäisyyteen liittyen esiin myös *vastatarinallinen* juonne, mutta se ei koske puhujien edustamaa ryhmää, opettajia, eli ”meitä” vaan ”muita”, ja tässä tapauksessa opiskelijoita. Heille muutokset selitetään positiivisesta näkökulmasta, uusina mahdollisuuksina ja erityisesti *yrittäjämäisyyden toteuttamisen mahdollisuuksina*. Yliopiston läpikäymät muutokset, niin turhauttaviksi kuin ne opettajien selonteoissa muuten kuvataankin, asemoidaan kuitenkin opiskelijoille myönteisiksi. Uusia yrittäjämäisyyteen liittyviä avauksia on ollut muun muassa yli korkeakoulurajojen syntynyt opiskelijayhteisö Aalto Entrepreneurship Society, joka liitetään puheessa myönteiseksi yliopistofuusion yrittäjämäiseksi tuotokseksi. Siinä poikkeittieteelliset yhteistyömahdollisuudet kristallisoituvat opiskelijoille hyvää tuottavaksi yrittäjyyden ilmentymäksi. Opiskelijoihin ja nimenomaan opiskelijayrittäjyyteen liittyen opettajat puhuvat myös Aalto-yliopiston Factoryistä uusina mahdollisuuksina. Factoryt muodostavat fyysiset puitteet ”muiden” toteuttamalle yrittäjyystoiminnalle, mutta samalla opettajien puheessa ne rajautuvat ”meidän” eli akateemisen ydinyhteisön ulkopuoliseksi toiminnaksi.

Tulkintani mukaan *yliopiston tehtäviä koskevat eronteot tuottavat arvoasetelman*, jossa yliopiston ”oikeat tehtävät” eli tutkimus ja opetus asettuvat tärkeämpään asemaan kuin kolmas tehtävä ja yritysten tai yrittäjyyden rajapinnassa tapahtuvat toimet ”muiden” toteuttamiksi asemoitavat toimet. Keksintöjen kaupallistaminen, yrityssidonnaisuudet sekä tutkijoiden velvoite oman rahoituksensa järjestämiseen asemoidaan vastakkaisiksi suhteessa ”oikeisiin tehtäviin” nähden. Puheessa rakennetaan kuva yrittäjämäisyydestä tavoitteena, jonka toteuttamiseen painostetaan opettajien näkökulmasta katsoen niin ylhäältä kuin ulkoapäin (Liesner 2006; Philpott ym. 2011), jopa rahoittajien suunnalta. Samalla yrittäjämäisyyteen liitettävien toimien toteuttaminen määritellään ”varsinaisten” tavoitteiden, kuten korkealaatuisen tutkimuksen, toteutumista haittaaviksi asioiksi. Yrittäjyys asemoidaan kolmannen tehtävän piiriin kuuluvaksi ylimääräiseksi työksi tai sivutuotteeksi, jolla ei niinkään ole kytköksiä opettajan näkökulmasta varsinaisiksi määriteltyihin tehtäviin.

Lähestyn näitä erontekoja kulttuurisesti jaettuina tapoina (Hall 1999; Pietilä 2010) tulkita yrittäjyyden tai yrittäjämäisyyden toteuttaminen ja toteutuminen mahdolliseksi tai vaikeaksi yliopistossa. Eronteoilla myös ylläpidetään ja vahvistetaan sosiaalisesti jaettuja tulkintoja edelleen. Tästä asetelmasta käsin yliopistossa tulee keskittyä ennen kaikkea tieteen tekemiseen sen mahdollistamiseen sekä avoimuuden ja vapauden säilyttämiseen. Samaan arvostiriitaan ovat muissa yhteyksissä viitanneet aiemmin Suomessa Ylijoki (2005), Hakala (2009a ja 2009b) sekä Rae (2011).

Tämän tutkimuksen tulokset viittaavat siihen, että akateeminen kulttuuri omaksuu hitaasti sisäänsä ja jopa hylkii yrittäjyyden tematiikkaa, jossa kaupallisuus asettuu vastakkaiseksi hyveellisten avoimuuden ja akateemisen vapauden arvojen kanssa. Kolmannen tehtävän tulkitseminen kaupallistamisen näkökulmasta asettuu vastakkain yhteisen hyvän pyrkimyksen ideologian (DeMatteo & Reeves 2013) kanssa. Yrittäjyydelle muodostuu tila, jossa se on lähestulkoon tabu. Näen tämän olevan seurausta *liiketoiminta- ja yksilökeskeisestä yrittäjyyskuvasta* (Hjorth 2003; Hytti ym.

2011), johon aineiston puheessa useasti viitataan. Kuten Gibb (2005) ja Rae (2011) ovat todenneet, kaupallistamisen ja start-up -toiminnan painottaminen yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden edistämistyössä voi rajoittuneisuudessaan haitata yrittäjämäisyyden toteutumista laajassa merkityksessään. Nämä tulokset tekevät näkyväksi usealla eri tasolla, miten altaaksi yrittäjyyden tila voi yliopistokontekstissa käydä, kun se liitetään automaattisesti talouden diskurssiin.

Tunnistin aineistosta etäännyttäviä ja lähentäviä puhunnan tapoja, joilla *yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden merkitys* rakentuu. Toisaalta toimija-asemien välillä oli nähtävissä eräänlaista liikettä, jossa yrittäjyys ei ole vain mahdoton vaan myös mahdollinen, kiinnostava jopa hyödyllinen asia. Etäisyys yrittäjyyteen ja yrittäjämäisyyteen vaihtelee asemoitumisesta riippuen. On sosiaalisesti hyväksyttävämpää kiinnittyä akateemisuutta ja yrittäjämäisyyttä etäällä pitävään puhetapaan, kuin avoimesti tunnustaa omat positiiviset kytkökset yrittäjyyteen. Mahdollisuudet sijoitetaan silti enemmän itsen ulkopuolelle, muiden kuten esimerkiksi opiskelijoiden mahdollisuuksiksi, ei omiksi eli opettajien ja tutkijoiden mahdollisuuksiksi. Näkemykseni on, että yrittäjyyden tulkinnoissa on edelleen yksilötasolla paljon tilaa, mutta kulttuuriset tekijät voivat ohjata yhteisten merkitystenannon prosessien kautta yrittäjyyden oppositioasemaan.

Tämän tutkimuksen tulosten valossa yrittäjyydelle on avautunut Aalto-muutoksen kontekstissa uusia mahdollisuuksia, mutta niiden olemassa olo on aineiston puhujille kaukaista, jopa päälle liimattua ja osittain pakotettua. ”Muiden” ajama yrittäjyys asetetaan vastakkain ”meidän” haluamamme toiminnan kanssa, jossa yrittäjyydellä ei ole sijaa tai sitä halutaan tehdä omilla ehdoilla. Uudet rakenteet, joilla yrittäjyyttä konkreettisesti tuetaan, ovat osalle hyvin tunnettuja ja osalle vieraita. Yliopiston tehtävää koskevat merkityksenannot ja arvoasetelmat tehtävien välillä selittävät omalta osaltaan tätä.

Tulokset perustuvat olettamukselle, että haastatteluihin osallistuneiden Aalto-yliopiston opettajien puheella tuottamat vastakkainasettelut ja luokittelut sisältävät vihjeitä kulttuurisesti jaetuista arvoasetelmista, joiden kautta yliopiston yrittäjämäisyyden rakentumista voidaan ymmärtää paremmin. Tulkintani mukaan yrittäjyys hakee paikkaansa ja merkitystään yliopistossa ja joutuu taistelemaan olemassaolostaan eikä pelkästään Aalto-muutoksen hetkellä. Kilpailu toiminnan oikeutuksesta on ankaraa, kun vastaan asetetaan tärkeämpiä tehtäviä, joiden merkitys on syvällä akateemisessa kulttuurissa.

4.5.4 Strategiapuheen rakentama kuva yliopiston tehtävistä

Yliopistolain muutokset Suomessa, koulutuspoliittiset linjaukset ja kannanotot ja esimerkiksi puhe Triple helix -mallista (Etzkowitz 2000), jossa yliopisto, valtio ja elinkeinoelämä yhdessä saavat aikaan kasvua ja hyvinvointia, tuottavat mielikuvaa yliopistosta rakentamassa kilpailukykyistä yhteiskuntaa kohti menestystä. Aalto-yliopiston strategiapuheessa on omaksuttu yhteiskunnallisella tasolla hallitsevan aseman saanut puhetapa luonnolliseksi osaksi perustella toiminnan oikeutusta. Kuten Slaughter

ja Leslie (1997, 15) totesivat tutkittuaan englantia puhuvissa maissa yliopistojen yrittäjämäisyyttä, retoriset tavat vedota globaalin markkina-aseman säilyttämiseen, kansallisen hyvinvoinnin tuottamiseen, työpaikkojen lisäämiseen ja menestyksen rakentamiseen ovat laajasti jaettu perusteluita yliopistojen muutoksessa. Aalto-yliopisto jatkaa ja uusintaa tätä diskurssia suomalaisessa kontekstissa monin eri tavoin.

Tekemäni tulkinta on, että yhteistyöpyrkimyksistään huolimatta yliopisto asemoi itsensä ”tuottajaksi” eli antavaksi osapuoleksi vuorovaikutuksessa ympäröivään yhteiskuntaan. Yliopiston tehtäviin ja toimintaan liittyvät merkityksenannot paljastavat yliopiston pitävän tavoiteltavana olla tuottava osapuoli, jolloin vuorovaikutusta leimaa yksisuuntaisuus. Yliopiston strategiapuheella rakennetaan jalustaa, josta käsin yliopisto voi hyödyttää yhteiskuntaa tuloksillaan. Yrittäjyys asemoituu osaksi yhteiskunnallista vuorovaikutusta, mutta se on *yliopiston yhteiskunnalle tuottamaa toimintaa*, joka syntyy *välillisesti* yliopiston tuottaman osaamisen ja tutkimuksen ansiosta. Yrittäjyys ei asemoidu tehtävien keskiöön vaan marginaaliin, sivutuotteeksi, jonka tarpeellisuus nousee enemmän tarinalinjasta kuin yliopiston sisäisistä tarpeista.

Toimija-aseman valinnalla Aalto-yliopisto ankkuroituu tulkintani mukaan tarinalinjaan, jota kutsun tässä *kansallisen kilpailukyvyyn edistämisen* tarinalinjaksi. Tarinalinjalla viitataan siis ajallisesti paikantuneeseen arvomaailmaan, jonka alkulähteeksi näen sekä yhteiskunnallisen keskustelun yliopiston muuttuvasta roolista että odotukset yrittäjämäistä yliopistoa ja yrittäjämäisyyttä kohtaan (Fältholm ym. 2010). Puhe kansallisen kilpailukyvyyn edistämisestä oikeuttaa yliopiston toimien muutosta ja tehtävien välisen painotuksen siirtämistä. Yliopiston tehtävissä yrittäjämäisyys perustellaan tarinalinjaan viittavilla ilmaisuilla, jolloin syntyy kuva välttämättömästä muutoksesta.

4.5.5 Yliopiston mallin rakentuminen läpi aineiston

Tutkimuksen tulosten yhteenvedona palaan jälleen taulukkoon 2 esitettyyn viitekehykseen, jossa yliopiston yrittäjämäisyyden eri näkökulmista nousevat puolet ja piirteet kohtaavat. Esitän seuraavassa näkökulma kerrallaan, miten eri toimijat, puheen tasot ja tulkinnat yksilö- ja organisaatiotasolla rakentavat yrittäjämäisyyttä ja miten tämä syntynyt kuva suhtautuu kolmannen sukupolven ja yrittäjämäisen yliopiston malleihin.

Kun **jatko-opiskelijoiden** puhetta yrittäjyydestä ja yrittäjämäisyydestä verrataan siihen, millaiset vaihtoehdot todellisuudet *kolmannen sukupolven ja yrittäjämäisen yliopiston mallit* tarjoavat, huomataan yrittäjyyden tulkintojen merkityksellisyys (Paasio ym. 2005) yrittäjämäisyyden toteutumisessa. Kyse on siitä, millainen yliopiston yrittäjämäisyys muodostuu mahdolliseksi ja millainen mahdolliseksi haastateltujen jatko-opiskelijoiden näkökulmasta. Tarkastelun tavoitteena on tehdä ymmärrettäväksi olettamusten tasolla vaikuttavien sosiaalisten, kulttuuristen ja ideologioiden systeemien ja normien vaikutusta yrittäjyyden konstruktioiden vahvistamiseen ja estämiseen

(Ogbor 2000). Peilaan seuraavaksi aineiston tuottamia puhetapoja kumpaakin yliopistomalliin ja katson, miten puhe suhtautuu niihin.

Tarkastelussa on kaksi tasoa. Ensimmäkin pyrin vetämään yhteen tulosten antia, mihin keskusteluihin jatko-opiskelijat viittaavat eli *millaisiin yrittäjyyskuviin he kiinnittyvät*, ja kuinka ne osuvat kummankin yliopistomallin piirteisiin. Toiseksi tarkastelen puheen tuottamia asemoiteja suhteessa näihin kuviin eli *asemointeihin liittyviä arvostuksen ilmauksia*. Esimerkiksi puhe yrittäjyydestä kaupallisena toimintana asemoituu kolmannen sukupolven yliopiston tavoitekenttään. Samaan aikaan kuitenkin puheessa tuotetaan voimakasta erontekoa kaupallisen toiminnan ja puhtaan akateemisen toiminnan välille. Tästä tulkitseen, että puheella tuotetaan ja vahvistetaan teknologiansiirron värittämää kuvaa yliopiston yrittäjämäisyydestä, mutta samaan aikaan sitä vastustetaan akateemisuuden toimija-asemasta käsin.

Jatko-opiskelijoiden selonteissa osaa mallien ulottuvuuksista sivutaan, osa ohitetaan. Keskityn tässä niihin, joissa sivutaan eli yliopiston tavoitteisiin, rooliin ja siellä harjoitettavan toiminnan kohteeseen, ja opetusta koskeviin taustaolettamuksiin.

Jatko-opiskelijoiden puheessa korostuu käsitys yrittäjyydestä tiedon ja osaamisen kaupallisena hyödyntämisenä. Yrittäjämäinen toiminta yliopistossa määrittyy tällöin tiedon ja osaamisen muuttamiseksi myytävään muotoon. Yrittäjämäisyyden toteuttaminen rinnastetaan kaupallistamistoimintoihin sekä oman yrityksen perustamiseen, suppeimmillaan yksityisyrittäjyyteen. Yliopistolla nähdään olevan jossain määrin jopa velvollisuus toimia niin, että nämä tavoitteet toteutuvat. Kun näitä puhetapoja eli *osaamisen, tekemisen ja tiedon/tietämisen erontekojen tuottamaa yrittäjyyskuvaa* peilaa yliopiston yrittäjämäisyyttä jäsentävään kolmannen sukupolven yliopiston ja yrittäjämäisen yliopiston viitekehukseen (taulukko 2) näyttävät ne mukailevan kolmannen sukupolven yliopiston tavoitetta, roolia ja toiminnan kohdetta.

Eronteot eivät kuitenkaan pelkästään tuota kuvaa yrittäjyydestä tai yrittäjämäisyydestä vaan siihen liittyviä arvoasetelmia, etäisyyksiä eri toimija-asemien välille. *Yliopiston yrittäjämäisyys rakentuu aineiston tuottamassa puheessa kolmannen sukupolven yliopiston malliseksi*, mutta samalla siihen tehdään voimakasta eroa vetoamalla akateemisuuden diskurssiin yliopistojen tehtävästä ja tutkijan ”identiteetistä”, joilla vastustetaan kaupallistumisen, yritysmäisen toiminnan ja markkinaehtoistumisen ideologioita. Eroa perustellaan tutkijan osaamisella, sen kollektiivisella luonteella ja sillä, miten se on hankittu, tekemisen suunnalla ja päämäärällä sekä teknistieteellisen tiedon rakentumisella sekä akateemisen tiedon oikeutuksella. Suppea käsitys yrittäjyydestä yksilökeskeisenä, opportunistisena ja kaupalliseen hyötyyn tähtäävänä toimintana ei jätä tilaa yrittäjämäisyyden laajalle tulkinnalle, joka on yrittäjämäisen yliopiston mallin ytimessä. Yrittäjämäisyyden saamat merkityksenannot tuottavat kulttuurisesti jaettuja ja rakennettuja esteitä yrittäjämäisyyden toteutumiselle laajassa merkityksessä niin kauan kuin sen tulkinta on kiinni liiketoimintapainotteisessa yksilökeskeisessä yrittäjyyskuvassa.

Jatko-opiskelijoiden selonteoissa yrittäjyys rinnastuu osaamisen tasolla *yksityisyrittäjän henkilökohtaiseen osaamiseen ja kaupalliseen toimintaan*. Yrittäjyys nähdään *taitona*, yksinkertaisimmillaan kädentaitoihin liittyvänä osaamisena. Yrittäjyys on *liiketoiminnan pyörittämiseen* liittyvää, käytännönläheistä tekemistä, jolla pyritään tekemään voittoa. Yrittäjyyden toteutuminen edellyttää kaupan alan ja kauppatieteellisen tiedon ja ymmärryksen lisäämistä varsinkin tekniikan alan ihmisille. Yrittäjämäisyyttä on tapa orientoitua toimintaan päämäärätietoisesti sekä kyky ottaa riskejä. Kun näitä näkemyksiä vertaa kolmannen sukupolven ja yrittäjämäisen yliopiston opetustoimintoa kuvaaviin määrittelyihin (taulukko 2), ovat kolmannen sukupolven yliopiston taustaolettamukset jatko-opiskelijoiden puheen tuottaman kuvan kanssa samassa linjassa.

Arvoasetelmien tasolla nousee esiin vastakkainasettelu kauppatieteellisen tiedon ja teknistieteellisen tiedon välille. Yrittäjyyden katsotaan perustuvan tiedolle, jota kuvailaan ympäripyöreäksi ”hölynpölyksi” tai itsestäänselvyyksiksi, josta teknisen taustan koulutuksen saaneet ihmisen on vaikea saada selkoa. Yrittäjyyden tietopohja määritellään erilliseksi ”bisnesosaamiseksi”, jonka sanasto on vierasta ja josta puhujien edustama viiteryhmä ei ole kiinnostunut ilman kannustusta. Näin ensinnäkin yrittäjyys asemoidaan rinnasteiseksi kauppatieteelliseen tietoon ja alisteiseen asemaan suhteessa teknistieteelliseen tietoon.

Kolmannen sukupolven yliopiston käsitys yrittäjyydestä lisäoppiaineena substanssiopintojen rinnalla seuraa edellä mainittua olettamusta yrittäjyydestä erillisenä taitona tai tietona (Smith 2008). Yrittäjyyttä uskotaan mallin mukaan voitavan tukea lisäämällä tietoisuutta (kuten Pihkala 2008 on todennut) ja kurseja yrittäjyydestä ja liiketoiminnasta. Tulkitsemme aineistossa ilmenevän puheen ja erontekojen vahvistavan ja ylläpitävän samaa diskurssia yrittäjämäisyydestä, johon kolmannen sukupolven yliopiston opetuksen taustaolettamuksetkin perustuvat.

Jatko-opiskelijoiden puheen analysoinnin tulokset osoittavat, että yrittäjämäisen toiminnan määrittelyä hallitsee managerialistinen käsitys yrittäjyydestä (Hjorth 2003), jolloin yrittäjämäisen toiminnan prosessinäkökulman (Steyaert 1997; Hjorth 2011) mahdollisuudet laajassa merkityksessä jäävät hyödyntämättä yliopistossa. Kääntäen tämä tarkoittaa sitä, että yrittäjyyskasvatuksen suunnasta nouseva käsitys yrittäjämäisyydestä uutta luovana ja vuorovaikutteisena inhimillisenä toimintana ei ole puhujille diskurssina tuttu, eikä siihen ole silloin mahdollista kiinnittyä. Hallitseva diskurssi tai keskustelujuonne rajaa ulos tulkintoja, joille ei ole kytköstä kaupalliseen toimintaan (Calás ym. 2009), mutta jotka voisivat istua akateemiseen teknistieteelliseen kontekstiin paremmin.

Opetussuunnitelma-aineiston analyysin tulokset heijastelevat kolmannen sukupolven yliopiston ja yrittäjämäisen yliopiston mallien opetuksen ulottuvuutta, millaista yrittäjyyttä, millaisessa muodossa ja miten sitä toteutetaan. Tulokset osoittavat, että TKK:n 2008–2009 opetusohjelman yrittäjyyteen viittaavat kurssit myötäilevät

piirteiltään *sekä* kolmannen sukupolven *että* yrittäjämäisen yliopiston opetuksen kehikkoa (taulukko 2).

Yrittäjyys ilmenee kurssikuvauksissa pääasiassa *liiketoimintaan, liiketoiminnan johtamiseen ja yritystoiminnan prosessien muodossa*. Sekä kurssien sisällöissä että tavoitteissa puhutaan pääasiassa yritystoiminnan aloittamiseen ja pyörittämiseen liittyvistä teemoista. Yrittäjyys ja yrittäjämäisyys määrittyvät näin enemmän *taitopohjaisena* toimintana kuin ajattelumallien tai käyttäytymisen muutoksena. Yrittäjyyttä opetetaan substanssiopintojen (tekniikka) ohessa, jolloin yritystoiminnan esimerkit tarjoavat kosketuksen siihen maailmaan, johon valmistuneet menevät töihin. Tarkoituksena on lisätä tietoisuutta esimerkiksi toimialasta, jolle sijoitetaan, yritysten toiminnan logiikasta. Yrityksen perustamiseen ja käytännön toimintaan liittyvillä kursseilla perehdytään syvällisemmin yrittäjyyteen liittyviin rahoitus- ja innovaatioprosesseihin tai teknologioiden tuotteistamiseen ja kaupallistamiseen. Tällöin tavoitteena on *teknologiayrittäjyyden synnyttäminen* kolmannen sukupolven yliopiston tapaan. Yrittäjyyttä *laajempänä ilmiönä, prosessina tai luovana toimintana* lähestyviä kursejakin aineistosta löytyy. Tällöin yrittäjyys näyttäytyy kurssisisällöissä myös tutkimuksen kohteena ja teoreettisena konstruktiona. Laajan yrittäjyyskäsityksen omaksuminen näyttäytyy aineistossa lähinnä pilkahduksina, ei koko opetussuunnitelmaa läpileikkaavana teemana (Kozlinska 2012; Morris ym. 2014).

Opetusmenetelmät ja pedagoginen lähestymistapa vaihtelevat aineistossa paljon, mutta niissä on nähtävissä *sekä kolmannen sukupolven yliopiston että yrittäjämäisen yliopiston opetuksen* luonnehdintoja. Suurimmaksi osaksi yrittäjyyteen viittaavilla kursseilla luotetaan perinteiseen luokkahuoneopiskeluun, johon ulkopuoliset luennoitsijat ja esimerkkirytykset tuovat lisämakua. Pakollista yrittäjyyskurssia tai johdatusta yrittäjyyteen ei ole ollut lukuvuonna 2008–2009 tarjolla. Kokeilevamat kurssitoteutukset hyödyntävät intensiivisiä oppimisprosesseja, jossa opiskelijalla on aktiivinen rooli sekä vastuu oppimisestaan (Gibb 2005). ”Luovan yrittäjyyden leirillä” esimerkiksi sitoudutaan 100 % läsnäoloon koko viikon kestäväällä ”bootcampilla”. Opiskelijat pyritään saamaan mukaan ajattelumallien avartamiseen (Welsh & Tullar 2014) ja uusien ideoiden tuottamiseen, jolloin tuloksena saattaa olla myös uusia liiketoiminta-aihoita, mutta ne eivät ole itsetarkoituksellinen tavoite. Tällöin yrittäjyyden dynaamisuus ja prosessuaalisuus (Steyaert 1997) tulee osaksi oppimista eikä siinä lähdetä yritystoiminnan käynnistämisen oletuksesta. Kokeilevaa oppimista (Gibb 2005) lähestytään myös kursseilla, jotka perustuvat yrityspeli-menetelmään. Näissä opiskelijat simuloivat oikean yrityksen toimintaperiaatteita ja pääsevät kokeilemaan menestyksen reseptejä käytännössä. Case-tyyppinen opiskelu mainitaan usein aineistossa, jolla elävän elämän toimintaa pyritään tuomaan lähemmäksi opiskelijaa, samoin yritysvierailut. Kurssikuvausten luettelomaisuus ei kuitenkaan anna tilaisuutta tarkastella näiden ”menetelmien” tarkempaa toteutusperiaatetta.

Aalto-yliopiston opettajien puheessa tuotetaan muutoksesta kuva, jossa yliopisto on pyrkimässä kohti kolmannen sukupolven yliopistoa. Muutoksen suunta tulee esille siinä, miten puhujat määrittelevät uuden yliopiston perustaa, tavoitetta, roolia ja toiminnan

kohdetta, sekä rakenteiden muutosta ja strategiaa. Yliopiston muutosta perustellaan ulkoa päin tulevien globaalien muutostarpeiden kautta, jolloin yliopistolle rakentuu uusia tehtäviä ja vastuuta yhteiskuntaa kohtaan. Rahoitusrakenteissa sekä rahoittajien toiminnassa tapahtuneet muutokset kuvataan aikaisempaa vahvemmin tiedonsiirron ja kaupallistamisen logiikkaa noudatteleviksi. Puheella tuotetaan kuvaa yliopistosta pyrkimässä yhä valmiimpien tuoteaihioiden synnyttämiseen ja innovointiin. Ulkopuolisen rahoituksen osuus on suurta ja tutkijoiden vastuu oman rahoituksensa järjestämisestä on muodostunut jo pitemmän ajan kuluessa kulttuuriseksi normiksi. Yliopiston riippumattomuus valtiosta on saanut kääntöpuolekseen sidonnaisuudet yrity maailmaa kohtaan.

Tavoitteiden, roolin ja toiminnan kohteen muutoksesta kolmannen sukupolven yliopiston suuntaan kertovat aineiston selonteot esimerkiksi yliopistolähtöistä yritystoimintaa tukevien toimintojen uusista muodoista (esim. Aalto Entrepreneurship Centre ja Aalto Entrepreneurship Society) sekä start-up ja spin-off -toimintaan kannustamisesta (esim. henkilökunnalle jaettava Aalto-teko -palkinto yrittäjyyden edistämisestä). Yrittäjyys ja yrittäjämäisyys määrittyvät opettajien puheessa organisaatiotasolla liiketoiminnan tuottamiseen tähtääviksi yliopisto-operaatioiksi. Henkilökohtaisella tasolla taas ne määrittyvät yksityisyrittäjyyteen kiinnittyen. Henkilön omalla taustalla sekä läheisellä viiteryhmillä kuvataan olevan suuri merkitys sille, millaiseksi hänen suhtautumisensa yrittäjyyteen rakentuu. Yrittäjyydellä tunnistetaan olevan yliopistotasosta strategista merkitystä, joka ilmenee yliopiston ”juhlapuheissa”.

Kolmannen sukupolven yliopiston edustama teknologiayrittäjyyden hehkutus ja tiedonsiirron malli saa aikaan kuitenkin sosiaalisesti rakentuvaa vastustusta opetushenkilökunnan puheessa. Malli saa merkityksiä, joiden mielletään vaarantavan tieteen tekemisen tavoitteen. Puhe keksintötehtailusta ja spin-offien synnyttämisestä aikasyöppöinä oheistoimintoina, johon ei ole kytketty todellisia kannustimia, etäännyttää ja hylkii yrittäjyyttä yliopiston toiminnan keskiöstä, jolloin laajemmallekaan yrittäjyyskäsitteelle ei jää tilaa. Liiketoimintatulkintaan kiinnittyvä yrittäjyys rakentuu muille akateemisen yhteisön reunamilla vaikuttaville ryhmille, kuten opiskelijoille, mahdollisemmaksi ja hyväksyttävämmäksi kuin opettajille. Yrittäjähenkisyyden, jonka tulkitsen viittaavan laajempaan yrittäjämäisen yliopiston sisältämään ajattelumalliin (mindset), tuominen opiskelijoiden ulottuville esimerkiksi opetuksen keinoin nähdään hyväksi ja tärkeäksi asiaksi, mutta sen toteutus jää yksilöiden oman harrastuneisuuden varaan akateemisten rakenteiden muuttuessa hitaasti. Kolmannen sukupolven yliopiston mallin yrittäjyys ja yrittäjämäisyys jää mieluiten ”muiden” toteutettavaksi, opetushenkilökunnan keskittyessä oikeisiin töihin. Selonteissa muotoutuu ristiriita juhlapuheiden, odotusten ja käytännön työn sekä siihen liitettävien akateemisten kulttuuristen arvojen välillä.

Strategiapuhetta edustavassa aineistossa vakuutetaan lukijaa siitä, kuinka yliopisto 1) tukee olemassa olevien yritysten kehitystä, 2) luo edellytyksiä uuden liiketoiminnan synnylle ja 3) tekee vastavuoroista yritys yhteistyötä. Lisäksi 4) yrittäjyyden edistäminen on osa yhteiskunnallista vuorovaikutusta ja vaikuttavuutta. Olennaisessa roolissa ovat 5)

tutkimukseen perustuvat innovaatiot, 6) niiden siirtyminen teollisuuden tuotteiksi ja palveluiksi, mikä luo uusia yrityksiä ja työpaikkoja. Näitä seurataan myös mittarein (patentit, keksintöilmoitukset, yritykset ja niiden liikevaihto), 7) Opiskelijoita tuetaan ja koulutetaan perustamaan kasvuyrityksiä erilaisin tukiprosessein. Nämä teemat heijastelevat *tutkimustulosten kaupallistamiseen ja tiedonsiirtoon nojaavaa käsitystä yliopistosta tehtävästä* ja ovat linjassa kolmannen sukupolven yliopiston piirteiden kanssa. Maininnat yrittäjyydestä läpileikkaavana strategisena teemana ja yleisellä tasolla yrittäjyyteen kannustamisena jäivät yksittäisiksi yrittäjämäisen yliopiston piirteisiin liittyviksi selonteoiksi.

Yrittäjämäisyys toteutuu tuotetun uuden yritystoiminnan, innovaatioiden ja tutkimustiedon siirron kautta, joka vastaa *kolmannen sukupolven yliopiston mallin* taustalla vaikuttavaa teoreettista käsitteistöä. Kilpailukyvyn edistämisen tarinalinjaan viittaamisesta on tullut luonteva osa strategiapuhetta. Puheessa käytettäviä yrittäjämäisyyden ilmauksia ovat muun muassa tutkimustulosten kaupallistaminen, uuden yritystoiminnan synnyttäminen ja kasvuun tähtääminen. Aineistossa yliopisto demonstroi konkreettisesti tekemiään rakenteellisia ja institutionaalisia muutoksia, joilla näihin toimiin tähdätään. Tarinalinjaan kiinnittyminen häivyttää tarkoituksellisesti eri yliopiston tehtävien välistä arvoasetelmaa ja irrottautuu akateemisen kulttuurin perinteisestä diskurssista (Ylijoki 2005; Hakala 2009a ja 2009b), joka puolestaan painottaa tieteen tekemisen avoimuuden ja tieteen itseisarvon merkitystä. Tällä tavoin puheeseen tuodaan uudistumisen ja dynaamisuuden tematiikkaa, ja kurotetaan kohti kolmannen sukupolven yliopiston mallin mukaista yrittäjämäisyyden henkeä.

5 Yliopiston yrittäjämäisyyden rakentuminen

Tässä luvussa esittelen tutkimusasetelman eri kulmauksista nousevat tulokset synteesisinä hyödyntäen luvussa 3.2 rakentamaani kuviota tutkimusasetelmasta (kuvio 2). Näin syntyneeseen kuvioon 4 olen tiivistänyt tutkimuksen keskeisimmät tulokset näkökulmittain. Jäsennän tuloksia seuraavissa alaluvuissa tarkemmin tarinalinjojen ja toimija-asemien käsitteiden avulla.

Sosiaalisesti jaetut tarinalinjat ja toimija-asetat limittyvät tarkastelutasolta toiselle, ja niitä käytetään toisaalta akateemiseen identiteettiin ja kulttuuriin kiinnittymiseen (yksilötaso), mutta toisaalta niiden avulla integroidaan yrittäjyyttä ja yrittäjämäisyyttä yliopiston toimiin ja tehtäviin kolmannen sukupolven yliopiston mallin mukaisesti (organisaatiotaso). Yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden jaetut merkitykset muodostuvat jatkuvan muutoksen tarinalinja, ja sen “mahdollisuus” -tematiikkaan kiinnittyvä vastatarinan, kansallisen kilpailukyvyn tarinalinjan sekä yliopiston tehtävien ja roolien arvojärjestyksen määrittelyn kautta. Toisaalta merkitystä rakentavat myös yrittäjämäisyyden ja akateemisuuden välinen ristiriita sekä yrittäjyyden liiketoiminta- ja yksilökeskeiset tulkinnat, jotka alleviivaavat yrittäjyyden paikkaa ja tilaa. Paikallisesti tuotetut toimija-asetat luovat yksilö- ja organisaatiotason rajoja sille, millaisesta näkökulmasta käsin yrittäjyyttä ja yrittäjämäisyyttä voidaan lähestyä. Näin puhujat myös määrittelevät toiminnan suuntaa ja oikeutusta.

Kuvio 4: Yliopiston yrittäjämäisyyden rakentuminen eri näkökulmista

5.1 Yliopistolaitoksen muutosta koskevat tarinalinjat

Yliopiston yrittäjämäisyyden sosiaalinen rakentuminen Aalto-yliopistossa tapahtuu lainaamalla yliopistolaitoksen muutosta koskevista *tarinalinjoista* selityksiä, perusteluita ja merkityksenantoja käynnissä olevalle murrokselle. Tutkimuksen tuloksissa näkyy opettajien näkökulmasta tuotettu *jatkuvan muutoksen* puhetapa, josta on tullut suomalaisessa akateemisen kulttuurin kontekstissa jaettu (Ylijoki 2014) tapa tehdä selkoa koko sektoria koskevasta murroksesta.

Tärkeään rooliin tässä tutkimuksen tuloksissa nousee *kansallisen kilpailukyvyyn edistämisen tarinalinja*, johon viitataan opettajien puheessa, kurssien sisältöä koskevissa teksteissä ja strategiataason todellisuutta rakentavassa yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden arvioinnin vastauksessa. Kilpailukyvyyn edistämisen tarinalinja asemoituu osaksi puhetta *kilpailun lisääntymisestä* korkeakoulusektorilla. Kilpailukyvyyn edistämisen ja kilpailun lisääntymisen retoriikka on tunnistettu myös Lehtimäen ja Peltosen (2013), Hakalan (2009a ja 2009b) tutkimuksissa suomalaisesta yliopistomaailman muutoksesta. Tapa hahmottaa puhetapaa tarinalinjana täydentää aiempaa suomalaista korkeakoulujen muutosta koskevaa tutkimusta yrittäjämäisyyden näkökulmasta ja antaa mahdollisuuden tarkastella sitä toiminnan rajoja luovana sosiaalisena rakenteena.

Kolmannen sukupolven yliopiston mallin lanseeraaja Wissema (2009) hakee perustelunsa eurooppalaisen yliopistolaitoksen historiankaaresta ja näkee kilpailutilanteen muutoksen olevan laukaiseva tekijä yliopiston yrittäjämäistymiselle. Aalto-yliopiston valmistelua käsittelevässä OPM:n dokumentaatiossa käytetään niin ikään yliopistojen välisen kansainvälisen kilpailun kovenemisen ja kilpailukyvyyn kasvattamisen perusteluita sille, miksi fuusiota on haluttu lähteä edistämään. Kyse on yleisesti jaetusta ja tunnistetusta koulutuspoliittisesta tavasta puhua, joka on heijastunut myös KKA:n arviointilähtökohtien taustalle (KKA 5:2013, 25).

Yliopiston yrittäjämäisyyden tulkintaa hallitsee kolmannen sukupolven yliopiston mallin käsitteistö, jossa tukeudutaan yrittäjyyteen liiketoimintana, sen synnyttämisenä, tutkimustulosten ja osaamisen kaupallistamisena ja sitä kautta yhteiskunnan talouden kasvun lisääjänä. Sekä jatko-opiskelijat, opettajat, opetussuunnitelma että strategiapuhe kaikki omalta osaltaan osallistuvat näiden tulkintojen ylläpitämiseen. Kolmannen sukupolven yliopiston käsitteistöön ja taustaolettamuksiin nojaava puhetapa rajaa ulos laajan yrittäjyyskäsityksen mukaiset tulkinnat yrittäjämäisestä yliopistosta. Akateemisuutta suojeleva puhe vastustaa yrittäjämäisyyden levittäytymistä etenkin kun siihen liitettävät tulkinnat korostavat yrittäjyyden liiketoimintaulottuvuutta ja kaupallistamistoimintoja. Kyse ei ole niinkään yrittäjämäisen yliopiston hylkimisestä vaan yrittäjämäisyyden saamien tulkintojen rajallisuudesta.

Kolmannen sukupolven yliopiston piirteiden korostaminen yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden edistämisessä jättää yliopiston sisällä toimivien ydinryhmien todellisuuteen pinnalliseksi jäävän jäljen. Se, että yrittäjämäisyydestä on tehty

”haluttava” ominaisuus koulutuspoliittisessa ja yliopistotasoisessa johtamis- ja strategiapuheessa, ei kosketa tämän tutkimuksen ydinjoukkoa eli tutkimus- ja opetushenkilökuntaa eikä jäsenny haluttavaksi asiaksi heidän todellisuudessaan. Opetuksen kautta toteutuvat yliopiston yrittäjämäisyyden avaukset jäävät etäisiksi, yksittäisiksi ja hyvin paikallisiksi ilmiöiksi.

Organisaation yrittäjämäisyyden määrittely kulttuuriseksi ilmiöksi, jota voidaan lähestyä eräänlaisena ajattelumallina (Shepherd ym. 2010) ja sosiaalisesti rakentuvana ilmiönä, sisältää toisaalta myös giddensläisen ajatuksen yksilön ja organisaation – toiminnan ja rakenteiden – välisestä syklisestä ja vuorovaikutteisesta suhteesta. Käytännössä ymmärrän tämän tarkoittavan sitä, että ajattelumallit muokkaavat kulttuuria ja kulttuuri ajattelumalleja. Aalto-yliopiston aineistossa tämä näyttäytyy kulttuurisesti jaettuina tapoina määritellä yrittäjäyys ja yrittäjämäisyys sivuun akateemisesta ytimeistä ja ”suojautea” ylimääräisiltä tehtäviltä. Toisaalta tässä piilee myös muutoksen mahdollisuus, jossa varsinkin johdon ajattelumalleilla on suuri merkitys, kuten Shepherd ym. (2010) esittävät. Kyse on siitä, millaiset tarinat saavat vallan organisaatiossa ja mihin niillä pyritään – säilyttämiseen vai uusintamiseen.

5.2 Paikalliset tarinat säilyttävät ja uusintavat

Yhteiskunnallisen tason ja koko yliopistoa läpäisevien tarinalinjojen lisäksi aineistosta on tunnistettavissa ja tulkittavissa *yrittäjäyden ja yrittäjämäisyyden rakentumista ohjaavia paikallisia tarinoita*, joilla toisaalta korostetaan, säilytetään ja suojellaan tiettyjä merkityksiä, mutta myös uusinnetaan ja muutetaan toisia. Paikallisilla tarinoilla tarkoitan tässä yliopiston sisältä käsin joko organisaatio- tai yksilötason merkityksenantoja rakentavaa puhetta. Tarinoita lainataan eri tarkoituksiin ja eri tavoilla riippuen siitä, millaiseen *toimija-asemaan* puhuja kiinnittyy.

Tunnistamani paikalliset tarinat *korostavat, säilyttävät ja suojelevat* akateemisista kulttuuria ja sen perinteitä. Niillä vahvistetaan yksilön tai organisaation identiteettiä sellaisena ”kuin sen kuuluu olla” ja yrittäjäyden perinteisiä liiketoiminta- ja yksilökeskeisiä tulkintoja. Yliopistoyhteisöä ja kulttuuria suojellaan liioilta ulkopuolisilta vaikutteilta, kuten hallitsevan diskurssin mukaiselta yrittäjämäisyydeltä. Tämä tapahtuu sijoittamalla yrittäjäyys ja yrittäjämäisyys sekä niihin liittyvät toimet marginaaliin, yliopiston tehtävien ja toimintojen reunamille. Myös strategiatasolla ylläpidetty puhunta yliopistosta ”tuottajana” palvelee tätä tarkoitusta.

Paikalliset tarinat myös *uusintavat ja muuttavat* todellisuutta. Strategiatason tarinassa yliopiston suunnasta ja onnistumisesta nimenomaan suhteessa yliopiston kolmanteen tehtävään, kiinnitytään yliopistolaitoksen muutoksen diskursseihin. Samalla tehdään irtiotta entiseen, joka heijastelee akateemisen yhteisön tehtävän sekä tieteen oikeutuksen muutosta (Lehtimäki ja Peltonen 2013). Strategiatason puheella vastataan valmiiksi roolitettuun tarinaan tämän päivän yliopistosta osana innovaatiojärjestelmää ja pyritään näyttämään, kuinka hyvin nämä odotukset pystytään täyttämään. Yliopistoihin kohdistuneet julkilausutut odotukset ovat muuttuneet puhtaan tiedon tuottamisesta

kansallisen kilpailukyvyyn edistämiseen ja yliopisto vastaa tähän sopeuttamalla oman strategiapuheensa arvomaailmaa. Kolmannen sukupolven yliopiston malli taustaoletuksineen näyttää istuvan tähän tarinalinjaan kuin tilauksesta. Yrittäjämäisyyden laajennetut tulkinnat eivät tule näkyväksi strategiapuheen tasolla. Näen yliopiston aseman olevan ikään kuin valmiiksi kirjattuna tarinalinjaan, jota yhteiskunnallisessa keskustelussa ylläpidetään (KKA:n arviointiasetelma mukaan lukien), ja yliopisto on omaksunut tuottajan toimija-aseman luonnolliseksi osaksi omaa strategisen tason puhetapaansa. Tämä tulee erityisen hyvin näkyviin strategiapuheen tekstilajissa, tässä tapauksessa kansalliseen arviointiin tuotetussa tekstissä, jonka tarkoituksena on vakuuttaa lukija yliopiston toiminnan oikeellisuudesta ja merkityksellisyydestä.

Akateemiseen kulttuuriin ja sen arvoihin kytkeytyvä asemoituminen tapahtuu tutkijan ja yrittäjän sekä akateemisuuden ja yrittäjyyden vastakkainasetteluissa. Nähtävissä on myös tieteenalojen välisen vastakkainasettelun tuottavia merkityksenantoja, jossa tekniset tieteet ja kauppatieteet asettuvat vastakkaisiin paradigmoihin kytkeytyviksi tieteenaloiksi. Kulttuurisesti hyväksyttävä puhetapa akateemisesta asemasta käsin on *yrittäjyyttä etäännyttävä*. Puheessa käytetään akateemisuutta suojelevaa ja säilyttävää argumentaatiotapaa, jossa yrittäjyys kuvataan muiden tehtäväksi tai yliopiston ulkopuolella tapahtuvaksi ja pidettäväksi asiaksi. Nämä asemoitumiset olivat tunnistettavissa sekä opettajien että jatko-opiskelijoiden puheessa.

Tulkintani mukaan näiden laajasti läpi aineiston jaettujen puhetapojen taustalla on yksilö- ja liiketoimintakeskeinen, yksityisyrittäjyyttä ja erityistä taitopohjaista osaamista painottava yrittäjyyskuva. *Yrittäjyys* saa tällöin merkityksensä taitoina, syntymälahjoina, vanhemmilta perittyinä asenteena, ominaisuuksina ja henkilökohtaisina piirteinä, tuotteistamisena, tiedon kaupallistamisena, yritysideoiden tuottamisena, yritystoiminnan synnyttämisenä, johtamisena ja omistamisena (kaikki näkökulmat). *Yksilön yrittäjämäisyys* näyttäytyy orientaationa, tapana toimia määrätietoisesti keinoja kaihtamatta, opportunistisuutena, oman elantonsa hankkimisena, voitontavoitteluna (jatko-opiskelijat ja opettajat), uusia ideoita tuottavana luovana toimintana (jotkin kurssisisällöt). *Organisaation yrittäjämäisyys* nähdään toiminnan kaupallistumisena, markkinaehtoisena toimintana, spin-offien tuottamisena, yritysysteistyönä, (opettajat, strategiapuhe ja jatko-opiskelijat), tiedon ja osaamisen siirtona yhteiskuntaan (opettajat ja strategiapuhe). Opetus ja oppimislähtöinen näkemys yliopiston yrittäjämäisyydestä ei tule näkyviin aineistossa. Yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden laaja tulkinta toimintamallina, prosessina ja ajattelumallina on läsnä muutamilla kurseilla, mutta muuten nämä ja ylipäänsä kollektiiviset tulkinnat yrittäjämäisyydestä ja yrittäjyydestä jäävät tunnistamatta.

Koulutuspolitiikan vallitsevaan diskurssiin (kansallisen kilpailukyvyyn edistäminen, kilpailun koveneminen) kiinnittyvä asemoituminen tulee esiin etenkin strategiapuheessa. Yliopiston uuteen rooliin istuminen vaatii yliopiston tehtävien välisen arvoasetelman uudistamista, tehtävien välistä tasapainottamista.

Kilpailukyvyyn edistäjän asemaan kiinnittyminen mahdollistaa yrittäjämäisyyden toteuttamisen kolmannen sukupolven yliopiston mallin mukaisesti. Tästä asemasta käsin korostetaan yliopiston oma-aloitteisuutta ja edelläkävijyyttä uusiin tehtäviin tarttumisessa sekä halukkuutta vastata muutoksiin. Asemoituminen tuottaa ristiriidan akateemisen kulttuurin säilyttämiseen pyrkivän puheen kanssa, jolloin tuotetaan tietoista irrottautumista akateemisesta konservatiivisuudesta. Yliopisto asemoituu puheessa *tuottajaksi*, ei vastaanottajaksi. Toiminnan suunta yhteistyössä ja vuorovaikutuksessa on sisältä ulospäin. Yrittäjyyttä tuotetaan rajapinnoilla tai se syntyy ydintoimintojen sivutuotteena.

5.3 Yrittäjämäisyys rakentuu osaksi keskustelua yliopiston tehtävistä

Merkityksenannot luovat rajat sille, mikä muodostuu organisaatiossa mahdolliseksi tehdä tai sanoa (Berglund & Johansson 2006). Yrittäjämäisyyden merkitystenantojen tutkiminen yliopistosta sisältä käsin katsoen antaa meille yrittäjyyden edistämisen näkökulmasta uutta tietoa siitä, kuinka yrittäjyyteen ladatut toiveet, odotukset ja tavoitteet voivat tulla täytetyiksi. Samalla se auttaa ymmärtämään, millaisia sosiaalisesti rakentuvia haasteita prosessiin liittyy.

Tämän tutkimuksen tulokset antavat viitteitä siitä, että käynnissä on akateemisten arvojen ja arvojärjestelmien laajentumisen aika ja tila, jossa yrittäjämäisyys astuu areenalle, mutta sen suppeat tulkinnat eivät tarjoa mahdollisuuksia ruohonjuuritason kiinnittymiseen akateemisesta kulttuurista käsin. Kyse voi hyvin olla Ylijokea (2005, 310) mukailleen sittenkin enemmän strategiataason suunnalta rakentuvasta retorisen tason muutoksesta, eikä välttämättä akateemisen työn ihanteiden ja käytänteiden todellisesta tai todelliseksi koetusta muutoksesta. Tutkimuksessani näkyväksi tulevat vastakkainasettelut yksilötasolla tuotetun ja suppean yrittäjyyskäsityksen mukaisen yrittäjämäisyyden sekä akateemisuuden välillä osoittavat, että yliopiston ytimen ylläpitämät arvot muuttuvat ”juhlapuheita” hitaammin, eikä yrittäjyyden viesti ole vielä välttämättä aivan kohdallaan.

Yrittäjyyskäsityksen laajentuminen on hidasta ja se on vasta lähtenyt liikkeelle asiaan vihkiytyneiden yrittäjyyden opetuksen ja oppimisen asiantuntijoiden suunnalta. Tulokseni vahvistavat, että muun muassa Hartshorn & Hannonin (2005), Paasion ym. (2005) ja Raen (2011) esittämällä näkemyksillä ja huolilla siitä, *millaista yrittäjyyttä edistetään ja miten se tulkitaan*, on todellakin merkitystä. Yliopiston yrittäjyystoimintojen määrittely, kartoittaminen ja vahvistaminen tiedon- ja teknologiansiirron näkökulmasta ja liiketoiminnan luomisena (esim. Bronstein & Reihlen 2014) on tarpeellista, mutta vallitseva tulkinta on laajennettavissa enemmän yrittäjämäisten ajatusmallien suuntaan yksittäisten yrittäjyystoimintoihin keskittymisen sijaan. Tällöin yrittäjämäinen yliopisto ei perustu pelkästään ”yliopiston kolmen tehtävän välisen suhteen ja tasapainon johtamiselle”, kuten Sam ja van der Sijde (2014) ovat yrittäjämäistä yliopistoa määritelleet.

Tässä tutkimuksessa rakentuva yliopiston yrittäjämäisyyden viitekehys, joka perustuu laajennettuun käsitykseen yrittäjämäisestä prosessista (esim. Steyaert 1997), uutta luovaan toimintaan (Hartshorn & Hannon 2005; Hjorth 2003) ja yrittäjämäiseen oppimiseen (Gibb 2005; Hjorth 2011), pyrkii palvelemaan moniäänistymisen tarkoitusta käsitteellisellä tasolla. Yrittäjämäinen prosessi ja ajattelumalli ovat tässä tutkimuksessa määrittelemäni yrittäjämäisen yliopiston keskeisiä tekijöitä. Yrittäjämäisyyden rakentuminen näyttäytyy tällöin Giddensin (1984) strukturaatioteorian viitoittamana yksilö- ja organisaatiotason välisenä vuorovaikutuksellisen prosessina ja organisaatiokulttuurina (Shepherd ym. 2010), joka hyödyntää yrittäjämäistä ajattelumallia kaikilla toiminnan tasoilla. Merkityksenantojen monitasoisuuden tutkiminen avaa ovet näiden syklisten todellisuuden rakentumisen prosessien ymmärtämiseen.

Yliopistosta sisältä ulos rakentuva jatkuvan muutoksen tarinalinja on jo aikaisemmissa tutkimuksissa tunnistettu tavaksi puhua, jota ylläpidetään vahvasti suomalaisessa yliopistomaailmassa. Myös Aalto-yliopiston sisällä opettajien puheessa näkyy tarve kiinnittyä tähän. Yliopiston yrittäjämäisyyden rakentumisen kannalta tämä on haaste. Muutosten vyöryn synnyttämä turhautuminen ja väsymisen ilmapiiri vaikeuttaa uusien ideoiden omaksumista kulttuuriin ja voimistaa tarvetta suojella sitä, mikä vielä nähdään pysyväksi. Käpertyminen kohti perinteisiä akateemisia arvoja, yliopiston ”oikeita tehtäviä” on suojelumekanismi, jota käytetään kilpenä uhkaavissa tilanteissa.

Tulosteni mukaan *yrittäjyyden saamat taloudelliset-kaupalliset merkitykset koetaan uhkaksi*, eikä tilannetta helpota yleisesti uuvuttavaksi koettu rakenteellinen ja yhteiskunnallinen yliopiston muutosvaihe. Akateemisten arvojen jatkumoon (Clark 1998; Ylijoki 2003) sulavammin istuvat yrittäjämäisyyden määritelmät inhimillisenä luovuutena ja uuden luomisen prosesseina eivät saa juurikaan tilaa vallitsevien yrittäjyyden tulkintojen keskellä. Tällä tavoin yrittäjyyteen laajassa merkityksessä sisältyvät mahdollisuudet jäävät niin ikään hyödyntämättä ja lukuisat edistämistoiminnot kilpistyvät sosiaalisesti rakentuviin esteisiin.

Hallitsevat tarinalinjat, kuten puhe kilpailukyvystä ja kilpailutilanteen kovenemisestä, tuottavat odotusten viitekehysten, joilla yliopiston toimintaa raamitetaan ulkoapäin. Samalla ne määrittelevät sen, mistä kuuluu puhua ja miten, jos haluaa pysyä mukana koulutuspoliittisen ajan hermolla. Tämä nousee merkitykselliseksi etenkin johtamisen ja strategiapuheen kannalta.

Tutkimukseni tulosten pohjalta voidaan todeta, että yrittäjämäisen yliopiston tai yliopiston yrittäjämäisyyden edistämisen keskustelussa ei voida sivuuttaa ilmiön kulttuurisia ulottuvuuksia. Yrittäjyyden valtaapitävät tulkinnat ja diskurssit vaikuttavat voimakkaasti siihen, millaista yrittäjyyttä etsitään, tuetaan ja tuotetaan. Tulosteni mukaan yksilö- ja liiketoimintakeskeiset yrittäjyyden tulkinnat ja selitysmallit eivät istu akateemiseen maailmaan kovin hyvin. Yrittäjämäisyyden rakentuminen ei myöskään voi tapahtua pelkästään ulkokohtaisella ohjauksella, johtamisella tai rakenteilla, vaan sen tulee nivoutua yliopiston jaettuun kulttuurirakenteisiin. Yrittäjämäisen yliopiston

teoriakeskustelulle tämä tarkoittaa ovien auki pitämistä entistä voimakkaammin organisaatiokulttuurin-, korkeakoulututkimuksen sekä yrittäjyyskasvatuksen suuntaan.

Palataan hetkeksi Opetusministeriön julkaisuun (2009:7) *Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivoista*, joka on omalta osaltaan ollut nimensä mukaisesti viitoittamassa suuntaa sille, mitä asioita pidetään ja tulisi pitää tärkeänä koulutuksessa, myös korkeakoulutuksessa. Kyseisessä julkaisussa määritellään korkeakoulujen tahtotilaksi vuonna 2015, että korkeakouluissa on laadittu ja hyväksytty yrittäjyyteen kannustava ja valmentava toimintapa. Miten yrittäjyys on sitten tässä määritelty? Yrittäjän uraksi, innovaatioiden synnyttämiseksi ja yritysten kasvuedellytysten luomiseksi. Näin yrittäjyyskasvatuksen ohjaavassa aineistossakin lähdetään liikkeelle talous- ja liiketoimintapainotteisesta yrittäjyysdiskurssista. Lisäksi tahtotilan kuvauksessa todetaan, että pelkästään tällaisen yrittäjämäisyyttä tukevan toimintatavan laatiminen ei riitä, vaan sen tulisi olla myös hyväksytty. Tämän tutkimuksen tulosten perusteella voitaneen sanoa, että yrittäjyyttä tukevien toimintatapojen laatiminen ei olekaan se ongelma, vaan nimenomaan niiden hyväksyminen, yrittäjyyden hyväksyminen. Ja hyväksymisellä tarkoitan sosiaalisesti oikeutetun toiminnan aseman saavuttamista.

6 Johtopäätökset ja keskustelu

6.1 Kuiluja ja siltoja

Tutkimukseni tarkoituksena on ollut lisätä ymmärrystä yliopiston yrittäjämäisyyden sosiaalisesta rakentumisesta. Tutkimuskysymyksellä ”*Millaisia merkityksiä yrittäjyys ja yrittäjämäisyys yliopistossa saavat*” olen ankkuroitunut tulkitsevaan tutkimusperinteeseen ja kielen käytänteiden tutkimukseen. Merkityksenantojen tarkastelu on keskittynyt jatko-opiskelijoiden, opettajien, opetussuunnitelman ja strategian tuottamaan puheeseen. Tutkimus edustaa tyypiltään laadullista tapaustutkimusta, jossa on yhdistelty erilaisia kommunikaation tutkimiseen tähtääviä analyysimenetelmiä. Tutkimuksen tekemistä on ohjannut alusta alkaen käsitys yrittäjyydestä monikasvoisena ilmiönä, joka on heijastunut myös tutkimusasetelman rakentamiseen.

Tutkimusraportti on luonteeltaan ”kertomus etsimisestä” (Hirsjärvi ym. 2007, 260) ja löytämisestä. Tutkimuksen anti riippuu siten lukijasta tai yleisöstä, jolle tutkimustarinaani kerron. Olen kirjoittanut raportin ennen kaikkea osallistuakseni yrittäjämäisen yliopiston tieteelliseen keskusteluun ja oppineisuuden näytteeksi. Sillä on kuitenkin annettavaa myös laajemmalle yleisölle.

Yrittäjämäistä yliopistoa tai yliopiston yrittäjämäisyyden rakentamista koskeva anti linkittyy tulkitsevaan organisaatiotutkimukseen ja yrittäjyystutkimukseen. Yliopiston yrittäjämäisyyttä koskevassa tutkimuksessa on lähestytty ilmiötä vuoroin yksilötasolla ja vuoroin organisaatiotasolla. Tämä tutkimus yhdistää nämä molemmat näkökulmat. Aikaisempi tutkimus on nostanut esiin ristiriitoja ja haasteita yrittäjämäisyyden tukemisen tiellä, kukin omasta näkökulmastaan. Yliopisto-opiskelijoiden yrittäjyysaikomusten ja -orientaation tutkimuksesta on saatu ristiriitaisia tuloksia koulutustoimenpiteiden onnistumisesta yrittäjyyden synnyttämisessä tai yrittäjämäisyyden lisäämisessä (Souitaris ym. 2007; Pihkala 2008; Cachon & Cotton 2006; Taatila 2012; Collins & Hannon 2004; Klapper 2004). Osa tutkimuksesta painottaa koulutuksen roolia (Rae 2011; Hytti ym. 2011; Levenburg ym. 2006), muun muassa yrittäjämäisen oppimisen ja pedagogiikan näkökulmasta (Lambert ym. 2007; Forsman 2008; Welsh & Tullar 2014) ja vielä ehkä suurempi osa katsoo asiaa yliopiston johtamisen (Clark 1998; Kirby 2006; Wissema 2009;) sekä rakenteiden ja toimintojen näkökulmasta (Philpott ym. 2011; Bronstein & Reihlen 2014).

Yliopiston yrittäjämäisyyttä kokonaisvaltaisesti lähestyvät keskustelut saavat alkunsa yrittäjyyskasvatuksen piiristä (mm. Hartshorn & Hannon 2005; Gibb ym. 2009; Rae ym. 2012; Kyrö & Mattila 2012; Morris ym. 2014), mutta ne asemoituvat teoreettisessa keskustelussa haastajan asemaan tiedon- tai teknologiansiirron näkökulmaa vasten, vaikka niillä on jo selkeä rooli eurooppalaisessa koulutuspolitiikassa (esim. European Commission 2008a ja 2008b). *Teoreettisen keskustelun täydentämiseksi* olen Kyrö & Mattilaa (2012) mukaillen kehittänyt eteenpäin kokonaisvaltaisesti ilmiötä tarkastelevaa

mallia, jossa tiedonsiirron näkökulma ja laajaan yrittäjyyskäsitykseen perustuva näkökulma yliopiston yrittäjämäisyydestä kohtaavat (taulukko 2). Tällaista mallia ei ole aikaisemmassa tutkimuksessa vielä hyödynnetty. Tutkimukseni tuloksena syntyy ajatus siitä, että kumpikaan näistä yliopiston yrittäjämäisyyden keskusteluista ei yksin riitä hahmottamaan tarkastelun kohteena olevaa ilmiötä. Yrittäjyyden yksilöä ja liiketoimintaa korostavat näkökulmat ovat sellaisenaan riittämättömiä yrittäjämäisen yliopiston määrittelyssä. Toisaalta yrittäjyyskasvatuksen suunnasta nousevat tulkinnat yrittäjämäisyydestä näyttäytyvät marginaaliin sijoittuneilta, eikä niihin löydy tulosten mukaan kosketuspintaa. Selityksiä sille, miksi ja miten yrittäjyys yliopistokontekstissa rakentuu ei voi hakea pelkästään jommasta kummasta näkökulmasta käsin. Kyseessä on kulttuurisesti rakentuva ilmiö, jossa hyödytään yrittäjämäisyyden ja yrittäjyyden laajasta tulkinnasta sekä monitasoisesta tarkastelusta.

Tutkimukseni on osa yrittäjyyden diskursseihin keskittyvää laadullisen tutkimuksen jatkumoa, joka on vähitellen voimistunut yrittäjyystutkimuksessa aina vuosituhannen vaihteesta lähtien (mm. Kyrö & Kansikas 2005). Viitekehyksen avulla olen tunnistanut Aalto-yliopiston käynnistymisprosessin aikana kerätyn tekstiaineiston selonteosta tarinalinjoja ja toimija-asemia, joilla yliopistoa, sen muutosta, yrittäjyyttä ja yrittäjämäisyyttä sisältä käsin tuotetaan olevaksi.

Olen nostanut esiin arvoasetelmia, kulttuurisia puheen käytänteitä ja tapoja asemoitua yrittäjyyteen ja yrittäjämäisyyteen ja verrannut niitä viitekehyksen taustaolettamuksiin. Tulokset osoittavat, että kolmannen sukupolven yliopiston malliin viittaavista yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden määrittelyistä on tullut valtaapitävä, strategisella tasolla hyväksytty tapa puhua. Arvojen tasolla rakentuu kuitenkin sosiaalisesti eri toimija-asemista käsin tuotettu ja ylläpidetty etäisyys kolmannen sukupolven yliopiston kantamaa viestiä kohtaan, jolloin yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden laajemmat tulkinnat ja mahdollisuudet jäävät hyödyntämättä.

Teoreettisesti katsoen yliopiston yrittäjämäisyyden keskustelulla on edelleen varaa laajeta nimenomaan kokonaisvaltaisen tai laajan yrittäjyyskäsityksen suuntaan. Toisella tapaa muotoillen, keskustelut ovat kyllä olemassa, mutta ne sijaitsevat omissa kuplissaan. Yhteyksien luominen vaatii sen tiedostamista, millaiset näkemykset ja jäsenyydet teoriaa ja tutkimusta hallitsevat sekä hiljaisempien äänien tunnistamista, voimaannuttamista ja vapauttamista haastajan asemasta. Tämä on vaatinut ja vaatii jatkossakin kriittistä asennetta (esim. Ogbor 2000, Hjorth 2003) ja itsestäänselvyyksien kyseenalaistamista, myös yrittäjyyskasvatuksen puolella. Vastakkainasettelut, dekonstruktio, jopa karrikoinnit ovat tapa saada ääntä kuuluviin. Tämän jälkeen voidaan alkaa vähitellen rakentamaan yhteistä aluetta sen sijaan, että joudutaan jatkuvasti hyökkäämään. Kuten Lehtimäki (2000) on todennut, yksinäisyyttä vastaan argumentoiva moniäänisyyden puolesta puhuja tulee aina tavallaan vahvistaneeksi yksinäisyyttä, vaikka tekeekin sen kritiikin keinoin. Näen tämän olevan välttämätön vaihe sille, että moniäänisyys voi aidosti alkaa toteutua.

Korkeakoulututkimuksen näkökulmasta katsoen tulokseni tulevat lähelle akateemisen kapitalismin (Slaughter & Leslie 1997) ja yliopiston akateemisen kulttuurin murroksen (Ylijoki 2003 ja 2005; Rinne & Koivula 2005; Hakala 2009) sekä rakenteellisen muutoksen (mm. Ylijoki 2014) teemoja. Akateemisen identiteetin ja -kulttuurin tutkimusten yrittäjyyskriittinen ääni kuulostaa silti hieman erilaiselta kuin yrittäjyystutkimuksen pohjalta nouseva kriittisyys, jota esimerkiksi Perren & Jennings (2005), Berglund & Johansson (2006) sekä Fältholm ym. (2010) ovat artikkeleissaan hyödyntäneet. Kyse on kuitenkin saman ilmiön erilaisista teoreettisista selityksistä ja tulkintoista, jotka tässä tutkimuksessa tuottavat yrittäjyyden käsitteistön kautta peilautuvan kuvan. Itse näen, että yrittäjyyskriittisellä yrittäjyystutkimuksella on tärkeä rooli tuottaa oman tieteenhaaransa sisältä käsin uusia ajatuksia, jotka haastavat olemassa olevia käsityksiä, mutta vievät samalla keskustelua eteenpäin.

Tässä tutkimuksessa olen keskittynyt organisaatioteoreettisesti alueeseen, jolla liikutaan kun puhutaan organisaation kulttuurista ja identiteetistä sekä muutoksesta. Muutoksen tutkimuksessa olen kiinnittynyt sen narratiiviseen haaraan ja etenkin sensemaking-lähestymistapaan (Puusa ym. 2014). Tarinallinen tutkimusote yhdessä positiointiteorian ja postmodernin identiteetikäsenteistön (Harré & van den Langenhoven 1999; Hall 1999) kanssa on ollut minulle luonteva tapa ottaa ilmiön merkityksenantojen taso haltuun. Monien menetelmien ja näkökulmien yhdistäminen samaan tutkimukseen on samalla ollut eräänlaista rajankäyntiä moniparadigmaisuuden kanssa. Metodologisesti katsoen työssäni on tiettyä kerroksellisuutta, joka on saanut minut esittämään itselleni ontologiaa ja epistemologiaa koskevia kysymyksiä koko prosessin ajan, yhä uudelleen ja uudelleen. Olen vaatinut itseäni ottamaan selvää ja perustelevaan, millä tavalla voin yhdistää ”mitä”, ”miten” ja ”miksi” kysymyksiä samaan tutkimukseen. Osa näistä kysymyksistä ovat olleet välineellisiä, osa päämäärään liittyviä. Tulkitsevan tutkimusperinteen ankkurin sekä kriittisen realismin (Reed 2005) ja strukturaatioteorian (Giddens 1984) olettamusten pohjalta olen saanut uskoa toimia tutkijana sekä yksilöettä organisaatiotasojen välillä ja yhdistää näitä analyysin tasoja samaan tutkimusasetelmaan.

Yliopistojen johtamisen näkökulmasta tätä tutkimusta voidaan lukea kauppatieteellisenä johtamisen ja organisaatioiden tutkimusraporttina. Tutkimukseni sisältää yliopiston muutosta ja yrittäjämäisyyttä käsittelevää ruohonjuuritason tietoa, joka on kerätty eräästä suomalaisen korkeakoulutuksen rakenteellisen muutoksen lippulaivasta, Aalto-yliopiston synnystä. Tuloksia johtamisen näkökulmasta tulkittaessa on hyvä tiedostaa, että kyse on tiettyyn aikaan ja paikkaan sekä muutoksen prosessin vaiheisiin kiinnittyvistä tuokiokuvista, jotka raottavat yliopiston sisäisen todellisuuden rakentumista kontekstissaan. Niiden avulla voidaan ymmärtää paremmin muutoksen kulttuurisesti jaettuina tulkintoja, sekä yrittäjämäisyyden vastaanottoa toisaalta yksilötasolla ja toisaalta strategisena tason retorisenä välineenä. Yliopiston sisällä vallitsevat käsitykset yrittäjyydestä ja yrittäjämäisyydestä voidaan nähdä haasteena etenkin, jos halutaan todella edistää yliopiston yrittäjämäisyyden rakentumista. Tämän tutkimuksen tulokset lisäävät tietoisuutta siitä, millaisiin taustaolettamuksiin yrittäjämäisyyden käsitteet perustuvat eri tasoissa puheen käytänteissä. Tulkintojen

laajentamiselle johtamisen keinoin on varmasti monia mahdollisuuksia, jos yrittäjämäisyyden eri puolet halutaan ottaa käyttöön.

6.2 Jatkotutkimusaiheet

Yrittäjyystutkimuksen ja yrittäjämäistä yliopistoa koskevan diskursiivisen tutkimuksen jatkumo kaipaa tämän jälkeen edelleen vahvistusta. Empiirisesti tämä voisi tarkoittaa esimerkiksi sen selvittämistä, miten yrittäjyyttä tuotetaan ja tulkitaan yliopiston johdon tai keskijohdon näkökulmasta muissa kuin virallisissa dokumenteissa. Tämän tutkimuksen ulkopuolelle jäänyt hallinto- ja tukipalveluiden näkökulma toisi myös kiinnostavaa lisätietoa yrittäjämäisyyden rakentumisesta.

Koska tämä tutkimus on ollut niin sanottu yhden tapauksen tutkimus, olisi kiinnostavaa seuraavaksi tarkastella yrittäjämäisyyden rakentumisen tai rakentamisen prosessia toisen tai useamman esimerkitapauksen avulla. Kyse on käynnissä olevasta prosessista ja muutostilasta, jonka kukin yliopisto näkee, kokee, tulkitsee ja toteuttaa omalla tavallaan. Aalto-yliopisto ei ole ainoa fuusioyliopisto Suomessa, eikä myöskään ainoa yrittäjämäisyyden henkeä julkisesti tavoitteleva yliopisto. Tämän tutkimuksen tulokset ovat ikkuna tiettyyn hetkeen, tiettyssä kontekstissa, ja olisikin kiinnostavaa nähdä, miten esimerkiksi tässä tutkimuksessa käytetty yliopiston yrittäjämäisyyden viitekehys eläisi toisen case-yliopiston kontekstissa, miksei kansainvälisessäkin tarkastelussa.

Tutkimuksessani hahmoteltu yliopiston yrittäjämäisyyden erilaisia piirteitä ja taustaolettamuksia yhdistelevä malli vaatii edelleen selvästi jatkokehittämistä. Varsinkin yrittäjämäisyyden laajaan käsitteeseen nojaavaa yrittäjämäisen yliopiston mallia tulisi tarkastella ja jäsentää yksityiskohtaisemmin ja nimenomaan erilaisia yrittäjyyden uusimpia teoreettisia keskusteluita hyödyntäen. Yrittäjyyskasvatuksen oppimisen ja opetuksen näkökulma on yksi avaus tähän suuntaan, mutta täydennystä tarvittaisiin esimerkiksi yrittäjämäisyyden johtamisen näkökulmasta, jossa yrittäjämäisyys ymmärrettäisiin nimenomaan laajasti ajattelumallina ja prosessina, eikä vain yksilön tai organisaation ominaisuuksina. Itse näkisin juuri yrittäjämäisen yliopiston teoreettisen keskustelun hyötyvän ”poikkitieteellisyydestä” ja tarkoitan sillä myös yrittäjyystutkimuksen eri suuntautumisten ja koulukuntien välistä yhteistyötä, joka myös toteuttaisi postmodernia, moniäänistä teorian rakentamisen ideaa.

Rohkaisisin myös tulevia tutkijoita etsimään ja löytämään yhä parempia tapoja toteuttaa moninäkökulmaisuutta, jopa moniparadigmaisuutta tutkimuksessaan. Tieteenfilosofisen seikkailun tulokset voivat tosin olla arvaamattomia, mutta niiden tuloksena kehittyvä reflektointikyky ja tietoisuus eri paradigmojen, ontologioiden ja epistemologioiden olemassaolosta jättää ikuiset jäljet.

6.3 Tutkimuksen arviointia

Tutkimuksen luotettavuudella tarkoitetaan sen uskottavuutta ja tutkimuksessa esitettyjen tulosten siirrettävyyttä ja hyödynnettävyyttä. Konstruktivistisen näkemyksen mukaan vastuu tutkimustulosten siirrettävyydestä ja käyttökelpoisuudesta on tulosten tulkitsijalla. (Plack 2005, 231) Tämä edellyttää tarkkaa dokumentaatiota tutkimusprosessin kulusta. Laadullisten tutkimusmenetelmien kirjo ja moninaisuus saattaa tuottaa illuusion siitä, että mikä tahansa käy (Silverman 2001, 219). Tutkimuksen uskottavuuden arviointi on kuitenkin välttämätöntä, jotta tuloksilla olisi jotain merkitystä. Laadullisten menetelmien käyttö mahdollistaa monipuolisen ja monimuotoisen aiheen käsittelyn, mutta lopputulosten on silti oltava muodossa, joka on ymmärrettävä ja looginen. Jokaisen tutkijan valinnan on oltava perusteltu ja seurattavissa dokumentaatiosta.

Laadullinen aineisto on tässä tutkimuksessani koostunut teksteistä, olemassa olevista ja tutkimusta varten erikseen tuotetuista teksteistä, kuten haastatteluista. Tutkijana valitsen tapani lähestyä tekstiä, jolloin uskottavuuden todistamisen taakka siirtyy minulle. Millä tavoin tutkimusta arvioidaan, on sidoksissa tutkimusotteeseen. On hyvin eri asia arvioida tutkimusta, jossa aineistoa on lähestytty ”totuuden kuvauksena” objektiivisesti, kuin tulkitsevaan tai tekstianalyttiseen lähestymistapaan perustuvaa tutkimusta, jossa itse aineisto nähdään jo kertaalleen tulkittuna tai tuotettuna, ja huomio kiinnitetään niihin tuottamisen tapoihin eikä sisältöön.

Tutkijan aseman arviointi riippuu niinkään tutkijan asemasta edellä mainitussa subjektiivisen ja objektiivisen epistemologian jatkumossa. Jos pyrkimyksenä on tehdä mahdollisimman objektiivisia huomioita aineistosta, on tärkeää osoittaa tutkijan riippumattomuus aineistosta. Tulkinnallisen tutkimusnäkökulman mukaan taas tutkijan ei oletetakaan täysin koskaan saavuttavan riippumattomuutta aineistosta vaan hän on osa uniikkia tutkimustapahtumaa omana itsenään. Tässä tutkimuksessa hyväksyn ja tiedostan osuuteni aineiston tuottamisen prosessissa. Silverman (2001) toteaa, että teksti, silloin kun se on olemassa ilman tutkijan varsinaista osuutta sen tuottamiseen, ei itsessään valehtele vaan sitä voidaan pitää lähtökohtaisesti luotettavana. Äärimmilleen viety postmodernismi suhtautuukin haastatteluaineistoihin epäluuloisesti, pitäen niitä itsessään liian ”tuotettuina” aineistoina. Toteuttamani keskitien konstruktivismi ja tekstianalyttinen luenta mahdollistaa eri tavalla tuotettujen aineistojen käytön tutkimuksessa ja jättää siten enemmän liikkumavaraa.

Eräs tapa tarkastella tekstianalyttisen tulkinnan uskottavuutta on pohtia aineiston tuottamaa vastaanottajakuvaa. Vaikka tässä tutkimuksessa olen keskittynytkin puhujakuviin eli toimija-asemiin ja niistä käsin rakentuviin merkityksiin, on puhujan lisäksi puheessa ja tekstissä on läsnä myös sen vastaanottaja, yleisö. Semioottisessa lähestymistavassa kiinnitetään huomiota teksteissä tai puheessa rakennettuun todellisuuteen, joka on aina joltakulta jollekin vastaanottajille tuotettu. Tekstiin ja puheeseen jää jälki puhujasta mutta myös vastaanottajista, heidän identiteeteistään. (Sulkunen & Törrönen 1997)

Tämän tutkimuksen aineistossa *jatko-opiskelijat rakentavat identiteettiään*, lähinnä itseään varten, ennen kaikkea erottautuakseen muista ja kuuluakseen ryhmään, mutta myös perustellakseen omia valintojaan. Opetussuunnitelma on dokumentti, jolla halutaan viestiä koulutuksen sisällöistä opiskelijalle. Sen tehtävänä tuottaa tiivistä tietoa siitä, mihin koulutuksella pyritään, ja mitä on tärkeää opiskella. Näin sen voidaan ajatella välittävän myös tietoa *opetuksen ja oppimisen arvoasetelmista*.

Opettajat puhuvat tässä aineistossa toisilleen, jäsentääkseen organisaation merkitystä muutoksessa ja säilyttääkseen kulttuurista identiteettiään ja arvojärjestelmiään. Opettajien puheella rakennetaan *organisaation olemassaolon perustaa* ja siellä harjoitettavan *toiminnan oikeutusta*, oman itsen ja yhteisön osalta, mutta myös koko yliopistoa jäsentäen. Yliopiston johdon tuottamat arviointivastaukset suunnataan koulutuspoliittisia päätöksiä tekeväälle joukolle, tarkoituksena *vakuuttaa lukijat toiminnan oikeellisuudesta ja menestyksellisyydestä*, sekä rakentaa toiminnan suuntaa ja arvojärjestystä

Tulkitseva tutkimusote tuottaa omat haasteensa tutkimuksen raportoinnille. Tutkijan tekemien tulkintojen tulee olla selkeästi ja tarkoituksenmukaisella syvyydellä kuvattuja. Esimerkiksi tulosten raportointiosuudessa käyttämäni tapa rivittää aineistonäytteet on tarkoitettu vahvistamaan tulkintojen tekemisen prosessin näkyvyyttä. Olen myös käyttänyt hyväksi taulukkomuotoa esitellessäni aineistolähtöisen sisällönanalyysin tuloksia, kuten opettajien muutospuhetta koskevassa osuudessa, jolla olen pyrkinyt parantamaan tulosten luettavuutta ja ymmärrettävyyttä.

Laadullisen tutkimuksen raportointi on kuin valintojen polun kirjoittamista auki. Vastaan voi tulla kohtia, joissa olisi voitu valita toinenkin suunta, mutta lopulta kyse on siitä, miten uskottava ja yhtenäinen polku tutkimuksen tekemisestä muodostuu. Esimerkiksi moninäkökulmaiseen tutkimukseen olisi voitu ottaa mukaan enemmän tai vähemmän näkökulmia. Tähän tutkimukseen valitsemani neljä tulokulmaa kattavat yliopiston tehtävien näkökulmasta kaikki tärkeimmät osa-alueet: opetuksen (opettajat ja opetussuunnitelma), tutkimuksen (jatko-opiskelijat) ja yhteiskunnallisen vuorovaikutuksen ja vaikuttavuuden (strategia: YVV-toimintojen arviointivastaukset). Samalla ne edustavat kukin joko yksilötason tai kollektiivisen tason puhetta. Tutkimuksen näkökulmaa vahvistamaan olisi voitu ottaa mukaan vielä esimerkiksi professoreiden ääni, mutta samaan aikaan tämä olisi laajentanut aineistoa yhä kerrostuneemmaksi ja hankaloittanut sen käsittelyä. Samalla myös tasapaino yksilö- ja organisaatiotason puheen välillä aineistossa olisi muuttunut. Kyse on rajauksista ja aineistolajien välisestä balanssista.

Tutkimukseni heikkoudet liittyvät arvioni mukaan myös tähän moninäkökulmaisuuuden toteuttamiseen. Tutkimusasetelman muodostuessa useista eri osista, tulee siihen väistämättäkin tiettyä kirjavuutta, joka voidaan nähdä rikkautena, mutta myöskin haasteena tutkimuksen systemaattisuudelle. Jos esimerkiksi tutkimusaineisto olisi muodostunut pelkistä teemahaastatteluista tai valmiista dokumentaatiosta, olisi niiden analysointiin voitu käyttää kaikkiin samaa työkalua. Monista eri kerroksista koostuva

aineisto on vaatinut työkalujen muokkaamista ja kyseenalaistamista, analyysikierros kerrallaan. Yhteen kudottavia lankoja syntyy useamman näkökulman tutkimuksessa monia, eivätkä ne langat ole täysin tasalaatuisia. Olen kuitenkin pyrkinyt välttämään aineiston rikkaudesta aiheutuvia ongelmia kiinnittämällä tulkinnan ensinnäkin metodologisesti tarinalinjojen ja toimija-asemien käsitteillä sekä teoreettisesti yliopiston yrittäjämäisyyden tulkintakehikkoon, jossa kaksi yliopiston yrittäjämäisyyden keskustelua kohtaavat. Näin tulokset saavat lopulta tarttumapinnan ja siivilöityvät koko tutkimuksen tasoiseksi johtopäätöksiksi.

Tutkimuksen moninäkökulmaisuus ja aineiston käsittelytapa tuottaa eräänlaisen illuusion tutkijan tekemän tulkinnan moniäänisyydestä. Eräs puoli tästä illuusiosta tulee esiin, kun pohditaan aineiston edustavuutta suhteessa Aalto-yliopistoon. Tämän tutkimuksen aineistossa lähestytään Aalto-yliopiston muutosta ja yrittäjämäisyyttä näkökulmasta, joka rakentuu jatko-opiskelijoiden, opetussuunnitelman ja opettajien puheen tuottamien aineistojen valossa pääasiassa tekniikan alan äänen varaan. Keskeistä onkin, että kyse ei ole staattisesta rakennelmasta nimeltä Aalto-yliopisto, vaan organisaation sosiaalista todellisuutta rakentavien toimijoiden muodostamasta kokonaisuudesta, joka on ollut muutoksessa tutkimuksen aikana. Kuten Lehtimäki (2000, 89) väitöskirjatutkimuksessaan huomauttaa, moniäänisen raportin kirjoittaminen on kaikesta huolimatta mahdottomuus. Väitöskirjan itsessään on yhden tutkijan tuottama yksi tarina, oli sitten ilmiön luonne kuinka monikasvoinen tahansa.

Toinen Lehtimäen tekemä huomio liittyy tutkijan kriittiseen asemoitumiseen. Tutkimukseni tarina ei millään muotoa ole neutraali todellisuuden kuvaus, vaan siihen sisältyy ymmärtämisen ohella pyrkimys haastaa ja tehdä näkyväksi yrittäjämäisyyden todellisuutta yliopistossa, ohi hallitsevien diskurssien. Kriittinen asemoituminenkaan ei voi tarkoittaa ”aidalla keikkumista”. Omassa tutkimuksessani tämä tarkoittaa, että kriittisyydestäni huolimatta asemoidun yrittäjyyden ja yrittäjämäisyyden puolestapuhujien joukkoon. Postmoderniin kriittiseen tutkimukseen (Calás & Smircich 1999; Gergen 2003) kuuluva näkyväksi tekeminen kuitenkin omalta osaltaan myös vahvistaa olemassa olevia vastakkainasetteluita. Vastakkainasetteluiden näkyväksi tekeminen tarkoittaa minulle kuitenkin myös mahdollisuuksia rakentaa siltoja (Gergen & Thatchenkery 2004, 238). Kun nähdään, missä kuilut ovat, voidaan niiden yli alkaa kuroa yhteyksiä.

Lähteet

- American Psychological Association (2009). *Publication manual of the American Psychological Association*. Washington, DC: American Psychological Association. ISBN 978-1-4338-0559-2, 272 p.
- Aaltio, Iris (2005). Entrepreneurial organization cultures. Teoksessa: Fayolle, Alain; Kyrö, Paula & Ulijn, Jan (toim.) *Entrepreneurship Research in Europe*. Edward Elgar Publishing, 279-291.
- Aaltio-Marjosola, I. (1994). From a "Grand Story" to multiple narratives? *Journal of Organizational Change Management* 7(5), 56-67.
- Ahl, H. (2006). Why Research on Women Entrepreneurs Needs New Directions. *Entrepreneurship Theory and Practice* 30(5), 595-621.
- Ahola, S. & Välimaa, J. (2002). Mitä on korkeakoulututkimus? Johdatus vuosikirjaan. Teoksessa: *Heimoja, hengenviljelyä ja hallintoa. Korkeakoulututkimuksen vuosikirja 2002*, (toim.) Ahola, S. & Välimaa, J. Koulutuksen tutkimuslaitos, Jyväskylän yliopisto, 7-32.
- Albert, Stuart; Ashforth, Blake E. & Dutton, Jane E. (2000). Organizational identity and identification: Charting new waters and building new bridges. *Academy of Management Review* 25(1), 13-17.
- Alvesson, Mats (1987). Organizations, culture, and ideology. *International Studies of Management & Organization* 17(3), 4-18.
- Alvesson, Mats (1990). On the popularity of organizational culture. *Acta Sociologica* 33(1), 31-49.
- Andersson, A. R. (2000). Paradox in the periphery: An entrepreneurial construction. *Entrepreneurship and Regional Development* 12, 91-109.
- Ashforth, Blake E. & Mael, Fred (1989). Social identity theory and the organization. *Academy of Management Review* 14(1), 20-39.
- Bartlett, C. A. & Ghoshal, S. (1995). Changing the role of top management: beyond systems to people. *Long Range Planning* 28(4), 126-126.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1994). *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen: tiedonsosiologinen tutkielma* (orig. 1966). Gaudeamus.
- Berglund, K. & Johansson, A. W. (2006). Constructions of Entrepreneurship: A Discourse Analysis of Academic Publications. *Journal of Entreprising Communities* 1(1), 77-102.

- Berglund, K. & Wigren, Caroline (2010). Soci(et)al entrepreneurship: The shaping of a different story of entrepreneurship. *Journal for Critical Organization Inquiry* 10(1), 9-22.
- Berendse, Myrte; Duijnhoven, Hanneke & Veenswijk, Marcel (2006). Editing narratives of change. Identity and legitimacy in complex innovative infrastructure organizations. *Intervention Research* 2, 73-89.
- Bienkowska, Dzamilia & Klofsten, Magnus (2012). Creating entrepreneurial networks: academic entrepreneurship, mobility and collaboration during PhD education. *Higher Education* 64, 207-222.
- Blenker, P. & Dreisler, P. (2006). Entrepreneurship education at university level - Contextual challenges. *Working Papers In Economics*, 21(149-154), 43-62.
- Boschken, H. L. (1990). Strategy and structure: Reconceiving the relationship. *Journal of Management* 16(1), 135-150.
- Bramwell, A. & Wolfe, D. A. (2008). Universities and regional economic development: The entrepreneurial University of Waterloo. *Research Policy* 37, 1175–1187.
- Bronstein, Johann & Reihlen, Markus (2014). Entrepreneurial university archetypes: A meta-synthesis of case study literature. *Industry and Higher Education*, Special Issue on Entrepreneurial Universities, August 2014.
http://www.researchgate.net/profile/Markus_Reihlen/publication/262262322_Entrepreneurial_University_Archetypes_A_Meta-Synthesis_of_Case_Study_Literature/links/0a85e537280b162c6e000000?origin=publication_detail
- Brown, Andrew D. & Starkey, Ken (2000). Organizational identity and learning: A psychodynamic perspective. *Academy of Management Review* 25(1), 102-120.
- Buchanan, David (2003). Getting the story right: Illusions and delusions in the organizational change process. *Journal of Critical Postmodern Organizational Science* 2(4), 7-21.
- Buchanan, David & Dawson, Patrick (2007). Discourse and audience: Organizational change as multi-story process. *Journal of Management Studies* 44(5), 669-686.
- Burrell, Gibson & Morgan, Gareth (1979). *Sociological paradigms and organizational analysis: elements of the sociology of corporate life*. Aldershot, Ashgate.
- Cachon, Jean-Charles & Cotton, Barry (2006). The Effect of a Mandatory Business Development Project on Business School Students' and Graduates' Attitudes Towards Entrepreneurship. Paper presented to the *International Council for Small Business*, 51st World Conference. 6/2006. Melbourne, Australia.

- Calás, M. B. & Smircich, L. (1999). Past postmodernism? Reflections and tentative directions. *Academy of Management Review* 24(4), 649-671.
- Chreim, Samia (2002). Influencing organizational identification during major change: A communication-based perspective. *Human Relations* 55(9), 1117-1137.
- Churchill, N.C. & Lewis, V.L. (1983). The five stages of small business growth. *Harvard Business Review* 3, 30-50.
- Clark, B. R. (1998). *Creating Entrepreneurial Universities: Organisational Pathways to Transformation*. IAU Press and Pergamon.
- Collins, Lorna; Hannon, Paul D. & Smith, Alison (2004). Enacting entrepreneurial intent: the gaps between student needs and higher education capability. *Education + Training* 46(8/9), 454 - 463
- Cunningham, J. B. & Lischeron, J. (1991). Defining entrepreneurship. *Journal of Small Business Management* 29(1), 45-61.
- Czarniawska-Joerges, Barbara (1994): Narratives of individual and Organizational Identities. Teoksessa: Deetz, Stanley A. (toim.) *Communication Yearbook 17*. Sage Publications, 193-221.
- Darling, John R. & Beebe, Steve A. (2007). Effective entrepreneurial communication in organization development: Achieving excellence based on leadership strategies and values. *Organization Development Journal* 25(1), 76-93.
- DeMatteo, D.J. & Reeves, S. (2013). Introducing first year students to interprofessionalism: Exploring professional identity in the “enterprise culture”: A Foucauldian analysis. *Journal of Interprofessional Care* 27, 27-33.
- Denzin, Norman K. (2009). The elephant in the living room: or extending the conversation about the politics of evidence. *Qualitative Research* 9(2), 139-160.
- Dey, Pascal & Steyert, Chris (2006). Keeping [social] entrepreneurship hybrid: Towards a dangerous research agenda? Paper presented to the *RENT XX Conference*, 23-24.11.2006. Brussels, Belgium.
- Dey, Pascal & Steyaert, Chris (2010). The politics of narrating social entrepreneurship. *Journal of Enterprising Communities* 4(1), 85-108.
- Dutton, Jane E. & Dukerich, Janet M. (1991). Keeping an eye on the mirror: Image and identity in organizational adaptation. *Academy of Management Journal* 34(3), 517-554.
- Dutton, Jane E.; Dukerich, Janet, M. & Harquail, Celia V. (1994). Organizational images and member identification. *Administrative Science Quarterly* 39, 239-263.

- Ellemers, Naomi; Spears, Russell & Doosje, Bertjan (2002). Self and social identity. *Annual Review of Psychology* 53, 161-186.
- Engström, Craig (2012). An autoethnographic account of prosaic entrepreneurship. *Journal for Critical Organization Inquiry* 10(1), 41-54.
- Etzkowitz, Henry; Webster, Andrew; Gebhardt, Christiane & Cantisano Terra, Branca Regina (2000). The future of university and the university of future: evolution of ivory tower to entrepreneurial paradigm. *Research Policy* 29, 313-330.
- European Commission (2008a). Best Procedure Project: "Entrepreneurship in Higher Education".
<http://heer.qaa.ac.uk/SearchForSummaries/Summaries/Pages/BCRI87.aspx>
- European Commission (2008b). Survey of Entrepreneurship Education in Higher Education in Europe 2008.
http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/files/support_measures/training_education/highedsurvey_en.pdf
- European Commission (2012). Effects and impact of entrepreneurship programmes in higher education. http://ec.europa.eu/enterprise/policies/sme/promoting-entrepreneurship/files/education/effects_impact_high_edu_final_report_en.pdf
- Fiet, James O. (2001). The theoretical side of teaching entrepreneurship. *Journal of Business Venturing* 16(1), 1-24.
- Forsman, Helena (2007) Entrepreneurial University in Focus. Paper presented to the 15th Nordic Conference on Small Business, 21-23.5.2008. Tallinn, Estonia.
- Fältholm, Ylva; Abrahamsson, Lena & Källhammer, Eva (2010). Academic entrepreneurship – Gendered discourses and ghettos. *Journal of Technology Management & Innovation* 5(1), 51-63.
- Gartner, W. B. (1985). A conceptual framework for describing the phenomenon of new venture creation. *Academy of Management Review* 10(4), 696-706.
- Gartner, W. B. (1989). Who is an entrepreneur? Is a wrong question. *Entrepreneurship Theory & Practice* 13(4), 47-68.
- Gergen, K. J. (2003). Beyond Knowing in Organizational Inquiry. *Organization* 10(3), 453-455.
- Gergen, K. J. & Thatchenkery, T. J. (2004). Organization science as social construction. *Journal of Applied Behavioral Science* 40(2), 228-249.

- Ghoshal, S. & Bartlett, C. A. (1996). Rebuilding behavioral context: A blueprint for corporate renewal. *Sloan Management Review* 37(2), 23-36.
- Gibb, Allan (2005). *Towards the Entrepreneurial University: Entrepreneurship Education as a lever for change*. National Council for Graduate Entrepreneurship, Policy Paper 3. Birmingham.
- Gibb, Allan; Haskins, Gay; Hannon, Paul & Robertson, Ian (2012). *Leading the Entrepreneurial University: Meeting the Entrepreneurial Development Needs of Higher Education* (2009, updated 2012). National Centre for Entrepreneurship in Education, Coventry, UK.
- Giddens, Anthony (1984). *The Constitution of Society: Outline of the Theory of Structuration*. Cambridge; Polity Press.
- Gioia, Dennis A. (1998). From Individual to Organizational Identity. Teoksessa: Whetten, David A.; Godfrey, Paul C. (toim.) *Identity in Organizations – Building Theory Through Conversations*. Sage Publications, 17-31.
- Gioia, Dennis A.; Schultz, Majken & Corley, Kevin G. (2000). Organizational identity, image and adaptive instability. *Academy of Management Review* 25(1), 63-91.
- Goldstein, Harvey A. (2010). The ‘entrepreneurial turn’ and regional economic development mission of universities. *Annals of Regional Science* 44, 83-109.
- Grant, David; Michelson, Grant; Oswick, Cliff & Wailes Nick (2005). Guest editorial: discourse and organizational change. *Journal of Organizational Change Management* 18(1), 6 – 15.
- Greiner, Larry E. (1972): Evolution and revolution as organizations grow. *Harvard Business Review* 4, 37-46.
- Hakala, Johanna (2009a). *Academic Cultures in Mass Research University – Change and Continuity*. Acta Universitatis Tamperensis 1400. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.
- Hakala, Johanna (2009b). The future of the academic calling? Junior researchers in the entrepreneurial university. *Higher Education* 57(2), 173-190.
- Hall, Stuart (1999). *Identiteetti*. Tampere: Vastapaino.
- Harré, Rom & van Langenhove, Luk (1999). *Positioning Theory: Moral Contexts of Intentional Action*. Oxford.
- Hartshorn, Christina & Hannon, Paul D. (2005). Paradoxes in entrepreneurship education: chalk and talk or chalk and cheese? *Education + Training* 47(8/9), 616 – 627.

- Hatch, Mary Jo & Schultz, Majken (1997). Relations between organizational culture, identity and image. *European Journal of Marketing* 31(5), 356-365.
- Hay, D.B.; Butt, F. & Kirby, D.A. (2002) Academics as Entrepreneurs in a UK University. Teoksessa: Williams, G. (toim.) *The Enterprising University: Reform, Excellence and Equity*. The Society for Research into Higher Education and Open University Press, Buckingham.
- Hearn, Jeff (2003). Alternative conceptualisations and theoretical perspectives on identity and organizational cultures: A personal review of research on men in organizations. Teoksessa: Aaltio, Iris & Mills, Albert J. (toim.) *Gender, Identity and the Culture of Organizations*. Routledge, 39-56.
- Heinonen, Jarna; Vento-Vierikko, Irma; Hautala, Vesa; Hytti, Ulla; Lamminpää, Kirsi; Malinen, Pasi & Poikkijoki, Sari-Anne (2006). *Breeding Entrepreneurship in Life Sciences - Study on a Training Programme for the Graduate Schools of the Academy of Finland*, Business Research and Development Centre, Electronic Publication, E-2, 2006. http://www.tukkk.fi/ytkk/julkaisut/E-sarja/E2_2006.pdf
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula (2007). *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Tammi.
- Hjorth, Daniel (2003). *Rewriting Entrepreneurship – for a new perspective on organizational creativity*. Liber – Abstrakt – Copenhagen Business School.
- Hjorth, Daniel (2004). Creating space for play/interplay – concepts of space and organizational entrepreneurship. *Entrepreneurship and Regional Development* 16, 413-432.
- Hjorth, Daniel (2005). Organizational entrepreneurship: With de Certeau on creating heterotopias (or spaces for play). *Journal of Management Inquiry* 14, 386-397.
- Hjorth, Daniel (2008). Nordic entrepreneurship research. *Entrepreneurship Theory & Practice*, 313-338.
- Hjorth, Daniel (2011). On provocation, education and entrepreneurship. *Entrepreneurship & Regional Development* 23(1-2), 49-63.
- Hjorth, Daniel & Johannisson, Bengt (2003). Conceptualising the opening phase of regional development as the enactment of a ‘collective identity’. *Concepts and Transformation* 8(1), 69-92.
- Hogg, Michael A. & Terry, Deborah J. (2000). Social identity and self-categorization processes in organizational contexts. *Academy of Management review* 25(1), 121-140.

- Humisto, Taija (2011). *Foucaultlainen näkökulma kansalaisyhteiskuntaan. Mihin sitä voi käyttää ja kannattaako se?* Pro gradu-tutkielma, Yhteiskuntatieteiden ja filosofian laitos, Jyväskylän yliopisto.
http://kans.jyu.fi/tutkimuksia/copy_of_aineistot/Maisteriohjelman-gradut/foucaultlainen-nakokulma-kansalaisyhteiskuntaan-mihin-sita-voi-kayttaa-ja-kannattaako-se/at_download/file viitattu 26.11.2014
- Hytti, Ulla (2003). *Stories of Entrepreneurs: Narrative Construction of Identities*. Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja, A-1:2003.
- Hytti, Ulla; Heinonen, Jarna & Tiikkala, Anne (2011). Yrittäjyyskasvatuksen erilaiset tulkinnat. Teoksessa: Heinonen, Jarna; Hytti, Ulla & Tiikkala, Anne (toim.) *Yrittäjämäinen oppiminen: Tavoitteita, toimintaa ja tuloksia*. Turku: Uniprint, 11-19.
- Johannisson, Bengt & Mønsted, Mette (1997). Contextualizing entrepreneurial networking. *International Studies of Management and Organizations* 27(3), 109-136.
- Johansson, Catrin & Mats Heide (2008). Speaking of change: three communication approaches in studies of organizational change. *Corporate Communications: An International Journal* 13(3), 288 – 305.
- Kimberly, J. R.; & Bouchikhi, H. (1995). The dynamics of organizational development and change: How the past shapes the present and constrains the future. *Organizational Science* 6(1), 9-18.
- Kirby, David A. (2006). Creating entrepreneurial universities in the UK: Applying entrepreneurship theory to practice. *Journal of Technology Transfer* 31, 599-603.
- Klapper, Rita (2004). Governmental goals and entrepreneurship education – an investigation at a Grande Ecole in France. *Education + Training* 46(3), 127-137.
- Korhonen, Maija (2012) *Yrittäjyyttä ja yrittäjämäisyyttä kaikille? Uusliberalistinen hallinta, koulutettavuus ja sosiaaliset erot peruskoulun yrittäjyyskasvatuksessa*. Publications of the University of Eastern Finland, Dissertations in Education, Humanities, and Theology, No 29, University of Eastern Finland, Joensuu.
- Korkeakoulujen arviointineuvosto (2013). *Korkeakoulut yhteiskunnan kehittäjinä. Korkeakoulujen yhteiskunnallisen ja alueellisen vaikuttavuuden arviointiryhmän loppuraportti*. Korkeakoulujen arviointineuvoston julkaisuja 5:2013.
http://www.kka.fi/files/1925/KKA_0513.pdf
- Kozlinska, Inna (2012). Obstacles to the university-industry cooperation in the domain of entrepreneurship. *Journal of Business Management* 6, 153-160.
- Kyngäs, Helvi & Vanhanen, Liisa (1999). *Sisällön analyysi*. *Hoitotiede* 11(1), 3-12.

- Kyrö, Paula (1997). *Yrittäjyyden muodot ja tehtävät ajan murroksessa*. (The forms and roles of entrepreneurship in the transitions) Dissertation. Jyväskylä: University of Jyväskylä. Jyväskylä Studies in Computer Science, Economics and Statistics. 269.
- Kyrö, Paula & Kansikas, Juha (2005). Current state of methodology in entrepreneurship research and some expectations for the future. Teoksessa: Fayolle, Alain; Kyrö, Paula & Ulijn, Jan (toim.) *Entrepreneurship Research in Europe – Outcomes and Perspectives*. Edward Elgar Publishing, 121-149.
- Kyrö, P. & Mattila, J. (2012) Towards future university by integrating Entrepreneurial and the 3rd Generation University concepts. Paper presented to the 19th *Nordic Conference on Small Business* (NCSB), 23-25.5.2012. Helsinki, Finland.
- Kärreman, Dan & Alvesson, Mats (2001). Making newsmakers: Conversational identity at work. *Organization Studies* 22(1), 59-89.
- Lambert, Cath; Parker, Andrew & Neary, Michael (2007). Entrepreneurialism and critical pedagogy: reinventing the higher education curriculum. *Teaching in Higher Education* 12(4), 525-537.
- Landström, H. (1998). The roots of Entrepreneurship research. Paper presented to the *RENT XII Conference*, 26-27.11.1998. Lyon, France.
- Latvala, Eila & Vanhanen-Nuutinen, Liisa (2001). Laadullisen hoitotieteellisen tutkimuksen perusprosessi: sisällönanalyysi. Teoksessa: Janhonen, Sirpa & Mikkonen, Merja (toim.) *Laadulliset menetelmät hoitotieteessä*. WSOY.
- Laukkanen, M. (2003). Exploring academic entrepreneurship: Drivers and tensions of university-based business. *Journal of Small Business and Enterprise Development* 10, 372-382.
- Lauring, Jakob & Christensen, Poul Rind (2006). Understanding the entrepreneurial process: What can we learn from anthropology? Paper presented to the *RENT XX Conference*, 23-24.11.2006. Brussels, Belgium.
- Lazzaroni, M. & Piccaluga, A. (2003). Towards the entrepreneurial university. *Local Economy* 18(1), 38-48.
- Lehtimäki, Hanna (2000). *Strategiatarina kaupungista ja sen toimijoista*. Acta Universitatis Tamperensis 746.
- Lehtimäki, Hanna (2012). Innovaatiokulttuurista yhteistyöetua – tarvitaan radikaalisti uudenlaista käsitystä johtajuudesta. *Liiketaloustieteellinen aikakauskirja* 3-4, 63-67.
- Lehtimäki, Hanna & Peltonen, Tuomo (2013). Relations of Power and Knowledge: university-industry relations in business studies in Finland. *Higher Education* 66, 203-216.

- Levenburg, Nancy M.; Lane, Paul M. & Schwartz, Thomas V. (2006). Interdisciplinary dimensions in entrepreneurship. *Journal of Education for Business* 81(5), 275-281.
- Lewin, Kurt (1951). *Field Theory in Social Science. Selected Theoretical Papers*. Dorwin Cartwright (toim.). New York: Harper & Brothers Publishers.
- Lewis, Patricia (2013). The search for authentic entrepreneurial identity: Difference and professionalism among business owners. *Gender, Work and Organization* 20(3), 252-266.
- Liesner, A. (2006). Education or Service? Remarks on teaching and learning in the entrepreneurial university. *Educational Philosophy and Theory* 38(4), 483-495.
- Lockett, Andy; Currie, Graeme; Finn, Rachael; Martin, Graham & Waring, Justin (2014). The influence of social position on sensemaking about organizational change. *Academy of Management Journal* 57(4), 1102-1129.
- Low, M. B. & MacMillan, I. C. (1988). Entrepreneurship: Past research and future challenges. *Journal of management* 14(2), 139-161.
- Mair, Johanna & Schoen, Oliver (2007). Successful social entrepreneurial business models in the context of developing economies – An explorative study. *International Journal of Emerging Markets* 2(1), 54-68.
- Martinelli, A.; Meyer, M. & von Tunzelmann, N. (2008). Becoming an entrepreneurial university? A case study of knowledge exchange relationships and faculty attitudes in a medium-sized, research-oriented university. *Journal of Technology Transfer* 33, 259–283.
- Martins, E.C. & Terblanche, F. (2003). Building organizational culture that stimulates creativity and innovation. *European Journal of Innovation Management* 6(1), 64-74.
- Morgan, Gareth & Smircich, Linda (1980). The case for qualitative research. *The Academy of Management Review* 5(4), 491-500.
- Morris, Michael M.; Kuratko, Donald F. & Pryor, Christopher G. (2014). Building blocks for the development of university-wide entrepreneurship. *Entrepreneurship Research Journal* 4(1), 45-68.
- Muzyka, D.; de Koning, A. & Churchill, N. (1995). On transformation and adaptation: Building the entrepreneurial corporation. *European Management Journal* 19(4), 105-112.
- Nyström, Harry (1995). *Creativity and Entrepreneurship*. Teoksessa: Ford, Cameron M. & Gioia, Dennis A. (toim.) *Creative Action in Organizations: Ivory Tower Visions & Real World Voices*. California Thousand Oaks: Sage.

- Ogbor, J. O. (2000). Mythicizing and reification in entrepreneurial discourse: Ideology-critique of entrepreneurial studies. *Journal of Management Studies* 37(5), 605-635.
- Opetusministeriö (2009). *Yrittäjyyskasvatuksen suuntaviivoja*. Opetusministeriön julkaisuja 2009:7.
- O'Shea, R. P.; Allen, T. J.; Morse, K. P.; O'Gorman, C. & Roche, F. (2007). Delineating the anatomy of an entrepreneurial university: the Massachusetts Institute of Technology experience. *R & D Management* 37(1), 1-16.
- Paalumäki, Anni (2004) *Keltaisella johdetut: Artefaktit, johtaminen ja organisaation kulttuurillinen identiteetti*, Turun kauppakorkeakoulun julkaisuja, A-5: 2005.
- Paasio, Kaisu; Nurmi, Piia & Heinonen, Jarna (2006). *Yrittäjyys yliopistojen tehtävänä? (Entrepreneurship as a task for the universities in Finland?)*, Reports of the Ministry of Education, Finland
2005:10 <http://www.minedu.fi/julkaisut/koulutus/2005/tr10/tr10.pdf>
- Paloniemi, Kaarlo (2011). Kriittinen realismi ja liiketoimintamahdollisuuden luomisprosessi yrittäjyyskasvatuksen lähtökohtina. Teoksessa: Heinonen, Jarna; Hytti, Ulla & Tiikkala, Anne (toim.) *Yrittäjämäinen oppiminen: Tavoitteita, toimintaa ja tuloksia*. Turku: Uniprint, 95-144.
- Parkinson, C. & Howorth, C. (2008). The language of social entrepreneurs. *Entrepreneurship & Regional Development* 20(3), 285-309.
- Perren, L. & Jennings, P. L. (2005). Government discourses on entrepreneurship: Issues of legitimization, subjugation, and power. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 173-184.
- Philpott, Kevin; Dooley, Lawrence; O'Reilly, Caroline & Upton, Gary (2011). The entrepreneurial university: Examining the underlying academic tensions. *Technovation* 31, 161-170.
- Pietilä, Ilkka (2010). Ryhmä- ja yksilöhaastattelun diskursiivinen analyysi. Kaksi aineistoa erilaisina vuorovaikutuksen kenttinä. Teoksessa Ruusu vuori, Johanna; Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti (toim.) *Haastattelun analyysi*. Vastapaino.
- Pietiläinen, T. (2002). *Moninainen yrittäminen sukupuoli ja yrittäjänäisten toimintatila tietoteollisuudessa*. Helsinki: Acta Universitatis Oeconomicae Helsingiensis.
- Pietiläinen, T.; Lehtimäki, H.; Keso, H. & Hiukka, K. (2007). *Tiedon kauppiat - Asiantuntijat yrittäjinä*. WSOY.
- Pihkala, J. (2008). *Ammattikorkeakoulutuksen aikaiset yrittäjyysintentioiden muutokset*. Koulutus- ja tiedepolitiikan osasto. Helsinki: Opetusministeriö.

- Pilegaard, M. P.; Moroz, P. & Neergaard, H. (2010). An Auto-Ethnographic Perspective on Academic Entrepreneurship: Implications for Research in the Social Sciences and Humanities. *Academy of Management Perspectives* 24, 46–61.
- Plack, M. M. (2005). Human nature and research paradigms: Theory meets physical therapy practice. *The Qualitative Report* 10(2), 223-245.
- Poole, M. S. & Van de Ven, A. H. (1989). Using paradox to build management and organization theories. *The Academy of Management Review* 14(4), 562-578.
- Potter, J. (1996). *Discourse analysis and constructionist approaches: Theoretical background*. British Psychological Society.
- Puusa, Anu; Mönkkönen, Kaarina & Hytti, Ulla (2014). Narratiivisuus organisaatiotarinan rakentamisessa. *Hallinnon tutkimus* 2, 112-120.
- Rae, David (2011). Yliopistot ja yrittäjyyskasvatus: Vastaus uuden aikakauden haasteisiin. Teoksessa: Heinonen, Jarna; Hytti, Ulla & Tiikkala, Anne (toim.) *Yrittäjämäinen oppiminen: Tavoitteita, toimintaa ja tuloksia*. Turku: Uniprint, 39-69.
- Rae, David; Martin, Lynn; Antcliff, Valerie & Hannon, Paul (2012). Enterprise and entrepreneurship in English higher education: 2010 and beyond. *Journal of Small Business and Enterprise Development* 19(3), 380 - 401.
- Reed, Michael (2005). Reflections on the ‘Realist Turn’ in organization and management studies. *Journal of Management Studies* 45(8), 1621-1644.
- Reich, R. B. (1987). Entrepreneurship reconsidered: The team as hero. *Harvard Business Review*, 77-83.
- Rinne, Risto & Koivula, Jenni (2005). The changing place of the university and a clash of values. The entrepreneurial university in the European knowledge society. A review of the literature. *Higher Education Management and Policy* 17(3), 91-123.
- Ritsilä, J.; Nieminen, M. & Sotarauta, M. (2007). *Yliopistojen yhteiskunnallinen vuorovaikutus. Arviointimalleja ja näkemyksiä yliopiston rooleihin*. Helsinki, Finland. Opetusministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä, 2007:22.
- Saarilampi, Marja-Liisa (2007). *Meediotaiteilijasta mediataitajaksi: Taiteilijan kulttuuriset tarinamallit musiikkialan erikoislehdessä*. Studia Musica 31. Sibelius Akatemia.
- Sam, Chanphirun & van der Sijde, Peter (2014). Understanding the concept of the entrepreneurial university from the perspective of higher education models. *Higher Education* 68, 891-908

- Sarason, Yolanda; Dean, Tom & Dillard, Jesse F. (2006). Entrepreneurship as nexus of individual and opportunity: A structuration view. *Journal of Business Venturing* 21, 286-305.
- Schein, Edgar H. (1992). *Organizational Culture and Leadership*. Jossey-Bass Publishers: San Francisco.
- Schulte, P. (2004). The Entrepreneurial University: A Strategy for Institutional Development. *Higher Education in Europe* XXIX (2), 187-191.
- Searle Renault, Catherine (2006). Academic capitalism and university incentives for faculty entrepreneurship. *Journal of Technology Transfer* 31, 227-239
- Seikkula-Leino, J., Ruskovaara, E., Ikävalko, M., Mattila, J. & Rytkölä, T. (2010). Promoting entrepreneurship education: The role of the teacher? *Education + Training* 52(2), 117-127.
- Shane, S. & Venkataraman, S. (2000). The Promise of Entrepreneurship as a Field of Research. *Academy of Management Review* 25(1), 217-226.
- Shepherd, Dean A.; Patzelt, Holger & Haynie, Michael J. (2010). Entrepreneurial spirals: Deviation-amplifying loops of an entrepreneurial mindset and organizational culture. *Entrepreneurship Theory & Practice* 34(1), 59-82.
- Silverman, David (2000) *Doing Qualitative Research – A Practical Handbook*. London: Sage Publications.
- Silverman, David (2001). *Interpreting Qualitative Data – Methods for Analysing Talk, Texts And Interaction*. London: Sage Publications.
- Slaughter, S., & Leslie, L. (1997). *Academic capitalism: Politics, policies, and the entrepreneurial university*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Smith, Kelly (2008). Embedding enterprise education into the curriculum at a research-led university. *Education + Training* 50(8/9), 713-714.
- Souitaris, Vangelis; Zerbinati, Stefania & Al-Laham, Andreas (2007). Do entrepreneurship programmes raise entrepreneurial intention of science and engineering students? The effect of learning, inspiration and resources. *Journal of Business Venturing* 22, 566-591.
- Stevenson, H. H. & Gumpert, D. (1985). The heart of entrepreneurship. *Harvard Business Review* 85, 85-94.
- Stevenson, William B. & Greenberg, Danna N. (1998). The formal analysis of narratives of organizational change. *Journal of Management* 24(6), 741-762.

- Steyaert, Chris (1997). A qualitative methodology for process studies of entrepreneurship. *International Studies of Management & Organization* 27(3), 13-33.
- Steyaert, Chris (2007). 'Entrepreneurship' as a conceptual attractor? A review of process theories in 20 years of entrepreneurship studies. *Entrepreneurship and Regional Development* 19, 453-477.
- Steyaert, Chris & Katz, Jerome (2004). Reclaiming the space of entrepreneurship in society: geographical, discursive and social dimensions. *Entrepreneurship & Regional Development* 16, 179-196.
- Steyaert, Chris & Landström, Hans (2011). Enacting entrepreneurship research in a pioneering, provocative and participative way: on the work of Bengt Johannisson. *Small Business Economics* 36, 123-134.
- Sulkunen, Pekka (1997). Todellisuuden ymmärrettävyys ja diskurssianalyysin rajat. Teoksessa Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (toim.) *Semioottisen sosiologian näkökulmia: Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*. Helsinki: Gaudeamus, 13-53.
- Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (toim.) (1997) *Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*. Helsinki: Gaudeamus.
- Syrjälä, L., Ahonen, S., Syrjäläinen, E. & Saari, S. (1994). *Laadullisen tutkimuksen työtapa*. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Taatila, Vesa & Down, Samuel (2012). Measuring entrepreneurial orientation of university students. *Education + Training* 54(8/9), 744 – 760.
- Tajfel, Henri & John C. Turner (1985). The social identity theory of intergroup behavior. Teoksessa: Steven Worchel & William G. Austin (toim). *Psychology of Intergroup Relations 2*. Chicago: Nelson-Hall, 7-24.
- Taylor, B. (2001). From corporate governance to corporate entrepreneurship. *Journal of change management* 2(2), 128-147.
- Teichler, U. (2000). Higher education research and its institutional basis. Teoksessa: S. Schwarz & U. Teichler (toim.) *The institutional basis of higher education research*. Dordrecht, Boston, London: Kluwer Academic Publishers, 13–24.
- Törrönen, Jukka (2000). Subjektiaseman käsite empiirisessä sosiaalitutkimuksessa. *Sociologia* 37(3), 243-255.
- Ucbasaran, D.; Westhead, P. & Wright, M. (2001). The focus of entrepreneurial research: Contextual and process issues. *Entrepreneurship Theory and Practice* 25(4), 57-80.

- Weaver, Gary R. & Gioia, Dennis A. (1994). Paradigms lost: Incommensurability vs. Structurationist inquiry. *Organization Studies* 15(4), 565-590.
- Webster, L. & Mertova, P. (2007). *Using narrative inquiry as a research method. An introduction to using critical events narrative analysis in research on learning and teaching*. New York: Routledge Taylor & Francis Group.
- Weick, K. E & Browning, L. D. (1986). Argument and narration in organizational communication. *Journal of Management* 12(2), 243-259.
- Weick, K. E. & Quinn, R. E. (1999). Organizational change and development. *Annual review of psychology* 50(1), 361-386.
- Weick, K. E.; Sutcliffe, K. M. & Obstfeld, D. (2005). Organizing and the process of sensemaking. *Organization studies* 16(4), 409–421.
- Veijola, Soile (1997). Modaalisia suhteita pelissä ja keskustelussa. Teoksessa Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka (toim.) *Semioottisen sosiologian näkökulmia. Sosiaalisen todellisuuden rakentuminen ja ymmärrettävyys*. Helsinki: Gaudeamus, 129-152.
- Welsh, Dianne H. B. & Tullar, William L. (2014) A model of cross campus entrepreneurship and assessment. *Entrepreneurship Research Journal* 4(1), 95-115.
- van de Ven, Andrew H. & Huber, George P. (1990). Longitudinal field research methods for studying processes of organizational change. *Organizational Science* 1(3), 213-219.
- van de Ven, Andrew H. & Poole, Marshall S. (1995). Explaining development and change in organizations. *The Academy of Management Review* 20(3), 510-540.
- Wissema, J.G. (2009). *Towards the third generation university: Managing the university in transition*. Edward Elgar Publishing.
- Ylijoki, Oili-Helena (2003). Entangled in academic capitalism? A case-study on changing ideals and practices of university research. *Higher Education* 45, 307-335.
- Ylijoki, Oili-Helena (2005). Academic nostalgia: A narrative approach to academic work. *Human Relations* 58(5), 555-576.
- Ylijoki, Oili-Helena (2014) University Under Structural Reform: A Micro-Level Perspective. *Minerva* 52, 55-75.
- Zaharia, S. E. & Gibert, E. (2005). The Entrepreneurial University in the Knowledge Society'. *Higher Education in Europe* 30(1), 31–40.
- Zahra, S. A.; Neubaum, D. O. & Huse, M. (2000). Entrepreneurship in medium-size companies: exploring the effects of ownership and governance systems. *Journal of management* 26(5), 947-976.

MUUT LÄHTEET

Yliopistolaki 558/2009. Helsinki. Opetusministeriö. 1.1.2010.

<http://www.aaltoyliopisto.info/fi/view/content/rahoitus> Viitattu 25.6.2009

Opetusministeriö: Yliopistojen taloudellisen ja hallinnollisen aseman uudistaminen ja Innovaatioyliopiston perustaminen. Hallituksen iltakoulu 21.11.2007.

http://www.minedu.fi/export/sites/default/OPM/Koulutus/koulutuspolitiikka/Hankkeet/Yliopistolaitoksen_uudistaminen/liitteet/Iltakoulu_21_11.2007.pdf

ACTA UNIVERSITATIS LAPPEENRANTAENSIS

622. NISKANEN, VILLE. Radio-frequency-based measurement methods for bearing current analysis in induction motors. 2014. Diss.
623. HYVÄRINEN, MARKO. Ultraviolet light protection and weathering properties of wood-polypropylene composites. 2014. Diss.
624. RANTANEN, NOORA. The family as a collective owner – identifying performance factors in listed companies. 2014. Diss.
625. VÄNSKÄ, MIKKO. Defining the keyhole modes – the effects on the molten pool behavior and the weld geometry in high power laser welding of stainless steels. 2014. Diss.
626. KORPELA, KARI. Value of information logistics integration in digital business ecosystem. 2014. Diss.
627. GRUDINSCHI, DANIELA. Strategic management of value networks: how to create value in cross-sector collaboration and partnerships. 2014. Diss.
628. SKLYAROVA, ANASTASIA. Hyperfine interactions in the new Fe-based superconducting structures and related magnetic phases. 2015. Diss.
629. SEMKEN, R. SCOTT. Lightweight, liquid-cooled, direct-drive generator for high-power wind turbines: motivation, concept, and performance. 2015. Diss.
630. LUOSTARINEN, LAURI. Novel virtual environment and real-time simulation based methods for improving life-cycle efficiency of non-road mobile machinery. 2015. Diss.
631. ERKKILÄ, ANNA-LEENA. Hygro-elasto-plastic behavior of planar orthotropic material. 2015. Diss.
632. KOLOSENI, DAVID. Differential evolution based classification with pool of distances and aggregation operators. 2015. Diss.
633. KARVONEN, VESA. Identification of characteristics for successful university-company partnership development. 2015. Diss.
634. KIVYIRO, PENDO. Foreign direct investment, clean development mechanism, and environmental management: a case of Sub-Saharan Africa. 2015. Diss.
635. SANKALA, ARTO. Modular double-cascade converter. 2015. Diss.
636. NIKOLAEVA, MARINA. Improving the fire retardancy of extruded/coextruded wood-plastic composites. 2015. Diss.
637. ABDEL WAHED, MAHMOUD. Geochemistry and water quality of Lake Qarun, Egypt. 2015. Diss.
638. PETROV, ILYA. Cost reduction of permanent magnet synchronous machines. 2015. Diss.
639. ZHANG, YUNFAN. Modification of photocatalyst with enhanced photocatalytic activity for water treatment. 2015. Diss.

640. RATAVA, JUHO. Modelling cutting states in rough turning of 34CrNiMo6 steel. 2015. Diss.
641. MAYDANNIK, PHILIPP. Roll-to-roll atomic layer deposition process for flexible electronics applications. 2015. Diss.
642. SETH, FRANK. Empirical studies on software quality construction: Exploring human factors and organizational influences. 2015. Diss.
643. SMITH, AARON. New methods for controlling twin configurations and characterizing twin boundaries in 5M Ni-Mn-Ga for the development of applications. 2015. Diss.
644. NIKKU, MARKKU. Three-dimensional modeling of biomass fuel flow in a circulating fluidized bed furnace. 2015. Diss.
645. HENTTU, VILLE. Improving cost-efficiency and reducing environmental impacts of intermodal transportation with dry port concept – major rail transport corridor in Baltic Sea region. 2015. Diss.
646. HAN, BING. Influence of multi-phase phenomena on semibatch crystallization processes of aqueous solutions. 2015. Diss.
647. PTAK, PIOTR. Aircraft tracking and classification with VHF passive bistatic radar. 2015. Diss.
648. MAKKONEN, MARI. Cross-border transmission capacity development – Experiences from the Nordic electricity markets. 2015. Diss.
649. UUSITALO, ULLA-MAIJA. Show me your brain! Stories of interdisciplinary knowledge creation in practice. Experiences and observations from Aalto Design Factory, Finland. 2015. Diss.
650. ROOZBAHANI, HAMID. Novel control, haptic and calibration methods for teleoperated electrohydraulic servo systems. 2015. Diss.
651. SMIRNOVA, LIUDMILA. Electromagnetic and thermal design of a multilevel converter with high power density and reliability. 2015. Diss.
652. TALVITIE, JOONAS. Development of measurement systems in scientific research: Case study. 2015. Diss.
653. ZUBEDA, MUSSA. Variational ensemble kalman filtering in hydrology. 2015. Diss.
654. STEPANOV, ALEXANDER. Feasibility of industrial implementation of laser cutting into paper making machines. 2015. Diss.
655. SOKOLOV, MIKHAIL. Thick section laser beam welding of structural steels: methods for improving welding efficiency. 2015. Diss.
656. GORE, OLGA. Impacts of capacity remunerative mechanisms on cross-border trade. 2015. Diss.
657. AURINKO, HANNU. Risk assessment of modern landfill structures in Finland. 2015. Diss.
658. KAIJANEN, LAURA. Capillary electrophoresis: Applicability and method validation for biorefinery analytics. 2015. Diss.

